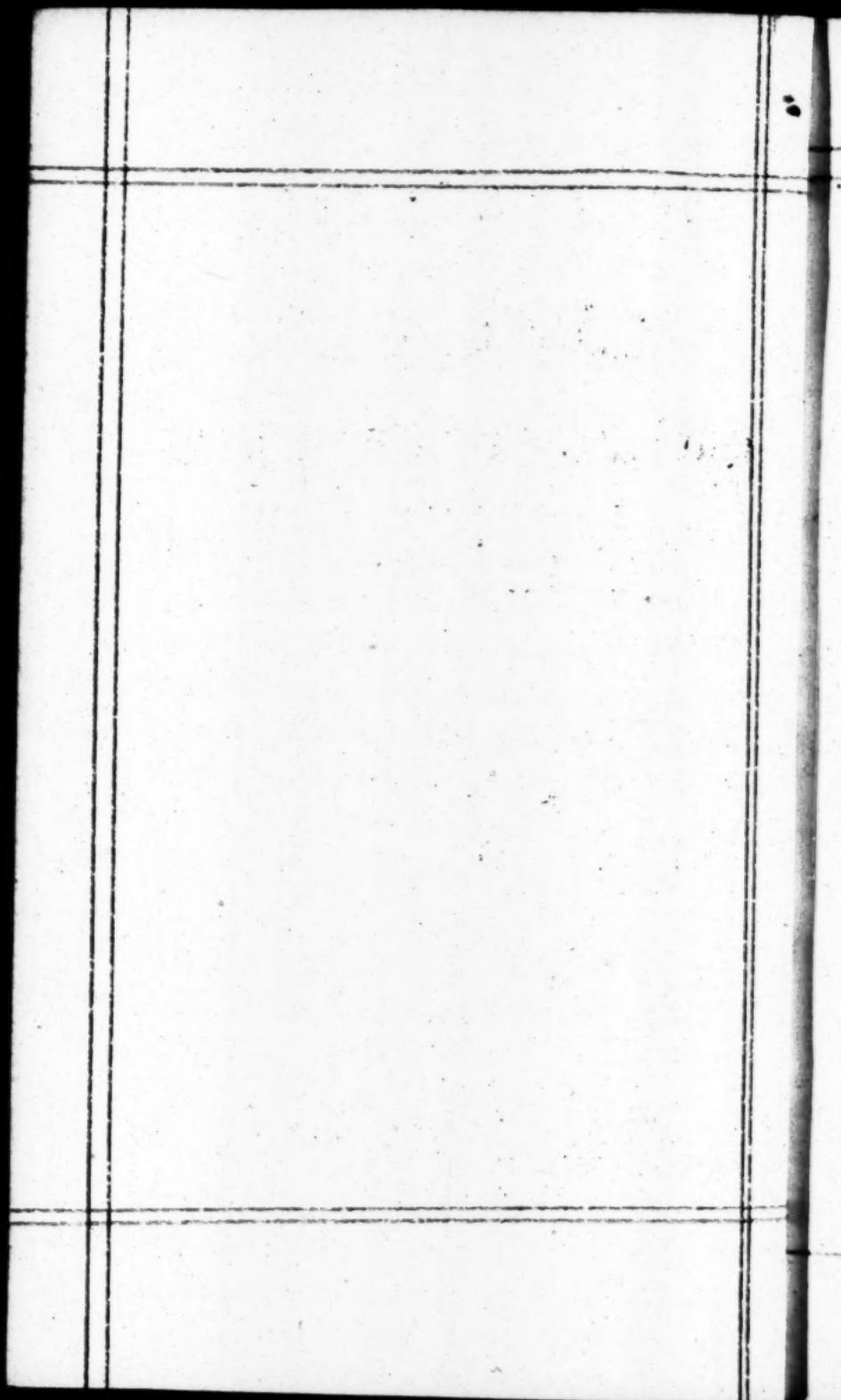

P. OVIDII
OPERA
QUÆ EXTANT.
VOL. II.

LONDINI:
TYPIS J. BRINDLEY.
MDCCXLV.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N
L I B E R P R I M U S.

IN nova fert animus mutatas dieere formas
Corpora. Di cœptis (nam vos mutastis et illas)
Adspirate meis: primaq[ue] ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante, mare, et tellus, et, quod tegit omnia, cœlum, 5
Unus erant toto Naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos; rudis indigestaque moles;
Nec quidquam, nisi pondus iners; congestaque eodem
Non bene innatarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan; 10
Nec nova crescendo reparabat cornua Phœbe;
Nec circumfuso pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata suis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quaque fuit tellus, illic et pontus et aëris: 15
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aér. nulli sua forma manebat.
Obstabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia fiscis,
Mollia cum duris, fine pondere habentia pondus. 20
Hanc Deus et melior litem Natura diremit.
Nam cœlo terras, et terris abscidit undas:
Et liquidum spissò secrevit ab aëre cœlum.
Quæ postquam evolvit, cæcoque exemit acervo,
Dissociata locis concordi pace ligavit. 25
Ignea convéxi vis et fine pondere cœli

2 P. OVIDII NASONIS

Emicuit, summaque locum sibi legit in arce.

Proximus est aér illi levitate, locoque :

Densior his tellus: elementaque grandia traxit;

Et pressa est gravitate sui. circumfluus humor

30

Ultima possedit, solidumque coërcuit orbem.

Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,

Congeriem secuit, sectamque in membra rededit;

Principio terram, ne non æqualis ab omni

Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.

35

Tum freta diffundi, ravidisque tumescere ventis

Jussit, et ambitæ circumdare litora terræ.

Addidit et fontes, immenzaque stagna, lacusque;

Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis:

Quæ diversa locis partim sorbentur ab ipsa;

40

In mare pervenient partim, campoque recepta

Liberioris aquæ, pro ripis litora pulsant.

Jussit et extendi campos, subsidere valles,

Fronde tegi silvas, lapidosos surgere montes.

Utque dux dextra cœlum, totidemque finistra

45

Parte secant Zonæ, quinta est ardenter illis;

Sic onus inclusum numero distinxit eodem

Cura Dei: totidemque plagæ tellure premuntur.

Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu:

Nix tegit-alta duas: totidem inter utramque locavit;

Temperiemque dedit, mixta cum frigore flamma.

Imminet his aér, qui, quanto est pondere terræ

Pondus aquæ levius, tanto est onerosior igni.

Illic et nebulas, illic consistere nubes

Jussit, et humanas motura tonitrua mentes,

55

Et cum fulminibus facientes frigora ventos.

His quoque non passum mundi fabricator habendum

Aëra permisit. vix nunc obsistitur illis,

Cum sua quisque regant diverso flamina tractu,

Quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum.

60

Eurus ad Auroram, Nabathæaque regna recessit,

Perfidaque, et radiis juga subdita matutinis.

Vesper, et occiduo quæ litora Sole tepeſcunt,

Proxima sunt Zephyro: Scythiam Septemque trionem

METAMORPHOSEON LIB. I.

3

Horrifer invasit Boreas ; contraria tellus
 65
 Nubibus adsiduis, pluvioque madescit ab Austro.
 Hæc super imposuit liquidum, et gravitate carentem
 Æthera, nec quidquam terrenæ fæcis habentem.
 Vix ea limitibus disperferat omnia certis ;
 Cum, quæ pressa diu massa latuere sub illa,
 70
 Sidera cœperunt toto effervescente cœlo.
 Neu regio foret ulla suis animantibus orba,
 Astra tenent celeste solum, formæque Deorum :
 Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ :
 Terra feras cepit : volucres agitabilis aëris.
 75
 Sanctius his animal, mentisque capacius altæ
 Deerat adhuc, et quod dominari in cetera posset.
 Natus homo est. sive hunc divino semine fecit
 Ille opifex rerum, mundi melioris origo :
 Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto
 80
 Æthere, cognati retinebat semina cœli.
 Quam satus läpeto, mixtam fluvialibus undis,
 Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
 Pronaque cum spectent animalia cetera terram ;
 Os homini sublime dedit : cœlumque tueri
 85
 Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.
 Sic, modo quæ fuerat rudis et fine imagine, tellus
 Induit ignotas hominum conversa figuras.
 Aurea prima sata est ætas, quæ, vindice nullo,
 Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebat.
 90
 Pœna metusque aberant. nec verba minacia fixo
 Ære legebantur : nec supplex turba timebant
 Judicis ora sui : sed erant sine judice tuti.
 Nondum cœsa suis, peregrinum ut viseret orbem,
 Montibus, in liquidas pinus descenderat undas :
 95
 Nullaque mortales, præter sua, litora norant.
 Nondum præcipites cingebant oppida fossæ :
 Non tuba directi, non æris cornua flexi,
 Non galeæ, non ensis, erant. sine militis usus
 Mollia securæ peragebant otia mentes.
 100
 Ipsa quoque immunis, rastroque intacta, nec ullis
 Zaucia vomeribus, per se dabat omnia tellus :

P. QVIDII NASONIS

Contentique cibis, nullo cogente, creatis,
Arbuteos fœtus, montanaque fraga legebant,
Cornaque, et in duris hærentia mora rubetis;
Et quæ deciderant patulâ Jovis arbore glandes.
Ver erat æternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.

125

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renovatus ager gravidis canebat ariftis,
Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant:
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.

130

Postquam, Saturno tenebrosa in Tartara misso,
Sub Jove mundus erat; subiit argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior ære.

135

Juppiter antiqui contraxit tempora veris:
Perque hiemes, æstusque, et inæquales autumnos,
Et breve ver, spatiis exegit quattuor annum.
Tum primum siccis ær fervoribus ustus
Canduit: et ventis glacies adstricta pependit.
Tum primum subière domos, domus antra fuerunt,
Et denfi frutices, et vinctæ cortice virgæ.
Semina tum primum longis Cerealia fulcis
Obruta sunt, pressique jugo gemuere juvenci.

140

Tertia post illas successit ænea proles,
Sævior ingenii, et ad horrida promptior arma;
Nec scelerata tamen. **D**e duro est ultima ferro.
Protinus irrumpit venæ pejoris in ævum

145

Omne nefas: fugere pavor, verumque, fidesque:
In quorum subiere locum fraudesque, dolique,
Insidiæque, et vis, et amor sceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc bene noverat illos
Navita: quæque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultavere carinæ.

150

Communemque prius, ceu lumina Solis et auras,
Cautus humum longo signavit limite mensur.
Nec tantum segetes alimentaque debita dives
•Pofcebatur humus; sed itum est in viicera terræ:
Quasque recondiderat, Stygiisque admoverat umbris,
Fodiuntur opes, irritamenta malorum.

155

160

METAMORPHOSEON LIB. I.

Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurum
Prodierant: prodit bellum, quod pugnat utroque;
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto. non hospes ab hospite tutus,
Non sacer a genero: fratrum quoque gratia rara est. 145
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita novercae:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Vieta jacet Pietas: et Virgo cæde madentes,
Ultima cælestum, terras Astrea reliquit. 150

Neve foret terris securior arduus æther;
Adfectasse ferunt regnum cœleste Gigantas:
Altaque congestos struxisse ad fidera montes.
Tum Pater omnipotens missio perfregit Olympum
Fulmine, et excusfit subiecto Pelio Ossam. 155
Obruta mole sua cum corpora dira jacerent;
Perfusam multo natorum sanguine Terram
Incaluisse ferunt, calidumque animasse cruentem:
Et, ne nulla feræ stirpis monumenta manerent,
In faciem vertisse hominum. sed et illa propago 160
Contemtrix Superum, sævæque avidissima cædis,
Et violenta fuit: scires e sanguine natos.

Quæ pater ut summa vidiit Saturnius arce;
Ingemit: et, facto nondum vulgata recenti,
Fœda Lycaoniæ referens convivia mendæ; 165
Ingentes animo et dignas Jove concipit iras;
Consiliumque vocat. tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis, cœlo manifesta sereno:
Lactea nomen habet; candore notabilis ipso.
Hac iter est Superis ad magni tefta Tonantis, 170
Regalemque domum. dextra lævaque Deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.
Plebs habitant diversa locis. a fronte potentes
Cœlicolæ, clarique suos posuere penates.
Hic locus est; quem, si verbis audacia detur, 175
Haud timeam magni dixisse Palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo Superi sedere recessu,
Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno,

P. O V I D I I N A S O N I S

Terrificam capitis concusuit terque quaterque
 Cæsariein ; cum qua terram, mare, fidera, movit. 180
 Talibus inde modis ora indignantia solvit:
 Non ego pro mundi regno magis anxius illa
 Tempestate fui, qua centum quisque parabant
 Injicere anguipedum captivo brachia cœlo
 Nam, quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno 185
 Corpore, et ex una pendebat origine bellum.
 Nunc mihi, qua totum Nereus circumtonat orbes,
 Perdendum mortale genus. per humina juro
 Infera, sub terras Stygio labentia luco,
 Cuncta prius tentata : sed immedicabile vulnus 190
 Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.
 Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Nymphæ,
 Faunique, Satyrique, et monticolæ Silvani :
 Quos quoniam coeli nondum dignamur honore,
 Quas dedimus, certe terras habitare sinamus. 195
 An satis, O Superi ! tutos fore creditis illos,
 Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque, regoque,
 Struxerit insidias, notus feritate, Lycaon ?
 Confremuere omnes : studisque ardentibus ausum
 Talia depositunt. sic, cum manus impia sævit 200
 Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
 Attonitum tanqæ subito terrore ruinæ
 Humanum genus est ; totusque perhorruit orbis.
 Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum,
 Quam fuit illa Jovi. qui postquam voce manuque 205
 Murmura compressit ; tenuere silentia cuncti.
 Substituit ut clamor, pressus gravitate regentis ;
 Juppiter hoc iterum sermone silentia rumpit :
 Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) solvit ;
 Quod tamen admissum, quæ sit vindicta, docebo. 210
 Contigerat nostras infamia temporis aures :
 Quam cupiens falsam, summo delabor Olympos,
 Et Deus humana lustro sub imagine terras.
 Longa mora est, quantum noxæ fit ubique repertum,
 Enumerare : minor fuit ipsa infamia vero. 215
 Meenai transieram, latebria horrenda ferarum,

Et cum Cylleno gelidi pineta Lycei.
 Arcados hinc sedes et inhospita tecta tyranni
 Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
 Signa dedi venisse Deum; vulgusque precari 220
 Cœperat. irridet primo pia vota Lycaon.
 Mox ait, Experiar, Deus hic, discriminé aperto,
 An sit mortalis: nec erit dubitabile verum.
 Nocte gravem somno nec opina perdere morte
 Me parat. hæc illi placet experientia veri. 225
 Nec contentus eo, missi de gente Molossa
 Obadis unius jugulum mucrone resolvit:
 Atque ita semineces partim ferventibus artus
 Mollit aquis, parim subiecto torruit igni.
 Quos simul imposuit mensis; ego vindice flamma 230
 In domino dignos everti tecta Penates.
 Territus ille fugit; noctusque silentia ruris
 Exulat, frus traque loqui conatur: ab ipso
 Colligit os rabiem, solitæque cupidine cædis
 Vertitur in pecudes: et nunc quoque sanguine gaudet. 235
 In vilos abeunt vestes, in crura lacerti.
 Fit lupus, et veteris servat vestigia formæ.
 Canities eadem est, eadem violentia vultu:
 Idem oculi lucent: eadem feritatis imago.
 Occidit una domus: sed non domus una perire. 240
 Digna fuit. qua terra patet, fera regnat Erinnys.
 In facinus jurasse putas. dent ocios omnes,
 Quas meruere pati (sic stat sententia) poenas.
 Dicta Jovis pars voce probant, stimulosque furenti
 Adjiciunt. alii partes ad sensibus implent. 245
 Est tamen humani generis jaætura dolori.
 Omnibus: et, quæ sit terræ, mortalibus orbæ,
 Forma futura, rogant: quis sit latus in aras
 Tura? ferisne paret populandas tradere gentes?
 Talia quærentes (ubi enim fore cetera curæ) 250
 Rex Superum tremidare vetat, sobolemque priori
 Dissimilem populo promittit origine mira.
 Jamque erat in totas sparsurus fulmina terras;
 Sed timuit, ne forte facer tot ab ignibus æther

8 . P. OVIDII NASONI

Conciperet flamas, longusque ardeceret axis. 255
 Esse quoque in fatis reminiscitur, adfore tempus,
 Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli
 Ardeat; et mundi moles operosa laboret.
 Tela reponuntur, manibus fabricata Cyclopum.
 Poena placet diversa; genus mortale sub undis 260
 Perdere, et ex omni nimbos demittere cœlo.
 Protinus Æolis Aquilonem claudit in antris,
 Et quæcumque fugant inductas flamina nubes:
 Emittitque Notum. madidis Notus evolat alis;
 Terribilem picea teftus caligine vultum. 265
 Barba gravis nimbis; canis fluit unda capillis:
 Fronte sedent nebulae: rorant pennæque, sinuſque.
 Utque manu lata pendentia nubila preffit;
 Fit fragor: hinc densi funduntur ab æthere nimbi.
 Nuntia Junonis. varios induita colores, 270
 Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus adfert.
 Sternuntur segetes, et deplorata coloni
 Vota jacent; longique labor perit irritus anni.
 Nec cœlo contenta suo Jovis ira: sed illum
 Cœruleus frater juvat auxiliaribus undis. 275
 Convocat hic amnes. qui poſquam tefta tyranni
 Intravere ſui. Non eft hortamine longo
 Nunc, ait, utendum: vires effundite veftras.
 Sic opus eft. aperite domos: ac, mole remota,
 Fluminibus veftris totas immittite habenas. 280
 Jufferat. hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
 Et defrenato volvuntur in ſequora curfu.
 Ipſe tridente ſuo terram percuffit: at illa
 Intremuit, motuque ſinus patefecit aquarum.
 Exſpatiata ruunt per apertos flumina campos; 285
 Cumque ſatis arbuſta ſimul, pecudæſque virosque,
 Tectaque, cumque ſuis rapiunt penetralia facris.
 Si qua domus manuit, potuitque refiſtere tanto
 Indejecta malo; culmen tamen altior hujus
 Unda tegit, preffæque labant ſub gurgite turres. 290
 Jamque mare et tellus nullum diſcrimen habebant.
 Omnia pontus erant. deerant quoque litera ponio.

METAMORPHOSEON LIB. I. 9

Occupat hic collem : cymba sedet alter adunca,
Et dicit remos illuc, ubi nuper ararat.
Ille supra segetes, aut merse culmina villæ 293
Navigat : hic summa pisces deprendit in ulmo.
Figitur in viridi (si Fors tulit) anchora prato :
Aut subiecta terunt curvæ vineta carinæ.
Et, modo qua graciles gramen carpere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aqua lucos, urbesque, domosque
Nereïdes : silvasque tenent delphines, et altis
Incurvant ramis, agitataque robora pulsant.
Nat lupus inter oves : fulvos vehit unda leones :
Unda vehit tigres. nec vires fulminis apro, 305
Crura nec ablaço prosunt velocia cervo.
Quæsitifque diu terris, ubi fidere detur,
In mare laffatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus. 310
Maxima pars unda rapitur : quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi jejunia victu.
Separat Aönios Actæis Phocis ab arvis,
Terra ferax, dum terra fuit ; sed tempore in ille
Pars maris, et latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnafius, superatque cacumine nubes.
Hic ubi Deucalion (nam cetera texerat æquor)
Cum consorte tori parva rate vectus adhaesit ;
Corycidas Nymphas, et numina montis adorant, 315
Fatidicamque Themin, quæ nunc oracula tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa metuentior ulla Deorum.
Juppiter ut liquidis stagnare paludibus orben,
Et superesse videt de tot modo millibus unum,
Et superesse videt de tot modo millibus unam ;
Innocuos ambos, cultores numinis ambos ;
Nubila disjecit : nimbisque Aquilone remotis,
Et cælo terras ostendit, et æthera terris.
Nec maris ira manet, positoque tricuspidate tele 320
325
330

DE P. OVIDII NASONIS

Mulcet aquas rector pelagi : supraque profundum
Exstantem, atque humeros innato murice tectum,
Cæruleum Tritona vocat ; conchæque sonaci
Inspirare jubet ; fluætusque et fiumina signo
Jam revocare dato. cava buccina sumitur illi 335
Tortilis, in latum quæ turbine crescit ab imo :
Buccina, quæ medio concepit ut aëra ponto,
Litora voce replet, sub utroque jacentia Phœbo.
Tum quoque, ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit, et cecinit jussos inflata receptus,
Omnibus audita est telluris et æquoris undis : 340
Et quibus est undis audita, coërcuit omnes.
Jam mare litus habet : plenos capit alveus amnes :
Flumina subidunt : colles exire videntur.
Surgit hunius : crescent loca decrescentibus undis. 345
Postque diem longam nudata cacumina filvæ
Ostendunt, limumque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat. quem postquam vidit inanem,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion, lacrimis ita Pyrrham adfatur obortis : 350
O foror, o conjux, o femina sola superstes,
Quam commune mihi genus, et patruelis origo,
Deinde torus junxit ; nunc ipsa pericula jungunt :
Terrarum, quascumque vident occasus et ortus,
Nos duo turba sumus. posedit cetera pontus. 355
Nunc quoque adhuc vitæ non est fiducia nostræ
Certa satis : torrent etiamnum nubila mentem.
Quid tibi, si sine me fatis erepta fuisse,
Nunc animi, miseranda, foret ? quo sola timorem
Ferre modo posse ; quo consolante dolores ? 360
Namque ego (crede mihi,) si te modo pontus haberet,
Te sequerer, conjux : et me quoque pontus haberet.
O utinam possim populos reparare paternis
Artibus ; atque animas formatæ infundere terræ !
Nunc genus in nobis restat mortale duobus, 365
(Sic visum Superis) hominumque exempla manemus.
Dixerat, et siebant. placuit cœleste precari
Numen ; et auxilium per sacras quærcere sortes.

METAMORPHOSEON LIB. I. 11

Nulla mora est ; adeunt pariter Cephisidas undas,
Ut nondum liquidas, sic jam vada nota secantes. 370

Inde ubi libatos irroravere liquores
Vestibus et capiti ; flectunt vestigia sanctæ
Ad delubra Deæ : quorum fastigia turpi
Squallebant musco ; stabantque sine ignibus aræ.
Ut templi tetigere gradus ; procumbit uterque 375

Pronus humi, gelidoque pavens dedit oscula faxo.
Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina justis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum ;
Dic, Themis, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit : et meritis fer opem, mitissima, rebus. 380

Mota Dea est ; forteisque dedit : Discedite templo ;
Et velate caput ; cinctasque resolvite vestes :
Offaque post tergum magnæ jaestate parentis.
Obstupuere diu : rumpitque silentia voce
Pyrrha prior ; jussisque Deæ parere recusat : 385

Detque sibi veniam, pavido rogat ore : pavetque
Lædere jaestatis maternas offibus umbras.
Interea repetunt cæcis obscura latebris
Verba datae fortis secum, inter seque voluntant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis 390

Mulcet ; et, Aut fallax, ait, est follertia nobis :
Aut pia sunt, nullumque nefas oracula suadent.
Magna parens terra est : lapides in corpore terræ
Offa reor dici : jacere hos post terga jubemur.
Conjugis augurio quamquam Titania mota est ; 395

Spes tamen in dubio est. adeo cœlestibus ambo
Diffidunt monitis. sed quid tentare nocebit ?
Descendent ; velantque caput, tunicasque recingunt,
Et jussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credit, nisi sit pro teste vetustas ?) 400

Ponere duritiem cœpere, suumque rigorem ;
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox, ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit, ut quædam, sic non manifesta, videri
Forma potest hominis ; sed uti de marmore coepit 405

Non exacta fatis, rudibusque simillima signis.

II P. OVIDII NASONIS

Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succè,
 Et terrena fuit, versa est in corporis usum.
 Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in offa :
 Quod modo vena fuit, sub eodem nomine mansit. 410
 Inque brevi spatio, Superorum numine, faxa
 Missa viri manibus faciem traxere virilem :
 Et de femineo reparata est femina jactu.
 Inde genus durum sumus, experiensque laborum :
 Et documenta damus, qua sumus origine nati. 415
 Cetera diversis tellus animalia formis
 Sponte sua peperit ; postquam vetus humor ab igne
 Percaluit Solis : cœnumque, udæque paludes
 Intumuere æstu : fecundaque semina rerum,
 Vivaci nutrita solo, ceu matris in alvo 420
 Creverunt, faciemque aliquam cepere morando.
 Sic ubi deseruit madidos septemfluius agros
 Nilus, et antiquo sua flumina reddidit alveo,
 Æthereoque recens exasit sidere limus ;
 Plurima cultores verfis animalia glebis 425
 Inveniunt, et in his quædam modo cœpta sub ipsum
 Nascenti spatiū : quædam imperfecta, suisque
 Trunca vident numeris : et eodem in corpore sæpe
 Altera pars vivit ; rudit est pars altera tellus.
 Quippe ubi temperiem sumsere humorque calorque ; 430
 Concipiunt : et ab his oriuntur cuncta duobus.
 Cumque sit ignis aquæ pugnax ; vapor humidus omnes
 Res creat, et discors concordia fœtibus apta est.
 Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti
 Solibus æthereis, almoque recanduit æstu ; 435
 Edidit innumeræ species : partimque figuræ
 Rettulit antiquas ; partim nova monstra creavit.
 Illa quidem nollet, sed te quoque, maxime Python,
 Tum genuit : populiisque novis, incognita serpens,
 Terror eras. tantum spatiū de monte tenebas. 440
 Nunc Deus arcitenens, et nunquam talibus armis
 Ante, nisi in damis capreisque fugacibus, usus,
 Mille gravem telis, exhausta pene pharetra,
 Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.

METAMORPHOSEON LIB. I. 13

Neve operis famam possit delere vetustas ; 445
 Instituit facros celebri certamine ludos,
 Pythia, de domitæ serpentis nomine dictos.
 His juvenum quicumque manu, pedibusve, rotave
 Vicerat ; æsculeæ capiebat frondis honorem.
 Nondum laurus erat ; longoque decentia crine 450
 Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.
 Primus amor Phœbi Daphne Peneïa ; quem non
 Fors ignara dedit, sed saeva Cupidinis ira.
 Delius hunc nuper, viæta serpente superbus,
 Viderat adducto flectentem cornua nervo : 455
 Quidque tibi, lascive puer, cum fortibus armis ?
 Dixerat : ista decent humeros gestamina nostros ;
 Qui dare certa feræ, dare vulnera possimus hosti.
 Qui modo, pestifero tot jugera ventre prementem,
 Stravimus innumeris tumidum Pythona sagittis. 460
 Tu face nescio quos esto contentus amores
 Irritare tua : nec laudes adfere nostras.
 Filius huic Veneris ; Figat tuus omnia, Phœbe ;
 Te meus arcus, ait : quantoque animalia cedunt
 Cuncta tibi, tanto minor est tua gloria nostrâ. 465
 Dixit : et eliso percussis aëre pennis
 Impiger umbrofa Parnassi constitit arce :
 Eque sagittifera promisit duo tela pharetra
 Diversorum operum. fugat hoc, facit illud amorem.
 Quod facit, auratum est, et cuspide fulget acuta : 470
 Quod fugat, obtusum est ; et habet sub arundine plumbum.
 Hoc Deus in Nympha Peneïde fixit ; at illo
 Læsit Apollineas trajecta per ossa medullas.
 Protinus alter amat ; fugit altera nomen amantis,
 Silvarum latebris, captivarumque ferarum 475
 Exuviosis gaudens, innuptæque æmula Phœbes.
 Vitta coércebat positos sine lege capillos.
 Multi illam petiere : illa averfata petentes,
 Impatiens expersque viri, nemorum avia lustrat :
 Nec quid Hymen, quid Amor, quid fint connubia curat. 480
 Sæpe pater dixit : Generum mihi, filia, debes.
 Sæpe pater dixit : Debes mihi, nata, nepotes.

Illa, velut crimen, tædas exosa jugales,
 Pulchra verecundo suffunditur ora rubore ;
 Inque patris blandis hærens cervice lacertis, 485
 Da mihi perpetua, genitor carissime, dixit,
 Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianaæ.
 Hie quidem obsequitur: sed te decor iste, quod optas,
 Esse vetat; votoque tuo tua forma repugnat.
 Phœbus amat; visæque cupit connubia Daphnes: 495
 Quæque cupit, sperat: suaque illum oracula fallunt.
 Utque leves stipulæ demitis adolescentur aristis;
 Ut facibus sepes ardent, quas forte viator
 Vel nimis admovit, vel jam sub luce reliquit;
 Sic Deus in flamas abiit: sic pectore toto 495
 Uritur, et sterilem sperando nutrit amorem.
 Spectat inornatos collo pendere capillos.
 Et, Quid si comantur? ait. videt igne micantes
 Sideribus similes, oculos. videt oscula; quæ non
 Est vidisse satis. laudat digitosque, manusque,
 Brachiaque, et nudos media plus parte lacertos. 505
 Si qua latent, meliora putat. fugit ocior aura
 Illa levi: neque ad hæc revocantis verba resistit:
 Nympha, precor, Penæ, mane: non insequor hostis.
 Nympha, mane. sic agna lupum, sic cerva leonem, 505
 Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ;
 Hostes quæque suos. amor est mihi cauſſa sequendi.
 Me miserum! ne prona cadas, indignave lædi
 Crura fentent fentes; et sim tibi cauſſa doloris.
 Aspera, qua properas, loca sunt. moderatius, oro, 510
 Curre, fugamque inhibe: moderatius insequar ipſe.
 Cui placeas, inquire tamen. non incola montis,
 Non ego sum pastor: non hic armenta, gregeſſe
 Horridus obſervo. nescis, temeraria, nescis
 Quem fugias: ideoque fugis. mihi Delphica tellus, 515
 Et Claros, et Tenedos, Pataræaque regia servit.
 Juppiter est genitor. per me, quod eritque, fuitque,
 Estque, patet: per me concordant carmina nervis.
 Certa quidem nostra est: nostra tamen una fagitta
 Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit. 520

Inventum medicina meum est; opiferque per orbem
Dicor; et herbarum subiecta potentia nobis.

Hei mihi, quod nullis amor est medicabilis herbis:
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes!

Plura locuturum timido Peneia cursu 526

Fugit; cumque ipso verba imperfecta reliquit:
Tum quoque visa decens, nudabant corpora venti,

Obviaque adversas vibrabant flamina vestes;

Et levis impexos retro dabant aura capillos:

Auctaque forma fuga est, sed enim non sustinet ultra 530

Perdere blanditias juvenis Deus: utque movebat

Ipse Amor, admisso sequitur vestigia pasu.

Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo

Vidit; et hic prædam pedibus petit, ille salutem.

Alter inhæsuro similis, jam jamque tenere 535

Sperat, et extento stringit vestigia rostro:

Alter in ambiguo est, an sit depresso, et ipsis

Morsibus eripitur: tangentiaque ora relinquit.

Sic Deus, et virgo est: hic spe celer, illa timore.

Qui tamen insequitur, pennis adjutus Amoris 540

Ocio est, requiemque negat: tergoque fugaci

Imminet; et crinem sparsum cervicibus adflat.

Viribus absuntis expalluit illa: citæque

Viæta labore fugæ, spectans Peneidas undas,

Fer, pater, inquit, opem; si flumina numen habetis. 545

[Qua nimium placui, tellus, aut hisce, vel istam,

Quæ facit ut lædar, mutando perde figuram.]

Vix prece finita, torpor gravis adligat artus:

Mollia cinguntur tenui præcordia libro.

In frondem crines, in ramos brachia crescunt: 550

Pes, modo tam velox, pigris radicibus hæret:

Ora cacumien obit: remanet nitor unus in illa.

Hanc quoque Phœbus amat: positaque in stipite dextra

Sentit adhuc trepidare novo sub cortice pectus.

Complexusque suis ramos, ut membra, lacertis, 555

Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.

Cui Deus, At conjux quoniā mea non potes esse,

Arbor eris certe, dixit, mea. semper habebunt

16 P. OVIDII NASONIS

Te coma, te citharæ, te nostræ, laure, pharetræ.
 Tu ducibus Latii aderis, cum læta triumphum 560
 Vox canet; et longæ visent Capitolia pompe.
 Postibus Augustis eadem fidissima custos
 Ante fores stabis; mediamque tuebere quercum.
 Utque meum intonsis caput est juvenile capillis;
 Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores. 565
 Finierat Pæan. factis modo laurea ramis
 Adnuit: utque caput, visa est agitasse cacumen.
 Est nemus Hæmoniæ, prærupta quod undique claudit
 Silva: vocant Tempe. per quæ Penæus, ab imo
 Effusus Pindo, spumosis volvitur undis: 570
 Dejectaque gravi tenues agitantia fumos
 Nubila conductit, summasque adspergine silvas
 Impluit; et sonitu plus quam vicina fatigat.
 Hæc domus, hæc fedes, hæc sunt penetralia magni
 Amnis: in hoc, residens facto de cautibus antro, 575
 Undis jura dabat, Nymphisque colentibus undas.
 Conveniunt illuc popularia flumina primum;
 Nescia gratentur, consolenturne parentem,
 Populifer Spercheos; et irrequetus Enipeus,
 Apidanusque senex, lenisque Amphryeos, et Æas. 580
 Moxque amnes alii. qui, quâ tulit impetus illos,
 In mare deducunt fessas erroribus undas.
 Inachus unus abest: imoque reconditus antro
 Fletibus auget aquas: nata nque miterrimus Iō 585
 Luget, ut amissam. nescit vitane fruatur,
 An sit apud manes. sed quam non invenit usquam,
 Esse putat nusquam; atque animo pejora veretur.
 Viderat a patrio redeuntem Juppiter Iō
 Flumine: et, O virgo Jove digna, tuoque beatum
 Nescio quem factura toro, pete, dixerat, umbras 590
 Altorum nemorum, (et nemorum montraverat umbras)
 Dum calet, et medio Sol est altissimus orbe.
 Quod si sola times latebras intrare ferarum;
 Præside tuta Deo nemorum secreta subibis:
 Nec de plebe Deo, sed qui cœlestia magna 595
 Sceptra manu teneo; sed qui vaga fulmina mitto

Ne fuge me. fugiebat enim. jam pascua Lernæ,
 Conflataque arboribus Lyrcæa reliquerat arva;
 Cum Deus inducta latas caligine terras
 Occuluit, tenuitque fugam, rapuitque pudorem. 630
 Interea medios Juno despexit in agros:
 Et noctis faciem nebulas fecisse volucres
 Sub nitido mirata die; non fluminis illas
 Esse, nec humenti sentit tellure remitti:
 Atque suus conjux, ubi sit, circumspicit; ut quæ 635
 Deprensæ toties jam noſſet furta mariti.
 Quem postquam cœlo non repperit; Aut ego fallor,
 Aut ego lædor, ait. delapsaque ab æthere summo
 Conſtituit in terris; nebulasque recedere juſſit.
 Conjugis adventum præſenferat, in que nitentem 640
 Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.
 Bos quoque formosa eſt. Speciem Saturnia vacca,
 Quamquam invita, probat: nec non et cuius, et unde,
 Quoſe fit armento, veri quaſi nescia, quaerit.
 Juppiter e terra genitam men itur, ut auctor 645
 Desinat inquiſi. petit hanc Saturnia munus.
 Quid faciat? crudele, ſuos addicere amores:
 Non dare, ſuſpectum. pudor eſt, qui ſuadeat illinc;
 Hinc diſſuadet amor. viſtus pudor eſſet amore:
 Sed, leve ſi munus ſociæ generiſque torique 650
 Vacca negaretur; poterat non vacca videri.
 Pellice donata, non protinus exuit omnem
 Diva metum; timuitque Jovem, et fuit anxia furti.
 Donec Arestoridæ ſervandam tradidit Argo.
 Centuīn luminibus cinctum caput Argus habebat. 655
 Inde ſuis vicibus capiebant bina quietem:
 Cetera ſervabant, atque in ſtatione manebant.
 Conſtituerat quocumque modo; ſpectabat ad Iō:
 Ante oculos Iō, quamvis averſus, habebat.
 Luce ſinit paſci: cum Sol tellure ſub alta eſt, 660
 Claudit, et indigno circumdat vincula collo.
 Frondibus arbuteis, et amara paſcitur herba:
 Proque toro, terræ, non ſemper gramen habenti,
 Incubat infelix; limosaque flumina potat.

18 P. OVIDII NASONIS

Illa etiam supplex Argo cum brachia vellet 635
 Tendere; non habuit, quæ brachia tenderet Argo:
 Conatoque queri mugitus edidit ore:
 Pertinuitque sonos: propriaque exterrita voce est.
 Venit et ad ripas, ubi ludere sæpe solebat,
 Inachidas ripas: novaque ut conspexit in unda 640
 Cornua, pertimuit, seque externata refugit.
 Naïdes ignorant, ignorat et Inachus ipse,
 Quæ sit, at illa patrem sequitur, sequiturque sorores:
 Et patitur tangi, seque admirantibus offert.
 Decerptas senior porrexerat Inachus herbas; 645
 Illa manus lambit, patriisque dat oscula palmis;
 Nec retinet lacrimas: et, si modo verba sequantur,
 Oret opem; nomenque suum, casusque loquatur.
 Litera pro verbis, quam pes in pulvere dicit,
 Corporis indicium mutati triste peregit. 650
 Me miserum! exclamat pater Inachus: inque gementis
 Cornibus, et niveæ pendens cervice juvencæ,
 Me miserum! ingeminat. tune es quæsita per omnes,
 Nata, mihi terras? tu non inventa reperta
 Luctus eras levior. retices: nec mutua nostris 655
 Dicta refers. alto tantum suspiria prodis
 Pectore: quodque unum potes, ad mea verba remugis.
 At tibi ego ignarus thalamos tædasque parabam:
 Spesque fuit generi mihi prima, secunda nepotum.
 De gregenunc tibi vir, nunc de grege natus habendus. 660
 Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
 Sed nocet esse Deum. præclusaque janua leti
 Æternum nostros luctus extendit in ævum.
 Talia mœrenti stellatus submovet Argus,
 Ereptamque patri diversa in pascua natam 665
 Abstrahit. ipse procul montis sublime cacumen
 Occupat: unde sedens partes speculetur in omnes.
 Nec Superum rector mala tanta Phoronidos ultra
 Ferre potest: natumque vocat; quem lucida partu
 Pleias enixa est: letoque det, imperat, Argum.
 Parva mora est. alas pedibus, virgamque potenti
 Deminutam fimbisse manu, tegimenque capillis. 670

METAMORPHOSEON LIB. I. 13

Hæc ubi disposuit, patria Jove natus ab arce
Desilit in terras. illic tegimenque removit,
Et posuit pennas: tantummodo virga retenta est. 675
Hac agit, ut pastor, per devia rura capellas,
Dum venit, abductas: et structis cantat avenis.
Voce nova captus custos Junonius, At tu,
Quisquis es, hoc poteras mecum confidere faxo,
Argus ait: neque enim pecori fecundior ullo 685
Herba loco est: aptamque vides pastoribus umbram.
Sedit Atlantiades, et euntem multa loquendo
Detinuit sermone diem: junctisque canendo
Vincere arundinibus servantia lumina tentat:
Ille tamen pugnat molles evincere somnos: 685
Et, quamvis sopor est oculorum parte receptus;
Parte tamen vigilat. quærit quoque, (namque reperta
Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.
Tum Deus, Arciadæ gelidis in montibus, inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas 690
Naïas una fuit. Nymphæ Syringa vocabant.
Non femel et Satyros eluferat illa sequentes,
Et quoscumque Deos umbrosave silva, feraxve
Rus habet. Ortygiam studiis, ipsaque colebat
Virginitate Deam. ritu quoque cincta Dianæ 695
Falleret: et credi posset Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. redeuntem colle Lyceo
Pan videt hanc, pinuque caput præcinctus acuta,
Talia verba refert. restabat verba referre; 700
Et pœcibus spretis fugisse per avia Nympham;
Donec arenosi placidum Ladonis ad annem.
Venerit: hic illi cursum impedientibus undis,
Ut se mutarent, liquidas orasie forrores;
Panaque, cum prensam sibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ cannas tenuisse palustres: 705
Dumque ibi suspirat, motos in arundine ventos
Effecisse sonum tenuem, similemque querenti:
Arte nova, vocisque Deum dulcedine captum,
Hoc mihi concilium tecum, dixisse, manebit: 710

20 P. OVIDII NASONIS

Atque ita disparibus calamis compagine ceræ
Inter se junctis nomen tenuisse puelkæ.

Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaque lumina somno.

Supprimit extemplo vocem : firmatque soporem,
Languida permulcens medicata lumina virga.

Nec mora : falcato nutantem vulnerat enfe,
Quâ collo confine caput : fäxoque cruentum
Dejicit ; et maculat præruptam sanguine cautem.

Arge, jaces : quodque in tot lumina lumen habebas 720
Extinctum est : centumque oculos nox occupat una.

Excipit hos, volucrisque suæ Saturnia pennis
Collocat : et geminis caudam stellantibus implet.

Protinus exarsit, nec tempora distulit iræ,
Horriteramque oculis animoque objecit Eriynn 725
Pellicis Argolicæ, stimulosque in pectora cæcos
Condidit, et profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenso restabas, Nile, labori.

Quem simul ac tetigit, positisque in margine ripæ
Procubuit genibus, resupinoque ardua collo,

Quos potuit, solos tollens ad sidera vultus,
Et gemitu, et lacrimis, et luctifono mugitu

Cum Jove visa queri est, finemque orare malorum.
Conjugis ille suæ complexus colla lacertis,

Finiat ut poenas tandem, rogat : Inque futurum
Pone metus, inquit, numquam tibi causa doloris.

Hæc erit : et Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita Dea est, vultus capit illa priores :

Fitque, quod ante fuit. fugiunt e corpore setæ :
Cornua decrescunt : fit luminis arctior orbis.

Contrahitur rictus : redeunt humerique manusque :
Ungulaque in quinos dilapsa absumitur unguis.

De bove nil supereft, formæ nisi candor, in illa :
Officioque pedum Nympha contenta duorum

Erigitur : metuitque loqui ; ne more juvencæ
Mugiat : et timide verba intermissa retentat.

Nunc Dea linigera colitur celeberrima turba.
Huic Epaphus magni genitus de semine tandem

715

725

730

735

740

745

METAMORPHOSEON LIB. I. 21

Creditur esse Jovis: perque urbes juncta parenti
 Templa tenet. fuit huic animis æqualis et annis 750
 Sole satus Phaëthon, quem quondam magna loqueantem,
 Nec sibi cedentem, Phœboque parente superbum,
 Non tulit Inachides, Matrique, ait, omnia demens
 Credis; et es tumidus genitoris imagine falsi.
 Erubuit Phaëthon, iramque pudore repressit: 755
 Et tulit ad Clymenen Epaphi convicia matrem.
 Quoque magis doleas; genetrix, ait: ille ego liber,
 Ille ferox tacui. pudet hæc opprobria nobis
 Et dici potuisse, et non potuisse referri.
 At tu, si modo sum cœlesti stirpe creatus, 760
 Ede notam tanti generis: meque adfere cœlo.
 Dixit; et implicuit materno brachia collo.
 Perque suum, Meropisque caput, tædaque fororum,
 Traderet, oravit, veri sibi signa parentis.
 Ambiguum, Clymene precibus Phaëthontis, an ira 765
 Mota magis dicti sibi criminis; utraque cœlo
 Brachia porrexit: spectansque ad lumina Solis,
 Per jubar hoc, inquit, radiis insigne coruscis,
 Nate, tibi juro, quod nos auditque videtque;
 Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem, 770
 Sole datum. si ficta loquor, neget ipse videndum
 Se mihi; sitque oculis lux ista novissima nostris.
 Nec longus patrios labor est tibi nosse penates:
 Unde oritur, terræ domus est contermina nostræ.
 Si modo fert animus; gradere: et scitabere ab ipso. 775
 Emicat exemplo lœtus post talia matris
 Dicta suæ Phaëthon, et concipit æthera mente.
 Æthiopaque suos, positosque sub ignibus Indos
 Sidereis, transit, patriosque adit impiger ortus.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N
L I B E R S E C U N D U S.

R Egia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flamasque imitante pyropo :
Cujus ebur nitidum fastigia summa tenebat :
Argenti bisores radiabant lumine valvae.
Materiam superabat opus, nam Mulciber illic 5
Æquora celerat, medias cingentia terras,
Terrarumque orbem, cœlumque, quod imminet orbi.
Cœruleos habet unda Deos : Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, balænarumque prementem
Ægæona suis immania terga lacertis, 10
Doridaque, et natas : quarum pars nare videntur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos ;
Pisces vehi quædam. facies non omnibus una,
Nec diversa tamen : qualem decet esse fororum.
Terra viros, urbesque gerit, silvasque, ferasque, 15
Fluminaque, et Nymphas, et cetera numina ruris.
Hæc super imposita est cœli fulgentis imago :
Signaque sex foribus dextris, totidemque finistris.
Quo simul acclivo Clymeneia limite proles :
Venit, et intravit dubitati tecta parentis ; 20
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus :
Confisitque procul. neque enim propiora ferebat
Lumina: purpurea velatus veste sedebat
In folio Phœbus, claris lucente sinaragdis.
A dextrâ, lœvaque Dies, et Mensis, et Annus, 25
Seculaque, et positæ spatiis æqualibus Horæ :
Verque novum stabat, cinctum florente corona :
Stabat nuda Æstas, et spicea ferta gerebat.
Stabat et Autumnus, calcatis fordidus uvis.

Et glacialis Hiems, canos hirsuta capillos. 30
 Inde loco medius, rerum novitate paventem
 Sol oculis juvenem, quibus adspicit omnia, vedit.
 Quæque viæ tibi caussa? quid hac, ait, arce petisti,
 Progenies, Phaëthon, haud inficianda parenti?
 Ille refert, O lux immensi publica mundi, 35
 Phœbe Pater, si das hujus mihi nominis usum,
 Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat;
 Pignora da, genitor; per quæ tua vera propago
 Credar, et hunc animis errorem detrahe nostris.
 Dixerat. at genitor circum caput omne micantes 40
 Deposuit radios; propriusque accedere jussit:
 Amplexuque dato, Nec tu meus esse negari
 Dignus es; et Clymene veros, ait, edidit ortus.
 Quoque minus dubites; quodvis pete munus: ut illud,
 Me tribuente, feras. promissis testis adesto 45
 Dis juranda palus, oculis incognita nostris.
 Vix bene desierat: currus rogat ille paternos,
 Inque diem alipedum jus et moderamen equorum.
 Pœnituit jurasse patrem. qui terque quaterque
 Conciuiens illustre caput, Temeraria, dixit, 50
 Vox mea facta tuâ est. utinam promissa liceret
 Non dare! confiteor solum hoc tibi, nate, negarem.
 Dissuadere licet. non est tua tuta voluntas.
 Magna petis, Phaëthon; et quæ nec viribus ictis
 Munera convenient, nec tam puerilibus annis. 55
 Sors tua mortalis: non est mortale quod optas.
 Plus etiam, quam quod Superis contingere fas sit,
 Nescius adfectas. placeat sibi quisque licebit;
 Non tamen ignifero quisquam confistere in axe
 Me valet excepto. vasti quoque rector Olympi, 60
 Qui fera terribili jaculatur fulmina dextra,
 Non agat hos currus. et quid Jove majus habemus?
 Ardua prima via est: et qua vix mane recentes
 Enitanter equi: medio est altissima cœlo;
 Unde mare et terras ipsi mihi sœpe videre 65
 Fit timor, et pavida trepidat formidine pectus.
 Ultima prona via est; et eget moderamine certo.

24 P. OVIDII NASONIS

Tunc etiam, quæ me subjectis excipit undis,
 Ne ferar in præceps, Tethys solet ipsa vereri.
 Adde, quod adsidua rapitur vertigine cœlum ; 70
 Sideraque alta trahit, celerique volumine torquet.
 Nitor in adversum : nec me, qui cetera, vincit
 Impetus : et rapido contrarius evehor orbi.
 Finge datos currus. quid agas ? poterisne rotatis
 Obvius ire polis, ne te citus auferat axis ? 75
 Forfitan et lucos illic, urbesque, domosque
 Concipias animo : delubraque ditia donis
 Esse. per insidias iter est, formasque ferarum.
 Utque viam teneas, nulloque errore traharis ;
 Per tamen adversi gradieris cornua Tauri, 80
 Hæmoniosque arcus, violentique ora Leonis,
 Sævaque circuitu curvantem brachia longo
 Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum.
 Nec tibi quadrupèdes animosos ignibus illis,
 Quos in pectora habent, quos ore et naribus efflant, 85
 In promptu regere est. vix me patiuntur, ut acres
 Incaluere animi ; cervixque repugnat habenis.
 At tu, funesti ne sim tibi nuneris auctor,
 Nate, cave : dum resque finit, tua corrige vota.
 Scilicet, ut nostro genitum te sanguine credas, 90
 Pignora certa petis. do pignora certa timendo :
 Et patrio pater esse metu probor. adspice vultus
 Ecce meos : utinamque oculos in pectora posses
 Inserere, et patrias intus deprendere curas !
 Denique, quidquid habet dives, circumspice, mundus : 95
 Eque tot ac tantis cœli, terræque, marisque
 Posce bonis aliquid : nullam patiere repulsum.
 Depreco hoc unum ; quod vero nomine poena,
 Non honor est. poenam, Phaëthon, pro munere, poscis.
 Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis ? 100
 Ne dubita, dabitur (Styglas juravimus undas)
 Quodcumque optaris : sed tu sapientius opta.
 Finierat monitus. dictis tamen ille repugnat :
 Propositumque tenet : flagratque cupidine currus.
 Ergo, qua licuit genitor cunctatus, ad altos. 105

Dedicit juvenem, Vulcania munera, currus.

Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ

Curvatura rotæ; radiorum argenteus ordo.

Per juga chrysolithi, positaque ex ordine gemmæ,
Clara repercussio reddebat lumina Phœbo. 110

Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur, opusque

Perficit: ecce vigil rutilo patefecit ab ortu

Purpureas Aurora fores, et plena rosarum

Atria, diffugiunt stellæ: quarum agmina cogit
Lucifer, et cœli statione novissimus exit. 115

At pater ut terras, mundumque rubescere vidit,

Cornuaque extremæ velut evanescere Lunæ;

Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.

Jusſa Deæ celeres peragunt: ignemque vomentes,

Ambroſiæ succo fatus, præſepibus altis 120

Quadrupedes ducunt; adduntque sonantia frena.

Tum pater ora sui sacro medicamine nati

Contigit; et rapidæ fecit patientia flammæ,

Imposuitque comæ radios: præſagaque luctus

Pectore ſollicito repetens ſpiria, dixit: 125

Si potes hic faltem monitis parere paternis;

Parce, puer, ſtimulis; et fortius utere loris.

Sponte ſua properant. labor eſt inhibere volentes:

Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.

Sectus in obliquum eſt lato curvamine limes. 130

Zonarumque trium contentus fine, polumque

Effugito australē, junctamque aquilonibus Arcton.

Hac fit iter: maniſta rotæ veſtigia cernes.

Utque ferant æquos et cœlum et terra calores,

Nec preme, nec ſummuſ molire per æthera curras. 135

Altius egressus coeleſtia teſta cremabis,

Inferius terras: medio tutiſimus ibis.

Neu te dexterior tortum declinet in anguem,

Neve ſiniferior preſſam rota ducat ad aram:

Inter utrumque tene. Fortunæ cetera mando; 140

Quæ juvet, et melius, quam tu tibi, conſulat, opro.

Dum loquor; Hesperio poſitas in littore meta;

Humida nox tetigit. non eſt mora libera nobis:

26 P. OVIDII NASONIS

Postcimur. effulget tenebris Aurora fugatis.
 Corripe lora manu : vel, si mutabile pectus 145
 Est tibi, consiliis, non curribus, utere nostris :
 Dum potes ; et solidis etiamnum sedibus aditas ;
 Dumque male optatos nondum premis inficius axes.
 Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
 Occupat ille levem juvenili corpore currum : 150
 Statque super ; manibusque datas contingere habenas
 Gaudet ; et invito grates agit inde parenti.
 Interea volucres Pyroëis, et Eōus, et Æthon,
 Solis equi, quartusque Phlegon, hinnitibus auras
 Flammiferis implet, pedibusque repagula pulsant. 155
 Quæ postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
 Reppulit ; et facta est immensi copia mundi ;
 Corripiere viam, pedibusque per aëra motis
 Obstantes findunt nebulas, pennisque levati
 Prætereunt ortos isdem de partibus Euros. 160
 Sed leve pondus erat ; nec quod cognoscere possent
 Solis equi: solitaque jugum gravitate carebat.
 Utque labant curvæ justo sine pondere naves,
 Perque mare, instabiles nimia levitate, feruntur,
 Sic onere adsueto vacuos dat in aëra saltus, 165
 Succutiturque alte, similisque est currus inani.
 Quod simul ac sensere, ruunt, tritumque relinquunt
 Quadrijugi spatium : nec, quo prius, ordine currunt.
 Ipse pavet ; nec qua commissas flectat habenas,
 Nec scit, qua sit iter : nec, si sciat, imperet illis. 170
 Tum primum radiis gelidi caluere Triones,
 Et vetito frustra tentarunt æquore tingui.
 Quæque polo posita est glaciali proxima serpens,
 Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
 Incaluit : sumfisque novas fervoribus iras. 175
 Te quoque turbatum memorant fugisse, Boöte ;
 Quamvis tardus eras, et te tua plaustra tenebant.
 Ut vero summo despexit ab æthere terras
 Infelix Phaëthon, penitus penitusque patentes ;
 Palluit, et subito genua intremuere timore :
 Suntque oculis tenebræ per tantum lumen obortæ.

Et jam mallet equos numquam tetigisse paternos:
 Jamque agnosce genus piget, et valuisse rogando:
 Jam Meropis dici cupiens; ita fertur, ut acta
 Præcipiti pinus Borea, cui victa remisit 185
 Frepa suus rector, quam Dñs votisque reliquit.
 Quid faciat? multum cœli post terga relictum:
 Ante oculos plus est. animo metitur utrumque.
 Et modo, quos illi fato contingere non est,
 Prospicit occasus: interdum respicit ortus. 190
 Quidque agat ignarus, stupet: et nec frena remittit,
 Nec retinere valet: nec nomina novit equorum.
 Sparsa quoque in vario paſſim miracula cœlo,
 Vaſtarumque videt trepidus ſimulacra ferarum.
 Est locus, in geminos ubi brachia concavat arcus 195
 Scorpions; et cauda flexisque utrimque lacertis
 Porrigit in ſpatium signorum membra duorum.
 Hunc puer ut nigri madidum fudore veneni
 Vulnera curvata minitantem cufpide vidit;
 Mentis inops, gelida formidine lora remisit. 200
 Que postquam ſumnum tetigere jacentia tergum,
 Exſpatiantur equi: nulloque inhibente per auras
 Ignotæ regionis eunt; quaque impetus egit,
 Hac fine lege ruunt: altoque ſub æthere fixis
 Incurſant ſtellis, rapiuntque per avia currum. 205
 Et modo ſumma petunt, modo per decliva, viaſque
 Præcipites ſpatio terræ propiore feruntur.
 Inferiusque ſuis fraternos currere Luna.
 Admiratur equos: ambuſtaque nubila fumant.
 Cortiſpitur ſlammis, ut quæque altissima, tellus; 210
 Fiffaque agit rimas, et ſuccis aret ademtis.
 Pabula canescunt: cum frondibus urit arbos:
 Materianque ſuo præbet ſeges arida dāmno.
 Parva queror. magnæ pereunt cum mœnibus urbes:
 Cumque ſuis totas populis incendia gentes 215
 In cinerem vertunt. ſilvæ cum montibus ardent.
 Ardet Athos, Taurusque Cilix, et Tmolus, et Oete;
 Et nunc ſicca, prius celeberrima fontibus, Ide;
 Virginusque Hælicon, et nondum Oeagrius Hæmos.

Ardet in immersum geminatis ignibus *Ætnæ*, 220
 Parnassusque biceps, et Eryx, et Cynthus, et Othrys,
 Et tandem Rhodope rivibus caritura, Mimasque,
 Dindymaque, et Mycale, natusque ad sacra Cithæron.
 Nec profunt Scythæ sua frigora: Caucasus ardet,
 Oppaque cum Pindo, majorque ambobus Olympus: 225
 Aëriæque Alpes, et nubifer Apenninus.
 Tunc vero Phaëthon cunctis e partibus orbem
 Adspicit accensum: nec tantos sustinet æstus:
 Ferventesque auras, *velut* e fornace profunda,
 Ore trahit, currusque suos candescere sentit. 230
 Et neque jam cineres ejectataeque favillam
 Ferre potest: calidoque involvitur undique fumo.
 Quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus
 Nescit; et arbitrio volucrum raptatur equorum.
 Sanguine tum credunt in corpora summa vocato, 235
Æthiopum populos nigrum traxisse colorem.
 Tum facta est Libye, raptis humoribus æstu,
 Arida; tum Nymphæ passis fontesque lacusque
 Deflere comis. queritur Bæotia Dircen,
 Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas. 240
 Nec fortita loco distantes flumiña ripas
 Tuta manent: mediis Tanaïs fumavit in undis,
 Peneosque senex, Theutrantereisque Caicus,
 Et celer Išinenos, cum Phocaico Erymantho,
 Arsurisque iterum Xanthus, flavusque Lycormas, 245
 Quique recurvatis iudit Maeandros in undis;
 Mygdoniusque Melas, et Tænarius Eurotas.
 Arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
 Thermodonque citus, Gangesque, et Phasis, et Ister.
*Æ*suat Alpheos: ripæ Spercheïdes ardent: 250
 Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum.
 Et, quæ Maeonias celebrarant carmine ripas,
 Flumineæ volucres medio caluere Caystro.
 Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
 Occuluitque caput, quod adhuc latet. ostia septem 255
 Pulverulenta vacant septem, fine flumine valles.
 Eors eadem Išmarios Hebruni cum Strymone siccatur,

METAMORPHOSEON LIB. II. 25

Hesperiosque amnes, Rhenum, Rhodanumque, Padumque,
Cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrin. 260
Diffilit omne solum ; penetratque in Tartara rimis
Lumen, et infernum terret cum conjugè Regem.
Et mare contrahitur : sicque est campus arenæ,
Quod modo pontus erat. quosque altum texerat æquor,
Existunt montes, et sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces : nec se super æquora curvi 265
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata jacent. ipsum quoque Nerea fama est,
Doridaque, et Natas, tepidis latuisse sub antris.
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu 270
Exferere ausus erat : ter non tulit aëris æstus.
Alma tamen Tellus, ut erat circumdata ponto,
Inter aquas pelagi, contractos undique fontes,
Qui se condiderant in opacæ viscera matris ;
Sustulit omniferos collo tenus arida vultus : 275
Opposuitque manum fronti : magnoque tremore
Omnia concutiens paullum subsedit ; et infra,
Quam solet esse. fuit : sicque ita voce locuta est :
Si placet hoc, meruique, quid o tua fulmina cessant,
Summe Deum ? liceat perituræ viribus ignis, 280
Igne perire tuo ; clademque auctore levare.
Vix equidem fauces hæc ipsa in verba resolvo.
(Presserat ora vapor.) tostos en adspice crines,
Inque oculis tantum, tantum super ora favillæ.
Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem 285
Officiique refers ; quod adunci vulnera aratri,
Rastrorumque fero, totoque exerceor anno ?
Quod pecori frondes alimentaque mitia, fruges,
Humano generi, vobis quod tura ministro ?
Sed tamen exitium fac me meruisse : quid undæ, 290
Quid meruit frater ? cur illi tradita forte
Æquora decrescunt, et ab æthere longius absunt ?
Quod si nec fratri, nec te mea gratia tangit ;
At cœli miserere tui. circumspice utrumque ;
Fumat uterque polus : quos si vitiaverit ignis, 295

Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat :
 Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
 Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli ;
 In chaos antiquum confundimur. eripe flammis,
 Si quid adhuc superest : et rerum consule summae. 300
 Dixerat hæc Tellus : neque enim tolerare vaporem
 Ulterius potuit, nec dicere plura : suumque
 Rettulit os in se, propriaque manibus antra.
 At pater omnipotens Superos testatus, et ipsum,
 Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato 305
 Interitura gravi ; summam petit arduus arcem ;
 Unde solet latis nubes inducere, terris :
 Unde movet tonitrus. vibrataque fulmina jastat.
 Sed neque, quas posset terris inducere, nubes
 Tunc habuit : nec, quos coelo dimitteret, imbrés. 310
 Intonat : et dextra libratum fulmen ab aure
 Milt in aurigam : pariterque animaque rotisque
 Expulit, et fævis compescuit ignibus ignes.
 Conternantur equi : et saltu in contraria facto
 Colla jugo eripiunt, abruptaque lora relinquunt. 315
 Illic frena jacent, illic temone revulsus
 Axis ; in hac radii fractarum parte rotarum :
 Sparfaque fuit late laceri veitigia currus.
 At Phæthon, rutilos flamma populante capillos,
 Velvitur in præceps, longoque per aëra tractu 320
 Fertur ; ut interdum de celo stella sereno,
 Etsi non cecidit, potuit cecidisse videri.
 Quem procul a patria diverso maximus orbe
 Excipit Eridanus : spumantiaque abluit ora.
 Naiades Hesperiae trifida fumantia flamma 325
 Corpora dant tumulo : signantque hoc carmine saxum.
 Hic situs est Phæthon, currus auriga paterni :
 Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
 Nam pater obductos, luctu miserabilis ægro,
 Considerat vultus : et, si modo credimus, unum 330
 Ille diem fine Sole ferunt. incendia lumen
 Præbebant ; aliquisque malo fuit usus in illo.
 At Clymene, potqueam dixit, quæcumque fuerunt

In tantis dicenda malis : lugubris et amens,
Et laniata finus totum percensuit orbem : 335
Exanimesque artus primo, mox ossa requirens,
Repperit ossa tamen peregrina condita ripa.
Incubuitque loco : nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrimis, et aperto pectore fovit.
Nec minus Heliades fletus, et, inania morti 340
Munera, dant lacrimas : et cæsæ pectora palmis
Non auditurum miseras Phaëthona querelas
Nocte dieque vocant : adsternunturque sepulcro.
Luna quater junctis implerat cornibus orbem :
Illa more suo (nam morem fecerat usus) 345
Plangorem dederant. e quis Phaëthusa sororum
Maxima, cum vellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia, cum crinem manibus laniare pararet, 350
Avellit frondes. hæc stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua brachia ramos.
Dunque ea mirantur ; complectitur inguina cortex :
Perque gradusuterum, pectusque, humerosque, manusque
Ambit: et exstabant tantum ora vocantia matrem. 355
Quid faciat mater ? nisi, quo trahat impetus illam,
Huc eat, atque illuc ? et, dum licet, oscula jungat ?
Non satis est. truncis avellere corpora tentat ;
Et teneros manibus ramos abrumpere : at inde
Sanguineæ manant, tamquam de vulnere, guttæ. 360
Parce, precor, mater, quæcumque est faucia, clamat :
Parce, precor: nostrum laniatur in arbore corpus.
Jamque vale. cortex in verba novissima venit.
Inde fluunt lacrimæ : stillataque sole rigescunt
De ramis eleftra novis : quæ lucidus amnis 365
Excipit, et nuribus mittit gestanda Latinis.
Adfuit huic monstro proles Stheneleïa Cyenus.
Qui tibi materno quamvis a sanguine junctus,
Mente tamen, Phaëthon, propior fuit. ille relicto
(Nam Ligurum populos, et magnas rexerat urbes) 370
Imperio ripas virides, amnemque quercis

Eridanum implerat, silvamque sororibus austam :
 Cum vox est tenuata viro : canæque capillos
 Dissimulant plumæ : collumque a pectore longum
 Porrigitur, digitosque ligat junctura rubentes : 375
 Penna latus vestit ; tenet os sine acumine rostrum :
 Fit nova Cycnus avis. nec se cæloque, Jovique
 Credit, ut injuste missi memor ignis ab illo.
 Stagna petit, patulosque lacus : ignemque perosus.
 Quæ colat, elegit contraria flumina flammis. 380
 Squallidus interea genitor Phaëthonis, et expers
 Ipse sui decoris qualis, cum deficit orbeni,
 Esse solet : lucemque odit, seque ipse, diemque :
 Datque animum in luctus ; et luctibus adjicit iram :
 Officiumque negat mundo. Satis, inquit, ab ævi 385
 Sors mea principiis fuit irrequieta : pigetque
 Actorum sine fine mihi, sine honore, laborum.
 Quilibet alter agat portantes lumina currus.
 Si nemo est, omnesque Dei non posse fatentur ;
 Ipse agat: ut faltem, dum nostras tentat habenas, 390
 Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
 Tum sciet, ignipedum vires expertus equorum,
 Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.
 Talia dicentem circumstant omnia Solem
 Numinæ : neve velit tenebras inducere rebus, 395
 Supplice voce rogant. missos quoque Juppiter ignes
 Excusat, precibusque minas regaliter addit.
 Colligit armentes, et adhuc terrore paventes
 Phœbus equos, stimuloque domans et verbere, sœvit :
 Sœvit enim, natumque objectat, et imputat illis. 400
 At pater omnipotens ingentia mœnia cœli
 Circuit : et, ne quid labefactum viribus ignis
 Corruat, explorat. quæ postquam firma, suique
 Roboris esse videt : terras, hominumque labores
 Perspicit. Arcadiæ tamen est impensior illi
 Cura suæ. fonteisque, et nondum audentia labi
 Fluminæ restituit. dat terræ gramina, frondes
 Arboribus ; læsasque jubet revirescere silvas.
 Dum reddit, itque frequens ; in virgine Nonacrina

Hæsit: et accepti caluere sub ossibus ignes. 410
 Non erat hujus opus lanam mollire trahendo;
 Nec positu variare comas. ubi fibula vestem,
 Vitta coërcuerat neglectos alba capillos,
 Et modo leve manu jaculum, modo sumpferat arcum;
 Miles erat Phœbes; nec Mænalon attigit ulla 415
 Gratiæ hac Trivæ. sed nulla potentia longa est.
 Ulterius medio spatum Sol altus habebat;
 Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.
 Exuit hic humero pharetram, lentoque retendit
 Arcus: inque solo, quod texerat herba, jacebat: 420
 Et pictam posita pharetram cervice premebat.
 Juppiter ut vidit fessam, et custode vacantem;
 Hoc certe conjux furtum mea nesciet, inquit:
 Aut si rescierit; sunt o, sunt jurgia tanti!
 Protinus induitur faciem cultumque Dianæ: 425
 Atque ait, O comitum, virgo, pars una mearum,
 In quibus es venata jugis? de cespite virgo
 Se levat: et, Salve numen, me judice, dixit,
 Audiat ipse licet, majus Jove. ridet, et audit;
 Et sibi præferri se gaudet; et oscula jungit; 430
 Nec moderata satis, nec sic a virginе danda.
 Qua venata foret silva narrare parantem
 Impedit amplexu: nec se sine crimine prodit.
 Illa quidem contra, quantum modo femina possit,
 (Adspiceres utinam, Saturnia, mitior effes!) 435
 Illa quidem pugnat: sed quæ superare puella,
 Quisve Jovem poterat? superum petit æthera victor
 Juppiter: huic odio nemus est, et conscia filva.
 Unde, pedem referens, pene est oblita pharetram
 Tollere cum telis, et, quem suspenderat, arcum. 440
 Ecce, suo comitata choro Dictynna per altum
 Mænalon ingrediens, et cæde superba ferarum,
 Adspicit hanc, visamque vocat: clamata refugit;
 Et timuit primo, ne Juppiter effet in illa.
 Sed postquam pariter Nymphas incedere vidit; 445
 Sensit abesse dolos: numerumque accessit ad harum.
 Heu quam difficile est, crimen non prodere vultu!

Vix oculos attollit humo : nec, ut ante solebat,
Juncta Deæ lateri, nec toto est agmine prima :
Sed filet ; et læsi dat signa rubore pudoris.

450

Et (nisi quod virgo est) poterat sentire Diana
Mille notis culpam. Nymphæ sensisse feruntur.

Orbe resurgebant Lunaria cornuta nono ;
Cum Dea venatrix, fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum : de quo cum murmure labens 455
Ibat, et attritas verfabat rivos arenas.

Ut loca laudavit ; summas pede contigit undas.

His quoque laudatis, Procul est, ait, arbiter omnis :
Nuda superfusis tinguamus corpora lymphis.

Parrhasis erubuit, cunctæ velamina ponunt : 460
Una moras quærerit. dubitanti vestis ademta est :

Qua posita nudo patuit cum corpore crimen.

Attonitæ, manibusque uterum celare volenti,
I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes,
Cynthia : deque suo jussit secedere cœtu.

465

Senserat hoc olim magni matrona Torantis :
Distuleratque graves in idonea tempore a poenæ.

Caussa moræ nulla est : et jam puer Arcas (id ipsum
Indoluit Juno) fuerat de pellice natus.

Quo simul obvertit sœvam cum lumine mentem ; 470
Scilicet hoc unum restabat, adultera, dixit,

Ut secunda fores : fieretque injuria partu

Nota : Jovisque mei testatum dedecus esset.

Haud impune feres : adimam tibi nempe figuram ;
Qua tibi, quaque places nostro, importuna, marito. 475

Dixit : et, adversa prensis a fronte capillis,

Stravit humi pronam. tendebat brachia supplex :

Brachia cœperunt nigris horrescere villis,
Curvarique manus, et aduncos crescere in unguis,

Oficioque pedum fungi : laudataque quondam 480
Ora Jovi, lato fieri deformia rictu.

Neve preces animos, et verba potentia flectant,

Posse loqui eripitur. vox iracunda, minaxque,

Plenaque terroris rauco de gutture fertur.

Mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa. 485

Adsiduoque suos gemitu testata dolores,
 Qualescumque manus ad cœlum et fidera tollit :
 Ingratumque Jovem, nequeat cum dicere, fentit.
 Ah quoties, sola non ausa quietcere silva,
 Ante domum, quondamque suis erravit in agris ! 490
 Ah quoties per faxa canum latratibus acta est !
 Venatrixque metu venantum territa fugit !
 Sæpe feris latuit visis ; obliita quid esset :
 Usque conspectos in montibus horruit ursos :
 Pertimuitque lupos ; quamvis pater esset in illis. 495
 Ecce Lycaonisæ proles ignara parenti
 Arcas adest, ter quinque fere natalibus actis.
 Dumque feras sequitur ; dum saltus eligit aptos,
 Nexilibusque plagis silvas Erymanthidas ambit ;
 Incidit in matrem. quæ restitit Arcade viso ; 500
 Et cognoscenti similis fuit. ille refugit :
 Immotosque oculos in se sine fine tenentem
 Neclius extimuit : propiusque accedere aventi
 Vulnifico fuerat fixurus pectora telo :
 Arcuit omnipotens : pariterque ipsosque nefasque 505
 Sustulit ; et celeri raptos per inania vento
 Imposuit cœlo, vicinaque fidera fecit.
 Intuivit Juno, postquam inter fidera pellex
 Fulxit : et ad canam descendit in æquora Tethyn,
 Oceanumque senem ; quorum reverentia movit
 Sæpe Deos : caussamque viæ scitantibus infit : 510
 Quæritis, æthereis quare regina Deorum
 Sedibus huc adsim ? pro me tenet altera cœlum.
 Mentiār, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
 Nuper honoratas summo, mea vulnera, cœlo
 Videritis stellas illic, ubi circulus axem 515
 Ultimus extremum, spatioque brevissimus, ambit.
 Est vero, cur quis Junonem lædere nolit,
 Offensamque tremat ; quæ prosim sola nocendo ?
 En ego quantum egi ! quam vasta potentia nostra est ! 520
 Esse hominem vetui : facta est Dea. sic ego pœnas
 Sontibus impono : sic est mea magna potestas.
 Vindicet antiquam faciem, vultusque ferinos

Detrahat ; Argolica quod et ante Phoronide fecit.

Cur non et pulsia ducat Junone, meoque 525

Collocet in thalamo, ficerumque Lycaöna fumat ?

At vos si læsæ contemtus tangit alumnæ,

Gurgite cæruleo septem prohibete Triones :

Sideraque in cœlo, stupri mercede, recepta

Pellite : ne puro tinguatur in æquore pellex. 530

Dì maris adnuerant. habili Saturnia curru

Ingreditur liquidum pavonibus aëra pictis :

Tam nuper pictis cælo pavonibus Argo,

Quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisse,

Corve loquax, subito nigrantes versus in alas.

Nam fuit hæc quondam niveis argentea pennis

Ales, ut æquaret totas fine labe columbas :

Nec servaturis vigili Capitolia voce

Cederet anseribus, nec amanti flumina cycno.

Lingua fuit damno : lingua faciente loquaci,

Cui color albus erat, nunc est contrarius albo.

Pulchrior in tota, quam Larissæ Coronis,

Non fuit Hæmonia. placuit tibi, Delphice, certe,

Dum vel casta fuit, vel inobservata. sed ales

Sensit adulterium Phœbeius : utque latentem

Deterget culpam non exorabilis index,

Ad dominum tendebat iter : quem garrula motis

Consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix.

Auditaque viæ cauſa, Non utile carpis,

Inquit, iter : ne sperne meæ præfigia lingua. 550

Quid fuerim, quid simque, vide; meritumque require:

Invenies nocuisse fidem. nam tempore quodam

Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,

Clauserat Actæo texta de vimine cista :

Virginibusque tribus gemino de Cecrope natis

Hanc legem dederat, sua ne secreta viderent.

Abdita fronde levi densa speculabar ab ulmo,

Quid facerent. commissa duæ sine fraude tuerunt,

Pandrosos atque Herse. timidas vocat una sorores

Aglauros : nodosque manu diducit. at intus

Infantemque vident, adporrectumque draconem.

Acta Deæ refero. pro quo mihi gratia talis
 Redditur, ut dicar tutela pulia Minervæ ;
 Et ponar post noctis avem. mea poena volucres
 Admonuisse potest ; ne voce pericula quærant 565
 At puto, non ulti, nec quidquam tale rogantem
 Me petiit. ipsa licet hoc a Pallade quæras :
 Quamvis irata est : non hoc irata negabit.

Nam me Phocaïca clarus tellure Coroneus
 (Nota loquor) genuit. fueramque ego régia virgo : 570

Divitibusque procis (ne me contemne) petebar.
 Forma mihi nocuit. nam dum per litora lantis
 Passibus, ut soleo, summa spatiaræ arena,
 Vedit, et incaluit pelagi Deus : utque precando

Tempora cum blandis consumfit inania verbis : 575
 Vim parat, et sequitur. fugio, densumque relinquo.
 Litus, et in molli nequicquam laffor arena.

Inde Deos, hominesque voco : nec contigit ullum
 Vox mea mortalem. mota est pro virgine virgo,
 Auxiliumque tulit. tendebam brachia cœlo : 580

Brachia cœperunt levibus nigrescere pennis.
 Rejicere ex humeris vestem molibar ; at illa
 Pluma erat ; inque cutem radices egerat imas.
 Plangere nuda meis conabar pectora palmis :

Sed neque jam palmas, nec pectora nuda gerebam. 585
 Currebam : nec, ut ante, pedes retinebat arena :
 Et summa tollebar humo. mox acta per auras

Evehor, et data sum comes inculpata Minervæ.
 Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
 Crimine Nyctimene nostro successit honori ? 590

An, quæ per totam res est notissima Lesbon,
 Non audita tibi est ? patrium temerasse cubile
 Nyctimenen ? avis illa quidem : sed conscia culpæ
 Conspectum lucemque fugit, tenebrisque pudorem
 Celat ; et a cunctis expellitur æthere toto.

Talia dicenti, Tibi, ait, revocamina, corvus,
 Sint precor ista malo. nos vanum spernimus omen.
 Nec cœptum dimittit iter : dominoque jacentem
 Cum juvene Hæmonio vidisse Coronida narrat.

Laurea delapsa est, auditō crīmīne amantis : 600
 Et pariter vultusque Deo, plectrumque, colorque
 Excīdit. utque animus tumida fervebat ab ira ;
 Arma adsueta rapit; flexumque a cornibus arcum
 Tendit: et illa suo toties cum pectora juncta
 Indevidato trajecit pectora telo. 605
 Icta dedit gemitum, tractoque a vulnere ferro,
 Candida pœnīceo perfudit membra crōre :
 Et dixit, Potui pœnas tibi Phœbe, dedisse ;
 Sed peperisse prius. duo nunc moriemur in una.
 Haec tenus; et pariter vitam cum sanguine fudit. 610
 Corpus inane animæ frigus letale secutum est.
 Pœnitet ! heu sero pœnae crudelis a nantem :
 Seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit :
 Odit avem, per quam crimen caussamque dolendi
 Scire coactus erat: nervumque, arcumque, manumque 615
 Odit; cumque manu, temeraria tela, sagittas.
 Collapsamque fovet: seraque ope vincere fata
 Nititur; et medicas exercet inaniter artes.
 Quæ postquam frustra tentata, rogumque parari
 Sensit, et arsiros supremis ignibus artus ; 620
 Tum vero gemitus (neque enim cœlestia tingui
 Ora decet lacrimis) alto de corde petitos
 Edidit. haud aliter, quam cum, spectante juventa,
 Laetantis vituli, dextra libratus ab aure,
 Tempora discussit claro cava malleus iſtu. 625
 Ut tamen ingratos in pectora fudit odores:
 Et dedit amplexus, injustaque justa peregit,
 Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
 Semina: sed natum flammis uteroque parentis
 Eripuit; geminique tulit Chironis in antrum. 630
 Sperantemque sibi non falsæ præmia linguae
 Inter aves albas vetuit confidere corvum.
 Sémifer interea divinæ stirpis alumno
 Lætus erat; mixtoque oneri gaudebat honore.
 Ecce venit rutilis humeros protecta capillis 635
 Filia Centauri: quam quondam Nympha Chariclo,
 Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit

Ocyroën. non hæc artes contenta paternas
 Addidisse fuit: fatorum arcana canebat.
 Ergo ubi fatidicos concepit mente furores, 640
 Incaluitque Deo, quem clausum pectori habebat;
 Adspicit infantem; Totique salutifer orbis
 Cresce puer, dixit: tibi se mortalia fæpe
 Corpora debebunt: animas tibi reddere ademtas
 Fas erit. idque semel Dîs indignantibus ausus, 645
 Posse dare hoc iterum flamma prohibebere avita:
 Eque deo corpus fies exsanguis: Deusque,
 Qui modo corpus eras: et his tua fata novabis.
 Tu quoque, care pater, non jam mortalis, et ævis
 Omnibus ut maneras, nascendi lege creatus; 650
 Posse mori cupies tum, cum cruciabere diræ
 Sanguine serpentis, per faucia membra recepto.
 Teque ex æterno patientem numina mortis
 Efficient; triplicesque Deæ tua fili resolvent.
 Restabat fatis aliquid: suspirat ab imis 655
 Pectoribus, lacrimæque genis labuntur obortæ:
 Atque ita, Prævertunt, inquit, me fata; vetroque
 Plura loqui; vocisque meæ præcluditur usus.
 Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
 Contraxere mihi. mallem nefisfære futura. 660
 Jam mihi subduci facies humana videtur:
 Jam cibus herba placet: jam latis currere campis
 Impetus est, in equam, cognataque corpora, vortor.
 Tota tamen quare? pater est mihi nempe biforis.
 Talia dicenti pars est extrema querelæ 665
 Intellecta parum: confusaque verba fuere.
 Mox nec verba quidem, nec equæ sonus ille videtur;
 Sed simulantis equam: parvoque in tempore certos
 Edidit hinnitus: et brachia movit in herbas.
 Tum digitæ coœunt, et quinos adligat unguis 670
 Perpetuo cornu levis ungula: crescit et oris,
 Et colli spatium: longæ pars ultima pallæ
 Cauda fit. utque vagi crines per colla jacebant,
 In dextras abierte jubas: pariterque novata est
 Et vox et facies. nomen quoque monstra dedere. 675

40 P. OVIDII NASONIS

Flebat, operisque tuam frustra Philyreius heros,
 Delphice, poscebat. sed nec rescindere magni
 Jussa Jovis poteras : nec, si rescindere posses,
 Tunc aderas. Elin Messeniaque arva colebas.
 Illud erat tempus, quo te pastoria pellis 68e
 Texit ; onusque fuit baculum silvestre sinistræ :
 Alterius, dispar septenis fistula cannis.
 Dumque æmor est curæ, dum te tua fistula mulcet ;
 Incustoditæ Pylios memorantur in agros
 Processisse boves. videt has Atlantide Maja 685
 Natus ; et arte sua filvis occultat abactas.
 Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
 Rure fenex. Battum vicinia toto vocabant.
 Divitis hic saltus herbosaque pascua Nelei,
 Nobiliumque greges custos servabat equarum.
 Hunc timuit, blandaque manu seduxit : et, Eia,
 Quisquis es, hospes. ait, si forte armenta requiret
 Hæc aliquis, vidisse nega. neu gratia facto
 Nulla rependatur ; nitidam cape præmia vaccam.
 Et dedit. accepta voces has reddidit hospes : 695
 Tutus eas. lapis iste prius tua furtæ loquatur.
 Et lapidem ostendit. simulat Jove natus abire.
 Mox reddit : et, versa pariter cum voce figura,
 Rustice, vidisti si quas hoc limite, dixit,
 Ire boves ; fer opem : furtoque silentia deme.
 Juncta suo pretium dabitur tibi femina tauro. 700
 At senior, postquam merces geminata, Sub illis
 Montibus, inquit, erunt. et erant sub montibus illis.
 Risit Atlantiades : et, Me mihi, perfide, prodis ?
 Me mihi prodis ? ait. perjuraque pectora vertit 705
 In durum silicem ; qui nunc quoque dicitur Index :
 Inque nihil merito vetus est infamia faxo.
 Hinc se sustulerat paribus caducifer alis :
 Munychiosque volans agros, gratamque Minervæ
 Despectabat humum, cultique arbusta Lycei. 710
 Illa forte die castæ de more puellæ
 Vertice supposito festas in Palladis arces
 Para coronatis portabant sacra canistris.

METAMORPHOSEON LIB. II. 41

Inde revertentes Deus adspicit ales : iterque
 Non agit in rectum, sed in orbem curvat eumdem. 715
 Ut volucris viis rapidissima milius extis,
 Dum timet, et densa circumstant facra ministri,
 Flectitur in gyrum ; nec longius audet adire :
 Spemque suam motis avidus circumvolat alis :
 Sic super Aetearas agilis Cyllelius arcis 720
 Inclinat cursus : et easdem circinat auras.
 Quanto splendidior, quam cetera fidera, fulget
 Lucifer ; et quanto te, Lucifer, aurea Phoebe ;
 Tanto virginibus praestantior omnibus Herse
 Ibat: eratque decus pompa, comitumque suarum. 725
 Obistupuit forma Jove natus : et aethere pendens
 Non secus exarsit, quam cum balearica plumbum
 Funda jacit. volat illud, et incandescit eundo :
 Et quos non habuit, sub nubibus invenit, ignes.
 Vertit iter ; cæloque petit diversa relicta : 730
 Nec se diffimulat : tanta est fiducia formæ.
 Quæ quamquam justa est ; cura tamen adjuvat illam :
 Permulcetque comas, chlamydemque, ut pendeat apte,
 Collocat : ut limbus, totumque adpareat aurum :
 Ut teres in dextra, qua somnos dicit et arcet, 735
 Virga sit : ut terfis niteant talaria plantis.
 Pars secreta domus ebore et testudine cultos
 Tres habuit thalamos. quorum tu, Pandroso, dextrum,
 Aglauros laevum, medium possederat Herse.
 Quæ tenuit laevum ; venientem prima notavit 740
 Mercurium : nomenque Dei scitarier ausa est,
 Et caussam adventus. cui sic respondit Atlantis
 Pleionesque nepos : Ego sum, qui iussa per auras
 Verba patris porto. pater est mihi Juppiter ipse :
 Nec singam caussas. tu tantum fida sorori 745
 Esse velis, proisque meæ materterea dici.
 Herse caussa viae. faveas oramus amanti.
 Adspicit hunc oculis isdem, quibus abdita nuper
 Viderat Aglauros flavæ secreta Minervæ :
 Proque ministerio magni sibi ponderis aurum 750
 Postulat. interea testis excedere cogit.

Vertit ad hanc torvi Dea bellica luminis orbem,
 Et tanto penitus traxit suspiria motu,
 Ut pariter pectus, positamque in pectore forti
 Aegida concuteret. subit, hanc arcana profana
 Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
 Lemnicolæ stirpem contra data foedera vidit:
 Et gratamque Deo fore jam, gratamque forori:
 Et ditem sumto, quod avara poposcerit, auro.
 Frotinus Invidiæ, nigro squalentia tabo,
 Tecta petit. domus est imis in vallibus antri
 Abdita, sole carens, non ulli pervia vento;
 Tristis, et ignavi plenissima frigoris; et quæ
 Igne vacet semper, caligine semper abundet.
 Huc ubi pervenit belli metuenda virago;
 Constitit ante domum, (neque enim succedere rectis
 Fas habet) et postes extrema cuspide pulsat.
 Concussæ patuere fores. videt intus edentem
 Vipereas carnes, vitiorum alimenta fuorum,
 Invidiam: visaque oculos avertit. at illa
 Surgit humo pigra: femeſarumque relinquit
 Corpora serpentum: passuque incedit inerti.
 Utque Deam vidit formaque armisque decoram;
 Ingemuit: vultumque ima ad suspiria duxit.
 Pallor in ore sedet: macies in corpore toto:
 Nusquam recta acies: livent rubigine dentes:
 Pectora felle virent: lingua est suffusa veneno.
 Risus abest; niſi quem viſi movere dolores.
 Nec fruitur ſomno, vigilacibus excita curis:
 Sed videt ingratos, intabefcitque videndo,
 Successus hominum: carpitque et carpitur una.
 Suppliciumque ſuum eſt. quainvis tamen oderat illam,
 Talibus adſata eſt breviter Tritonia dictis:
 Inſice tabe tua natarum Cecropis unam.
 Sic opus eſt. Aglauros ea eſt. haud plura locuta
 Fugit; et imprefſa tellurem reppulit hasta.
 Hia Deam obliquo fugientem lumine cernens;
 Murmura parva dedit; ſuccellurumque Minervæ
 Indeſiit: baculumque capit; quod ſpinea totum.

755

760

765

770

775

780

785

METAMORPHOSEON LIB. II. 43

Vincula cingebant : adopertaque nubibus atris, 790
 Quacumque ingreditur, florentia proterit arva,
 Exuritque herbas, et summa cacumina carpit :
 Adflatuque suo populos, urbesque, domosque
 Polluit : et tandem Tritonida conspicit arcem ;
 Ingeniis, opibusque, et festa pace virentem : 795
 Vixque tenet lacrimas ; quia nil lacrimabile cernit.
 Sed postquam thalamos intravit Cecrope natæ ;
 Jussa facit : pectusque manu ferragine tincta
 Tangit : et hamatis p̄̄cordia sentibus implet.
 Inspiratque nocens virus : piceumque per ossa
 Diffidat, et medio spargit pulmone venenum. 800
 Neve mali spatium cauſſæ per latius errant ;
 Germanam ante oculos, fortunatumque fororis
 Conjugium, pulchraque Deum sub imagine ponit :
 Cunctaque magna facit. quibus irritata, dolore 805
 Cecropis occulto mordetur : et anxia nocte,
 Anxia luce gemit : lentaque miserrima tabe
 Liquitur, ut glacies incerto fauia sole :
 Felicisque bonis non secius uritur Herfes ;
 Quam cum spinosis ignis supponitur herbis ; 810
 Quæ neque dant flamas, lenique tempore cremantur.
 Sæpe mori voluit ; ne quidquam tale videret :
 Sæpe velut crimen rigido narrare parenti.
 Denique in adverso venientem limine sedit
 Exclusura Deum. cui blandimenta, precesque, 815
 Verbaque jaſtanti mitissima, Define, dixit :
 Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
 Stemus, ait, pacto, velox Cyllelius, isto :
 Cælatasque fores virga patefecit. at illi
 Surgere conanti partes, quascumque sedendo 820
 Flectimur, ignava nequeunt gravitate moveri.
 Ita quidem recto pugnat se attollere truncu :
 Sed genuum junctura riget, frigusque per unguies
 Labitur ; et pallent amissio sanguine venæ.
 Utque malum late solet immedicabile cancer 825
 Serpere, et illæſas vitiatis addere partes ;
 Sic letalis hiems paulatim in pectora venit :

Vitalesque vias, et respiramina clausit.
 Nec conata loqui est ; nec, si conata fuisset,
 Vocis haberet iter. saxum jam colla tenebat ; 830
 Oaque duruerant ; signumque exsangue fedebat.
 Nec lapis albus erat. sua mens infecerat illam.

Has ubi verborum poenas mentisque profanæ
 Cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
 Linquit, et ingreditur jactatis æthera pennis. 835
 Sevocat hunc genitor ; nec cauſiam fassus amoris,
 Fide minister, ait, jussorum nate meorum,
 Pelle moram, ſolitoque celer delabere curſu :
 Quæque tuam matrem tellus a parte ſinistra
 Suspicit, (indigenæ Sidonida nomine dicunt) 840
 Hanc pete : quodque procul montano gramine paſci
 Armentum regale vides ; ad litora verte.
 Dixit : et expulſi jamdudum monte juvenci
 Litora jufſa petunt. ubi magni filia regis
 Ludere, virginibus Tyriis comitata, solebat. 845
 Non bene conveniunt, nec in una ſede morantur,
 Majestas et amor. ſeeptri gravitate relictæ,
 Ille pater rectorque Deum ; cui dextra trifulcis
 Ignibus armata eſt, qui nutu concutit orbem ;
 Induitur faciem tauri : mixtusque juvencis 850
 Mugit, et in teneris formofus obambulat herbis.
 Quippe color nivis eſt ; quam nec vestigia duri
 Calceavere pedis, nec ſolvit aquaticus Aufter.
 Colla toris extant : armis palearia pendent :
 Cornua parva quidem ; fed quæ contendere poſſis 855
 Faſta manu, puraque magis perlucida gemma.
 Nullæ in fronte minæ ; nec formidabile lumen,
 Pacem vultus habet. miratur Agenore nata,
 Quod tam formosus, quod prælia nulla minetur.
 Sed, quamvis mitem, metuit contingere primo. 860
 Mox adit : et flores ad candida porrigit ora.
 Gaudet amans : et, dum veniat ſperata voluptas,
 Oscula dat manibus. vix ab, vix cetera diſſert,
 Et nunc adludit, viridique exſultat in herba :
 Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis. 865

METAMORPHOSEON LIB. II. 45

Paullatimque metu demto, modo pectora præbet
Virginea plaudenda manu; modo cornua fertis
Impedienda novis. ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri.

Cum Deus a terra, siccoque a litore, sensim

870

Falsa pedum primis vestigia ponit in undis.

Inde abit ulterius, mediique per æquora ponti
Fert prædam. pavet hæc: litusque ablata relicum
Respicit: et dextra cornum tenet; altera dorso
Imposita est: tremulæ simuantur flamine vestes.

875

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N

L I B E R III.

JAMQUE Deus posita fallacis imagine tauri,
Se confessus erat; Dictaque rura tenebat.
Cum pater ignarus Cadmo perquirere raptam
Imperat: et pñnam, si non invenerit, addit
Exsílum, factó pius et sceleratus eodem. 5
Orbe pererrato (quis enim deprendere posfit
Furta Jovis?) profugus patria inque, iramque parentis
Vitat Agenorides; Phœbique oracula supplex
Consulit: et, quæ sit tellus habitanda, requirit.
Bos tibi, Phœbus ait; folis occurret in arvis, 10
Nullum paſſa jugum, curvique immunis aratri.
Hac duce carpe vias, et, qua requieverit herba,
Mœnia fac condas: Bœotiaque illa vocato.
Vix bene Caſtalio Cadmus descenderat antro:
Incuditam lente videt ire juvencam, 15
Nullum servitii signum cervice gerentem.
Subsequitur, preſſoque legit vestigia gressu;
Auctoremque viæ Phœbū taciturnus adorat.
Jam vada Cephisi, Panopesque evaserat arva:
Bos stetit; et, tollens spatioſam cornibus altis 20
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ita, respiciens comites sua terga sequentes,
Procubuit, teneraque latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæque oscula terræ
Figit: et ignotos montes, agrosque salutat. 25
Sacra Jovi facturus erat: jubet ire ministros,
Et petere e vivis libandas fontibus undas.
Silva vetus stabat, nulla violata securi.

METAMORPHOSEON LIB. III. 47

Est specus in medio, virgis ac vimine densus,
 Efficiens humilem lapidum compagibus arcum ; 30
 Überibus fecundus aquis. (hoc conditus antro
 Martius anguis erat, cristi præsignis et auro.
 Igne micant oculi ; corpus tumet omne veneno :
 Tresque vibrant linguae : triplici stant ordine dentes.)
 Quem postquam Tyria lucum de gente proœcti 35
 Infausto tetigere gradu ; demissaque in undas
 Urna dedit sonitum ; longum caput extulit antro
 Cæruleus serpens ; horrendaque sibila misit.
 Effluxere urnæ manibus ; sanguisque relinquit
 Corpus. et attonitos subitus tremor occupat artus. 40
 Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
 Torquet, et immensos saltu sinuatur in arcus :
 Ac media plus parte leves erectus in auras
 Despicit omne nemus : tantoque est corpore, quanto,
 Si totum spectes, geminas qui separat Arctos. 45
 Nec mora : Phœnicas (sive illi tela parabant,
 Sive fugam ; sive ipse timor prohibebat utrumque)
 Occupat ; hos morfu, longis complexibus illos :
 Hos necat adflatos funesti tabe veneni.
 Fecerat exiguae jam Sol altissimus umbras : 50
 Quæ mora sit sociis miratur Agenore natus ;
 Vestigatque viros. tegimen derepta leoni
 Pellis erat : telum splendenti lancea ferro,
 Et jaculum ; teloque animus præstantior omni.
 Ut nemus intravit, letataque corpora vident, 55
 Victoremque supra spatioſi corporis hostem
 Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua ;
 Aut ultior vestræ, fidissima corpora, mortis,
 Aut comes, inquit, ero. dixit : dextraque molarem
 Sustulit ; et magnum magno conamine misit. 60
 Illius impulsu cum turribus ardua celsis
 Mœnia mota forent, serpens sine vulnere mansit.
 Loricæque modo squamis defensus, et atræ
 Duritia pellis, validos cute repulit ictus.
 At non duritia jaculum quoque vincit eadem ; 65
 Quod medio lente fixum curvamine spinæ

48 P. OVIDII NASONIS

Constitit; et toto descendit in illa ferro.

Ille, dolore ferox, caput in sua terga retorsit:

Vulneraque adspexit, fixumque hastile momordit.

Idque, ubi vi multa partem labefecit in omnem,

Vix tergo eripuit. ferrum tamen ossibus hæret.

70

Tum vero; postquam solitas accessit ad iras

Plaga recens, plenis tumuerunt guttura venis:

Spumaque pestiferos circumfluit albida rictus:

Terraque rasa sonat squamis; quique halitus exit

75

Ore niger Stygio, vitiatas inficit auras.

Ipse modo immensum spiris facientibus orbem

Cingitur: interdum longa trabe rectior exit.

Impete nunc vasto, ceu concitus imbris amnis,

Fertur, et obstantes proturbat pectore silvas.

80

Cedit Agenorides paullum: spolioque leonis

Sustinet incursus; instantiaque ora retardat

Cuspide prætenta. furit ille, et inania duro

Vulnera dat ferro: frangitque in acumine dentes.

Jamque venenifero sanguis manare palato

85

Cœperat; et virides adspergine tinxerat herbas:

Sed leve vulnus erat: quia se retrahebat ab ictu;

Læsaque colla dabat retro; plagamque sedere

Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat;

Donec Agenorides conjectum in gutture ferrum

90

Usque sequens pressit: dum retro quercus eunti

Obsttit; et fixa est pariter cum robore cervix.

Pondere serpentis curvata est arbor, et imæ

Parte flagellari gemuit sua robora caudæ.

Dum spatium victor victi considerat hostis;

95

Vox subito auditæ est: (neque erat cognoscere promtum

Unde; sed audita est) Quid, Agenore nate, peremtum

Serpentem spectas? et tu spectabere serpens.

Ille diu pavidus, pariter cum mente colorem

Perdiderat; gelidoque comæ terrore rigebant.

100

Ecce viri fautrix, superas delapsa per auras,

Pallas adest: motasque jubet supponere terræ

Vipereos dentes populi incrementa futuri.

Paret: et, ut presso sulcum patefecit aratro,

METAMORPHOSEON LIB. III 40

Spargit humi jussos, mortalia semina, dentes. 105

Inde (fide maius) glebae cœpere moveri:

Primaque de fulcis acies adparuit hastæ.

Teginina mox capitum picto nutantia cono:

Mox humeri pectusque, onerataque brachia telis

Existunt: crescitque seges clypeata virorum. 110

Sic, ubi tolluntur festis aulæa theatris,

Surgere signa solent; primumque ostendere vultum;

Cetera paullatiū: placidoque educta tenore

Tota patent; imoque pedes in margine ponunt.

Territus hoste novo Cadmus capere arma parabat: 115

Ne cape, de populo, quem terra creaverat, unus

Exclamat; nec te civilibus infere bellis.

Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum

Cominus ense ferit: jaculo cadit eminus ipse.

Hic quoque, qui leto dederat, non longius illo

120

Vivit, et exspirat, modo quas acceperat, auras.

Exemplaque pari fuit omnis turba: suoque

Marte cadunt subiti per mutua vulnera fratres.

Jamque brevis spatium vitæ fertita juventus

Sanguineam trepido plangebant pectore matrem, 125

Quinque superstitibus: quorum fuit unus Echion.

Is sua jecit humi, monitu Tritonidis, arma;

Fraternæque fidem pacis petiitque, deditque.

Hos operis comites habuit Sidonius hospes;

Cum posuit jussam Phœbeis fortibus urbem. 130

Jam stabant Thebæ: poteras jam, Cadme, videri

Exsilio felix: focii tibi Marsque Venusque

Contigerant. huc adde genus de conjugè tanta,

Tot natos, natasque, et, pignora cara, nepotes.

Hos quoque jam juvenes. sed, scilicet, ultima semper 135

Exspectanda dies homini: dicique beatus

Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas

Causa fuit luctus, alienaque cornua fronti

Addita, vosque canes satiatæ sanguine herili. 140

At bene si quæras; Fortunæ crimen in illo,

Non scelus invenies. quod enim scelus error habebat?

Mons erat, infectus variarum cæde ferarum :
 Jamque dies rerum medias contraxerat umbras ;
 Et Sol ex æquo meta distabat utraque ; 145
 Cum juvenis placido per devia lustra vagantes
 Participes operum compellat Hyantius ore :
 Lina madent, comites, ferrumque crux ferarum :
 Fortunamque dies habuit fatis. altera lucem
 Cum croceis evecta rotis Aurora reducit, 150
 Propositum repetamus opus. nunc Phœbus utraque
 Distat idem terra ; finditque vaporibus arva.
 Sistite opus præsens : nodosaque tollite lina.
 Jusſa viri faciunt, intermittuntque laboreni.
 Vallis erat piceis et acuta densa cupressu ; 155
 Nomine Gargaphie, succinctæ sacra Dianaæ :
 Cujus in extremo est antrum nemorale recessu,
 Arte laboratum nulla : simulaverat artem
 Ingenio Natura suo. nam pumice vivo,
 Et levibus tophis nativum duxerat arcum. 160
 Fons sonat a dextra, tenui perlucidus unda,
 Margine gramineo patulos incinctus hiatus.
 Hic Dea silvarum, venatu fessa, solebat
 Virgineos artus liquido perfundere rore.
 Quo postquam subiit ; Nympharum tradidit uni 165
 Armigeræ jaculum, pharetramque, arcusque retentos.
 Altera depositæ subjicit brachia pallæ.
 Vincla duæ pedibus demunt. nam doctior illis
 Ifmenis Crocale, sparsos per colla capillos
 Colligit in nodum ; quamvis erat ipsa solutis. 170
 Excipiunt laticem Nepheleque, Hyaleque, Rhanisque,
 Et Pseacas, et Phiale ; funduntque capacibus urnis.
 Dumque ibi perluitur solita Titania lympha ;
 Ecce nepos Cadmi, dilata parte laborum,
 Per nemus ignotum non certis passibus errans, 175
 Pervenit in lucum : sic illum fata ferebant.
 Qui simul intravit rorantia fontibus antra ;
 Sicut erant, viro nudæ sua pectora Nymphæ
 Percussero viro : subitisque ululatibus omne
 Implevere nemus : circumfusæque Dianam 180

METAMORPHOSEON LIB. III. 51

Corporibus texere suis. tamen altior illis
 Ipsa Dea est, colloque tenuis supereminet omnes.
 Qui color infectis adversi Solis ab ictu
 Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ : 185
 Is fuit in vultu visæ sine ueste Dianæ.
 Quæ quamquam comitum turba stipata suarum ;
 In latus obliquum tamen adstitit : oraque retro
 Flexit : et ut vellet promptas habuisse sagittas ;
 Quas habuit, sic hausit aquas : vultuque virilem
 Perfudit : spargensque comas ultricibus undis, 190
 Addidit hæc cladis prænuntia verba futuræ :
 Nunc tibi me posito visam velamine narres,
 Si poteris narrare, licet. nec plura minata,
 Dat sparso capiti vivacis cornua cervi :
 Dat spatium collo : summasque cacuminat aures : 195
 Cum pedibusque manus, cum longis brachia mutat
 Cruribus : et velat maculoso vellere corpus.
 Additus et pavor est. fugit Autoneius heros :
 Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
 Ut vero solitis sua cornua vedit in undis, 200
 Me miserum! dicturus erat: vox nulla secuta est.
 Ingemuit ; vox illa fuit ; lacrimæque per ora
 Non sua fluxerunt. mens tantum pristina manfit.
 Quid faciat? repetatne domum, regalia tecta ?
 An lateat filvis? timor hoc, pudor impedit illud. 205
 Dum dubitat ; videre canes : primusque Melampus,
 Ichnobatesque sagax latratu signa dedere ;
 Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
 Inde ruunt alii rapida velocius aura.
 Pamphagus, et Dorceus, et Oribasus; Arcades omnes: 210
 Nebrophonosque valens, et trux cum Lælape Theron,
 Et pedibus Pterelas, et naribus utilis Agre,
 Hylæusque fero nuper percussus ab apro,
 Deque lupo concepta Nape, pecudesque secuta
 Poemenis, et natis comitata Harpyja duobus, 215
 Et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon :
 Et Dromas, et Canace, Stictæque, et Tigris, et Alce,
 Ist niveis Leucon, et villis Asbolus atris,

52 P. OVIDII NASONIS

Prævalidusque Lacon, et cursu fortis Aëllo,
 Et Thous, et Cyprio velox cum fratre Lycisce: 220
 Et nigram medio frontem distinctus ab albo
 Harpalos et Melaneus; hirsutaque corporé Lachne:
 Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati,
 Labros, et Agriodos, et acutæ vocis Hylactor:
 Quasque referre mora est. ea turba cupidine prædæ 225
 Per rupes, scopulosque, adituque carentia faxa,
 Qua via difficilis, quaque est via nulla, feruntur.
 Ille fugit, per quæ fuerat loca siepe secutus.
 Heu famulos fugit ipse suos! clamare libebat,
 Actæon ego sum: dominum cognoscite vestrum. 230
 Verba animo defunt: resonat latratibus æther.
 Prima Melanchætes in tergo vulnera fecit:
 Proxima Theridamas; Oresitrophus hæsit in armo.
 Tardius exierant; sed per compendia montis
 Anticipata via est. dominum retinentibus illis 235
 Cetera turba coit, confertque in corpore dentes.
 Jam loca vulneribus defunt. gemit ille, sonumque,
 Et, si non hominis, quem non tamen edere possit
 Cervus, habet: noctisque replet juga nota querelis:
 Et genibus supplex pronis, similisque roganti, 240
 Circumfert tacitos, tamquam sua brachia, vultus.
 At comites rapidum solitis hortatibus agmen
 Ignari instigant, oculisque Actæona querunt;
 Et velut absentem certatim Actæona clamant
 Ad nomen caput ille refert: ut abesse queruntur, 245
 Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
 Vellit abesse quidem; sed adest: vellitque videre,
 Non etiam sentire, canum fera facta suorum.
 Undique circumstant: meritisque in corpore rostris
 Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi, 250
] Nec nisi finita per plurima vulnera vita
 Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.]
 Rumor in ambiguo est: aliis violentior æquo
 Vifa Dea est: alii laudant, dignamque severa
 Virginitate vocant. pars invenit utraque causas.
 Sola Jovis conjux non tam cu' petne probetne 255

Eloquitur ; quam clade domus ab Agenore ductæ
 Gaudet : et a Tyria collectum pellice transfert
 In generis socios odium. subit ecce priori
 Caussa recens ; gravidamque dolet de femine magni 260
 Esse Jovis Semelen. tum linguam ad jurgia solvit.
 Effeci quid enim toties per jurgia ? dixit.
 Ipsa petenda mihi est : ipsam, si maxima Juno
 Rite vocor, perdam ; si me gemmantia dextra
 Sceptra tenere decet ; si sum regina, Jovisque 265
 Et foror et conjux. certe foror. at, puto, furto est
 Contenta : et thalami brevis est injuria nostri.
 Concipit ; id deerat : manifestaque crima pleno
 Fert utero : et mater, quod vix mihi contigit uni,
 De Jove vult fieri. tanta est fiducia formæ. 270
 Fallat eam faxo : nec sum Saturnia ; si non
 Ab Jove merfa suo Stygias penetrarit in undas.
 Surgit ab his folio ; fulvaque recondita nube
 Limen adit Semeles. nec nubes ante removit,
 Quam simulavit anum : posuitque ad tempora canos : 275
 Sulcavitque cutem rugis : et curva trementi
 Membra tulit passu : vocem quopue fecit anilem.
 Ipsaque fit Beroë, Semeles Epidauria nutrix.
 Ergo ubi, captato sermone, diuque loquendo,
 Ad nomen venere Jovis ; suspirat : et, Optem 280
 Juppiter ut sit, ait : metuo tamen omnia. multi
 Nomine Divorum thalamos subiere pudicos.
 Nec tamen esse Jovis fatis est : det pignus amoris ;
 Si modo verus is est : quantusque, et qualis ab alta
 Junone excipitur ; tantus, talisque rogato 285
 Det tibi complexus : suaque ante insignia fumat.
 Talibus ignaram Juno Cadmeïda dictis
 Formarat. rogat illa Jovem sine nomine munus.
 Cui Deus, Elige, ait : nullam patiere repulsam.
 Quoque magis credas : Stygii quoq[ue] conscientia funto 290
 Numina torrentis. timor et Deus ille Deorum.
 Læta malo, nimiumque potens, perituraque amantis
 Obsequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
 Te solet amplecti, Veneris cum foedus initis,

Da mihi te talem. voluit Deus ora loquentis 295
 Opprimere. exierat jam vox properata sub auras.
 Ingemuit : neque enim non hoc optasse, neque ille
 Non jurasse potest. ergo inestissimus altum
 Æthera confundit : nutuque sequentia traxit
 Nubila : quis nimbos, immixtaque fulgura ventis 300
 Addidit, et tonitrus, et inevitabile fulmen.
 Qua tamen usque potest, vires sibi demere tentat.
 Nec, quo centimanum dejecerat igne Typhœa,
 Nunc armatur eo : nimium feritatis in illo.
 Est aliud levius fulmen ; cui dextra Cyclopum 305
 Sævitiae, flammæque minus, minus addidit iræ :
 Tela secunda vocant Superi. capit illa ; domumque
 Intrat Agenoream. corpus mortale tumultus
 Non tulit æthereos ; donisque jugalibus arsit.
 Imperfectus adhuc infans genetricis ab alvo 310
 Eripitur, patrioque tener (si credere dignum)
 Insuitur femori ; maternaque tempora complet.
 Furtim illum primis Ino materterea cunis
 Educat. inde datum Nymphæ Niseides antris
 Occulueret suis ; lactifque alimenta dedere 315
 Dumque ea per terras fatali lege geruntur ;
 Tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi :
 Forte Jovem memorant, diffusum nectare, curas
 Seposuisse graves, vacuaque agitasse remissos
 Cum Junone jocos : et Major vestra profecto est, 320
 Quam quæ contingat maribus, dixisse, voluptas.
 Illa negat. placuit, quæ sit sententia docti,
 Quærere, Tiresiae. Venus huic erat utraque nota.
 Nam duo magnorum viridi coëuntia silva
 Corpora serpentum baculi violaverat iætu : 325
 Deque viro factus (mirabile) femina, septem
 Egerat autumnos. octavo rufus eosdem
 Vedit : et, Est vestræ si tanta potentia plagæ,
 Dixit, ut auctoris fortem in contraria mutet :
 Nunc quoque vos feriam. percussis angubibus isdem 330
 Forma prior rediit, genitivaque rufus imago.
 Aribiter hic igitur sumitus de lite jocosa,

METAMORPHOSEON LIB. IV. 55

Dicta Jovis firmat, gravius Saturnia justo,
Nec pro materia fertur doluisse : siue
Judicis æterna dannavit lumina nocte. 335

At pater omnipotens (neque enim licet irrita cuiquam
Easta Dei fecisse Deo) pro lumine ademto
Scire futura dedit : poenamque levavit honore.

Ille per Aönias, fama celeberrimus, urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti. 340

Prima fide vocisque ratæ tentamina sumvit

Cærula Liriope : quam quondam flumine curvo

Implicuit ; clausæque suis Cephisos in undis

Vim tulit. enixa est utero pulcherrima pleno

Infantem, Nymphis jam nunc qui posset amari ; 345

Narcissumque vocat. de quo consultus, an esset

Tempora maturæ visurus longa senectæ :

Fatidicus vates, Si se non noverit, inquit.

Vana diu viña est vox auguris. exitus illam,

Resque probat, letique genus, novitasque furoris. 350

Jamque ter ad quinos unum Cephisius annum

Addiderat: poteratque puer, juvenisque videri.

Multi illum juvenes, multæ cupiere puellæ.

Sed fuit in tenera tam dira superbia forma ;

Nulli illum juvenes, nullæ tetigere puellæ. 355

Adspicit hunc, trepidos agitantem in retia cervos,

Vocalis Nymphæ ; quæ nec reticere loquenti,

Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.

Corpus adhuc Echo, non vox erat : et tamen usum

Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat ; 360

Reddere de multis ut verba novissima posset.

Fecerat hoc Juno. quia, cum deprendere posset

Sub Jove sœpe suo Nymphas in monte jacentes,

Illa Deam longo prudens sermone tenebat,

Dum fugerent Nymphæ. postquam Saturnia sensit ; 365

Hujus, ait, linguæ, qua sum delusa, potestas

Parva tibi dabitur, vocisque brevissimus usus.

Reque minas firmat. tamen hæc in fine loquendi

Ingeminat voces : auditaque verba reportat.

Ergo ubi Narcissum, per devia lustra vagantem, 370

56 P. OVIDII NASONIS

Vedit, et incaluit; sequitur vestigia furtim.
 Quoque magis sequitur; flamma propiore calefacit.
 Non aliter; quam cum summis circumlitā tādis
 Admotam rapiunt vivacia fulsura flammam.
 O quoties voluit blandis accedere dictis, 375
 Et molles adhibere preces! natura repugnat;
 Nec finit incipiat. sed, quod finit, illa parata est
 Exspectare sonos, ad quos sua verba remittat.
 Forte puer, comitum seductus ab agmine fido,
 Dixerat, Ecquis adest? et, Adest, responderat Echo. 380
 Hic stupet: utque aciem partes divisit in omnes;
 Voce, Veni, clamat magna. vocat illa vocantem.
 Respicit: et nullo rursus veniente, Quid, inquit,
 Me fugis? et totidem, quot dixit, verba recepit.
 Perstat: et alternae deceptus imagine vocis; 385
 Huc coēamus, ait: nullique libentius umquam
 Responsura sono, Coēamus, rettulit Echo:
 Et verbis favet ipsa suis; egressaque silvis
 Ibat, ut injiceret sperato brachia collo.
 Ille fugit: fugiensque, Manus complexibus aufer: 390
 Ante, ait, emoriar, quam fit tibi copia nostri.
 Rettulit illa nihil, nisi, Sit tibi copia nostri.
 Spreta latet silvis: pudibundaque frondibus ora
 Protegit: et solis ex illo vivit in antris.
 Sed tamen hæret amor; crescitque dolore repulsa. 395
 Attenuant vigiles corpus miserabile curæ:
 Adducitque cutem macies; et in aëra fuccus
 Corporis omnis abit. vox tantum, atque ossa supersunt.
 Vox manet. ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
 [Inde latet silvis: nulloque in monte videtur; 400
 Omnibus auditur. sonus est, qui vivit in illa.]
 Sic hanc, sic alias, undis aut montibus ortas,
 Luserat hic Nymphas; sic cœtus ante viriles.
 Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens,
 Sic amet iste, licet, sic non potiatur amato, 405
 Dixerat. adsenit precibus Rhamnusia justis.
 Fons erat illimis, nitidis argenteus undis,
 Quem neque pastores, neque pastæ monte capellæ

METAMORPHOSEON LIB. III. 57

Contigerant, aliudve pecus : quem nulla volucris,
Nec fera turbarat, nec lapsus ab arbore ramus. 410
Gramen erat circa, quod proximus humor alebat:
Silvaque, sole lacum passura tepescere nullo.
Hic puer, et studio venandi lassus et aetatu,
Procubuit, faciemque loci, fontemque fecutus.
Dumque fitim sedare cupit; fitis altera crevit. 415
Dumque bibit, visus correptus imagine formae,
Rem sine corpore amat: corpus putat esse, quod umbra est.
Adstupet ipse sibi, vultuque immotus eodem
Hæret, ut e Pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum, sua lumina, fidus, 420
Et dignos Baccho, dignos et Apolline crines,
Impubesque genas, et eburnea colla, decusque
Oris, et in niveo mixtum candore ruborem;
Cunctaque miratur, quibus est mirabilis; ipse
Se cupit imprudens; et, qui probat, ille probatur. 425
Dumque petit, petitur: pariterque incendit, et ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti!
In mediis quoties, visum captantia collum,
Brachia mersit aquas; nec se deprendit in illis!
Quid videat, nescit; sed, quod videt, uritur illo: 430
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule, quid frustra simulacra fugacia captas?
Quod petis est nusquam: quod amas, avertere, perdes.
Ista repercussæ, quam cernis, imaginis umbra est.
Nil habet ista sui. tecumque venitque, manetque: 435
Tecum discedat; si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest. sed opaca fusus in herba
Spectat inexplero mendacem lumine formam:
Perque oculos perit ipse suos; paullumque levatus, 440
Ad circumstantes tendens sua brachia filvas;
Ecquis, io silvae, crudelius, inquit, amavit?
Sciatis enim, et multis latebra opportuna fuitis.
Ecquem cum vestrae tot agantur secula vitae,
Qui sic tabuerit, longo meministis in ævo? 445
Et placet, et video: sed quod videoque, placetque,

58 P. OVIDII NASONIS

Non tamen invenio. tantus tenet error amantem.
 Quoque magis doleam ; nec nos mare separat ingens,
 Nec via, nec montes, nec clausis mœnia portis.
Exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri. 450
 Nam quoties liquidis porrexiimus oscula lymphis ;
 Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putemus tangi. minimum est, quod amantibus obstat.
Quisquis es, huc exi. quid me, puer unice, fallis ?
Quove petitus abis ? certe nec forma, nec ætas 455
 Est mea, quam fugias ; et amarunt me quoque Nymphæ.
 Spem mihi nescio quam vultu promittis amico :
Cumque ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro :
Cum risi, adrides. lacrimas quoque iæpe notavi
Me lacrimante, tuas. nutu quoque signa remittis : 460
 Et, quantum motu formosi suspicor oris,
 Verba refers, aures non pervenientia nostras.
In te ego sum, sensi : nec me mea fallit imago.
Uror amore mei. flamas moveoque feroque.
Quid faciam ? roger, anne rogem ? quid deinde rogabo ?
Quod cupio mecum est. inopem me copia fecit.
O utinam nostro secedere corpore possem !
Votum in amante novum ; vellem, quod amamus, abesset.
 Jamque dolor vires adimit : nec tempora vite
Longa nreæ superant : primoque extinguor in ævo. 470
 Nec mihi mors gravis est, posituro morte dolores.
 Hic, qui diligitur, vellem diuturnior esset.
 Nunc duo concordes anima moriemur in una.
 Dixit, et ad faciem rediit male sanus eamdem ;
 Et lacrimis turbavit aquas : obscuraque moto 475
 Reddita forma lacu est. quam cum vidisset abire ;
Quo fugis ? O remane ! nec me, crudelis, amantem
 Desere, claimavit. licet, quod tangere non est,
 Adspicere : et misero præbere alimenta furori.
 Dumque dolet, summa vestem deduxit ab ora, 480
 Nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
 Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem.
 Non aliter, quam poma solent ; quæ candida parte,
 Parte rubent. aut ut variis folet uva racemis

METAMORPHOSEON LIB. III. 59

Ducere purpureum, nondum matura, colorem. 485
 Quæ simul adspexit liquefacta rursus in unda;
 Non tulit ulterius; sed, ut intabescere flavæ
 Igne levi ceræ, matutinæve pruinæ
 Sole tepente solent, sic attenuatus amore
 Liquitur; et cæco paullatim carpitur igni. 493
 Et neque jam color est mixto candore rubori;
 Nec vigor, et vires, et quæ modo vifa placebant,
 Nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
 Quæ tamen ut vidit, quamvis irata memorque,
 Indoluit: quotiesque puer miserabilis, Eheu, 495
 Dixerat; hæc resonis iterabat vocibus, Eheu.
 Cumque suos manibus percusserat ille lacertos,
 Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eumdem.
 Ultima vox solitam fuit hæc spectantis in undam,
 Heu frustra dilecte puer! totidemque remisit 503
 Verba lacus: dictoque Vale, Vale inquit et Echo.
 Ille caput viridi fessum submisit in herba.
 Lumina nox claudit, domini mirantia formam.
 Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
 In Stygia spectabat aqua. planxere sorores 505
 Naïdes: et sectos fratri posuere capillos.
 Planxere et Dryades. plangentibus adsonat Echo:
 Jamque rogum, quassaque faces, feretrumque parabant
 Nusquam corpus erat. croceum pro corpore florem
 Inveniunt, foliis medium cingentibus albis. 510
 Cognita res meritam vati per Achaïdas urbes
 Attulerat famam: nomenque erat auguris ingens.
 Spernit Echionides tamen hunc, ex omnibus unus
 Contemtor Superum, Pentheus: præsagaque ridet
 Verba fenis; tenebraque et cladem lucis ademtæ 515
 Objicit. ille movens albentia tempora canis,
 Quam felix effes, si tu quoque luminis hujus
 Orbis, ait, fieres; ne Bacchia sacra videres!
 Jamque dies aderit, jamque haud procul auguror esse;
 Qua novus huc veniat, proles Semeleïa, Liber. 520
 Quem nisi templorum fueris dignatus honore;
 Mille lacer spargere locis: et sanguine silvas

60 P. OVIDII NASONIS

Fœdabis, matremque tuam, matrisque forores.
Evenient. neque enim dignabere numen honore:
Meque sub his tenebris nimium vidisse quereris.

525

Talia dicentem proturbat Echione natus.

Dicta fides sequitur; responsaque vatis aguntur.

Liber adest: festisque fremunt ululatibus agri.

Turba ruunt: mixtaeque viris matresque nurusque,

Vulgasque, proceresque, ignota ad sacra feruntur.

530

Quis furor, anguigenæ, proles Mavortia, vestras

Attonuit mentes? Pentheus ait. ærane tantum

Ære repulsa valent? et adunco tibia cornu?

Et magicæ fraudes? ut quos non belliger ensis,

Non tuba terruerint, non strictis agmina telis;

535

Femineæ voces, et mota infania vino,

Obscenique greges, et inania tympana vinctant?

Vosne, senes, mirer? qui longa per æquora vecti

Hac Tyron, hac profugos posuistis sede Penates;

Nunc finitis sine Marte capi? vosne acrior ætas,

540

O juvenes, propiorque meæ; quos arma tenere,

Non thyrfos: galeaque tegi, non fronde decebat?

Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati:

Illiusque animos, qui multos perdidit unus,

Sumite serpentis. pro fontibus ille lacuque

545

Interiit: at vos pro fama vincite vestra.

Ille dedit leto fortis: vos pellite molles,

Et patrium revocate decus. si fata vetabant

Stare diu Thebas; utinam tormenta virique

Mœnia diruerent: ferrumque ignisque sonarent!

550

Essemus miseri sine crimine: forsque querenda,

Non celanda foret: lacrimæque pudore carerent.

At nunc a puero Thebæ capientur inermi:

Quem neque bella juvant, nec tela, nec usus equorum;

Sed madidus myrrha crinis, mollesque coronaæ,

555

Purpuraque, et pictis intextum vestibus aurum.

Quem quidem ego actutum (modo vos absistite) cogam

Adiutumque patrem. commentaque sacra fateri.

An fatis Acrisio est animi, contemnere vanum

Numen, et Argolicas venienti claudere portas;

560

Penthea terrebit cum totis advena Thebis?
 Ite citi, (famulis hoc imperat) ite, ducemque
 Attrahite huc vincitum. jussis mora segnis abesto.
 Hunc avus, hunc Athamas, hunc cetera turba fuorum
 Corripiunt dictis: frustraque inhibere laborant. 565
 Acrior admonitu est: irritaturque retenta
 Et crescit rabies: remoraminaque ipsa nocebant.
 Eicego torrentem, quâ nil obstabat cunti,
 Lenius, et modico strepitu decurrere vidi.
 At, quacumque trabes obstructaque faxa tenebant, 570
 Spumeus, et fervens, et ab objice sævior ibat.
 Ecce cruentati redeunt: et, Bacchus ubi esset,
 Quærenti domino, Bacchum vidisse negarunt.
 Hunc, dixere, tamen comitem, famulumque facrorum
 Cepimus: et tradunt manibus post terga ligatis, 575
 Sacra Dei quondam Tyrrhenâ gente fecutum.
 Adspicit hunc oculis Pentheus, quos ira tremendos
 Fecerat: et, quamquam pœnae vix tempora differt,
 O periture; tuâque aliis documenta dature
 Morte, ait, ede tuum nomen, nomenque parentum, 580
 Et patriam; morisque novi cur sacra frequentes.
 Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Accœtes;
 Patria, Mæonia est: humili de plebe parentes.
 Non mihi, quæ duri colerent, pater, arva juvenci,
 Lanigerosve greges, non ulla armenta reliquit. 585
 Pauper et ipse fuit: linoque solebat et hamo
 Decipere, et calamo salientes ducere pisces.
 Ars illi sua census erat. cum traderet artem;
 Accipe, quas habeo, studii successor et heres,
 Dixit, opes: morienique mihi nihil ille reliquit, 590
 Præter aquas. unum hoc possum adpellare paternum.
 Mox ego, ne scopulis hærerem semper in iisdem,
 Addidici regimen, dextrâ moderante, carinæ
 Flectere: et Oleniæ fidus pluviale capellæ,
 Taygetenque, Hyadasque oculis Arctonque notavi, 595
 Ventorumque domos, et portus pupibus aptos.
 Forte petens Delon, Diæ telluris ad oras
 Adplicor, et dextris adducor litora remis:

Doque leves saltus: udæque innitor arenæ.
 Nox ubi consumta est; Aurora rubescere primum 600
Cœperat: exsurgo, laticesque inferre recentes
Admoneo; monstroque viam, quæ ducat ad undas.
Ipse, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Prospicio: comitesque voco, répetoque carinam.
Adsumus en, inquit, sociorum primus Opheltes: 605
Utque putat, prædam deserto nactus in agro,
Virginea puerum dicit per litora formâ.
Ille, mero somnoque gravis, titubare videtur;
Vixque sequi. spæcto cultum, faciemque, gradumque:
Nil ibi, quod posset credi mortale, videbam. 610
Et sensi, et dixi sociis, Quod numen in isto
Corpore sit dubito: sed corpore numen in isto est.
Quisquis es, ô faveas, nostrisque laboribus adfis.
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dictys ait: quo non alius confundere summas 615
Ocior antennas, prensoque rudente relabi.
Hoc Libys, hoc flavus, proræ tutela, Melanthus,
Hoc probat Alcimedon: et, qui requiemque modumque
Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus:
Hoc omnes alii. prædæ tam cæca cupido est. 620
Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hic mihi maxima juris.
Inque aditu obfisto. furit audacissimus omni
De numero Lycabas: qui Thusca pulsus ab urbe
Exsiliū, dira poenam pro cæde, luebat. 625
Is mihi, dum resto, juvenili guttura pugno
Rupit: et excussum misisset in æquora; si non
Hæssem, quamvis amens, in fune retentus.
Impia turba probant factum. tum denique Bacchus,
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore solutus 630
Sit sopor, aque mero redeant in pectora sensus,
Quid facitis? quis clamor, ait? quâ, dicite nautæ,
Huc ope perveni? quo me deferre paratis?
Pone metum, Proreus, et quos contingere portus
Ede velis, dixit. terra sistere petitâ. 635
Naxon, ait Liber, cursus advertite vestros.

Illa mihi domus est: vobis erit hospita tellus.
 Per mare fallaces, perque omnia numina jurant
 Sic fore: meque jubent pictæ dare vela carinæ.
 Dextera Naxos erat. dextra mihi lintea danti, 640
 Quid facis, ô demens? quis te furor, inquit, Accete,
 Pro se quisque, tenet? lævam pete. maxima nutu
 Pars mihi significat; pars, quid velit, aure fusurrat.
 Obstupui: Capiatque alius moderamina, dixi:
 Meque ministerio scelerisque artisque removi. 645
 Increpor a cunctis; totumque immurmurat agmen.
 E quibus Æthalion, Te scilicet omnis in uno
 Nostra talus posita est? ait. et subit ipse: meumque
 Explet opus: Naxoque petit diversa relicta.
 Tum Deus illudens, tamquam modo denique fraudem
 Senserit, e puppi pontum prospectat adunca. (650)
 Et flenti similis, Non hæc mihi litora, nautæ,
 Promisisti, ait: non hæc mihi terra rogata est.
 Quo merui pœnam facto? quæ gloria vestra est;
 Si puerum juvenes, si multi fallitis unum? 655
 Jamdudum flebam. lacrimas manus impia nostras
 Ridet: et impellit properantibus æquora remis.
 Per tibi nunc ipsum (nec enim præsentior illo
 Est Deus) adjuro, tam me tibi vera referre,
 Quam veri majora fide. stetit æquore puppis
 Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
 Illi admirantes remorunt in verbere perstant:
 Velaque deducunt; geminaque ope currere tentant.
 Impedunt hederæ remos, nexusque recurvo
 Serpunt; et gravidis distringunt vela corymbis. 665
 Ipse, racemiferis frontem circumdatus uvis,
 Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
 Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
 Pictarumque jacent fera corpora pantherarum.
 Exsiluere viri; five hoc infania fecit,
 Sive timor: primusque Medon nigrefdere pinnis
 Corpore depresso, et spinæ curvamina flecti
 Incipit. huic Lycabas, In quæ miracula, dixit,
 Verteris? et lati rictus, et panda loquenti

64 P. OVIDII NASONIS

Naris erat, squamamque cutis durata trahebat. 675
 At Libys, obstantes dum vult obvertere remos,
 In spatum resiliere manus breve vidi; et illas
 Jam non esse manus; jam pinnas posse vocari.
 Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
 Brachia non habuit; truncoque repandus in undas 680
 Corpore desiluit. falcata novissima cauda est,
 Qualia dividuæ finuantur cornua Lunæ.
 Undique dant saltus: multaque adsperrigne rorant:
 Emerguntque iterum: redeuntque sub æquora rursus:
 Inque chori ludunt speciem: lascivaque jactant 685
 Corpora, et acceptum patulis mare naribus efflant.
 De modo viginti (tot enim ratis illa ferebat)
 Restabam solus. pavidum, gelidumque trementi
 Corpore, vixque meum firmat Deus, Excute, dicens,
 Corde metum, Diamque tene. delatus in illam, 690
 Accensis aris, Baccheiā sacra frequento.
 Præbuimus longis Pentheus ambagibus aures,
 Inquit: ut ira mora vires absumere posset.
 Præcipitem famuli rapite hunc: cruciataque diris
 Corpora tormentis Stygiæ demittite nocti. 695
 Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Accetes
 Clauditur in testis: et dum crudelia jussæ
 Instrumena necis, ferrumque ignisque parantur;
 Sponte sua patuisse fores, lapisque lacertis
 Sponte sua, fama est, nullo solvente, catenas. 700
 Perit at Echionides: nec jam jubet ire, sed ipse
 Vadit, ubi, electus facienda ad sacra, Cithæron
 Cantibus et clara bacchatum voce sonat.
 Ut fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
 Signa dedit tubicen, pugnæque adsumit amorem: 705
 Penthea sic ictus longis ululatibus æther
 Movit: et audito clangore recanduit ira.
 Monte fere medio est, cingentibus ultima silvis,
 Purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
 Hic oculis illum cernentem sacra profanis 710
 Prima videt, prima est infano concita motu,
 Prima suum missu violavit Penthea thyro

METAMORPHOSEON LIB. III. 65

Mater: Iō, geminæ, clamavit, adeste sorores.

Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,

Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in unum 715

Turba furens. cunctæ cœunt, cunctæque sequuntur

Jam trepidum, jam verba minus violenta loquentem,

Jam se damnantem, jam se peccasse fatentem.

Saucius ille tamen, Fer opem, matertera, dixit,

Autonoë: moveant animos Actæonis umbræ.

720

Illa quid Actæon nescit; dextramque precanti

Abstulit: Inōo lacerata est altera raptu.

Non habet infelix quæ matri brachia tendat:

Trunca sed ostendens disjectis corpora membris;

Adspice, mater ait. vifis ululavit Agave;

725

Collaque jactavit, movitque per aëra crinem:

Avulsumque caput digitis complexa cruentis

Clamat, Iō comites, opus hæc victoria nostrum est.

Non citius frondes autumno frigore tactas,

Jamque male hærentes alta rapit arbore ventus;

730

Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis.

Talibus exemplis monitæ nova sacra frequentant,

Turaque dant, sanctasque colunt Ismenides aras.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N
L I B E R I V.

AT non Alcithoë Minyeias orgia censet
Accienda Dei: sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Jovis: sociasque sacerdos
Impietatis habet. festum celebrare sacerdos,
Immunesque operum dominas, famulasque suorum, 5
Pectora pelle tegi, crinales solvere vittas,
Serta comâ, manibus frondentes sumere thyrsos,
Jusserat: et saevam læsi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matresque nurusque;
Telasque, calathosque, infectaque pensa reponunt: 10
Turaque dant: Bacchumque vocant, Bromiumque, Ly-
eumque,
Ignigenamque, satumque iterum, solumque bimatrem.
Additur his Nyseus, indetonsusque Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor uvæ,
Nycteliusque, Eleclusque parens, et Iacchus, et Evan: 15
Et quæ præterea per Grajas plurima gentes
Nomina, Liber, habes. tibi enim inconsulta juventas.
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris caelo: tibi, cum sine cornibus adstas,
Virgineum caput est: Oriens tibi vinctus, ad usque 20
Decolor extremo quâ tinguitur India Gange.
Penthea tu, venerande, bipenniferumque Lycurgum
Sacrilegos maestas: Tyrrhenaque mittis in æquor
Corpora. tu bijugum piqis insignia frenis
Colla premis Lyncum: Bacchæ Satyrique sequuntur: 25
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet; et pando non fortiter hæret asello.
Quacumque ingrederis; clamor juvenilis, et una

METAMORPHOSEON LIB. IV. 67

Femineæ voces, impulsaque tympana palmis,
Concavaque æra sonant, longoque foramine buxus. 30
Pacatus mitisque, roganit Ismenides, adfis:
Juslaque sacra colunt. solæ Minyeïdes intus,
Intempestiva turbantes festa Minerva,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut hærent telæ, famulaque laboribus urgunt. 35
E quibus una levi deducens pollice filum,
Dum cessant aliae, commentaque sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas, melior Dea, detinet, inquit,
Utile opus manuum vario sermone levemus:
Perque vices aliquid, quod tempora longa videri 40
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dida probant, primamque jubent narrare forores.
Illa, quid e multis referat (nam plurima norat)
Cogitat; et dubia est, de te, Babylonia, narret,
Derceti, quam versa squamis velantibus artus 45
Stagna Palæstini credunt celebrazze figura:
An magis ut sumtis illius filia pennis
Extremos albis in turribus egerit annos.
Naïs an ut cantu, nimiumque potentibus herbis,
Verterit in tacitos juvenilia corpora pisces: 50
Donec idem passa est. an, quæ poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet: hanc, quoniam vulgaris fabula non est,
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente:
Pyramus et Thisbe, juvenum pulcherrimus alter, 55
Altera, quas Oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas tenuere domos: ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primosque gradus vicinia fecit.
Tempore crevit amor, tædæ quoque jure coiffent: 60
Sed vetuere patres, quod non potuere vetare.
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest. nutu signisque loquuntur.
Quoque magis tegitur, tectus magis æstuat ignis.
Filius erat tenui rima, quam duxerat olim, 65
Cum fieret, paries domui communis utriquo.

Id vitium nulli per secula longa notatum ;
 (Quid non sentit amor !) primi sensitis amantes,
 Et voci fecitis iter : tutaque per illud
 Murmure blanditiae minimo transfire solebant. 70
 Sæpe ut constiterant, hinc Thisbe, Pyramus illinc ;
 Inque vicem fuerat captatus anhelitus oris ;
 Invide, dicebant, paries, quid amantibus obftas ?
 Quantum erat, ut fineres nos toto corpore jungi !
 Aut hoc si nimium, vel ad oscula danda pateres ! 75
 Nec sumus ingrati, tibi nos debere fatemur,
 Quod datus eit verbis ad amicas transitus aures.
 Talia diversa nequicquam sede locuti ;
 Sub noctem dixere Vale : partique dedere
 Oscula quisque suæ, non pervenientia contra. 80
 Postera nocturnos Aurora removerat ignes,
 Solque pruinofas radiis siccaverat herbas :
 Ad solitum coëtere locum, tum murmure parvo
 Multa prius questi, statuunt, ut nocte silenti
 Failere custodes, foribusque excedere tentent. 85
 Cumque domo exierint, urbis quoque claustra relinquant :
 Neve fit errandum lato spatiantibus arvo,
 Convenient ad busta Nini: lateantque sub umbra
 Arboris, arbor ibi, niveis uberrima pomis,
 Ardua morus, erat, gelido contermina fonti. 90
 Pacia placent : et lux, tarde decadere visa,
 Præcipitatur aquis, et aquis nox surgit ab ifdem.
 Callida per tenebras versato cardine, Thisbe
 Egreditur, fallitque suos : adopertaque vultum
 Pervenit ad tumulum ; dictaque sub arbore sedit. 95
 Audacem faciebat amor. venit ecce recenti
 Cæde leæna boum spumantes oblita rictus,
 Depositura fitim vicini fontis in unda.
 Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
 Vedit : et obscurum trepido pede fugit in antrum. 100
 Dumque fugit, tergo velamina lapsa relinquit.
 Ut lea fæva fitim multa compescuit unda,
 Dum reddit in silvas, inventos forte sine ipsa
 Ore cruentato tenues laniavit amictus.

METAMORPHOSEON LIB. IV. 69

Serius egressus vestigia vidit in alto 105
 Pulvere certa feræ, totoque expalluit ore
 Pyramus, ut vero vestem quoque sanguine tintam
 Repperit; Una duos nox, inquit, perdet amantes:
 E quibus illa fuit longa dignissima vita;
 Nostra nocens anima est. ego te, miseranda, peremi, 110
 In loca plena metus qui jussi nocte venires:
 Nec prior huc veni. nostrum divellite corpus,
 Et scelerata fero consumite viscera mortui,
 O quicumque sub hac habitatis rupe, leones!
 Sed timidi est optare necem. velamina Thisbes 115
 Tollit et ad paœæ secum fert arboris umbram.
 Utque dedit notæ lacrimas, dedit oscula vesti:
 Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis haustus,
 Quoque erat accinctus, demittit in ilia ferrum.
 Nec mora; ferventi moriens e vulnere traxit. 120
 Ut jacuit resupinus humili, crux enimcat alte.
 Non aliter, quam cum vitiato fistula plumbo
 Scinditur, et tenues stridente foramine longe
 Ejaculatur aquas; atque istibus aëra rumpit.
 Arborei fetus adspergine cædis in atram 125
 Vertuntur faciem: madefactaque sanguine radix
 Poeniceo tinguit pendentia mora colore.
 Ecce, metu nondum posito, ne fallat amantem,
 Illa redit: juvenemque oculis, animoque requirit:
 Quantaque vitarit narrare pericula gestit. 130
 Utique locum, et versam cognovit in arbore formam;
 (sic facit incertam pomii color) hæret, an hæc sit.
 Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
 Membra solum, retroque pedem tulit: oraque buxo
 Pallidiora gerens, exhorruit, æquoris instar, 135
 Quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
 Sed postquam remorata suos cognovit amores;
 Percutit indignos claro plangore lacertos:
 Et laniata comas, amplexaque corpus amatum,
 Vulnera supplevit lacrimis; fletuunque crux 140
 Miscuit: et gelidis in vulibus oscula figens,
 Pyrame, clamavit, quis te mihi casus ademit?

Pyrame, responde. tua te, carissime, Thisbe
 Nominat. exaudi: vultusque attolle jacentes. 145
 Ad nomen Thisbes oculos, jam morte gravatos,
 Pyramus erexit, viuaque recondidit illa.
 Quæ postquam vestemque suam cognovit, et ense
 Vedit ebur vacuum; Tua te manus, inquit, amorque
 Perdidit, infelix. est et mihi fortis in unum
 Hoc manus: est et amor, dabit hic in vulnera vires. 150
 Persequar extinctum: letique miserrima dicar
 Causa, comesque tui: quique a me morte revelli
 Heu sola poteras, poteris nec morte revelli.
 Hoc tamen amborum verbis estote rogati,
 O multum miseri, meus illiusque, parentes, 155
 Ut, quos certus amor, quos hora novissima junxit,
 Componi tumulo non invideatis eodem.
 At tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
 Nunc tegis unius, mox es tectura duorum;
 Signa tene cædis: pullosque, et luctibus aptos 160
 Semper habe foetus, gemini monumenta cruxis.
 Dixit: et aptato pectus mucrone sub imum
 Incubuit ferro; quod adhuc a cæde tepebat.
 Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes.
 Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater: 165
 Quodque rogis supereft, una requiescit in urna.
 Desierat: mediumque fuit breve tempus; et orsa est
 Dicere Leuconoë. vocem tenuere forores.
 Hunc quoque, fiderea qui temperat omnia luce,
 Cepit amor Solem. Solis referemus amores. 170
 Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
 Hic vidisse Deus. videt hic Deus omnia primus.
 Indoluit facto: Junonigenæque marito
 Furta tori, furtique locum monstravit. at illi
 Et mens, et quod opus fabrilis dextra tenebat, 175
 Excidit. exemplo graciles ex ære catenas,
 Retiaque, et laqueos, quæ lumina fallere possint,
 Elimat. non illud opus tenuissima vincant
 Stamina, non summo quæ pendet aranea tigno.
 Utque leves tactus, momentaque parva sequantur, 180

Efficit : et lecto circumdata collocat apte.
 Ut vencere torum conjux et adulter in unum ;
 Arte viri, vinclisque nova ratione paratis,
 In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
 Lemnius extemulo valvas patefecit eburnas: 185
 Admisitque Deos. illi jacuere ligati
 Turpiter. atque aliquis de Dis non tristibus optet
 Sic fieri turpis. Superi rifere: diuque
 Hæc fuit in toto notissima fabula cœlo.
 Exigit indicii memorem Cythereïa poenam : 190
 Inque vices illum, tectos qui læfit amores,
 Lædit amore pari. quid nunc, Hyperione nate,
 Forma, calorque tibi, radiataque lumina profunt?
 Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
 Ureris igne novo: quique omnia cernere debes, 195
 Leucothœen spectas: et virgine figis in una,
 Quos mundo debes, oculos. modo surgis Eōo
 Temporius cœlo: modo serius incidis undis;
 Spectandique mora brumales porrigis horas.
 Deficis interdum: vitiumque in lumina mentis 200
 Transit; et obscurus mortalia pectora terres.
 Nec, tibi quod Lunæ terris propioris imago
 Obstiterit, palles, facit hunc amor iste colorem.
 Diligis hanc unam: nec te Clymene, Rhodosve,
 Nec tenet Æææ genetrix pulcherrima Circes, 205
 Quæque tuos Clytie, quamvis despecta, petebat
 Concubitus; ipsoque illo grave vulnus habebat
 Tempore. Leucothœe multarum oblivia fecit.
 Gentis odoriferæ quam formosissima partu
 Edidit Eurynome, sed postquam filia crevit, 210
 Quam mater cunctas, tam matrem filia vincit.
 Rexit Achæmenias urbes pater Orchamus: isque
 Septimus a prisci numeratur origine Beli.
 Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum :
 Ambrosiam pro gramine habent. ea fessa diurnis 215
 Membra ministeriis nutrit, reparatque labori.
 Dumque ibi quadrupedes cœlestia pabula carpunt;
 Noxque vicem peragit; thalamos Deus intrat amatos

Versus in Eurynomes faciem geneticis: et inter
 Bis sex Leucotheën famulas ad lumina cernit 220
 Levia versato ducentem stamina fuso.
 Ergo ubi, ceu mater, caræ dedit oculæ natæ;
 Res, ait, arcana est: famulæ, discedite: neve
 Adripite arbitrium matri, secreta loquenti.
 Paruerunt: thalamoque, Deus, sine teste reliquo, 225
 Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum,
 Omnia qui video; per quem videt omnia tellus:
 Mundi oculus. mihi, crede, places. pavet illa: metuque,
 Et colus, et fufus digitis cecidere remissis.
 Ipse timor decuit, nec longius ille moratus, 230
 In veram rediit faciem, solitumque nitorem.
 At virgo, quamvis inopino territa visu,
 Vieta nitore Dei, posita vim passa querela est.
 Invidit Clytie (neque enim moderatus in illa
 Solis amor fuerat) stimulataque pellicis ira 235
 Vulgat adulterium: diffamatumque parenti
 Indicat. ille ferox immanuetusque precantem,
 Tendentemque manus ad lumina Solis, et, Ille
 Vim tulit invitæ, dicentem, defodit alta
 Crudus homo: tumulumque super gravis addit arenæ. 240
 Dissipat hunc radiis Hyperione natus: iterque
 Dat tibi, quo possis defossos promere vultus.
 Nec tu jam poteras eneçtum pondere terræ
 Tollere, Nympha, caput: corpusque exsangue jacebas.
 Nil illo fertur volucrum moderator equorum 245
 Post Phaëthon teos vidisse dolentius ignes.
 Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
 Si queat, in vivum tentet revocare calorem.
 Sed, quoniam tantis fatum conatibus obstat,
 Nectare odorato spargit corpusque locumque: 250
 Multaque præquestus, Tanges tamen æthera, dixit.
 Protinus imbutum celesti nectare corpus
 Delicuit, terramque suo madefecit odore:
 Virgaque per glebas sensim radicibus actis
 Turea surrexit; tumulumque cacumine rupit. 255
 At Clytie (quamvis amor excusare dolorem,

Indicumque dolor poterat) non amplius auctor

Lucis adit: Venerisque modum sibi fecit in illa.

Tabuit ex illo, dementer amoribus usa,

Nympharum impatiens; et sub Jove, nocte dieque, 260

Sedit humo nuda, nudis incomta capillis.

Perque novem luces, expers undæque cibique,

Rore mero, lacrimisque suis jejunia pavit:

Nec se movit humo. tantum spectabat euntis

Ora Dei: vultusque suos flebatur ad illum. 265

Membra ferunt hæfisse solo: partemque coloris

Luridus exsangues pallor convertit in herbas.

Est in parte rubor: violæque simillimus ora

Flos tegit. illa suum, quamvis radice tenetur,

Vertitur ad solem: mutataque servat amorem. 270

Dixerat: et factum mirabile ceperat aures.

Pars fieri potuisse negant: pars omnia veros

Posse Deos memorant: sed non et Bacchus in illis.

Poscitur Alcithoë, postquam filuere forores:

Quæ radio stantis percurrens stamina telæ, 275

Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores

Daphnidis Idæi, quem Nymphæ pellicis ira

Contulit in faxum. tantus dolor urit amantes.

Nec loquor, ut quondam naturæ jure novato

Ambiguus fuerit modo vir, modo femina, Scython. 280

Te quoque, nunc adamas, quondam fidissime parvo,

Celmi, Jovi: largoque fatos Curetas ab imbri.

Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores,

Prætero: dulcique animos novitate tenebo.

Unde sit infamis; quare male fortibus undis

285

Salmacis enervet, tactosque remolliat artus;

Discite, caussa latet: vis est notissima fontis.

Mercurio puerum diva Cythereïde natum

Naïdes Idæis enutrivere sub antris.

Cujus erat facies, in qua materque paterque

Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.

Is tria cum primum fecit quinquennia; montes

Deseruit patrios: Idaque altrice relicta

Ignotis errare locis, ignota videre

290

Flumina gaudebat ; studio minuente laborem. 295
 Ille etiam Lycias urbes, Lyciæque propinquos
 Caras adit. videt hic stagnum lucentis ad imum
 Usque solum lymphæ. non illic canna palustris,
 Nec steriles ulvæ, nec acuta cuspide junci.
 Perspicuus liquor est. stagni tamen ultima vivo
 Cespite cinguntur, semperque virentibus herbis.
 Nympha colit : sed nec venatibus apta, nec arcus
 Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu ;
 Slaque Naiadum celeri non nota Dianaæ.
 Sæpe suas illi fama est dixisse forores : 305
 Salmaci, vel jaculum, vel pictas sume pharetras ;
 Et tua cum duris venatibus otia misce.
 Nec jaculum sumit, nec pictas illa pharetras ;
 Nec sua cum duris venatibus otia miscet.
 Sed modo fonte suo formosos perluit artus :
 Sæpe Citoriaco deducit pectine crines ; 310
 Et quid se deceat, spectatas consulit undas.
 Nunc perlucenti circumdata corpus amictu,
 Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis.
 Sæpe legit flores. et tunc quoque forte legebat,
 Cum puerum vidit : visumque optavit habere.
 Nec tamen ante adiit, etiæ properabat adire,
 Quam se composuit, quam circumspexit amictus,
 Et finxit vultum ; et meruit formosa videri.
 Tunc sic orsa loqui : Puer o dignissime credi 320
 Etie Deus ; seu tu Deus es, potes esse Cupido :
 Sive es mortalis ; qui te genuere beati :
 Et frater felix, et fortunata profecto
 Si qua tibi foror est, et quæ dedit ubera nutrix.
 Sed longe cunctis, longeque potentior illis, 325
 Si qua tibi sponsa est ; si quam dignabere tæda.
 Hæc tibi five aliqua est ; mea fit furtiva voluptas :
 Seu nulla est ; ego sum : thalamumque ineamus eundem.
 Nai's ab his tacuit : pueri rubor ora notavit
 Nescia quid sit amor : sed et erubuisse decebat. 330
 Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
 Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,

Cum frustra resonant æra auxiliaria, Lunæ.
 Poscenti Nymphæ fine fine fororia saltæ
 Oscula, jamque manus ad eburnea colla ferenti, 335
 Desinis? an fugio, tecumque, ait, ista relinquo?
 Salmacis extimuit: Locaque hæc tibi libera trado,
 Hospes, ait, simulatque gradu discedere verso.
 Tum quoque respiciens, fruticumque recondita silva
 Delituit: flexumque genu submisit. at ille, 340
 Ut puer, et vacuis ut inobservatus in herbis,
 Huc it; et hinc illuc: et in adludentibus undis
 Summa pedum, taloque tenus vestigia tinguit.
 Nec mora; temperie blandarum captus aquarum,
 Mollia de tenero velamina corpore ponit. 345
 Tum vero obstupuit; nudaque cupidine formæ
 Salmacis exarsit. flagrant quoque lumina Nymphæ.
 Non aliter, quam cum puro nitidissimus orbe
 Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
 Vixque moram patitur: vix jam sua gaudia differt. 350
 Jam cupid amplecti: jam se male continet amens.
 Ille, cavis velox adplaufo corpore palmis,
 Desilit in latices: alternaque brachia ducens
 In liquidis transfluet aquis: ut eburnea si quis
 Signa tegat claro, vel candida lilia, vitro. 355
 Vicius, en meus est, exclamat Naïs: et, omni
 Veste procul jacta, mediis inimititur undis:
 Pugnacemque tenet: luctantiaque oscula carpit:
 Subjectatque manus, invitaque pectora tangit:
 Et nunc hac juveni, nunc circumfunditur illac. 360
 Denique nitentem contra, elabique volentem
 Implicat, ut serpens, quam regia sustinet ales;
 Sublimeinque rapit: pendens caput illa, pedesque
 Adligat, et cauda spatiantes implicat alas.
 Utve solent hederæ longos intexere truncos: 365
 Utque sub æquoribus deprensum polypus hostem
 Continet, ex omni dimissis parte flagellis.
 Perstat Atlantiades; sperataque gaudia Nymphæ
 Denegat. illa premit; commissaque corpore toto
 Sicut inhærebat, Pugnes licet, improbe, dixit, 370

Non tamen effugies. ita Di jubeatis, et istum
 Nulla dies a me, nec me seducat ab isto.
 Vota suos habuere Deos, nam mixta duorum
 Corpora junguntur : faciesque inducitur illis
 Una. velut si quis conducta cortice ramos 375
 Crescendo jungi, pariterque adolescere cernat.
 Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
 Nec duo sunt, et forma duplex, nec femina diei,
 Nec puer ut possint; neutrumque, et utrumque videntur:
 Ergo ubi se liquidas, quo vir descenderat, undas 380
 Semimarem fecisse videt, mollitaque in illis
 Membra ; manus tendens, sed jam non voce virili,
 Hermaphroditus ait, Nato date munera vestro,
 Et pater et genetrix, amborum nomen habenti :
 Quisquis in hos fontes vir venerit, exeat inde 385
 Semivir : et tactis subito mollescat in undis.
 Motus uterque parens nati rata vota biformis
 Fecit, et incerto fontem medicamine tinxit.
 Finis erat dictis : et adhuc Minyeia proles
 Urguet opus, spernitque Deum, festumque profanat : 390
 Tympana cum subito non adparentia raucis
 Obstrepere sonis : et adunco tibia cornu,
 Tinnulaque æra sonant. redolent myrrhæque, crocique :
 Resque fide major, cœpere virescere telæ,
 Inque hederæ faciem pendens frondescere vestis. 395
 Pars abit in vites : et quæ modo fila fuerunt,
 Palmite mutantur : de stamine pampinus exit :
 Purpura fulgorem pictis adcommodat uvis.
 Jamque dies exactus erat, tempusque subibat,
 Quod tu nec tenebras, nec possis dicere lucem ; 400
 Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
 Testa repente quat, pinguesque ardere videntur
 Lampades, et rutilis collocere ignibus ædes :
 Falsaque fævarum simulacra ululare ferarum.
 Fumida jamdudum latitant per testa forores ; 405
 Diversæque locis ignes ac lumina vitant.
 Dumque petunt latebras ; parvos membrana per artus
 Porrigitur, tenuique inducit brachia penna.

Nec qua perdiderint veterem ratione figuram
Scire sinunt tenebræ. non illas pluma levavit : 410
Sustinuere tamen se perludentibus alis.
Conataeque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt; peraguntque leves stridore querelas.
Tectaque, non silvas, celebrant: lucemque perosæ
Nocte volant: feroque trahunt a vespere nomen. 415

Tum vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat; magnasque novi materterā vires
Narrat ubique Dei: de totque fororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecere forores.
Adspicit hanc natis, thalamoque Athamantishabentem 420
Sublimes animos, et alumno numine, Juno;
Nec tulit: et secum, Potuit de pellice natus.
Vertere Mæonios, pelagoque immergere, nautas,
Et laceranda suæ nati dare viscera matri,
Et triplices operire novis Minyeïdas alis : 425
Nil poterit Juno, nisi inultos flere dolores?
Idque mihi satis est? hæc una potentia nostra est?
Ipse docet quid agam; (fas eit et ab hoste doceri)
Quidque furor valeat, Penthea cæde satisque
Ac super ostendit. cur non stimuletur, catque 430
Per cognata suis exempla furoribus Ino?
Est via declivis, funesta nubila taxo:
Dicit ad infernas per muta silentia sedes.
Styx nebulas exhalat iners: umbræque recentes
Descendent illac, simulacraque functa sepulcris. 435
Pallor Hiemsque tenent late loca senta: novique,
Qua sit iter, manes. Stygiam quod ducit ad urbem,
Ignorant: ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, et apertas undique portas
Urbs habet. utque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille; nec ulli
Exiguos populo est, turbamve accedere sentit.
Errant exsangues sine corpore et ossibus umbræ:
Parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni;
Pars alias artes, antiquæ imitamina vitæ. 440
Sustinet ira filluc, cœlesti sede relicta,

(Tantum odiis iræque dabat) Saturnia Juno.

Quo simul intravit, facroque a corpore pressum
Ingemuit limen: tria Cerberus extulit ora:

Et tres latratus simul edidit. illa forores 450

Nocte vocat genitas, grave et implacabile numen.

(Carceris ante fores clausas adamante sedebant:

Deque suis atros pecebat crinibus angues.)

Quam simul agnorunt inter caliginis umbras; 455

Surrexere Deæ. sedes scelerata vocatur.

Viscera præbebat Tityos lanianda; novemque

Jugeribus distentus erat tibi, Tantale, nullæ

Deprenduntur aquæ; quæque imminet, effugit arbos.

Aut petis, aut urgues ruiturum, Sityphe, faxum.

Volvitur Ixion: et se sequiturque fugitque. 460

Molirique suis letum patruelibus aufæ,

Ad fiducæ repetunt, quas perdant, Belides undas.

Quos omnes acie postquam Saturnia tòrva

Vidit, et ante omnes Ixiona; rursus ab illo

Sisyphe adspiciens, Cur hic e fratribus, inquit, 465

Perpetuas patitur poenas; Athamanta superbum

Regia dives habet: qui me cum conjugè semper

Sprevit? et exponit cauñas odiique viæque;

Quidque velit, quod vellet, erat, ne regia Cadmi

Staret; et in facinus traherent Athamanta Sorores. 470

Imperium, promissa, preces confundit in unum:

Collicitatque Deas. sic hæc Junone locuta,

Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos

Movit: et obstantes rejicit ab ore colubras.

Atque ita, Non longis opus est ambagibus, infit. 475

Facta puta, quæcumque jubes, inamabile regnum

Desere: teque refer cœli melioris ad auras.

Læta redit Juno: quam cœlum intrare parantem

Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.

Nec mora; Tisiphone madefactam sanguine sumit

Importuna facem: fluidoque crux rubentem

Induitur pallam; tortoque incingitur angue:

Egrediturque domo. Luctus comitantur euntem,

Et Pavor, et Terror, trepidoque Insania vultu.

METAMORPHOSEON LIB. IV. 79

Limine confiterat: postes tremuisse feruntur 485
 Æolii: pallorque fores infecit acernas:
 Solque locum fugit. monstros exterrita conjux,
 Territus est Athamas: testoque exire parabant,
 Obstigit infelix, aditumque obsedit, Erinnys:
 Nexasque vipereis distendens brachia nodis, 490
 Cæsariem excusit. motæ sonuere colubræ.
 Parsque jacens humeris: pars circum tempora lapsæ
 Sibila dant, faniemque vomunt, linguaſque coruscant.
 Inde duos mediis abrumpit crinibus angues;
 Pectiferaque manu raptos immisit. at illi 495
 In öosque finus Athamanteosque pererrant;
 Inspirantque graves animas: nec vulnera membris
 Ulla ferunt. mens est, quæ diros sentiat ictus.
 Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
 Oris Cerberei spumas, et virus Echidnæ; 500
 Erroresque vagos, cæcæque oblivia mentis,
 Et scelus, et lacrimas, rabiemque, et cædis amorem;
 Omnia trita simul: quæ sanguine mixta recenti
 Coxerat ære cavo, viridi versata cicuta.
 Dumque pavent illi; vertit furiale venenum 505
 Pectus in amborum: præcordiaque intima movit.
 Tum face jaſtata per eumdem ſæpius orbem,
 Conſequitur motos velociter ignibus ignes.
 Sic vičtrix, jufſique potens, ad inania magni
 Regna redit Ditis: ſumtumque recingitur anguem. 510
 Protinus Æolides media furibundus in aula
 Clamat, lō, comites, his retia tendite filvis:
 Hic modo cum gemina viſa eſt mihi prole leæna.
 Utque feræ, ſequitur uestigia conjugis amens:
 Deque ſinu matris ridentem, et parva Learchum 515
 Brachia tendentem, rapit, et bis terque per auras
 More rotat fandæ, rigidoque infantia faxo
 Difcutit oſſa ferox. tum denique concita mater,
 (Seu dolor hoc fecit, ſeu ſparſi cauſa veneni;)
 Exululat; paſſiſque fugit male ſana capillis.
 Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
 Evoē, Bacche, ſonat. Bacchi ſub nomine Juno 520

(Tantum odiis iræque dabat) Saturnia Juno.
 Quo simul intravit, facroque a corpore pressum
 Ingemuit limen: tria Cerberus extulit ora:
 Et tres latratus simul edidit. illa sorores 450
 Nocte vocat genitas, grave et implacabile numen.
 (Carceris ante fores clausas adamante fedebant:
 Deque suis atros pectebant crinibus angues.)
 Quam simul agnorunt inter caliginis umbras;
 Surrexere Deæ. sedes scelerata vocatur. 455
 Viscera præbebat Tityos lanianda; novemque
 Jugeribus distentus erat tibi, Tantale, nullæ
 Deprenduntur aquæ; quæque imminet, effugit arbos.
 Aut petis, aut urgues ruiturum, Sityphe, faxum.
 Volvitur Ixion: et se sequiturque fugitque. 460
 Molirique suis letum patrueibus aufæ,
 Ad fiducæ repetunt, quas perdant, Belides undas.
 Quos omnes acie postquam Saturnia tñrva
 Vedit, et ante omnes Ixiona; rursus ab illo
 Sisyphon adspiciens, Cur hic e fratribus, inquit, 465
 Perpetuas patitur pœnas; Athamanta superbum
 Regia dives habet: qui me cum conjugè semper
 Sprevit? et exponit cauñas odijque viæque;
 Quidque velit, quod vellet, erat, ne regia Cadmi
 Staret; et in facinus traherent Athamanta Sorores. 470
 Imperium, promissa, preces confundit in unum:
 Sollicitatque Deas. sic hæc Junone locuta,
 Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos
 Movit: et obstantes rejicit ab ore colubras.
 Atque ita, Non longis opus est ambagibus, infit. 475
 Facta puta, quæcumque jubes, inamabile regnum
 Desere: teque refer cœli melioris ad auras.
 Læta redit Juno: quam cœlum intrare parantem
 Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.
 Nec mora; Tisiphone madefactam sanguine fumit 480
 Importuna facem: fluidoque crux rubentem
 Induitur pallam; tortoque incingitur angue:
 Erediturque domo. Luctus comitantur euntem,
 Et Pavor, et Terror, trepidoque Insania vultu.

METAMORPHOSEON LIB. IV. 79.

Limine confliterat: postes tremuisse feruntur 485
 Æolii: pallorque fores infecit acernas:
 Solque locum fugit. monstris exterrita conjux,
 Territus est Athamas: tectoque exire parabant,
 Obstitit infelix, aditumque obsedit, Erinnys:
 Nexasque vipereis distendens brachia nodis, 490
 Cæsariem excusit. motæ sonuere colubræ.
 Parsque jacens humeris: pars circum tempora lapsæ
 Sibila dant, saniemque vomunt, linguasque coruscant.
 Inde duos mediis abrumpit crinibus angues;
 Pestiferaque manu raptos immisit. at illi 495
 In eosque sinus Athamanteosque pererrant;
 Inspirantque graves animas: nec vulnera membris
 Ulla ferunt. mens est, quæ diros sentiat ictus.
 Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
 Oris Cerberei spumas, et virus Echidnæ; 500
 Erroresque vagos, cæcæque oblia mentis,
 Et scelus, et lacrimas, rabiemque, et cædis amorem;
 Omnia trita simul: quæ sanguine mixta recenti
 Coxerat ære cavo, viridi versata cicuta.
 Dumque pavent illi; vertit furiale venenum 505
 Pectus in amborum: præcordiaque intima movit.
 Tum face jactata per eumdem sæpius orbem,
 Consequitur motos velociter ignibus ignes.
 Sic victrix, jussique potens, ad inania magni
 Regna redit Ditis: sumtumque recingitur anguem. 510
 Protinus Æolides media furibundus in aula
 Clamat, Iō, comites, his retia tendite filvis:
 Hic modo cum gemina visa est mihi prole leæna.
 Utque feræ, sequitur vestigia conjugis amens:
 Deque sinu matris ridentem, et parva Learchum 515
 Brachia tendentem, rapit, et bis terque per auras
 More rotat fandæ, rigidoque infantia faxo
 Discutit ossa ferox. tum denique concita mater,
 (Seu dolor hoc fecit, seu sparsi cauffa veneni;)
 Exululat; paffisque fugit male sana capillis.
 Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis, 520
 Evoë, Bacche, sonat. Bacchi sub nomine Juno

30 P. OVIDII NASONIS

Risit: et, Hos usus præstet tibi, dixit, alumnus.
 Imminet æquoribus scopulus. pars ima cavatur.
 Fluëtibus, et teëtas defendit ab imbribus undas: 525
 Summa riget, frontemque in apertum porrigit æquor.
 Occupat hunc (vires infania fecerat) Ino:
 Seque super pontum, nullo tardata timore,
 Mittit, onusque suum. percutta recanduit unda.
 At Venus iinimeritæ neptis miserata labores, 530
 Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,
 Proxima cui cœlo cessit, Neptune, potestas;
 Magna quidem posco: sed tu miserere meorum,
 Jactari quos cernis in lönio immenso:
 Et Dis adde tuis. aliqua et mihi gratia ponto est. 535
 Si tamen in djo quondam concreta profundo
 Spuma fui, Grajumque manet mihi nomen ab illâ.
 Adnuit oranti Neptunus; et abstulit illis,
 Quod mortale fuit; majestatemque verendam
 Imposuit; nomenque simul faciemque novavit: 540
 Leucothœque Deum cum matre Palæmona dixit.
 Sidoniæ comites, quantum valuere, fecutæ
 Signa pedum, primo videre novissima saxe:
 Nec dubium de morte ratæ, Cadmeïda palmis
 Deplanxere domum, scissæ cum veste capillos. 545
 Utque parum justæ, nimiumque in pellice sœvæ
 Invidiam fecere Deæ. convicia Juno
 Non tulit: et, Faciam vos ipsas maxima, dixit,
 Sævitiae monumenta meæ. res dicta secuta est.
 Nam quæ præcipue fuerat pia, Persequar, inquit, 550
 In freta reginam. saltumque datura, moveri
 Haud usquam potuit: scopuloque adfixa cohæsit.
 Altera, dum solito tentat plangore ferire
 Pectora, tentato sentit riguisse lacertos.
 Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas, 555
 Saxeæ facta manus in easdem porrigit undas:
 Hujus, ut adreptum laniabat vertice crinem,
 Duratos subito digitos in crine videres.
 Quo quæque in gestu deprenditur, hæsit in illo.
 Pars volvæ factæ; quæ nunc quoque gurgite in illo 560

METAMORPHOSEON LIB. IV. 31.

Æquora distringunt sumtis Ismenides alis.

Nescit Agenorides natam parvumque nepotem

Æquoris esse Deos. luctu serieque malorum

Victus, et ostentis, quæ plurima viderat, exit

Conditor urbe suâ ; tamquam Fortuna locorum,

565

Non sua se premeret : longisque erratibus actus

Contigit Illyricos profuga cum conjugé fines.

Jamque malis annisque graves, dum prima retractant

Fata domiū, releguntque suos sermone labores ;

Num sacer ille mea trajectus cuspide serpens,

570

Cadmus ait, fuerit ; tum, cum Sidone profectus

Vipereos sparsi per humum, nova semina, dentes ?

Quem si cura Deū tam certa vindicat ira,

Ipse precor serpens in longam porrigar alvum ;

Dixit : et, ut serpens, in longam tenditur alvum ; 575

Duratæque cuti squamas increscere fentit,

Nigraque cœruleis variari corpora guttis :

In pectusque cadit pronus : commissaque in unum

Paullatim tereti sinuantur acumine crura.

Brachia jam restant : quæ restant, brachia tendit ; 580

Et lacrimis per adhuc humana fluentibus ora,

Accede, ô conjux, accede, miserrima, dixit :

Duinque aliquid supereft de me ; me tange : manumque

Accipe, dum manus est ; dum non totum occupat anguis.

Ille quidem vult plura loqui : sed lingua repente 585

In partes est fissa duas. nec verba volenti

Sufficient : quotiesque aliquos parat edere questus ;

Sibilat. hanc illi vocem Natura relinquit.

Nuda manu feriens, exclamat, pectora, conjux,

Cadme, mane : teque his, infelix, exue monstros. 590

Cadme, quid hoc ? ubi pes ? ubi sunt humerique manusque ?

Et color, et facies, et, dum loquor, omnia ? cur non

Me quoque, cœlestes, in eamdem vertitis anguem ?

Dixerat. ille suæ lambebat conjugis ora :

Inque sinus caros, veluti cognosceret, ibat ;

95

Et dabat amplexus ; adsuetaque colla petebat.

Quisquis adest (aderant comites) terretur. at illos

Lubrica permulcent cristati colla dracones,

22 P. OVIDII NASONIS

Et subito duo sunt; junctoque volumine serpunt;
Donec in adpositi nemoris subiere latebras. 600

Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vulnere laedunt:
Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.

Sed tamen ambobus versæ folatia formæ
Magna nepos fuerat: quem dæbellata colebat
India: quem positis celebrabat Achaïa templis. 605

Solus Abantiades, ab orgine cretus eadem,
Acrisius supereft, qui moenibus arceat urbis
Argolicæ; contraque Deum ferat arma; genuisque
Non putet esse Jovis; neque enim Jovis esse putabat
Persea; quem pluvio Danaë conceperat auro. 610

Mox tamen Acrisium, (tanta est præsentia veri)
Tam violasse Deum, quam non agnosce nepotem,
Poenitet. impositus jam cœlo est alter: at alter
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aëra carpebat tenerum stridentibus alis. 615

Cumque super Libycas vîctor penderet arenas;
Gorgonei capitis guttae cecidere cruentæ:
Quas humus exceptas varios animavit in angues.
Unde frequens illa est, infestaque, terra colubris.

Inde per immensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosæ,
Fertur, et ex alto seductas æthere longe
Despectat terras; totumque supervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus. 620

Jamque cadente die veritus se credere nocti
Constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe;
Exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
Evocet Auroræ, currus Aurora diurnos.

Hic hominum cunctos ingenti corpore præstans
Japetionides Atlas fuit. ultima tellus
Rege sub hoc, et pontus erat, qui Solis anhelis
Æquora subdit equis, et fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant: et humum vicinia nulla premebant. 630

Arboreæ frondes, auro radiante virentes,

Ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
 Hospes, ait Perseus illi, seu gloria tangit
 Te generis magni: generis mihi Juppiter auctor:
 Sive es mirator rerum; mirabere nostras. 640
 Hospitium requiemque peto. memor ille vetustæ
 Sortis erat: (Themis hanc dederat Parnassia fortæ)
 Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
 Arbor: et hunc prædæ titulum Jove natus habebit.
 Id metuens, solidis pomaria clauferat Atlas 645
 Mœnibus, et vasto dederat servanda draconi:
 Arcebatque suis externos finibus omnes.
 Huic quoque, Vade procul, ne longe gloria rerum,
 Quas mentiris, ait, longe tibi Juppiter absit.
 Vimque minis addit: foribusque expellere tentat 650
 Cunctantem, et placidis miscentem fortia dictis.
 Viribus inferior (quis enim par esset Atlanti
 Viribus?) At quoniam parvi tibi gratia nostra est;
 Accipe munus, ait. lævaque a parte Medusæ
 Ipse retroversus squalentia prodidit ora. 655
 Quantus erat, mons factus Atlas. jam barba comæque
 In silvas abeunt: juga sunt humerique manusque.
 Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen.
 Osse lapis sicut. tum partes auctus in omnes
 Crevit in immensum (sic Dī statuifis) et omne 660
 Cum tot sideribus cœlum requievit in illo.
 Clauferat Hippotades æterno carcere ventos:
 Admonitorque operum cœlo clarissimus alto
 Lucifer ortus erat. pennis ligat ille resumis
 Parte ab utraque pedes; teloque adcingitur unco: 665
 Et liquidum motis talaribus aëra findit.
 Gentibus innumeris circumque infraque relictis,
 Æthiopum populos, Cepheia, conspicit, arva.
 Illic immeritam maternæ pendere linguae
 Andromedan poenas immitis jufferat Ammon.
 Quam simul ad duras religatam brachia cautes 670
 Vedit Abantiades; nisi quod levis aura capillos
 Moverat; et trepido manabant lumina fletu;
 Marmoreum ratus esset opus, trahit inscius ignes:

Et stupet : et visæ correptus imagine formæ, 675
 Pene suas quatere est oblitus in aëre pennas.
Ut stetit, O, dixit, non istic digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi junguntur amantes ;
Pande requirenti nomen terræque tuumque ;
Et cur vincla geras, primo filet illa : nec audet 683
Adpellare virum virgo : manibusque modestos
Celasset vultus ; si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrimis implevit obortis.
Sæpius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræque suumque, 685
Quantaque maternæ fuerit fiducia formæ,
Indicat. et, nondum memoratis omnibus, unda
Insonuit : veniensque immenso bellua ponto
Eminet ; et latum sub pectori possidet æquor.
Conclamat virgo : genitor lugubris, et amens 693
Mater adest ; ambo miseri, sed justius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremque ferunt : vinclaque in corpore adhærent.
Cum sic hospes ait. Lacrimarum longa manere
Tempora vos poterunt : ad opem brevis hora ferendam est.
Hanc ego si peterem Perseus Jove natus, et illa, 695
Quam clausam implevit secundo Juppiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, et alis
Aethereas ausus jactatis ire per auras ;
Präferrer cunctis certe gener. addere tantis 703
Dotibus et meritum (faveant modo numina) tento.
Ut mea sit, servata mea virtute, pacifcor.
Accipiunt legem (quis enim dubitaret?) et orant,
Promittuntque super regnum dotale, parentes.
Ecce velut navis, præfixo concita rostro, 705
Sulcat aquas, juvenum fudantibus acta lacertis ;
Sic fera, dimotis impulsu pectoris undis,
Tantum aberat scopolis, quantum balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere cœli :
Cum subito juvenis, pedibus tellure repulsa, 713
Arduuus in nubes abiit. ut in æquore summo
Umbra viri visa est, visam fera sœvit in umbram,

Utque Jovis præpes, vacuo cum vidi in arvo
 Præbentem Phœbo liventia terga draconem,
 Occupat aversum: neu sæva retorqueat ora, 715
 Squamigeris avidos figit cervicibus unguis.
 Sic celeri fissum præpes per inane volatu
 Terga feræ prescit: dextroque frementis in armis
 Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.
 Vulnere læsa gravi modo se sublimis in auras 720
 Attollit: modo subdit aquis: modo more ferocis
 Verfat apri, quem turba canum circumfona terret.
 Ille avidos morsus velocibus effugit alis:
 Quaque patent, nunc terga cavis super obsita conchis,
 Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda 725
 Definit in pisces, falcato verberat ense.
 Bellua pœnico mixtos cum sanguine fluctus
 Ore vomit, maduere graves adspergine pennæ.
 Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
 Credere; confexit scopulum: qui vertice summo 730
 Stantibus exit aquis; operitur ab æquore moto.
 Nixus eo, rupisque tenens juga prima finistra,
 Ter quater excgit repetita per ilia ferrum.
 Litora cum plausu clamor superasque Deorum
 Implevere domos, gaudent, generumque salutant, 735
 Auxiliumque, domus servatoremque fatentur
 Cassiope, Cepheusque pater, resoluta catenis
 Incedit virgo, pretiumque et caussa laboris.
 Ipse manus hausta viætrices abluit unda:
 Anguiferumque caput, dura ne lædat arena, 740
 Mollit humum foliis: natasque sub æquore virgas
 Sternit, et imponit Phorcynidos ora Medusæ.
 Virga recens, bibulaque etiamnum viva medulla,
 Vim rapuit monstri, tactuque induruit hujus:
 Percepitque novum ramis et fronde rigorem. 745
 At pelagi Nymphæ factum mirabile tentant
 Pluribus in virgis, et idem contingere gaudent:
 Seminaque ex illis iterant jaftata per undas.
 Nunc quoque curaliis eadem natura remansit,
 Duritatem tacto capiant ut ab aëre; quodque 750

Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit ;
Lævum Mercurio, dextrum tibi, bellica virgo ;
Ara Jovis media est. macatur vacca Minervæ,
Alipedi vitulus ; taurus tibi, summe Deorum. 753

Protinus Andromedan, et tanti præmia facti
Indotata rapit. tædas Hymenæus Amorque
Præcutiunt : largis satiantur odoribus ignes :
Sertaque dependent teftis : lotique, lyraque,
Tibiaque, et cantus, animi felicia læti 760
Argumenta, sonant. referatis aurea valvis
Atria tota patent, pulchroque instructa paratu
Cepheni proceres ineunt convivia regis.

Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos : cultusque habitusque locorum 765
Quærerit Abantiades ; quærenti protinus unus
[Narrat Lyncides, moreisque, habitusque virorum.]
Quæ simul edocuit, Nunc, O fortissime, dixit,
Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibusque
Artibus abstuleris crinita draconibus ora. 770

Narrat Agenorides, gelido sub Atlante jacentem
Esse locum, solidæ tutum munimine molis :
Cujus in introitu geminas habitasse forores
Phorcydas, unius partitas luminis uifum :
Id se follerti furtim, dum traditur, astu 775

Supposita cepisse manu : perque abdita longe,
Deviaque, et filvis horrentia saxa fragofis
Gorgoneas tetigisse domos : passimque per agros,
Perque vias vidisse hominum simulacra, ferarumque,
In filicem ex ipsis visa conversa Medusa : 780

Se tamen horrendæ clypei, quod laeva gerebat,
Ære repercussio formam adspexisse Medusæ :
Dumque gravis somnus colubrasque ipsamque tenebat,
Eripuisse caput collo : pennisque fugacem
Pegafon, et fratrem, matris de fanguine natos. 785

Addidit et longi non falsa pericula cursus :
Quæ freta, quas terras sub se vidisset ab alto :
Et quæ jactatis tetigisset fidera pennis.

METAMORPHOSEON LIB. IV. 87

Ante exspectatum tacuit tamen. excipit unus
E numero procerum, quærens, cur sola fororum 790
Gesserit alternis immixtos crinibus angues.

Hospes ait, Quoniam scitariis digna relatu,
Accipe quæsti causam. clarissima forma,
Multorumque fuit spes invidiosæ procorum
Illa: nec in tota conspectior ulla capillis 795
Pars fuit. inveni, qui se vidisse referret.
Hanc pelagi rector templo vitiasse Minervæ
Dicitur. aversa est, et castos aegide vultus
Nata Jovis texit. neve hoc impune fuisse;
Gorgoneum turpes crinem mutavit in hydros. 800
Nunc quoque, ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in adverso, quos fecit, sustinet angues.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N
L I B E R V.

DUMQUE ea Cephemum medio Danæiūs heros
Agmine commemorat; fremitu regalia turbæ
Atria complentur: nec conjugalia festa
Qui canat, est clamor; sed qui fera nuntiet arma.
Inque repentinos convivia versa tumultus 5
Adsimulare freto possis: quod sœva quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus, belli temerarius auctor,
Fraxineam quatiens æratæ cuspidis hastam;
En, ait, en adsum præceptæ conjugis ulti. 10
Nec mihi te pennæ, ne• falfum versus in aurum
Juppiter, eripient: conanti mittere Cepheus,
Quid facis? exclamat: quid te, germane, furcentem
Mens agit in facinus? meritisne hæc gratia tantis
Redditur? hac vitam servatæ dote rependis? 15
Quam tibi non Perseus, verum si quæris, ademit:
Sed grave Nereidum numen, sed corniger Ammon,
Sed quæ visceribus veniebat bellua ponto
Exsaturanda meis. illo tibi tempore rapta est,
Quo peritura fuit. nisi si, crudelis, id ipsum 20
Exigis, ut pereat: luætuque levabere nostro.
Scilicet haud satis est, quod, te spectante, revincta est;
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti:
Insuper, à quoquam quod sit servata, dolebis;
Præmiaque eripies? quæ si tibi magna videntur; 25
Ex illis scopolis, ubi erant adfixa, petiſſes:
Nunc sine, qui petuit, per quem non orba seneſtus,

Ferre, quod et meritis & voce est pactus : eumque
 Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.
 Ille nihil contra : sed et hunc, et Persea vultu 30
 Alterno spectans, petat hunc, ignorat, an illum.
 Cunctatusque brevi, contortam viribus hastam,
 Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit.
 Ut stetit illa toro ; stratis tum denique Perseus
 Exsuluit : teloque ferox inimica remisso 35
 Pectora rupisset ; nisi post altaria Phineus
 Isset : et (indignum) scelerato profuit ara.
 Fronte tamen Rhœti non irrita cuspis adhæsit.
 Qui postquam cecidit, ferrumque ex osse revulsum est,
 Palpitat, et positas adsperrgit sanguine mensas. 40
 Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras,
 Telaque conjiciunt. et sunt, qui Cephea dicant
 Cum genero deberē mori. sed limine testi
 Exierat Cepheus ; testatus jusque, fidemque,
 Hospitiique Deos, ea, se prohibente, moveri. 45
 Bellica Fallas adest ; et protegit ægide fratrem ;
 Datque animos. erat Indus Athis, quem, flumine Gange
 Edita, Limnate vitreis peperisse sub antris
 Creditur, egregius forma : quam divite cultu
 Augebat, bis adhuc octonis integer annis ; 50
 Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
 Aureus : ornabant aurata monilia collum ;
 Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
 Ille quidem jaculo quamvis distantia missa
 Figere doctus erat ; sed tendere doctior arcus. 55
 Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
 Stipite, qui media positus fumabat in aula,
 Perculit ; et fractis confudit in ossibus ora.
 Hunc ubi laudatos jactantem in sanguine vultus
 Affyrius vidit Lycabas ; junctissimus illi
 Et comes, et veri non dissimilator amoris ;
 Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
 Deploravit Athin, quos ille tetenderat, arcus
 Adripit : et, Mecum tibi sint certamina, dixit:
 Nec longum pueri fato lætabere ; quo plus 60
 65

Invidiæ, quam laudis, habes. hæc omnia nondum
 Dixerat: emicuit nervo penetrabile telum:
 Vitatumque, tamen sinuosa veste peperdit.
 Vertit in hunc harpen, spectatam cæde Medusæ,
 Acrifioniades, adigitque in peñus. at ille 70
 Jam moriens, oculjs sub nocte natantibus atra,
 Circumspexit Athin: seque adclinavit in illum:
 Et tulit ad manes junctæ solatia mortis.
 Ecce Syenites, genitus Methione, Phorbas,
 Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam, 75
 Sanguine, quo tellus late madesfacta tepebat,
 Concederant lapsi: surgentibus obstitit ensis,
 Alterius costis, jugulo Phorbantis adactus.
 At non Actoriden Erithon, cui lata bipennis
 Telum erat, hamato Perseus petit ense: sed altis 80
 Exstantem signis, multæque in pondere massæ,
 Ingentem manibus tollit cratera duabus;
 Infligitque viro. rutilum vomit ille cruorem:
 Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.
 Inde Semiramio Polydæmona sanguine cretum, 85
 Caucasumque Abarin, Sperchionidenque Lycetum,
 Intonsumque comas Elycem, Phlegiamque, Clytumque
 Sternit: et adstructos morientum calcat acervos.
 Nec Phineus ausus concurrere corninus hosti,
 Intorquet jaculum: quod detulit error in Idan, 90
 Expertem frustra belli, et neutra arma fecutum.
 Ille tuens oculis immitem Phinea torvis,
 Quandoquidem in partes, ait, attrahor, accipe Phineu,
 Quem fecisti hostem; pensaque hoc vulnere vulnus.
 Jamque remissurus tractum de corpore telum 95
 Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
 Hic quoque Cephemum post regem primus Odites
 Ense jacet Clymeni: Protenora perculit Hypseus:
 Hypsea Lyncides, fuit et grandævus in illis
 Emathion, æqui cultor, timidusque Deorum:
 Quem quoniam prohibent anni bellare, loquendo 100
 Pugnat; et incessit, scelerataque devovet arma.
 Haic Chromis amplexo tremulis altaria palmis

METAMORPHOSEON LIB. V. 91

Demetit ense caput ; quod protinus incidit aræ :
Atque ibi semanimi verba exferrantia lingua 105
Edidit, et niedios animam exspiravit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteasque et cæstibus Ammon
Invierti, viaci si possent cæstibus enses,
Phinea cecidere manu : Cererisque sacerdos
Ampycus, albenti velatus tempora vitta. 110
Tu quoque, Iæpetide, non hos adhibendus in usus ;
Sed qui, pacis opus, citharam cum voce moveres ;
Jussus eras celebrare dapes, festumque canendo.
Cui procul adstanti, plectrumque imbelle tenenti,
Petalus, I, ridens, Stygiis cane cetera, dixit, 115
Manibus : et lævo mucronem tempore figit.
Concidit, et digitis morientibus ille retentat
Fila lyræ : casuque canit miserabile carmen.
Non sinit hunc impune ferox cecidisse Lycormas :
Raptaque de dextro robusta repagula posti 120
Offibus illidit mediae cervicis. at ille
Procubuit terræ, maestati more juvenci.
Demere tentabat lævi quoque robora postis
Cinyphius Pelates. tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmoridæ Corythi ; lignoque cohæsit. 125
Hærenti latus hausit Abas : nec corruit ille ;
Sed retinente manum moriens e poste pependit.
Sternitur et Melaneus, Perseïa castra fecutus,
Et Naamoniaci Dorylas ditissimus agri ;
Dives agri Dorylas : quo non possederat alter 130
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
Hujus in obliquo missum stetit inguine ferrum :
Letifer ille locus. quem postquam vulneris auctor
Singultantem animam, et versantem lumina vidit
Bactrius Halcyoneus, Hoc, quod premis, inquit, habeto
De tot agris terræ : corpusque exsangue reliquit. (135)
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Ultor Abantiades : media quæ nare recepta
Cervice exæcta est, in partesque eminent ambas.
Dumque manum Fortuna juvat ; Clytiumque, Claninque
Matre satos una, diverso vulnere fudit. (140)

Nam Clytii per utrumque gravi librata lacerto
 Fraxinus acta femur : jaculum Clanis ore momordit.
 Occidit et Celadon Mendesius : occidit Astreus,
 Matre Palæstina, dubio genitore creatus. 145
 Æthionque sagax quondam ventura videre ;
 Nunc ave deceptus falsa : regisque Thoætæs
 Armiger, et cæso genitore infamis Agyrtes.
 Plus tamen exhausto superest : námque omnibus unum
 Opprimere est animus. conjurata undique pugnant 150
 Agmina pro caussa, meritum impugnante fidemque.
 Hac pro parte ficer frustra pius, et nova conjux,
 Cum genetricæ, favent ; ululatque atria complent.
 Sed sonus armorum superat, gemitusque cadentum :
 Pollutosque fennel multo Bellona Penates 155
 Sanguine perfundit ; renovataque prælia miscit.
 Circueunt unum Phineus, et mille fecuti
 Phineæ. tela volant hiberna grandine plura
 Præter utrumque latus, præterque et lumen et aures.
 Adplicat hinc humeros ad magnæ saxa columnæ : 160
 Tutaque terga gerens, adversaque in agmina versus,
 Sustinet instantes. instabant parte sinistra
 Chaönus Molpeus, dextra Nabathæus Ethemon.
 Tigris ut, auditis diversa valle duorum
 Extimulata fame mugitibus armentorum,
 Nescit utro potius ruat ; et ruere ardet utroque : 165
 Sic dubius Perseus, dextra lævane feratur,
 Molpea træcti submovit vulnere cruris ;
 Contentusque fuga est. neque enim dat tempus Ethemon;
 Sed furit : et, cupiens alto dare vulnera collo, 170
 Non circumspectis exactum viribus enfem
 Fregit : et extremâ percussæ parte columnæ
 Lamina disfiluit : dominique in gutture fixa est.
 Non tamen ad letum cauſas satis illa valentes
 Plaga dedit. trepidum Perseus, et inermia frustra 175
 Brachia tendentem Cyllenide confudit harpe.
 Verum ubi virtutem turbæ succumbere vidit,
 Auxilium, Perseus, quoniam sic cogitis ipsi,
 Dixit, ab hoīte petam : vultus avertite vestros,

Si quis amicus adeſt: et Gorgonis extulit ora. 180
Quære alium, tua quem moveant miracula, dixit
Thescelus: utque manu jaculum fatale parabat
Mittere, in hoc hæſit ſignum de marmore gestu:
Proximus huic Ampyx animi pleniffima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit: inque petendo 185
Dextera diriguit, nec citra mota, nec ultra.
At Nileus, qui ſe genitum ſeptemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina ſeptem
Argento partim, partim cælaverat auro,
Adipice, ait, Perſeu, noſtræ primordia gentis: 190
Magna feres tacitas folatia mortis ad umbras,
A tanto cecidiffe viro. pars ultima vocis
In medio ſuppreſſa ſono eſt: adapertaque velle
Ora loqui credas; nec ſunt ea pervia verbiſ.
Increpat hos, Vitioque animi, non crinibus, inquit, 195
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum;
Et proſternite humi juvenem magica arma moventem.
Incurſurus erat; tenuit veſtigia tellus:
Immotusque filex, armataque mansit imago.
Hi tamen ex merito poenam ſubierte, ſed unus 200
Miles erat Perſei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conſpecta faxo concrevit oborto.
Quem ratus Aſtyages etiamnum vivere, longo
Enſe ferit: ſonuit tinnitibus enſis acutis.
Dum stupeſt Aſtyages; naturam traxit eamdem: 205
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora eſt media de plebe virorum
Dicere. bis centum reſtabant corpora pugnae:
Gorgone bis centum riguerunt corpora viſa.
Poenitet inuſti nunc denique Phinea belli. 210
Sed quid agat? ſimulacra videt diuersa figuris;
Agnoscitque fuos: et nomine quemque vocatos
Poſcit opem: credensque parum, ſibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. avertitur; atque ita ſupplex,
Confertiſque manus, obliquaque brachia tendens, 215
Vincis, ait, Perſeu: remove fera monſtra; tuæque
Saſiſcos vultus, quaecumque ea, tolle Meduſæ.

Tolle, precor. non nos odium, regnive cupido
 Compulit ad bellum : pro conjuge movimus arma.
 Causa fuit meritis melior tua, tempore nostra. 220
 Non cessisse piget. nihil, ô fortissime, præter
 Hanc animam concede mihi : tua cetera funto.
 Talia dicenti, neque eum, quem voce rogabat,
 Respicerem audenti, Quod, ait, timidissime Phineu,
 Et possum tribuisse, et magnum munus inerti est, 225
 (Pone metum) tribuam : nullo violabere ferro.
 Quin etiam mansura dabo monumenta per ævum ;
 Inque domo focii semper spectabere nostri :
 Ut mea se sponsi soletur imagine conjux.
 Dixit : et in partem Phorcynida transtulit illam, 230
 Ad quam se trepido Phineus obverterat ore.
 Tum quoque conanti sua flectere lumina cervix
 Diriguit, faxoque oculorum induruit humor.
 Sed tamen os timidum, vultusque in marmore supplex,
 Submissæque manus, faciesque obnoxia mansit. 235
 Viator Abantiades patrios cum conjugi muros
 Intrat : et immeritæ vindictæ ultiorque parentis
 Adgreditur Proetum, nam fratre per arma fugato
 Acrisioneas Proetus possederat arces.
 Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce
 Torva colubriferi superavit lumina monstri. 240
 Te tamen, ô parvæ rector Polydecta Seriphi,
 Nec juvenis virtus, per tot spectata labores,
 Nec mala mollierant : sed inexorabile durus
 Exerces odium : nec iniqua finis in ira est. 245
 Detrectas etiam laudes : fisticamque Medusæ
 Arguis esse necem. Dabimus tibi pignora veri ;
 Parcite luminibus, Perseus ait : oraque regis
 Ore Medusæ filicem fine sanguine fecit.
 Hactenus aurigeræ comitem Tritonia fratri 250
 Se dedit. inde cava circumdata nube Seriphon
 Deserit; a dextra Cythno Gyaroque reliquit.
 Quaque super pontum via viisa brevissima, Thebas ;
 Virgineumque Helicona petit ; quo monte potita
 Constitit ; et doctas sic est adfata forores: 255

Fama novi fontis nostras pervenit ad aures ;
 Dura Medusæi quem præpetis ungula rupit.
 Is mihi cauſa viae. volui mirabile monſtrum
 Cernere : vidi ipſum materno ſanguine naſci.
 Excipit Uranie : Quæcumque eſt cauſa videndi 260
 Has tibi, Diva, domos, animo gratiſima noſtro eſ.
 Vera tamen fama eſt : et Pegasus hujus origo
 Fontis. et ad latices deducit Pallada ſacros.
 Quæ mirata diu factas pedis iſtibus undas,
 Silvarum lucos circumſpicit antiquarum ; 265
 Antraque, et innumeris diſtinctas floribus herbas :
 Felicesque vocat pariter ſtudiique locique
 Mnemonidas. quam ſic adſata eſt una fororum :
 O, niſi te virtus opera ad majora tuliffet,
 In partem ventura chori Tritonia noſtri, 270
 Vera refers ; meritoque probas artesque locumque :
 Et gratam fortem, tutæ modo ſimus, habemus.
 Sed (vetitum eſt adeo ſceleri nihil) omnia terrent
 Virgineas mentes : dirufque ante ora Pyreneus
 Vertitur : et nondum me tota mente recepi. 275
 Daulia Threïcio Phoceaue milite rura
 Ceperat ille ferox, injuſtaque regna tenebat.
 Templa petebamus Parnafia. vidiſ eunteſ :
 Noſtraque fallaci veneratus numina cultu ;
 Mnemonides ; (cognorat enim) conſiſtite, dixit: 280
 Nec dubitate, precor, teſto grave ſidus, et imbreſ
 (Imber erat) vitare meo : ſubiere minores
 ſæpe casas Superi. diſtis et tempore motæ
 Adnuimusque viro, primaſque intravimus aedes.
 Desierant imbreſ ; viſtoque Aquilonibus Auftro, 285
 Fusca repurgato fugiebant nubila cœlo.
 Impetus ire fuit. claudit ſua teſta Pyreneus :
 Vimque parat : quam nos ſumtiſ effugimus alis.
 Ipſe fecuturo ſimilis ſtetiſ arduus arce :
 Quaque via eſt vobis, erit et mihi, dixit, eadem, 290
 Seque jaciſ vecors eſ ſummae culmine turris :
 Et cadit in vultus, diſcuffique offibus oris
 Tundit humum moriens, ſcelerato ſanguine tintam.

Musa loquebatur. pennæ sonuere per auras :
 Voxque salutantum ramis veniebat ab altis. 295
 Suspicit ; et linguæ querit, tam certa loquentes,
 Unde sonent : hominemque putat Jove nata locutum.
 Ales erant, numeroque novem, sua fata querentes,
 Institerant ramis imitantes omnia picæ.
 Miranti sic orsa Deæ Dea : Nuper et istæ 309
 Auxerunt volucrem viæ certamine turbam.
 Pieros has genuit Pellæis dives in arvis.
 Pæonis Eupipe mater fuit. illa potentem
 Lucinam novies, novies paritura, vocavit.
 Intumuit numero folidarum turba fororum : 313
 Perque tot Hæmonias, et per tot Achaïdas urbes
 Huc venit : et tali committunt prælia voce :
 Definite indoctum vana dulcedine vulgus
 Fallere : nobiscum, si qua est fiducia vobis,
 Thebpiades certate Deæ, nec voce, nec arte 318
 Vincemur ; totidemque fumus. vel cedite viæ
 Fonte Medusæo, et Hyantea Aganippe :
 Vel nos Emathiis ad Pæonas usque nivosos
 Cedamus campis. dirinuant certamina Nymphæ.
 Turpe quidem contendere erat ; sed cedere visum 325
 Turpius. eleæ jurant per flumina Nymphæ,
 Factaque de vivo prefere sedilia faxo.
 Tunc, sine forte prior, quæ se certare professa est,
 Bella canit Superum : falsoque in honore Gigantæ
 Ponit, et extenuat magnorum facta Deorum, 329
 Emissumque ima de sede Typhoëa terræ
 Cœlitibus fecisse metum ; cunctosque dedisse
 Terga fugæ : donec fessos Ægyptia tellus
 Ceperit, et septem discretus in ostia Nilus.
 Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat, 335
 Et se mentitis Superos celasse figuris :
 Duxque gregis, dixit, fit Juppiter ; unde recurvis
 Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon,
 Delius in corvo, proles Semeleïa capro,
 Fele foror Phœbi, nivea Saturnia vacca, 339
 Pisce Venus latuit, Cyllenius Ibis alis.

Haecenus ad citharam vocalia moverat ora:
 Poscimur Aonides sed forsitan otia non fint;
 Nec nostris præbere vacet tibi cantibus aurem.
 Ne dubita, vestrumque mihi refer ordine carmen, 335
 Pallas ait: nemorisque levi confedit in umbra.
 Musa refert: Dedimus summam certaminis uni.
 Surgit, et imminiflos hedera collecta capillos
 Calliope querulas prætentat pollice chordas:
 Atque hæc percussis subjungit carmina nervis. 340
 Prima Ceres unco glebam dimovit aratro:
 Prima dedit fruges, alimentaque raitia terris:
 Prima dedit leges. Cereris sumus omnia munus.
 Illa canenda mihi est. utinam modo dicere possim
 Carmina digna Deæ! certe Dea carmine digna est. 345
 Vasta giganteis ingestæ est insula membris
 Trinacris; et magnis subiectum molibus urget
 Æthereas ausum sperare Typhoëa sedes.
 Nititur ille quidem, pugnatque resurgere sæpe:
 Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro:
 Læva, Pachyne, tibi; Lilibæo crura premuntur:
 Degravat Ætna caput: sub qua resupinus arenas
 Ejectat, flammarumque fero vomit ore Typhoëus.
 Sæpe remoliri luctatur pondera terræ;
 Oppidaque, et magnos evolvere corpore montes 355
 Inde tremit tellus: et Rex pavet ipse silentum,
 Ne pateat, latoque solum retegatur hiatu;
 Immisusque dies trepidantes terreat umbras.
 Hanc metuens cladem tenebroſa sede tyrannus
 Exierat: curruque atrorum vectus equorum
 Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ. 360
 Postquam exploratum satis est loca nulla labare;
 Depositique metus: videt hunc Erycina vagantem
 Monte suo residens, natumque amplexa volucrem;
 Arma, manusque meæ, mea, nate, potentia, dixit, 365
 Illa, quibus superas omnes cape tela, Cupido,
 Inque Dei pectus celeres molire sagittas,
 Cui triplicis cessit fortuna novissima regni.
 Tu Superos, ipsumque Jovem, tu numina ponti

98 P. OVIDII NASONIS

Vista domas, ipsumque, regit qui numina ponti.
 Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
 Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
 Et tamen in cœlo, quæ jam patientia nostra est,
 Spernimus: ac mecum vires tenuantur Amoris.
Pallada nonne vides, jaculatricemque Dianam
 Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
 Si patiemur, erit: nam spes affectat easdem.
 At tu, pro socio si qua est mea gratia regno,
 Junge Deam patruo. dixit Venus. ille pharetram
 Solvit: et arbitrio matris de mille sagittis
 Unam seposuit. sed qua nec acutior ulla,
 Nec minus incerta est, nec quæ magis audiat arcum.
Oppositoque genu curvavit flexile cornu:
 Inque cor hamata percussit arundine Ditem.
Haud procul Hennæis lacus est a mœnibus altæ,
 Nomine Pergus, aquæ. non illo plura Cäystros
 Carmina cygnorum labentibus audit in undis.
 Silva coronat aquas, cingens latus omne; suisque
 Frondibus, ut velo, Phœbeös submovet ictus.
 Frigora dant rami, Tyrios humus hunida flores.
Perpetuum ver est. quo dum Proserpina luco
 Ludit, et aut violas, aut candida lilia carpit;
 Dumque puellari studio calathosque finumque
 Implet, et æquales certat superare legendos;
 Pene simul visa est, dilectaque, raptaque Diti:
Uisque adeo properatur amor. Dea territa mœsto
 Et matrem, et comites, sed matrem sœpius, ore
 Clamat. et, ut summa vestem laniarat ab ora,
 Collecti flores tunicis cecidere remissis.
Tantaque simplicitas puerilibus adfuit annis:
 Hæc quoque virginem movit jactu a dolore.
 Raptor agit currus: et nomine quemque vocatos
 Exhortatur equos, quorum per colla jubaque
 Excutit obscura tintæ ferrugine habenas.
 Perque lacus altos, et orentia sulfure fertur
 Stagna Palicorum, rupta ferventia terra:
 Et qua Bacchiadæ, bimari gens orta Corintho,

370

375

380

385

390

395

400

405

Inter inæquales posuerunt incenia portus.
Est medium Cyanæ, et Pisææ Arethusaæ,
Quod coït angustis inclusum cornibus æquor. 412
Hic fuit, a cuius stagnum quoque nomine dictum est,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas ;
Gurgite quæ medio summa tenuis exstigit alvo,
Agnovitque Deum : Nec longius ibitis, inquit.
Non potes invitæ Cereris gener esse. roganda, 415
Non rapienda fuit. quod si componere magnis
Parva mihi fas est; et me dilexit Anapis.
Exorata tamen, nec, ut hæc, exterrita nupsi.
Dixit : et in partes diversas brachia tendens,
Oblitit. haud ultra tenuit Saturnius iram : 420
Terribilesque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. ista viam tellus in Tartara fecit :
Et pronus currus medio craterem recepit.
At Cyane, raptamque Deam, contemptaque fontis 425
Jura sui mœrens, inconsolabile vulnus
Mente gerit tacita ; lacrimisque absumitur omnis :
Et, quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra videres :
Offa pati flexus : unguis posuissé rigorem : 430
Primaque de tota tenuissima quæque liquefunt ;
Cærulei crines, digitique, et crura, pedesque :
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est. post hæc tergumque, humerique, latusque,
Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos. 435
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit : restatque nihil, quod prendere possit.
Interea pavidæ nequicquam filia matri
Omnibus est terris, omni quæsita profundo.
Illam non rutilis veniens Aurora capillis 440
Cessantem vidit, non Hesperus ; illa duabus
Flammifera pinus manibus succendit ab Ætna ;
Perque pruinofas tulit irrequieta tenebras.
Rurius, ut alma dies hebetarat fidera, natam
Solis ad occasum, Solis quærebat ab ortu. 445

Fessa labore fatus col egerat ; oraque nulli
 Colluerant fontes : cum testam stramine vidit
 Forte casam ; parvasque fores pulsavit : at inde
 Prodit anus ; Divamque videt ; lymphamque roganti,
 Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta. 450
 Dum bibit illa datum ; duri puer oris et audax
 Constitit ante Deam : risitque, avidamque vocavit.
 Offensa est : neque adhuc epota parte loquentem
 Cum liquido mixta perfudit Diva polenta.
 Combibit os maculas ; et, qua modo brachia gessit 455
 Crura gerit : cauda est mutatis addita membris :
 Inque brevem formam, ne sit vis magna nocendi,
 Contrahitur : parvaque minor mensura lacerta est.
 Mirantem, flentemque, et tangere monstra parantem
 Fugit anum ; latebramque petit : aptumque colori 460
 Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.
 Quas Dea per terras, et quas erraverit undas,
 Dicere longa mora est. Quærenti defuit orbis.
 Sicaniam repetit, dumque omnia lustrat eundo ;
 Venit et ad Cyanen : ea, ni mutata fuisse, 465
 Omnia narrasset. sed et os et lingua volenti
 Dicere non aderant : nec, quo loqueretur, habebat.
 Signa tamen manifesta dedit : notamque parenti,
 Illo forte loco delapsam, gurgite sacro
 Persephones zonam summis ostendit in undis. 470
 Quam simul agnovit, tamquam tum denique raptam
 Scisset, inornatos laniavit Diva capillos :
 Et repetita suis percussit pectora palmis.
 Nec scit adhuc ubi sit : terras tamen increpat omnes ;
 Ingratasque vocat, nec frugum munere dignas. 475
 Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
 Repperit. ergo illuc fæva vertentia glebas
 Fregit aratra manu : parlique irata colonos
 Ruricolasque boves Ieto dedit : arvaque jussit
 Fallere depositum ; vitiataque femina fecit. 480
 Fertilitas terræ, latum vulgata per orbem,
 Cassia jacet : primis segetes moriuntur in herbis :
 Et modo sol nimius, nimius modo corripit imber.

METAMORPHOSEON LIB. V. 191

Sideraque, ventique nocent: avidæque volucres
 Semina jacta legunt: *Lolium, Tribulique* fatigant 485
 Triticeas messes, et inexpugnabile gramen.
 Cum caput *Eleis Alpheias* extulit undis:
 Rorantesque comas a fronte removit ad aures:
 Atque ait: O toto quæsitæ virginis orbe,
 Et frugum genetrix, immensos fistæ labores; 490
 Neve tibi fidæ violenta irascere terræ.
 Terra nihil meruit: patuitque invita rapinæ.
 Nec sum pro patria supplex: huc hospita veni.
 Pisa mihi patria est: et ab Elide ducimus ortum.
 Sicaniam peregrina colo: sed gratior omni 495
 Hæc mihi terra solo est. hos nunc *Arethusa* penates,
 Hanc habeo sedem; quam tu, mitissima, serva.
 Mota loco cur sim, tantique per æquoris undas
 Advehar *Ortygiam*, veniet narratibus hora
 Tempestiva meis: cum tu curisque levata, 500
 Et vultus melioris eris. mihi pervia tellus
 Præbet iter: subterque imas ablata cavernas
 Hic caput atollo: desuetaque fidera cerno.
 Ergo, dum *Stygio* sub terris gurgite labor,
 Visa tua est oculis illic *Proserpina* nostris. 505
 Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu;
 Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi;
 Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
 Mater ad auditas stupuit, ceu faxeæ, voces:
 Attonitæque diu similis fuit. utque dolore 510
 Puæa gravi gravis est amentia; curribus auras
 Exit in æthereas: ibi toto nubila vultu
 Ante Jovem passis stetit invidiosa capillis.
 Proque meo venio supplex tibi, Juppiter, inquit,
 Sanguine, proque tuo. si nulla est gratia matris; 515
 Nata patrem moveat: neu sit tibi cura, precamur,
 Vilior illius, quod nostro est edita partu.
 En quæsita diu tandem mihi nata reperta est:
 Si reperire vocas, amittere certius; aut si
 Scire ubi sit, reperire vocas. quod raptæ, feremus; 520
 Dummodo reddat eam, neque enim prædone marito

Filia digna tua est ; si jam mea filia digna est.
 Juppiter exceptit : Commune est pignus onusque
 Nata mihi tecum : sed, si modo nomina rebus
 Addere vera placet, non hoc injuria factum, 525
 Verum amor est : neque erit nobis gener ille pudori.
 Tu modo, Diva, velis, ut desint cetera : quantum est
 Esse Jovis fratrem ! quid quod nec cetera desunt,
 Nec cedit nisi forte mihi. sed tanta cupido
 Si tibi discedit ; repeatat Proserpina coelum : 530
 Lege tamen certa ; si nullos contigit illie
 Ore cibos, nam sic Parcarum foedere cautum est.
 Dixerat, at Cereri certum est educere natam.
 Non ita fata finunt, quoniam jejunia virgo
 Solverat : et, cultis dum simplex errat in hortis, 535
 Pœniceum curva decerpserat arbore pomum :
 Sumptaque pallenti septem de cortice graha
 Presserat ore suo, solusque ex omnibus ilitud
 Viderat Aiscalaphus: quem quondam dicitur Orphne,
 Inter Avernales haud ignotissima Nymphas, 540
 Ex Acheronte suo furvis peperisse sub antris.
 Vedit : et indicio reditum crudelis ademit.
 Ingemuit regina Erebi ; testemque profanum
 Fecit avem : sparsumque caput Phlegetontide lympha
 In rostrum, et plumas, et grandia lumina vertit. 545
 Ille sibi ablatus fulvis amicitur ab alis ;
 Inque caput crescit ; longosque reflectitur unguis ;
 Vixque movet natas per inertia brachia pennas :
 Foedaque fit volucris, venturi nuntia luctus,
 Ignavus bubo, dirum mortalibus omen. 550
 Hic tamen indicio poenam linguaque videri
 Comineruisse potest, vobis, Acheloides, unde
 Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?
 An quia, cum legeret vernos Proserpina flores,
 In comitum numero mixtae, Sirenes, eratis? 555
 Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
 Protinus ut vestram sentirent æquora curam,
 Posse super fluctus alarum insistere remis
 Optatis: facileisque Deos habuistis, e: artus

Vidistis vestros subitis flavelcere pennis. 560
 Ne tamen ille canor, mulcendas natus ad aures,
 Tantaque dos oris linguæ deperderet usum ;
 Virginei vultus, et vox humana remansit.

At medius fratrisque sui mœstæque fororis
 Juppiter ex æquo volventem dividit annum 565
 Nunc Dea, regnorum numen commune duorum,
 Cum matre est totidem, totidein cum conjugæ mensæ,
 Vertitur extemplo facies, et mentis, et oris :
 Nam, modo quæ poterat Diti quoque mœsta videri,
 Læta Deæ frons est : ut Sol, qui teſtus aquofis 570
 Nubibus ante fuit, vicitis ubi nubibus exit.

Exigit alma Ceres, nata ſecura reperta,
 Quæ tibi cauſa viæ : cur ſis, Arethusa, facer fons.
 Conticuere undæ : quarum Dea ſuſtulit alto
 Fonte caput : virideſque manu ſiccata capillos 575
 Fiuminiſ Elœi veteres narravit amores.
 Pars ego Nympharum, quæ ſunt in Achaïde, dixit,
 Una fui : nec me ſtudioſius altera ſaltus
 Legit, nec poſuit ſtudioſius altera caſſes.
 Sed, quamvis formæ nūnquam mihi fama petita eſt, 580
 Quamvis fortis eram ; formosæ nomen habebam :
 Nec me a me facies nimium laudata juvabat.
 Quaque alia gaudere ſolent, ego rufica dote.
 Corporis erubui ; crimenque placere putavi.
 Laſta revertebar (memini) Stymphalide ſilva. 585
 Aestus erat : magnumque labor geminaverat æſtum.
 Inuenio ſine vortice aquas, ſine murmure euntes,
 Perſpicuas imo ; per quas numerabilis alte
 Calculus omnis erat ; quas tu vix ire putares.
 Cana falicta dabant, nutritaque populus unda, 590
 Sponte ſua natas ripis declivibus umbras.
 Accesſi ; priuumque pedis veſtigia tinxi :
 Poplite deinde tenus. neque eo contenta, recingor :
 Molliaque impono falici velamina curvæ :
 Nudaque mergor aquis. quas dum ferioque, trahoque, 595
 Mille modis labens, excuſaque brachia jacto ;
 Nefcio quod, medio ſenſi ſub gurgite murmur :

Territaque infuso propioris margine ripæ.
 Quo properas, Arethusa? suis Alpheus ab undis,
 Quo properas? iterum rauco mihi dixerat ore. 600
 Sicut eram, fugio sine vestibus. altera vestes
 Ripa meas habuit. tanto magis infat, et ardet:
 Et quia nuda fui, sum visa paratior illi.
 Sic ego currebam; sic me ferus ille premebat:
 Ut fugere accipitrem penna trepidante columbæ, 605
 Ut solet accipiter trepidas agitare columbas.
 Usque sub Orchomenon, Paphidaque, Cyllenenque,
 Mænaliusque sinus, gelidumque Erimanthon, et Elin
 Currere sustinui. nec me velocior ille.
 Sed tolerare diu cursus ego, viribus impar, 610
 Non poteram: longi patiens erat ille laboris.
 Per tamen et campos, per opertos arbore montes,
 Saxa quoque, et rupes, et qua via nulla, cucurri.
 Sol erat a tergo: vidi præcedere longam
 Ante pedes umbram; nisi si timor illa videbat. 615
 Sed certe sonituque pedum terrebar; et ingens
 Crinales vittas adflabat anhelitus oris.
 Fessa labore fugæ, Fer opem, deprendimur, inquam,
 Armigeræ, Diætynna, tuæ: cui sæpe dedisti
 Ferre tuos arcus, inclusaque tela pharetra. 620
 Mota Dea est; spissisque ferens e nubibus unam
 Me super injectit. Iustrat caligine teætam
 Amnis; et ignarus circum cava nubila quærit.
 Bifque locum, quo me Dea texerat, inscius ambit:
 Et bis, Iō Arethusa, Iō Arethusa, vocavit. 625
 Quid mihi tunc animi miseræ fuit? anne quod agnæ est,
 Si qua lupos audit circum stabula alta frementes?
 Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
 Ora canum, nullosque audet dare corpore motus?
 Non tamen abscedit: neque enim vestigia cernit 630
 Longius ire pedum. servat nubemque locumque.
 Occupat obsecros sudor mihi frigidus artus;
 Cæruleæque cadunt toto de corpore guttæ.
 Quaque pedem movi, manat lacus: eque capillis
 Ros cadit; et citius, quam nunc tibi facta renarro, 635

In laticem mutor. sed enim cognoscit amatas
 Amnis aquas, positoque viri, quod sumferat, ore,
 Vertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
 Delia rumpit humum. cæcis ego mersa cavernis
 Advehor Ortygiam : quæ me, cognomine Divæ 640
 Grata meæ, superas eduxit prima sub auras.
 Hac Arethusa tenuis. geminos Dea fertilis angues
 Curribus admovit; frenisque coercuit ora:
 Et medium cœli terræque per aëra vecta est:
 Atque levem currum Tritonida misit in arcem 645
 Triptolemo; partimque rudi data semina jussit
 Spargere humo, partim post tempora longa recultæ.
 Jam super Europen sublimis, et Afida, terras
 Vectus erat juvenis; Scythicas advertitur oras.
 Rex ibi Lyncus erat. regis subit ille penates.
 Qua veniat, caussamque viæ, nomenque rogatus,
 Et Patriam. Patria est claræ mihi, dixit Athenæ;
 Triptolemus nomen. veni nec puppe per undas,
 Nec pede per terras: patulit mihi pervius æther.
 Dona fero Cereris; latos quæ sparsa per agros
 Frugiferas messes, alimentaque mitia reddant.
 Barbarus invidit: tantique ut muneris auctor
 Ipse fit; hospitio recipit: somnoque gravatum
 Adgreditur ferro. conantem figere pectus
 Lynca Ceres fecit: rursusque per aëra misit 655
 Mopsopium juvenem sacros agitare jugales.
 Finierat dictos e nobis maxima cantus.
 At Nymphæ vicisse Deas, Helicona colentes,
 Concordi dixere sono. convicia viæ
 Cum jacerent, Quoniam, dixit, certamine vobis 665
 Supplicium meruisse parum est, maledictaque culpæ
 Additis, et non est patientia libera nobis;
 Ibimus in poenas: et, qua vocat ira, sequemur.
 Rident Emathides, spernuntque minacia verba;
 Conatæque loqui, et magno clamore protervas
 Intentare manus, pennas exire per unguis
 Adspexere suos, operiri brachia plumis:
 Alteraque alterius rigido concrescere rostro

Ora vident, volucresque novas accedere filvis.
Dumque volunt plangi; per brachia mota levatae 675
Aëre pendebant, nemorum convicia, **Picæ.**
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Raucaque garrulitas, studiumque immane loquendi.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N

L I B E R VI.

PRÆBUE R A T dicitis Tritonia talibus aurem ;
Carminaque Aönidum, justamque probaverat iram.
Tum secum, Laudare parum est ; laudemur et ipſæ :
Numina nec sperni fine poena nostra finamus.
Mæoniæque animum fatis intendit Arachnes : 5
Quam sibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat. non illa loco, nec origine gentis
Clara, sed arte, fuit. pater huic Colophonius Idmon
Phocaïco bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater : sed et haec de plebe, suoque 10
Æqua viro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
Quæsierat studio nomen memorabile ; quamvis
Orta domo parva, parvis habitabat Hypæpis.
Hujus ut adspicerent opus admirabile, ſæpe
Deseruere ſui Nymphæ vineta Tymoli : 15
Deseruere suas Nymphæ Paſtolides undas.
Nec factas ſolum veftes ſpectare juvabat ;
Tum quoque, cum fierent, tantus decor adſuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes :
Seu digitis ſubigebat opus ; repetitaque longo 20
Vellera mollibat nebulas ſequantia traſtu ;
Sive levi teretem verſabat pollice fuſum ;
Seu pingebat acu ; ſcires a Pallade doctam.
Quod tamen ipſa negat : tantaque offenſa magistra,
Certet, ait, mecum ; nihil eſt quod viſta recuſem. 25
Pallas anum ſimulat : falſoſque in tempora canos
Addit, et infirmos baculo quoque ſuſtinet artus.

Tum sic orsa loquit: Non omnia grandior atq[ue]s,
 Quæ fugiamus, habet seris venit usus ab annis.
 Consilium ne sperne meum. tibi fama petatur
 Inter mortales faciendæ maxima lanæ.
 Cede Deæ: veniamque tuis temeraria dictis
 Supplice voce roga. veniam dabit illa roganti.
 Adspicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit:
 Vixque manum retinens, confessaque vultibus iram, 35
 Talibus obscuram refecuta est Pallada dictis:
 Mentis inops, longaque venis confessa feneſta:
 Et nimium vixisse diu nocet. audiat istas,
 Si qua tibi nurus est, si qua est tibi filia, voces.
 Consilii satis est in me mihi. neve monendo 49
 Profecisse putas; eadem sententia nobis.
 Cur non ipsa venit? cur hæc certamina vitat?
 Tum Dea, Venit, ait; formainque removit anilem;
 Palladaque exhibuit. venerantur numina Nymphæ.
 Mygdonidesque nurus. sola est non territa virgo. 45
 Sed tamen erubuit; subitusque invita notavit
 Ora rubor: rufusque evanuit. ut solet aër
 Purpureus fieri, cum primum Aurora movetur;
 Et breve post tempus candescere Solis ab iætu.
 Perstat in incepto, stolidæque cupidine palmæ
 In sua fata ruit. neque enim Jove nata recusat: 50
 Nec monet ulterius: nec jam certamina differt.
 Haud mora; consistunt diversis partibus ambæ,
 Et gracili geminas intendunt stamine telas.
 Tela jugo vinclæ est: stamen fecernit arundo:
 Inseritur medium radiis subtemen acutis;
 Quod digitæ expeditunt, atque inter stamina ductum
 Percusso feriunt infecti pectine dentes.
 Utraque festinant: cinctæque ad pectora vestes
 Brachia docta movent, studio fallente laborem. 60
 Illic et Tyrium quæ purpura sensit aënum
 Texitur, et tenues parvi discriminis umbræ:
 Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
 Inficere ingenti longum curvamine cœlum:
 In quo diuersi niteant tum mille colores, 65

METAMORPHOSEON LIB. VI. 109

Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Usque adeo quod tangit idem est: tamen ultima distant.
Illic et lentum filis immittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.

Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce 70
Pingit, et antiquam de terræ nomine item.
Ris sex coelestes, medio Jove, sedibus altis
Augusta gravitate sedent. sua quemque Deorum
Inscribit facies. Jovis est regalis imago.
Stare Deum pelagi, longoque ferire tridente
Aspera faxa facit, medioque e vulnere faxi
Exsiliuisse ferum; quo pignore vindicet urbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam:
Dat galeam capiti: defenditur Ægide pectus.
Percussamque sua simulat de cuspide terram:
Prodere cum baccis foetum canentis olivæ:
Mirarique Deos. operi victoria finis.
Ut tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis;
Quatuor in partes certamina quatuor addit, 85
Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.
Threiciam Rhodopen habet angulus unus, et Hæmon;
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam;
Nomina summorum sibi qui tribuere Deorum.

Altera Pygmææ fatum miserabile matris 90
Pars habet. hanc Juno victam certamine jussit
Esse gruem; populisque suis indicere bellum.
Pingit et Antigonem, ausam contendere quondam
Cum magni conforte Jovis; quam regia Juno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedonve pater, sumptis quin candida pennis 95
Ipla sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyran habet angulus orbum:
Isque gradus templi, natarum membra suarum,
Amplectens, falsoque jacens, lacrimare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras. 100
Is modus est; operique sua facilit arbore finem.
Mæonis elusam designat imagine tauri

110 P. OVIDII NASONIS

Europen: verum taurum, freta vera putares.
 Ipsi videbatur terras spectare relietas, 105
 Et comites clamare suas, tactumque vereri
 Ad filientis aquae; timidasque reducere plantas.
 Fecit et Asterien aquila luctante teneri:
 Fecit olorinis Ledan recubare sub alis:
 Addidit, ut Satyri celatus imagine pulchram 110
 Juppiter implerit gemino Nycteida fœtu:
 Amphitryon fuerit, cum te Tirynthia cepit;
 Aureus ut Danaen, Afopida luserit igneus;
 Mnemosynen pastor: varius Deoïda serpens.
 Te quoque mutatum torvo, Neptune, juvenco 115
 Virgine in Æolia posuit. tu visus Enipeus
 Gignis Aloïdas, aries Bisaltida fallis.
 Et te, flava comas, frugum mitissima Mater,
 Senxit equum; te sensit avem crinita colubris
 Mater equi volucris: sensit Delphina Melantho. 120
 Omnibus his faciemque suam, faciemque locorum
 Reddidit. est illic agrestis imagine Phœbus.
 Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
 Gesserit: ut pastor Macareida luserit Issen.
 Liber ut Erigonen falsa deceperit uva: 125
 Ut Saturnus equo geminum Chirona crearit
 Ultima pars telæ, tenui circumdata limbo,
 Nexilibus flores hederis habet intertextos.
 Non illud Pallas, non illud carpere Livor
 Posset opus. doluit successu flava virago: 130
 Et rupit pictas, cœlestia crimina, vestes.
 Utque Cytoriaco radium de monte tenebat;
 Ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.
 Non tulit infelix. laqueoque animosa ligavit
 Guttura. pendentem Pallas miserata levavit: 135
 Atque ita, Vive quidem, pende tamen, improba, dixit:
 Lexque eadem poenæ, ne sis secura futuri,
 Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.
 Postea discedens succis Hecateïdos herbæ
 Spargit. et exemplo tristi medicamine tactæ 140
 Defluxere comæ: cumque his et naris et auris.

Fitque caput minimum, totoque in corpore parva est.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent.
Cetera venter habet, de quo tamen illa remittit
Stamen; et antiquas exercet aranea telas. 145
Lydia tota fremit: Phrygiaque per oppida facti
Rumor it, et magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cum Mæoniam virgo Sipylumque colebat.
Nec tamen admonita est poena popularis Arachnes 150
Cedere cœlitibus, verbiisque minoribus uti.
Multa dabant animos, sed enim nec conjugis artes,
Nec genus amborum, magnique potentia regni,
Sic placuere illi, quamvis ea cuncta placebant,
Ut sua progenies: et felicissima matrum 155
Dicta foret Niobe; si non sibi visa fuisset.
Nam fata Tiresia, venturi præscia, Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: Ifsmenides, ite frequentes:
Et date Latonæ, Latonigenisque duobus, 160
Cum prece thura pia; lauroque innectite crinem.
Ore meo Latona jubet. paretur: et omnes
Thebaïdes jussis sua tempora frondibus ornant:
Thura que dant sanctis, et verba precantia, flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba, 165
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro:
Et, quantum ira finit, formosa: movensque decoro
Cum capite immisso humerum per utrumque capillos
Constitit: utque oculos circumtulit alta superbos;
Quis furor auditos, inquit, præponere visis 170
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras;
Numen adhuc fine thure meum est: mihi Tantalus auctor,
Cui licuit soli Superiorum tangere mensas.
Pleïadumque foror est genetrix mihi: maximus Atlas
Est avus, æthereum qui fert cervicibus axem: 175
Juppiter alter avus. socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiae: me regia Cadmi
Sub domina est: fidibusque mei commissa mariti
Mœnia cum populis a meque viroque reguntur.

In quamcumque domus advero lumina partem, 180
 Immensa spectantur opes. accedit eodem
 Digna Deæ facies. *huc natas adjice septem,*
 Et todidem juvenes; et mox generosque nurusque.
 Quaré nunc, habeat quam nostra superbia cauſam:
 Nefcio quoque audete fatam Titanida Cæo 185
 Latonam præferre mihi; cui maxima quondam
 Exiguam fedem pariturae terra negavit.
 Nec cœlo, nec humo, nec aquis Dea *vestra* recepta est.
 Exul erat mundi; donec miserata vagantem,
 Hospita tu terris erras, ego, dixit in undis, 190
 Instablemque locum Delos dedit. illa duobus
 Facta parens: uteri pars est hæc *septima* nostri.
 Sum felix. quis enim neget hoc? felixque manebo.
 Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
 Major sum, quam cui possit Fortuna nocere. 195
 Multaque ut eripiat; multo mihi plura relinquet.
 Excessere metum mea jam bona. fingite demi
 Huic aliquid populo natorum posse meorum;
 Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum
 Latonæ, turba quo quantum distat ab orba? 200
 Ite sacris, properate sacris; laurumque capillis
 Ponite. deponunt; infectaque sacra relinquunt:
 Quodque licet, tacito venerantur murmure numen.
 Indignata Dea est: summoque in vertice Cynthi
 Talibus est dictis gemina cum prole locuta. 205
 En ego *vestra* parens, vobis animosa creatis,
 Et nisi Junoni, nulli cessura Dearum,
 An Dea sim, dubitor: perque omnia secula cultis
 Arceor, ô nati, nisi vos succurritis, aris.
 Nec dolor hic solus. diro convicia facto 210
 Tantalis adjecit: vosque est postponere natis
 Aufa suis: et me (quod in ipsam recidat) orbam
 Dixit; et exhibuit linguam scelerata paternam.
 Adjectura precess erat his Latona relatis:
 Define, Phœbus ait (pœnæ mora longa) querelas. 215
 Dixit idem Phœbe. celerique per aëre lapsu
 Contigerant; tecu Cadmeida mubibus arcem.

Planus erat, lateque patens prope mœnia campus,
Adsiduis pulsatus equis ; ubi turba rotarum,
Duraque mollierant subiectas ungula glebas. 220

Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia fuso
Terga premunt ; auroque graves moderantur habenas.
E quibus Ifmenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certum flectit in orbem 225
Quadrupedes cursus, spumantiaque ora coërcet ;
Hei mihi! conclamat ; medioque in pectore fixus
Tela geri, frenisque manu moriente remissis
In latus a dextro paullatim defluit armo.
Proximus, audito sonitu per inane pharetræ, 230

Frena dabat Sipylus : veluti cum præscius imbris
Nube fugit visa, pendentiaque undique rector
Carbasa deducit, ne qua levis effluat aura.
Frena dabat, dantem non evitabile telum
Consequitur : summaque tremens cervice sagitta 235
Hæsit ; et exstabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per colla admissa jubasque
Volvitur ; et calido tellurem sanguine fœdat.
Phædimus infelix, et aviti nominis hæres
Tantalus, ut solito finem imposuere labori ; 240
Transierant ad opus nitidæ juvenile palæstræ :
Et jam contulerant ærcto lucentia nexu
Pectora pectoribus ; cum tento concita cornu,
Sicut erant juncti, trajecit utrumque sagitta.
Ingemueræ simul ; simul incurvata dolore 245
Membra solo posuere : simul suprema jacentes
Lumina versarunt ; animam simul exhalarunt.
Adspicit Alphenor, laniataque pectora plangens
Advolat, ut gelidos complexibus adlevet artus :
Inque pio cadit officio. nam Delius illi 250
Intima fatifero rumpit præcordia ferro.
Quod simul eductum, pars est pulmonis in hamis
Eruta : cumque anima crux est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Adficit, ictus erat, qua crux esse incipit, et qua 255

Mollia nervosus facit internodia poples.
 Dumque manu tentat trahere exitiabile telum,
 Altera per jugulum pennis tenus acta sagitta est.
 Expulit hanc sanguis: seque ejaculatus in altum
 Emicat, et longe terebrata profilit aura. 260
 Ultimus Ilioneus non profectura precando
 Brachia sustulerat: Dique ô communiter omnes,
 Dixerat (ignarus non omnes esse rogandos)
 Parcite, motus erat, cum jam revocabile telum
 Non fuit, arcitenens. minimo tamen occidit ille 265
 Vulnere; non alta percutto cerde sagitta.
 Fama mali, populique dolor, lacrimaeque suorum
 Tam subitae matrem certam fecere ruinæ,
 Mirantem potuisse; irascentemque, quod ausi
 Hoc essent Superi, quod tantum juris haberent. 270
 Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
 Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
 Heu quantum hæc Niobe Niobe distabat ab illa;
 Quæ modo Latois populum submoverat aris,
 Et medium tulerat gressus resupina per urbem, 275
 Invidiosa fuis; at nunc miseranda vel hosti!
 Corporibus gelidis incumbit: et ordine nullo
 Ocula dispensat natos suprema per omnes.
 A quibus ad cælum liventia brachia tendens,
 Pascere, crudelis, nostro, Latona, dolore; 280
 Pascere, ait; fatiaque meo tua pectora luctu:
 [Corque ferum fatia, dixit: per funera septem]
 Efferor: exulta; vixtrixque inimica triumpha.
 Cur autem vixtrix? miseræ mihi plura superfunt,
 Quam tibi felici. post tot quoque funera vinco. 285
 Dixerat; insonuit contento nervus ab arcu:
 Qui, præter Nioben usam, conterruit omnes.
 Hæ malo est audax. stabant cum vestibus atris
 Ante toros fratrum demissæ crine forores.
 E quibus una, trahens hærentia vicerere tela, 290
 Impedito fratri, moribunda relanguit ore.
 Altera, solari miseram conata parentem,
 Conticuit subito; duplicataque vulnere cæco est.

METAMORPHOSEON LIB. VI. 115

[Oraque non preffit, nisi postquam spiritus exit]

Hæc fruſtra fugiens collabitur ; illa forori 295

Immoritur : latet hæc ; illam trepidare videres.

Sexque datis letho, diversaque vulnera passis,

Ultima reſtabat : quam toto corpore mater,

Tota veste tegens, Unam, minimamque relinque ;

De multis minimam poſco, clamavit, et unam. 300

Dumque rogaſ ; pro qua rogaſ, occidit. orba reſedit

Exanimes inter natos, natasque, virumque :

Diriguitque malis. nullos movet aura capillos.

In vultu color eſt ſine ſanguine : lumina mœſtis

Stant immota geniſ : nihil eſt in imagine vivi. 305

Ipſa quoque interius cum duro lingua palato

Congelat, et venæ deſiſtunt poſſe moveri

Nec fleſti cervix, nec brachia reddere geſtus,

Nec pes ire poteſt. intra quoque viſcera ſaxum eſt.

Flet tamen, et validi circumdata turbine venti

310

In patriam rapta eſt. ubi fixa cacumine montis

Liquitur, et lacrimas etiamnum marmora manant.

Tum vero tanti maniſtam numinis iram,

Femina virque, timent : cultuque impenſius omnes

Magna gemelli paræ veneſtantur numina Divæ. 315

Utque fit, a facto propiore priora renarrant.

¶ quibus unus ait : Lyciæ quoque fertiliſ agris

Haud impune Deam veteres ſprevere coloni.

Res obſcura quidem eſt ignobilitate virorum ;

Mira tamen. vidi preſens ſtagnumque locumque

320

Prodigio notum. nam me jam grandior ævo,

Impatiensque viæ genitor deducere leſtos

Jufferat inde boves ; gentisque illius eunti

Ipſe ducem dederat. cum quo dum pæſua luſtro,

Ecce lacus medio ſacrorum nigra favilla

325

Ara vetus ſtabat, tremulis circumdata cannis.

Reſtitit ; et pavido, Faveas mihi, murmure dixit

Dux meus : et ſimili, Faveas, ego murmure dixi.

Naiadum, Faunine, foret tamen ara rogarbam,

Indigenæ Dei ; cum talia reddidit hospes :

330

Non hac, ô juvenis, montanum numen in ara eſt.

Illa suam vocat hanc, cui quondam regia Juno
 Orbe interdixit: quam vix erratica Delos
 Orantem accepit, tum cum levis insula nabat.
 Ilic, incumbens cum Palladis arbore palmæ, 335
 Edidit invita geminos Latona noverca.
 Hinc quoque Junonem fugisse puerpera fertur:
 Inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
 Jamque Chimæriseræ, cum Sol gravis ureret arva,
 Finibus in Lyciæ, longo Dea fessa labore, 340
 Sidereo siccata fitim collegit ab æstu:
 Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
 Forte lacum melioris aquæ prospexit in imis
 Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
 Vimina cum-juncis, grataisque paludibus ulvam. 345
 Accessit, positoque genu Titania terram
 Pressit; ut hauriret gelidos potura liquores.
 Rustica turba vetant. Dea sic adfata vetantes:
 Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum.
 Nec Solem proprium Natura, nec aëra fecit, 350
 Nec tenues undas. ad publica munera veni.
 Quæ tamen ut detis supplex peto. non ego nostros
 Abluere hic artus, laffataque membra parabam:
 Sed relevare fitim. caret os humore loquentis;
 Et fauces arent; vixque est via vocis in illis. 355
 Haustus aquæ mihi nectar erit: vitamque fatebor
 Accepisse simul. vitam dederitis in unda.
 Hi quoque vos moveant; qui nostro brachia tendunt
 Parva sinu et casu tendebant brachia nati.
 Quem non blanda Deæ potuissent verba movere? 360
 Hi tamen orantem perstant prohibere: minasque,
 Ni procul abscedat, conviciaque insuper addunt.
 Nec satis hoc. ipsos etiam pedibusque manuque
 Turbavere lacus: imoque è gurgite mollem
 Huc illuc limum saltu movere maligno. 365
 Distulit ira fitim. neque enim jam filia Cœi
 Supplicat indignis; nec dicere sustinet ultra
 Verba minora Dea. tollensque ad sidera palmas,
 Æternum stagno, dixit, vivatis in isto.

Eveniunt optata Deæ. juvat ifse sub undas ; 370
 Et modo tota cavâ summergere metabra palude :
 Nunc proferre caput ; summo modo gurgite nare :
 Sæpe super ripam stagni confidere : siepe
 In gelidos resiliere lacus. et nunc quoque turpes
 Litibus exercent linguis : pulsoque pudore, 375
 Quamvis sint sub aquâ, sub aquâ maledicere tentant.
 Vox quoque jam rauca est ; inflataque colla tumescunt :
 Ipsaque dilatant patulos convicia riectus.
 Terga caput tangunt ; colla intercepta videntur :
 Spina viret ; venter, pars maxima corporis, albet : 380
 Limosoque novæ faliunt in gurgite ranæ.
 Sic ubi nefcio quis Lyciâ de gente virorum
 Rettulit exitium ; Satyri reminiscitur alter :
 Quem Tritoniacâ Latōus arundine viëtum
 Adsecit pœnâ. Quid me mihi detrahis ; inquit. 385
 Ah piget : ah non est, clamabat, tibia tanti !
 Clamanti cutis est summos derepta per artus :
 Nec quidquam, nisi vulnus erat. crux undique manat :
 Detectique patent nervi : trepidæque sine ullâ
 Pelle micant venæ. falcantia viscera positis, 390
 Et perlucentes numerare in pectore fibras.
 Illam ruricolæ, filvarum numina, Fauni,
 Et Satyri fratres, et tunc quoque clarus Olympus,
 Et Nymphæ flérunt : et quisquis montibus illis
 Lanigerisque greges, armentaque bucera pavit. 395
 Fertilis immaduit, mædefactaque terra caducas
 Concepit lacrimas, ac venis perbabit imis.
 Quas ubi fecit aquam, vacuas emisit in auras.
 Inde petens rapidum ripis declivibus æquor,
 Marsya nomen habet, Phrygiæ liquidisimus amnis. 400
 Talibus exemplo redit ad præsentia dictis
 Vulgus ; et extinctum cum stirpe Amphiona lugent.
 Mater in invidiâ est. tamen hanc quoque dicitur unus
 Fléesse Pelops : humeroque suas ad pectora postquam
 Deduxit vestes, ebur ostendisse finistro. 405
 Concolor hic humerus, nascendi tempore, dextro,
 Corporeusque fuit, manibus mox cæsa paternis

118 P. OVIDII NASONIS

Membra ferunt junxisse Deos, aliisque repertis,
Qui locus est juguli medius, summique lacerti,
Defuit. impositum est non comparentis in usum
Partis ebur: factoque Pelops fuit integer illo.

410

Finitimi proceres coeunt: urbesque propinquae
Oravere suos ire ad solatia reges,
Argosque, et Sparte, Pelopeiadesque Mycenae,
Et nondum torvae Calydon invisa Dianae,
Orchomenosque ferox, et nobilis ære Corinthos,
Messenique ferax, Patræque, humilesque Cleonae,
Et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheia Træzen.
Quæque urbes aliae bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusque sitæ bimari spectantur ab Isthmo.

415

Credere quis possit? solæ cessatis Athenae,
Obstitit officio bellum; subiectaque ponto
Barbara Mopsopios terrebant agmina muros.
Threicius Tereus haec auxiliaribus armis
Fuderat; et clarum vincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibusque virisque potentem,
Et genus a magno ducentem forte Gradivo,
Connubio Procnæ junxit. non pronuba Juno,
Non Hymenæus adest, non illi Gratia lecto.

425

Eumenides tenuerat faces de funere raptas:
Eumenides stravere torum: teuctoque profanus
Incubuit Bubo, thalamique in culmine sedit.
Hac ave sunt juncti Procnæ Tereusque; parentes

430

Hac ave sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia: Disque ipsi grates egere: diemque,
Quæque data est claro Pandione nata tyranno,
Quæque erat ortus Itys, festam jussere vocari.
Usque adeo latet utilitas. jam tempora Titan
Quinque per autumnos repetiti duxerat anni:
Cum blandita viro Procnæ, Si gratia, dixit,
Ulla mea est, vel me visendæ mitte forori;
Vel foror huc veniat. reddituram tempore parvo
Promittes focero. magni mihi numinis instar
Germanam vidisse dabis. jubet ille carinas
In freta deduci: veloque et remige portus

435

440

445

Cecropios intrat ; Piræaque litora tangit.
 Ut primum soceri data copia, dextraque dextræ
 Jungitur ; infausto committitur omine fermo.
 Cœperat, adventū caussam, mandata referre
 Conjugis ; et celeres missæ spondere recursus : 450
 Ecce venit magno dives Philomela paratu ;
 Divitior formâ : quales audire solemus
 Naïdas et Dryadas mediis incedere filvis :
 Si modo des illi cultus, similesque paratus.
 Non secus exarsit conspectâ virgine Tereus ; 455
 Quam si quis canis ignem supponat aristis :
 Aut frondem, positasque cremet fœnibus herbas.
 Digna quidem facies, sed et hunc innata libido
 Extimulat: pronumque genus regionibus illis
 In Venerem est. flagrat vitio gentisque suoque.
 Impetus est illi, comitum corrumpere curam,
 Nutricisque fidem : nec non ingentibus ipsam
 Sollicitare datis ; totumque impendere regnum :
 Aut rapere, et sævo raptam defendere bello.
 Et nihil est, quod non effræno captus amore 465
 Ausit : nec capiunt inclusas pectora fiammas.
 Jamque moras male fert ; cupidoque revertitur ore
 Ad mandata Procnes ; et agit sua vota sub illis.
 Facundum faciebat amor. quotiesque rogabat
 Ulterius justo; Procnen ita velle ferebat. 470
 Addidit et lacrimas ; tamquam mandasset et illas :
 Prô Superi, quantum mortalia pectora cæcæ
 Noctis habent ! ipso sceleris molimine Tereus
 Creditur esse pius : laudemque a crimine sumit.
 Quid ? quid idem Philomela cupit ? patriosque lacertis 475
 Blanda tenens humeros, ut eat visura sororem,
 Perque suam, contraque suam, petit usque, salutem.
 Spectat eam Tereus ; præcontrafactaque videndo :
 Osculaque, et collo circumdata brachia cernens ;
 Omnia pro stimulis, facibusque, ciboque furoris 480
 Accipit. et quoties amplectitur illa parentem ;
 Etie parentis vellet : neque enim minus impius effet.
 Vincitur ambarum genitor prece. gaudet, agitque

INC. P. OVIDII NASONIS

Illa patri grates: et successisse duabus

495

Id putat infelix; quod erit lugubre duabus.

Jam labor exiguus Phœbo restabat: equique

Pulsabant pedibus spatiū declivis Olympi.

Regales epulæ mensis, et Bacchus in auro.

Ponitur, hinc placido dantur sua corpora somno.

At rex Odrysius, quamvis fecesit, in illâ

498

Æstuat: et repetens faciem, motusque, manusque:

Qualia vult fingit, quæ nondum vidi: et ignes

Ipse suos nutrit, curâ removente soporem:

Lux erat: et, generi dextram complexus euntis,

499

Pandion comitem lacrimis commendat oboeis:

Hanc ego, care gener, quoniam pia caussa coegerit,

[Et voluere ambæ, voluisti tu quoque, Tereus,]

Do tibi: perque fidem, cognataque pectora supplex,

Per Superos oro, patri tuearis amore:

Et mihi sollicitæ lenimen dulce senectæ

500

Quamprimum (omnis erit nobis mora longa) remittas

Tu quoque quamprimum, (satis est procul esse soporem)

Si pietas ulla est, ad me, Philomela, redito.

Mandabat; pariterque suæ dabat oscula natæ:

Et lacrimæ mites inter mandata cadebant.

505

Utque fide pignus dextras utriusque poposcit;

Inter seque datas junxit; natamque nepotemque

Absentes memori pro se jubet ore salutent:

Supremumque vale, pleno singultibus ore,

Vix dixit: timuitque suæ præfigia mentis

510

At simul imposita est piæ Philomela carinæ;

Admotumque fretum remis, tellusque repulsa est:

Vicimus, exclamat: mecum mea vota feruntur.

[Exsultatque, et vix animo sua gaudia differt]

515

Barbarus: et nusquam lumen detorquet ab illâ.

Non aliter, quam cum pedibus prædator obuncis

Deposuit nido leporem Jovis ales in alto:

Nulla fuga est capto: spectat sua præmia raptor.

Jamque iter effectum; jamque in sua litora fessis

Puppibus exierant: cum rex Pandione natam

520

In stabula alta trahit, silvis obscura vetustis:

Atque ibi pallentem, trepidamque, et cuncta timentem,
 Et jam cum lacrimis, ubi sit germana, rogantein,
 Includit: fassique nefas, et virginem, et unam
 Vi superat; frustra clamato saepe parente, 525
 Saepe sorore sua, magnis super omnia Divis.
 Ha tremit, velut agna pavens, quæ faucia cani
 Ore excussa lupi, nondum sibi tuta videtur:
 Utque columba, suo madefactis sanguine plumis,
 Horret adhuc, avidosque timet, quibus haerierat, ungues 530
 Mox ubi mens rediit; passos laniata capillos,
 [Lugenti similis, cæsis plangore lacertis]
 Intendens palmas, Prô diris, Barbare, factis,
 Prô crudelis! ait, nec te mandata parentis
 Cum lacrimis movere piis, nec cura fororis, 535
 Nec mea virginitas, nec conjugalia jura?
 Omaia turbasti. pellex ego facta fororis:
 Tu geminus conjux. non haec mihi debita poena.
 Quin animam hanc (ne quod facinus tibi, perfide, restet)
 Eripis? atque utinam fecisses ante nefandos 540
 Concubitus! vacuas habuissim criminis umbras.
 Si tamen haec Superi cernunt; si numina Divum
 Sunt aliquid; si non perierunt omnia mecum;
 Quandocumque mihi poenas dabis. ipsa, pudore
 Projecto, tua facta loquar. si copia detur, 545
 In populos veniam: si filvis clausa tenebor,
 Implebo silvas, et conscia faxa querelis.
 Audiat haec æther, et si Deus ullus in illo est
 Talibus ira feri postquam commota tyranni;
 Nec minor hac metus est: cauffa stimulatus utraque, 550
 Quo fuit accinctus, vagina liberat ensem:
 Arreptamque coma, flexis post terga lacertis,
 Vincla pati cogit. jugulum Philomela parabat;
 Spemque suæ mortis viso conceperat ense.
 Ille indignanti, et nomen patris usque vocanti, 555
 Lustantique loqui compressam forcipe linguam
 Abstulit ense fero. radix micat ultima linguæ.
 Ipsa jacet, terræque tremens inumurmurat atræ.
 Utque salire solet mutilata cauda colubræ,

Palpitat ; et moriens dominæ vestigia quærit 550
 Hoc quoque post facinus (vix ausum credere) fertur
 Sæpe sua lacerum repetisse libidine corpus.
 Sustinet ad Procnen post talia facta reverti.
 Conjugæ quæ viso germanam quærit : at ille
 Dat gemitus factos, commentaque funera narrat. 555
 Et lacrimæ fecere fidem. velamina Progne
 Deripit ex humeris, auro fulgentia lato :
 Induiturque atras vêtes : et inane sepulcrum
 Constituit : falsisque piacula manibus infert :
 Et luget non sic lugendæ fata fororis. 570
 Signa Deus bis sex acto lustraverat anno.
 Quid faciat Philomela ? fugam custodia claudit :
 Structa rigent solido stabulorum moenia saxo :
 Os mutum facti caret indice. grande dolori
 Ingenium est : miserisque venit solertia rebus. 575
 Stamina barbarica suspendit callida tela :
 Purpureasque notas filis intexuit albis :
 Andicium sceleris : perfectaque tradidit uni :
 Utque ferat dominæ gestu rogat, illa rogata
 Pertulit ad Procnen : nec scit quid tradat in illis. 580
 Evolvit vêtes sœvi matrona tyranni :
 Germanæquæ suæ carmen miserabile legit :
 Et (mirum potuisse) fillet. dolor ora repressit :
 Verbaque quæsenti satis indignantia linguæ
 Defuerunt : nec fieri vacat. sed fasque nefasque 585
 Confusura ruit : pœnæque in imagine tota est.
 Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
 Sithoniæ celebrare nurus. nox conscia sacris.
 Nocte sonat Rhodope tinuitibus æris acuti :
 Nocte sua est egressa domo regina : Deique 590
 Ritibus instruitur ; furialiaque accipit arma.
 Vite caput tegitur : lateri cervina sinistro
 Vellera dependent : humero levis incubat hasta.
 Concita per silvas, turba comitante suarum,
 Terribilis Progne, furiisque agitata doloris, 595
 Bacche, tuas simulat. venit ad stabula avia tandem :
 Exulatque, Ewoque sonat, portisque refringit :

Germanamque rapit: raptæque insignia Bacchi
 Induit: et vultus Hederarum frondibus abdit:
 Attonitamque trahens intra sua limina ducit.600
 Ut sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
 Horruit infelix: totoque expalluit ore.
 Nacta locum Procne, facrorum pignora demit,
 Oraque develat miseræ pudibunda forori;
 Amplexuque petit. sed non attollere contra605
 Sustinet hæc oculos; pellex sibi visa fororis:
 Dejectoque in humum vultu, jurare volenti,
 Testarique Deos, per vim sibi dedecus illud
 Illatum, pro voce manus fuit. ardet, et iram
 Non capit ipsa suam Procne: fletumque fororis610
 Corripiens, Non est lacrimis hic, inquit, agendum,
 Sed ferro; sed si quid habes, quod vincere ferrum
 Posit in omne nefas ego me, germana, paravi.
 Aut ego, cum facibus regalia tefta cremaro,
 Artificem mediis immittam Terea flammis:615
 Aut linguam, aut oculos, aut quæ tibi membra pudorem
 Abstulerunt, ferro rapiam: aut per vulnera mille
 Sontem animam expellam magnum, quodcumque paravi.
 Quid sit, adhuc dubito. peragit dum talia Procne;
 Ad matrem veniebat Itys. quid possit, ab illo620
 Admonita est: oculisque tuens immitibus, Ah quam
 Es similis patri! dixit. nec plura locuta,
 Triste parat facinus; tacitaque exæstuat ira.
 Ut tamen accessit natus, matrique salutem
 Attulit, et parvis adduxit colla lacertis,625
 Mixtaque blanditiis puerilibus oscula junxit;
 Mota quidem est genitrix; infraque constitit ira:
 Invitique oculi lacrimis maduere coactis.
 Sed simul ex nimia matrem pietate labare
 Sensit: ab hoc iterum est ad vultus versa fororis;630
 Inque vicem spectans ambos, Cur admovet, inquit,
 Alter blanditias; raptæ filet altera lingua?
 Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa fororem?
 Cui sis nupta vide, Pandione nata, marito.
 Degeneras, feciis est pietas in conjugæ Tereo.635

Nec mora; traxit Ityn: veluti Gangetica cervæ
 Lactentem fœtum per silvas tigris opacas.
 Utque domus altæ partem tenuere remotam;
 Tendentemque manus, et jam sua fata videntem,
 Eia, et jam, mater, clamantem, et colla petentem 649
 Ense ferit Procne, lateri qua pectus adhæret.
 Nec vultum avertit, fatis illi ad fata vel unum
 Vulnus erat: jugulum ferro Philomela resolvit.
 Vivaque adhuc, animæque aliquid retinentia membra
 Dilaniant, pars inde cavis exsultat aënis: 645
 Pars veribus stridet: manant penetralia tabo.
 His adhibet conjux ignarum Tereæ mensis:
 Et patrii moris sacrum mentita, quod uni
 Fas sit adire viro, comites famulosque removit.
 Inde, sedens folio, Tereus, sublimis avito, 650
 Vescitur: inque suam sua viscera congerit alvum.
 Tantaque nox animi est, Ityn huc arcessit, dixit,
 Diffimulare nequit crudelia gaudia Procne:
 Jamque suæ cupiens exsistere nuntia cladis;
 Intus habes, quod poscis, ait. circumspicit ille, 655
 Atque ubi sit quærerit, quærerenti, iterumque vocanti,
 Sicut erat sparsis furiali cæde capillis,
 Profiliit: Ityosque caput Philomela cruentum
 Misit in ora patris: nec tempore malluit ullo
 Posse loqui, et meritis testari gaudia dictis. 660
 Thracius ingenti mensas clamore repellit,
 Vipereasque ciet Stygia de valle forores:
 Et modo, si possit, referato pectore diras
 Egerere inde dapes, demersaque viscera gestit:
 Flet modo, seque vocat buustum miserabile nati: 665
 Nunc sequitur nudo geni:as Pandione ferro.
 Corpora Cecropidum pennis pendere putares;
 Pendebant pennis. quarum petit altera silvas:
 Altera tecta subit. ne que adhuc de pectore cædis
 Effluxere notæ; signataque sanguine pluma est. 670
 Ille dolore suo, pœnæque cupidine velox,
 Vertitur in volucrem: cui stant in vertice crista:
 Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum,

Nomen Epops volucris: facies armata videtur.
 Hic dolor ante diem, longæque extrema senectas 675
 Tempora, Tartareas Pandiona misit ad umbras.
 Sceptra loci, rerumque capit moderamen Erechtheus;
 Justitiæ dubium, validissime potentior armis.
 Quatuor ille quidem juvenes, totidemque crebrat 680
 Femineæ fortis: sed erat par forma duarum.
 E quibus Æolides Cephalus te conjuge felix,
 Procri fuit: Boreæ Tereus Thracæisque nocebant:
 Dilectâque diu caruit Deus Orithyia,
 Dum rogat, et precibus mavult, quam viribus, uti.
 Ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira, 685
 Quæ solita est illi nimiumque domestica, vento:
 Et meritò, dixit: quid enim mea tela reliqui,
 Sævitiam, et vires, iramque, animosque minaces,
 Admovique preces; quarum me dedecet usus?
 Aptæ mihi vis est. vi trifolia nubila pello: 690
 Vi freta concutio, nodosaque robora verto,
 Induroque nives, et terras grandine pulso.
 Idem ego, cum frætres cælo sum natus aperto,
 (Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor:
 Ut medius nostris concursibus intonet æther: 695
 Exhiantque cavis elisi nubibus ignes.
 Idem ego, cum subi convexa foramina terræ,
 Supposuque ferox imis mea terga cavernis;
 Sollicito manes, totumque tremoribus orbem.
 Hac ope debueram thalamos petuisse: ficerque 700
 Non orandus erat, sed vi faciendus, Erechtheus.
 Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus;
 Excusit pennas. quarum jactatibus omnis
 Adflata est tellus; latumque perhorruit æquor.
 Pulvareamque trahens per summa cacumina pallam, 705
 Verrit humum: pavidamque metu caligine tectus
 Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
 Dum volat: arserunt agitati fortius ignes.
 Nec prius aërii cursus suppressit habendas,
 Quam Ciconum tenuit populos, sua mœnia, raptor. 710
 Illic et gelidi conjux Actæa tyranni.

Et genetrix facta est ; partus enixa gemellos ;
Cetera qui matris, pennas genitoris haberent,
Non tamen has una memorant cum corpore natas :
Barbaque dum rutilis aberat submissa capillis ; 715
Implumes Calaïisque puer, Zethesque, fuerunt.
Mox pariter ritu pennæ cœpere volucrum
Cingere utrumque latus ; pariter flavescent malæ.
Ergo, ubi concessit tempus puerile juventæ,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo 720
Per mare non motum prima petiere carina.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N

L I B E R VII.

JAMQUE fretum Minyæ Pagæsa puppe secabant,
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus visus erat; juvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugant;
Multaque perpesti claro sub Iasonem, tandem 5
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumque adeunt regem, Phryxeaque vellera poscunt;
Lexque datur numeris magnorum horrenda laborum;
Concipit interea validos Aetias ignes:
Et luctata diu, postquam ratione furorem 10
Vincere non poterat; Frustra, Medea, repugnas;
Nescio quis Deus obstat, ait. mirumque, nisi hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur jussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque du: a nimis. cur, quem modo denique vidi, 15
Ne pereat, timeo? quæ tanti caussa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flamas,
Si potes, infelix. si possem, sanior essem.
Sed trahit invitam nova vis; aliudque Cupido,
Mens aliud suadet. video meliora, proboque: 20
Deteriora sequor. quid in hospite, regia virgo,
Uteris, et thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoque terra potest, quod ames, dare. vivat, an ille
Occidat, in Dis est. vivat tamen. idque precari
Vel sine amore licet. quid enim commisit Iason? 25
Quam, nisi crudelem, non tangat Iasonis getas,

Et genus, et virtus? quam non, ut cetera desint,
 Forma movere potest? certe mea pectora movit.
 At, nisi ope tulero, taurorum adflabitur ore:
 Concurretque suæ segeti, tellure creatis
 Hostibus: aut avido dabitur fera præda draconi. 30
 Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
 Tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.
 Cur non et specto pereuntem? oculosque videndo
 Conscelero? cur non tauros exhortor in illum,
 Terrigenasque feros, insopitumque draconem? 35
 Di meliora velint. quamquam non ista precanda,
 Sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis,
 Atque ope nescio quis servabitur advena nostrâ,
 Ut per me fospes, sine me, det lîntea ventis,
 Virque sit alterius, pœnæ Medea relinquar? 40
 Si facere hoc. aliamvc potest præponere nobis,
 Occidat ingratus, sed non is vultus in illo,
 Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ;
 Ut timeam fraudem, meritique oblivia nostri. 45
 Et dabit ante fidem: cogamque in foedera testes
 Effe Deos. quid tuta times? accingere? et omnem
 Pelle moram. tibi se semper debebit Iâson,
 Te face solemni junget sibi: perque Pela gas
 Servatrix urbes matrum celebrabere turba 50
 Ergo ego germanam, fratremque, patremque, Deosque,
 Et niale solum, ventis ablata, relinquam?
 Nempe pater fævus, nempe est mea barbara tellus,
 Frater adhuc infans; stant mecum vota sororis.
 Maximus intrâ me Deus est. non magna relinquam: 55
 Magna sequar: titulum servatæ pubis Achivæ,
 Notitiamque loci melioris, et oppida, quorum
 Hic quoque fama viget. cultusque, artesque virorum:
 Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
 Æsoniden mutasse velim: quo conjugæ felix 60
 Et Di carâ ferar, et vertice fidera tangam.
 Quid? quod nescio qui mediis concurrere in undis
 Diéuntur montes, ratibusque inimica Charybdis,
 Nunc sorbere sicutam, nunc reddere; cinctaque savis

Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo? 65
 Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis hærens,
 Per freta longa trahar, nihil illum amplexa verebor:
 Aut, si quid metuam, metuam de conjugे solo.
 Conjugiumne vocas, speciosaque nomina culpæ
 Imponis, Medea, tux? quin adspice quantum 70
 Adgrediare nefas: et, dum licet, effuge crimen.
 Dixit: et ante oculos rectum, pietasque, pudorque
 Confliterant: et victa dabat jam terga Cupido.
 Ibat ad antiquas Hecates Perseïdos aras:
 Quas nemus umbrosum, secretaque silva tegebant. 75
 Et jam fortis erat, pulsusque refiderat ardor;
 Cum videt Æsoniden: extinctaque flamma revixit.
 Erubuerat genæ; totoque recanduit ore.
 Ut solet à ventis alimenta adsumere, quæque
 Parva sub inductâ latuit scintilla favillâ, 80
 Crescere, et in veteres agitata resurgere vires:
 Sic jam lentes amor, jam quem languere putares.
 [Ut vidit juvenem, specie præsentis inarbit.]
 Et casu, solito formosior Æsone natus
 Illâ luce fuit, posse ignoscere amanti. 85
 Spectat; et in vultu, veluti nunc denique viso,
 Lumina fixa tenet: nec se mortalia demens
 Ora videre putat: nec se declinat ab illo.
 Ut verò cœpisset loqui, dextramque prehendit
 Hospes, et auxilium submissâ voce rogavit; 90
 Promisitque torum; lacrimis ait illa profusis:
 Quid faciam video: nec me ignorantia veri
 Decipiet, sed amor. servabere munere nostro:
 Servatus promissa dato. per sacra triformis
 Ille Deæ, lucoque foret quod numen in illo, 95
 Perque patrem saceri cernentem cuncta futuri,
 Eventusque suos, per tanta pericula jurat.
 Creditus, accepit cantatas protinus herbas,
 Edidicitque usum, lætusque in castra recepsit.
 Postera depulerat stellas Aurora micantes? 100
 Conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum;
 Consistuntque jugis. medio Rex ipse resedit

130 P. OVIDII NASONIS

Agmine purpureus, sceptroque insignis eburno.
 Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
 Æripedes tauri: tactæque vaporibus herbæ 105
 Ardent. utque solent pleni resonare camini,
 Aut ubi terrenâ filices fornace soluti
 Concipiunt ignem liquidarum adspergine aquarum:
 Pectora sic intus clausas volventia flammæ,
 Gutturaque usta sonant. tamen illis Æsone natus 110
 Obvius it. vertere truces venientis ad ora
 Terribiles vultus, præfixaque cornua ferro;
 Pulvereumque solum pede pulsavere bisulco;
 Fumificisque locum mugitibus implevere.
 Diriguere metu Minyæ. subit ille; nec ignes 115
 Sentit anhelatos: tantum medicamina possunt.
 Pendulaque audaci mulcet palearia dextrâ:
 Suppositisque jugo pondus grave cogit aratri
 Ducere, et infuetum ferro profcindere campum.
 Mirantur Colchi: Minyæ clamoribus implent, 120
 Adjiciuntque animos. galeâ tum sumit aenâ
 Vipereos dentes; et aratos spargit in agros.
 Semina mollit humus, valido prætincta veneno:
 Et crescunt, fiuntque sati nova corpora dentes.
 Utque hominis speciem maternâ sumit in alvo; 125
 Perque suos intus numeros componitur infans;
 Nec nisi maturus communes exst in auras:
 Sic ubi visceribus gravidæ telluris imago
 Effecta est hominis, foeto consurgit in arvo:
 Quodque magis mirum, simul edita concutit arma. 130
 Quos ubi viderunt præacutæ cuspidis hastas
 In caput Hæmonii juvenis torquere paratos:
 Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
 Ipse quoque extimuit, quæ tutum fecerat illum:
 Utque peti juvenem tot vidit ab hostibus unum, 135
 Palluit, et subito fine sanguine frigida sedit.
 Neve parum valeant à se data gramina; carmen
 Auxiliare canit; secretasque advocat artes.
 Ille, gravem medios silicem jaculatus in hostes:
 A se depulsum Martem convertit in ippos. 140

METAMORPHOSEON LIB. VII. 131

Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres;
 Civilique cadunt acie. gratantur Achivi :
 Victoremque tenent; avidisque amplexibus hærent.
 Tu quoque victorem complecti, barbara, velles;
 [Obstigit incepto pudor : at complexa fuisse;] 145
 Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famæ.
 Quod licet, adfectu tacito letaris: agisque
 Carminibus grates, et Dis auctoribus horum.
 Pervigilem superest herbis sopire draconem:
 Qui crista linguisque tribus præsignis, et uncis 150
 Dentibus horrendus, custos erat arietis aurei.
 Hunc postquam sparrit Lethæi gramine succi;
 Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
 Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sstant;
 Somnus in ignotos oculos subrepit : et auro 155
 Heros Æsonius potitur: spolioque superbus,
 Muneris auctorem secum, spolia altera, portans,
 Victor lõliciacos tetigit cum conjugé portus.
 Hæmoniæ matres pro gnatis dona receptis,
 Grandæisque ferunt patres; congestaque flammâ 160
 Thura liquefiunt, inductaque cernibus aurum
 Victima vota cadit. sed abest gratântibus Æson,
 Jam propior letho, fessusque senilibus annis.
 Cum sic Æsonides: ô cui debere salutem
 Confiteor, conjux, quamquam mihi cuncta dedisti 165
 Excessitque fidem meritorum summa tuorum;
 Si tamen hoc possunt: quid enim non carmina possint;
 Deme meis annis; et demptos adde parenti.
 Nec tenuit lacrimas. mota est pietate rogantis:
 Dissimilemque animum subiit Æta relicta. 170
 Non tamen adfectus tales confessa, Quod, inquit,
 Excudit ore pio, conjux, scelus? ergo ego cuiquam
 Posse tuæ videar spatiū transcribere vitæ?
 Nec sinat hoc Hecate, nec tu petis æqua: sed isto,
 Quod petis, experiar majus dare munus, Iason. 175
 Arte meâ socerilongum tentabimus ævum,
 Non annis revocare tuis. modo Diva triformis
 Adjuvet; et præsens ingentibus adnuat ausis.

Tres aberant noctes, ut cornua tota coïrent,
 Eficenterque orbem. postquam plenissima fulsit, 130
 Ac solida terras spectavit imagine Luna:
 Egreditur teclis, vestes induita recinctas,
 Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos :
 Fertque vagos mediæ per muta silentia noctis
 Incomitata gradus. homines, volucresque, ferasque 18;
 Solverat alta quies : nullo cum murmure sepes,
 Immotæque silent frondes; filet humidus aëris.
 Sidera sola micant. ad quæ sua brachia tendens
 Ter se convertit; ter sumptis flumine crinem
 Irroravit aquis; ternis ululatibus ora 190
 Solvit: et in dura submissa poplite terra,
 Nox, ait, arcanis fidissima, quæque diurnis
 Aurea cum Luna succeditis ignibus, astra,
 Tuque triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris
 Adjutrixque venis, cantusque. artesque magarum, 19;
 Quæque magas, Tellus, pollutibus instruis herbis;
 Auræque, et venti, montesque, amnesque, lacusque,
 Dique omnes nemorum, Dique omnes noctis adeste :
 Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus, amnes
 In fontes rediere suos: concussaque fisto, 200
 Stantia concutio cantu freta; nubila pello;
 Nubilaque induco: ventos abigoque vocoque :
 Vipereas rumpo verbis et carmine fauces :
 Vivaque faxa, sua convulsaque robora terra,
 Et silvas moveo; jubeoque tremiscere montes: 205
 Et mugire solui, manesque exire sepulcris.
 Te quoque, Luna, traho, quamvis Temesæa labores
 Æra tuos minuant. currus quoque carmine nostro
 Pallet avi; pallet nostris Aurora venenis.
 Vos mihi taurorum flamas hebetastis; et unco 210
 Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
 Vos serpentigenis in se fera bella dedistis:
 Custodemque rudem somni sopistis? et aurum,
 Vindice decepto, Graias misistis in urbes.
 Nunc opus est succis; per quos renovata senectus 215
 In florem redeat, primosque recolligat annos.

METAMORPHOSEON LIB. VII. 155

Et dabitis: neque enim micuerunt sidera frustra;
 Nec frustra volucrum tractus cervice draconum
 Currus adest, aderat demissus ab æthere currus.
 Quo simul adscendit; frenataque colla draconum 220
 Permulfit, manibusque leves agitavit habenas;
 Sublimis rapitur: sublataque Theffala Tempe
 Despicit, et creteis regionibus adplicat angues:
 Et quas Ossa tulit, quas ultus Pelion herbas,
 Orthrysque, Pindusque, et Pindo major Olympus, 225
 Perspicit: et placita partim radice revellit;
 Partim succidit curvamine falcis aheneæ.
 Multa quoque Apidani placuerunt grama ripis,
 Multa quoque Amphrysi: neque eras immunis, Enipeus:
 Nec non Peneæ, nec non Spercheïdes undæ 230
 Contribuere aliquid, juncosaque litora Boebes.
 Carpit et Euboïca vivax Anthedone gramen.
 Nondum mutato vulgatum corpore Glauci.
 Et jam nona dies curru pennisque draconum,
 Nonaque nox omnes lustrantem viderat agros; 235
 Cum rediit: neque erant tacti, nisi odore, dracones;
 Et tamen annosæ pelleme posuere senectæ.
 Constitit adveniens citra limenque, foresque;
 Et tantum cœlo tegitur: refugitque viriles
 Contactus; statuitque aras è cœli te binas, 240
 Dexteriore Hecates, at læva parte Juventæ.
 Quas ubi verbenis, silvaque incinxit agresti;
 Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
 Sacra facit: cultroque in guttura velleris atri
 Conjicit; et patulas perfundit sanguine fossas. 245
 Tum super invergens liquidi Carchesia Bacchi,
 Æneaque invergens tepidi Carchesia laetis;
 Verba simul fundit, terrenaque numina policit:
 Umbrarumque rogat rapta cum conjugé regem,
 Ne properent artus anima fraudare seniles. 250
 Quos ubi placavit precibusque et murmure longo;
 Æsonis effectum proferri corpus ad aras
 Jussit: et in plenos resolutum carmine somnos,
 Exanimi similem, stratis porrexit in herbis.

134. P. OVIDII NASONIS

Hinc procul **Æ**soniden, procul hinc jubet ire ministros:
 Et monet arcanis oculos removere profanos. (255)
 Diffugiunt iusti: passis **Medea** capillis
 Bacchantum ritu flagrantes circuit aras:
 Multifidasque faces in fossa sanguinis atra
 Tingit: et intinctas geminis accendit in aris. 260
 Terque senem flamma, ter aqua, ter sulfure lustrat.
 Interea validum posito medicamen aheno
 Fervet; et exsultat; spumisque tumentibus albet.
 Illuc Hæmonia radices valle resectas,
 Seminaque, floresque, et succos incoquit acres. 265
 Adjicit extremo lapides Oriente petitos,
 Et, quas Oceani refluum mare lavit, arenas.
 Addit et exceptas Luna pernocte pruinias,
 Et Strigis infames, ipsis cum carnibus, alas;
 Inque virum soliti vultus mutare ferinos 270
 Ambigui prosectora lupi. nec defuit illuc
 Squamea Cinyphii tenuis membrana Chelydri,
 Vivacisque jecur cervi: quibus insuper addit
 Ora caputque novem cornicis fecula passæ.
 His et mille aliis postquam sine nomine rebus 275
 Propositum instruxit mortari barbara munus;
 Arenti ramo jampridem mitis olivæ
 Omnia confundit; summisque immiscuit ima.
 Ecce vetus calido versatus stipes aheno
 Fit viridis primo: nec longo tempore frondem
 Induit; et subito gravidis oneratur olivis.
 At quacumque cavo spumas ejecit aheno 280
 Ignis, et in terram gattæ cecidere calentes:
 Vernal humus: floresque, et mollia pabula surgunt.
 Quod simul ac vidit: stricto **Medea** recludit 185
 Ense senis jugulum: veteremque exire cruem
 Passa, replet succis. quos postquam combibit **Æ**son
 Aut ore acceptos, aut vulnere; barba comæque
 Canitie posita nigrum rapuere colorem.
 Pulsa fugit macies: abeunt pallorque fitusque; 290
 Adiectoque cavæ supplentar sanguine venæ;
 Membraque luxuriant. **Æ**son miratur, et olim

Ante quater denos hunc se reminiscitur annos.

Viderat ex alto tanti miracula monstri

Liber: et admonitus juvenes nutricibus annos

295

Possit suis reddi; petit hoc a Tethye munus.

Neve doli cessent; odium cum conjugae falsum

Phafias adfimulat: Peliaque ad limina supplex

Confugit. atque illam (quoniam gravis ipse senecta)

Excipiunt natae, quas tempore callida parvo

300

Colchis amicitiae mendacis imagine cepit.

Dumque refert, inter meritorum maxima, demptos

Aesonis esse situs; atque hac in parte moratur;

Spes est virginibus Pelia subiecta creatis,

Arte suum parili revirescere posse parentem.

305

[Idque petunt: pretiumque jubent sine fine pacisci.]

Illa brevi spatio silet; et dubitare videtur:

Suspenditque animos facta gravitate rogantes.

Mox ubi pollicita est, Quo sit fiducia major

Muneris hujus, ait: qui vestras maximus ævo est

310

Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.

Protinus innumeris effetus laniger annis

Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu:

Cujus ut Hæmonio marcentia guttura cultro

Fodit, et exiguo maculavit sanguine ferrum;

315

Membra simul pecudis, validoque venefica succos

Mergit in ære cavo. minuuntur corporis artus:

Cornuaque exuitur, nec non cum cornibus annos:

Et tener auditur medio balatus aheno.

Nec mora; balatum mirantibus, exsilit agnus:

315

Lascivitque fuga; lactantiaque ubera quærit.

Obstupere fatea Pelia: promissaque postquam

Exhibuere fidem; tum vero impensius instant.

Ter juga Phœbus equis, in Ibero gurgite meritis,

Dempserat: et quarta radientia nocte m'icabant

320

Sidera; cum rapido fallax Aetias igni

Imponit purum laticem, et fine viribus herbas,

Jamque neci similis, resoluto corpore, regem,

Et cum rege suo custodes somnus habebat,

Quæn dederant cantus, magicæque potentia lingue. 325

136 P. OVIDII NASONIS

Intrarant jussæ cum Colchide limina natæ :
 Ambicrantque torum : Quid nunc dubitatis inertes ?
 Stringite, ait, gladios : veteremque haurite cruem ;
 Ut repleam vacuas juvenili sanguine venas.
 [In manibus vestris vita est ætasque parentis.] 335

Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes ;
 Officium præstate patri : telisque feneclam
 Exigite ; et faniem conjecto emittite ferro.
 His, ut quæque pia est, hortatibus impia prima est :
 Et ne sit scelerata, facit Icelus, haud tamen ictus 340
 Ulla suos spectare potest : oculosque reflectunt ;
 Cæaque dant sævis aversæ vulnera dextris.
 Ille, cruento fluens, cubito tamen adlevat artus ;
 Semilacerque toro tentat confurgere : et inter
 Tot medius gladios pallentia brachia tendens ; 345
 Quid facitis, gnatae ? quid vos in fata parentis
 Armat, ait ? cecidere illis animique manusque.
 Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
 Abstulit, et calidis laniatum mersit ahenis.

Quod nisi pennatis serpentibus isset in auras ; 350
 Non exempta foret pœnæ, fugit alta, superque
 Pelion umbrosum, Philyréia tecta, superque
 Othrym, et eventu veteris loca nota Cerambi.
 Hic ope Nympharum sublatus in ahera pennis,
 Cum gravis infuso tellus foret obruta ponto, 355
 Deucalionæas effugit inobrutus undas.

Æoliam Pitæn à læva parte relinquit,
 Factaque de faxo longi simulacra draconis :
 Idæumque nemus : quo nati furta, juvencum
 Occuluit Liber falsi sub imagine cervi ; 360
 Quaque pater Corythi parva tumulatur arena :
 Et quos Mæra novo latratu terruit agros.
 Eurypylique urbem, qua Coæ cornua matres
 Gesserunt, tum cum discederet Herculis agmen :
 Phœbeamque Rhodon, et Ialyfios Telchinias, 365
 Quorum oculos ipso vitiantes omnia visu
 Juppiter exosus, fraternalis subdidit undis.
 Transit et antiquæ Cartheia mornia Ceæ,

METAMORPHOSEON LIB. VII.

Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.

370

Inde lacus Hyries videt, et Cycneia Tempe,
Quæ subitus celebravit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri volucresque ferumque leonem
Tradiderat domitos: taurum quoque vincere jussus
Vicerat; et spreto toties iratus amore, 375
Præmia poscenti taurum suprema negabat.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit: et alto
Desiluit faxo. cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niveis pendebat in æra pennis.

At genetrix Hyrie, servati nescia, flendo
Delicuit: stagnumque suo de nomine fecit.
Adjacet his Pleuron: in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Inde Calaureæ Latoïdos adspicit arva,
In volucrem versi cum conjuge conscia regis. 385

Dextera Cyllene est: in qua cum matre Menephron
Concubitus erat, sævarum more ferarum,
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline versi;

Eumelique domum lugentis in ære natam,
Tandem vipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. hic ævo veteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluvialibus edita fungis.

Sed postquam Colchis arsit nova nupta venenis,
Flagrantemque domum regis mare vidit utrumque; 395
Sanguine natorum perfunditur impius ensis:
[ultaque se male mater, Iasonis effugit arma.]
Hinc Titaniacis ablata draconibus, intrat
Palladias arces: quæ te, justissime Phineu,
Teque, senex Peripha, pariter videre volantes 400
Innixamque novis neptem Polypemonis alis.

Excipit hanc Ægeus, facto damnandus in uno:
Nec satis hospitium est, thalami quoque foedere jungit.
Jamque aderat Theseus, proles ignara parenti;
Qui virtute sua bimarem pacaverat Isthmon: 405
Hujus in exitium misceret Medea, quod olim

Attulerat secum Scythicis Aconiton ab oris.
 Illud Echidneæ memorant e dentibus ortum
 Esse canis. specus est tenebroso cæcus hiatu :
 Est via declivis, per quam Tirynthius heros
 Restantem, contraque diem radiosque micantes
 Obliquantem oculos, nexit adamante catenis,
Cerberon abstraxit: rabida qui concitus ira
 Implevit pariter ternis latratibus auras :
 Et sparsit virides spumis albentibus agros : 415
 Has concresse putant; nactaque alimenta feracis
 Fecundique soli, vires cepisse nocendi.
Quæ, quia nascuntur dura vivacia caute,
 Agrestes Aconita vocant. ea conjugis astu
 Ipse parens Ægeus nato porrexit, ut hosti. 420
 Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra ;
 Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
 Signa sui generis; facinusque excusit ab ore.
 Effugit illa necem, nebulis per carmina motis.
 At genitor, quamquam lætatur fospite nato ; 425
 Attonitus tantum, lethi discrimine parvo,
 Committi potuisse nefas, fovet ignibus aras,
 Muneribusque Deos implet: feriuntque secures
 Colla torosæ boum, vinctorum cornua vittis.
 Nullus Erechthidis fertur celebratior illo 430
 Illuxisse dies. agitant convivia patres,
 Et medium vulgus: nec non et carmina, vino
 Ingenium faciente, canunt. te, maxime Theseus,
 Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri :
 Quodque Suis secnrus arat Cromyona colonus, 435
 Munus, opusquæ tuum est. tellus Epidauria per te
 Clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem :
 Vidit et immitem Cephesias ora Procrusten ;
 Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleusin.
 Occidit ille Sinis, magnis male viribus usus ; 440
 Qui poterat curvare trabes; et agebat ab alto
 Ad terram late sparsuras corpora pinus.
 Tytus ad Alcathoën, Lelegeïa mœnia, limes
 Composito Scirone patet: sparsique latronis

Terra negat sedem, sedem negat offibus unda : 445
 Quæ jactata diu fertur durasse vetustas
 In scopulos. scopulis nomen Scironis inhæret.
 Si titulos annosque tuos numerare velimus ;
 Facta premant annos. pro te, fortissime, vota
 Publica suscipimus : Bacchi tibi sumimus haustus. 450
 Consonat assensu populi, precibusque faventum
 Regia : nec tota tritis locus ullus in urbe est.
 Nec tamen (usque adeo nulli sincera voluptas ;
 Sollicitique aliquid lætis intervenit) Ægeus
 Gaudia percepit nato secura recepto. 455
 Bella parat Minos : qui quamquam milite, quamquam
 Clavis valet ; patria tamen est firmissimus ira :
 Androgei que necem justis ulciscitur armis.
 Ante tamen bellum vires acquirit amicas :
 Quâque potens habitus, volucri freta classe pererrat. 460
 Hinc Anaphen sibi jungit, et Astypaleia regna ;
 Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello :
 Hinc humilem Myconon, cretisque rura Cimoli,
 Florentemque Cythnon, Scyron, planamque Seriphon,
 Marmoreamque Paron, quâque impia prodidit arcem 465
 Sithonis accepto, quod avara poposcerat, auro.
 Mutata est in avem, quæ nunc quoque diligit aurum ;
 Nigra pedem ; nigris velata monedula pennis.
 At non Oliaros, Didymæque, et Tenos, et Andros,
 Et Gyaros, nitidæque ferax Peparethos olivæ 470
 Gnothias juvere rates : latere inde sinistro
 Cenopiam Minos petit, Æacideia regna.
 Cenopiam veteres appellavere : sed ipse
 Æacus Æginan genetricis nomine dixit.
 Turba ruit, tantæque virum cognoscere famæ 475
 Expedit occurunt illi Telamonque, minorque
 Quam Telamon, Peleus, et proles tertia Phocus.
 Ipse quoque egreditur, tardus gravitate senili,
 Æacus ; et quæ sit veniendi caussa requirit.
 Admonitus patrii luctus suspirat, et illi
 Dicta refert rector populorum talia centum : 480
 Arma juves o: o pro gnato sumpta : piæque

140 P. OVIDII NASONIS

Pars sis militiæ. tumulo solatia posco.
 Huic Asopiades, Petis irrita, dixit, et urbi
 Haud facienda meæ : neque enim conjunctior ulla 485
 Cecropidis hac est tellus. ea foedera nobis.
 Tristis abit, Stabuntque tibi tua foedera magno,
 Dixit : et utilius bellum putat esse minari,
 Quam gerere, atque suas ibi præconfumere vires.
 Classis ab Cœnopiis etiamnum Lyctia muris 490
 Spectari poterat; cum pleno concita velo
 Attica puppis adest, in portusque intrat amicos :
 Quæ Cephalum, patriæque simul mandata ferebat.
 Æacidæ longo juvenes post tempore visum
 Agnovere tamen Cephalum ; dextraque dedere : 495
 Inque patris duxere domum. spectabilis heros,
 Et veteris retinens etiamnum pignora formæ,
 Ingreditur ; iamque tenens popularis olivæ :
 A dextra lævaque duos ætate minores
 Major habet, Clyton et Buten, Pallante creatos. 500
 Postquam congressus primi sua verba tulerunt ;
 Cecropidum Cephalas peragit mandata, rogatque
 Auxilium ; foedusque refert, et jura parentum :
 Imperiumque peti totius Achaïdos addit.
 Sic ubi mandatam juvit facundia causam'; 505
 Æacus in capulo sceptri nitente sinistra,
 Ne petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ.
 Nec dubie vires. quas hæc habet insula, vestras
 Ducite, et omnis eat rerum status iste mearum.
 Robora non desunt : superat mihi miles, et hosti.
 Gratia Dîs ; felix et inexcusabile tempus. 510
 Immo ita sit, Cephalus, crescat tua civibus opto
 Res, ait, adveniens equidem modo gaudia cepi;
 Cum tam pulchra mibi, tam par ætate juventus
 Obvia processit: multos tamen inde requiro,
 Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus. 515
 Æacus ingemuit ; tristique ita voce locutus :
 Flebile principium melior fortuna sequetur.
 Hanc utinam possem vobis memorare! fine ullo
 Ordine nunc repeatam, neu longa ambage morer nos; 520

METAMORPHOSEON LIB. VII. 141

Ofia cinisque jacent, memori quos mente requiris.

Et quota pars illi rerum periere mearum!

Dira lues ira populis Junonis iniquæ

Incidit, exosæ dictas a pellice terras.

Dum visum mortale malum, tantæque latebat 525

Caula nocens cladis; pugnatum est arte medendi.

Exiitum superabat opem; quæ vista jacebat.

Principio cœlum spissa caligine terras

Pressit; et ignavos inclusit nubibus æstus.

Dumque quater junctis implevit cornibus orbem 530

Luna; quater plenum tenuata retexuit orbem,

Lethiferis calidi spirarunt flatibus Austri.

Constat et in fontes vitium venisse, lacusque;

Milliaque incultos serpentum multa per agros

Errasse; atque suis fluvios temerasse venenis. 535

Strage canum prima, volucrumque, oviumque, boumque,

Inque feris subiti deprensa potentia morbi.

Concidere infelix validos miratur arator

Inter opus tauros; medioque recumbere fulco.

Lanigeris gregibus, balatus dantibus ægros, 540

Sponte sua lanæque cadunt, et corpora tabent.

Acer equus quondam, magnæque in pulvere famæ,

Degenerat palmas; veterumque oblitus honorum,

Ad præsepe genit, letho moriturus inertit.

Non aper irasci meminit; non fidere curfu 545

Cerva; nec armentis incurtere fortibus ursi,

Omnia languor habet. silvisque, agrisque, viisque

Corpora feda jacent. vitiantur odoribus auræ.

Mira loquor. non illa canes, avidæque volucres,

Non cani tetigere lupi: dilapſa liqueſcunt; 550

Adilatuque nocent; et agunt contagia late.

Pervenit ad miseros damno graviore colonos

Pettis, et in magnæ dominatur mœnibus urbis.

Viscera torrentur primo: flammæque latentis

Indicium rubor est, et ductus anhelitus ægre.

Aspera lingua tumet; trepidisque arentia venis

Oræ patent: auræque graves captantur hiatu.

Non stratim, non ulla pati velamina possunt:

555

Durasēd in terra ponunt præcordia: nec fit
 Corpus humo gelidum, sed humus de corpore servet. 56c
 Nec moderator adest: inque ipsos fæva medentes
 Erumpit clades; obsuntque auctoribus artes.
 Quo propior quisque est, servitque fidelius ægro;
 In partem lethi citius venit. utque salutis
 Spes abiit; finemque vident in funere morbi; 565
 Indulgent animis: et nulla, quid utile, curaest:
 Utile enim nihil est. passim, positoque pudore,
 Fontibus, et flaviis, puteisque capacibus haerent:
 Nec prius est extincta sitis, quam vita, bibendo.
 Inde graves multi nequeunt consurgere; et ipsi 570
 Immoriuntur aquis: alius tamen haurit et illas.
 Tantaque sunt miseris invisi tædia leæti;
 Profiliunt: aut, si prohibent confistere vires,
 Corpora devolvunt in humum, fugiuntque penates
 Quisque suos: sua cuique domus funesta videtur. 575
 Et quia causa latet, locus est in criminē. notis
 Semianimes errare viis, dum stare valeant,
 Adspiceret; flentes alios, terræque jacentes;
 Lassaque versantes supremo lumina motu.
 [Membraque pendentis tendunt ad fidera cœli,
 Hic, illic ubi mors deprenderat, exhalantes.] 580
 Quid mihi tunc animi fuit? an, quod debuit esse,
 Ut vitam odissem, et cuperem pars esse meorum?
 Quo se cumque acies oculorum flexerat; illic
 Vulgus erat stratum. veluti cum putria motis
 Poma cadunt ramis, agitataque ilice glandes.
 Templa vides contra, gradibus sublimia longis:
 Juppiter illa tenet. quis non altaribus illis
 Irrita thura tulit? quoties pro conjugē conjux,
 Pro gnato genitor, dum verba precantia dicit, 585
 Non exoratis animam finivit in aris:
 Inque manu thuris pars inconsumpta reperta est!
 Admoti quoties templis, dum vota sacerdos
 Concipit, et fundit purum inter cornua vinum,
 Haud expectato ceciderunt vulnere tauri! 590
 Ipse ego sacra Jovi pro me, patriaque, tribusque

Cum facerem natis, mugitus victimā diros
 Edidit: et subito collapsa sine ictibus ullis
 Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
 Fibra quoque ægra notas veri, monitusque Deorum 606
 Prodiderat. tristes penetrant ad viscera morbi.
 Ante facros vidi projecta cadavera postes,
 Ante ipsas, quo mors foret invidiosior, aras.
 Pars animam laqueo claudunt; mortisque timorem
 Morte fugant: ultroque vocant venientia fata. 605
 Corpora missa neci nullis de more feruntur
 Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
 Aut inhumata premunt terras: aut dantur in altos
 Indotata rogos. et jam reverentia nulla est:
 Deque rogis pugnant: alienisque ignibus ardent. 610
 Qui lachrymæ, defunt: indeflæque vagantur
 Natarum matrumque animæ, juvenumque senumque
 Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
 Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
 Juppiter ô, dixi, si te non falsa loquuntur 615
 Dicta sub amplexus Æginæ Asopidos ifse:
 Nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem;
 Aut mihi redde meos: aut me quoque conde sepulchro,
 Ille notam fulgore dedit, tonitruque secundo.
 Accipio, fintque ista precor felicia mentis 620
 Signa tuæ, dixi: quod das mihi, pigneror, omen.
 Forte fuit juxta patulis rarissima ramis,
 Sacra Jovi, quercus de semine Dodonæo.
 Hic nos frugilegas adspeximus agmine longo
 Grande onus exiguo formicas ore getentes, 625
 Rugofoque suum servantes cortice callem.
 Dum numerum miror, Totidem, pater optime, dixi,
 Tu mihi dā cives: et inania mœnia reple.
 Intremuit, ramisque sonum sine flamme motis
 Alta dedit quercus. pavido mihi membra timore 630
 Horruerant, stabantque comæ. tamen oscula terræ,
 Roboribusque dedis: nec me sperare fatebar;
 Sperabam tamen: atque animo mea vota fovebam.
 Nox subit: et curis exercita corpora somnus

Occupat. ante oculos eadem mihi quercus adesse, 635
 Et ramos totidem, totidemque animalia ramis
 Ferre suis visa est; parilique tremiscere motu:
 Graniferumque agmen subiectis spargere in arvis.
 Crescere quod subito, et majus majusque videri,
 Ac sc tollere humo: rectoque adfistere truncō; 640
 Et maciem numerumque pedum, nigrumque colorem
 Ponere; et humanam membris inducere formam.
 Somnus abit. damno vigilans mea visa; querorque
 In Superis opis esse nihil. at in ædibus ingens
 Murmur erat: vocesque hominum exaudire videbar, 645
 Jam mihi desuetas. dum suspicor has quoque somni;
 Ecce venit Telamon properus: foribusque reclusis,
 Speque fideque, pater, dixit, majora videbis.
 Egredere, egredior; qualesque in imagine somni
 Vīsus eram vidisse viros; ex ordine tales 650
 Aspicio, agnoscōque. adeunt; regemque salutant.
 Vota Jovi solvo, populisque recentibus urbem
 Partior, et vacuos priscis cultoribus agros;
 Myrmidonasque voco: nec origine nomina fraudo.
 Corpora vidiſſi. mores, quos ante gerebant, 655
 Nunc quoque habent; parcumque genus, patiensque la-
 borum,
 Quæſitique tenax, et qui quæſita refervent.
 Hi te ad bella, pares annis animisque, sequentur;
 Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
 (Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros. 660
 Talibus atque aliis longum sermonibus illi
 Implevere diem lucis pars ultima mensæ
 Est data, nox somnis. jubar aureus extulerat Sol:
 Flabat adhuc eurus; reddituraque vela tenebat.
 Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior ætas, 665
 Ad regem Cephalus, simul et Pallante creati
 Conveniunt. sed adhuc regem sopor altus habebat.
 Excipit Æacides illos in limine Phocus:
 Nam Telamon, fraterque, viros ad bella legebant.
 Phocus in interius spatiū pulchrosque recessus 670
 Cecropidas ducit: cum queis simul ipſe reſedit:

Adspicit Æolidei ignota ex arbore factum
 Ferre manu jaculum ; cuius fuit aurea cuspis.
 Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
 Sum nemorum studiosus, ait, cædisque ferinæ: 675
 Qua tamen e silva teneas hastile recisum,
 Jamdudum dubito: certe, si fraxinus esset,
 Fulva colore foret: si cornus; nodus inesset,
 Unde sit ignoro: sed non formosius isto
 Viderunt oculi telum jaculabile nostri. 680
 Excipit Aetæis e fratribus alter: et, Usum
 Majorem specie mirabere, dixit, in isto,
 Consequitur, quodcumque petit: Fortunaque missum
 Non regit; et revolat, nullo referente, cruentum.
 Tum vero juvenis Nereius omnia quaerit: 685
 Cur sit, et unde datum; quis tanti muneris auctor.
 Quæ petit, ille refert, sed, quæ narrare pudori est,
 Qua tulerit mercede, filet: tactusque dolore
 Conjugis amissæ, lacrimis ita fatur oboris:
 Hoc me, nate Dea, (quis possit credere?) telum 690
 Flere facit, facietque diu; si vivere nobis
 Fata diu dederint. hoc me cum conjugæ chara
 Perdidit. hoc utinam caruissim munere semper!
 Procris erat (si forte magis pervenit ad aures
 Orithyia tuas) raptæ foror Orithyiae. 695
 Si faciem moreisque velis conferre duarum;
 Dignior ipsa rapi. pater hanc mihi junxit Erechtheus:
 Hanc mihi junxit Aenor. felix dicebar, eramque:
 (Non ita Dis vifum est) ac nunc quoque forfitan essem.
 Alter agebatur post facra jugalia mensis; 700
 Cum me, cornigeris tendentem retia cervis,
 Vertice de summo semper florentis Hymetti
 Lutea mane videt pulsis Aurora tenebris:
 Invitumque rapit. liceat mihi vera referre
 Pace Deæ, quod sit roseo spectabilis ore, 705
 Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
 Nectareis quod alatur aquis; ego Procrin amabam:
 Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.

Sacra tori, coitusque novos, thalamosque recentes,
 Primaque deserti referebam foedera lecti. 710
 Mota Dea est: et, Siste tuas, ingrate, querelas;
 Procrin habe, dixit, quod si mea provida mens est;
 Non habuisse voles. meque illi irata remisit.
 Dum redeo, mecumque Deæ memorata retracto;
 Esse metus cœpit, ne jūra jugalia conjux 715
 Non bene servasset. faciesque ætasque jubebant
 Credere adulterium: prohibebant credere mores.
 Sed tamen absueram: sed et hæc erat, unde redibam,
 Criminis exemplum: sed cuncta timemus amantes.
 Quærere, quo doleam. studeo; donisque pudicam 720
 Sollicitare fidem favet huic Aurora timori:
 Immutatque meam (videor sensisse) figuram.
 Palladias ineo, non cognoscendus, Athenas:
 Ingrediorque domum culpa domus ipsa carebat:
 Castraque signa dabat: dominoque erat anxia rapto. 725
 Vix aditu per mille dolos ad Erechtila facto;
 Ut vidi, obstupui: meditataque pene reliqui
 Tentamenta fide: male me, quin vera faterer,
 Continui; male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
 Tristis erat: sed nulla tamen formosior illa 730
 Esse potest tristi; desiderioque calebat
 Conjugis abrepti. tu collige, qualis in illa,
 Phœce, decor fuerit; quam sic dolor ipse decebat.
 Quid referam, quoties tentamina nostra pudici
 Reppulerint mores? quoties, Ego, dixerit, uni 735
 Servor ubicumque est: uni mea gaudia servo?
 Cui non ista fide satis experientia fano
 Magna foret? non sum contentus; et in mea pugno
 Vulnera; dum census dare me pro nocte paciscor.
 Muneraque augendo tandem dubitare coëgi 740
 Exclamo: Male tectus ego en, male pactus adulter
 Verus eram conjux: me, perfida, teste teneris.
 Illa nihil: tacito tantummodo victa pudore
 Infidiosa malo cum conjugé limina fugit:
 Offensaque mei genus omne perosa virorūp 745

Montibus errabat, studiis operata Diana.
 Tum mihi deserto violentior ignis ad offa
 Pervenit: orabam veniam; et peccasse fatebar.
 Et potuisse datis simili succumbere culpæ
 Me quoque muneribus; si munera tanta darentur. 750
 Hoc mihi confessō, læsum prius ulta pudorem,
 Redditur, et dulces concorditer exigit annos.
 Dat mihi præterea, tamquam se parva dedisset
 Dona, canem munus: quem cum sua traderet illi
 Cynthia, Currendo superabit, dixerat, omnes. 755
 Dat simul et jaculum; manibus quod (cernis) habemus.
 Muneris alterius quæ sit fortuna requiris?
 Accipe. mirandi novitate movebere facti.
 Carmina Laïades non intellecta priorum
 Solverat ingeniis; et præcipitata jacebat, 760
 Immemor ambagum, vates obscura, suarum.
 Scilicet alma Themis non talia linquit inulta.
 Proutinus Aöniis immittitur altera Thebis
 Pestis; et exitio multi pecorumque suoque
 Rurigenæ pavere feram. vicina juventus
 Venimus; et latos indagine cinximus agros.
 Illa levi velox superabat retia saltu:
 Summaque transibat positarum lina plagarum.
 Copula detrahitur canibus, quas illa sequentes
 Effugit, et volueri non segnitus alite ludit. 765
 Poscor et ipse meum consensu Lælapa magno.
 Muneris hoc nomen. jamdudum vincula pugnat
 Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
 Vix bene missus erat, nec jam poteramus, ubi esset,
 Scire. pedum calidus vestigia pulvis habebat. 770
 Ipse oculis erectus erat. non ocior illo
 Hasta, nec excussæ contorto verbere glandes,
 Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
 Collis apex medii subjectis imminet arvis:
 Tollor eo, capioque novi spectacula cursus: 775
 Quo modo déprendi, modo te subducere ab ipso
 Vulnera visa feræ est, nec limite callida recto,

In spatiumve fugit; sed decipit ora sequentis:
 Et reddit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
 Imminet hic, sequiturque parem: similisque tenenti 785
 Non tenet, et vacuos exercet in aëra morsus,
 Ad jaculi vertebar opem: quod dextera librat
 Dum mea; dum digitos amentis indere tento;
 Lumina deflexi: revocataque rursus eodem
 Rettuleram, medio (mirum) duo marmora campo 790
 Adspicio; fugere hoc, illud latrare putares.
 Scilicet invictos ambo certamine cursus
 Esse Deus voluit; si quis Deus adfuit illis.
 Haec tenus: et tacuit. Jaculo quod crimen in ipso?
 Phocus ait. jaculi sic crimina reddidit ille. 795
 Gaudia principium nostri fint, Phoce, doloris.
 Illa prius referam. juvat o meminisse beati
 Temporis, Æacida, quo primos rite per annos
 Conjuge eram felix; felix erat illa marito.
 Mutua cura duos, et amor socialis habebat, 800
 Nec Jovis illa meo thalamos præferret amori:
 Nec me quæ caperet, non si Venus ipsa veniret,
 Ulla erat. æquales urebant pectora flammæ.
 Sole fere radiis feriente cacumina primis,
 Venatum in silvas juveniliter ire solebam: 805
 Nec mecum famulos, nec equos, nec naribus acres
 Ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam.
 Tatus eram jaculo, sed cum satiata ferinæ
 Dextera cædis erat: repetebam frigus, et umbras.
 Et, quæ de gelidis halabat vallibus, auram. 810
 Aura petebatur medio mihi lenis in æstu:
 Auram expectabam: requies erat illa labori.
 Aura (recordor enim) venias, cantare solebam:
 Meque juves, intresque sinus, gratissima, nostros:
 Utque facis, relevare velis, quibus urimur, æstus. 815
 Foritan addiderim (sic mea fata trahebant)
 Elanditias plures: et, Tu mihi magna voluptas,
 Dicere sim solitus: tu me reficisque fovesque:
 Tu facis, ut silvas, ut amem loca sola: meoque

METAMORPHOSEON LIB. VII. 149

Spiritus iste tuus semper captatur ab ore. 820
 Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
 Nescio quis: nomenque auræ tam saepe vocatum
 Esse putans Nymphæ, Nympham mihi credit amari.
 Criminis extemplo ficti temerarius auctor
 Procris adit: linguaque refert audita fusura, 815
 Credula res amor est. subito collapsa dolore,
 Ut sibi narratur, cecidit: longoque refecta
 Tempore; se miseram, se fati dixit iniqui:
 Deque fide questa est: et crimine concita vano,
 Quod nihil est, metuit; metuit sine corpore nomen: 820
 Et dolet infelix veluti de pellice vera.
 Sæpe tamen dubitat; speratque miserrima falli:
 Indicioque fidem negat; et nisi viderit ipsa,
 Damnatura sui non est delictam ariti,
 Postera depulerant Auroræ lumina noctem: 835
 Egressior, silvasque peto; victorque per herbas,
 Aura veni, dixi, nostroque medere labori.
 Et subito gemitus inter mea verba videbar
 Nescio quos audisse. Veni, tamen, optima, dixi.
 Fronde levem rursus strepitum faciente caduca, 840
 Sum ratus esse feram: telumque volatile misi.
 Procris erat: medioque tenens in pectore vulnus
 Hei mihi! conclamat. vox est ubi cognita fidæ
 Conjugis; ad voce in præcepis amensque cucurri.
 Semanimem, et sparsas fœdantem sanguine vestes, 845
 Et sua (me miserum!) de vulnere dona trahentem
 Invenio: corpusque meo mihi charius ulnis
 Sontibus attollo: scitisque a pectore veste
 Vulnera saeva ligo: conorque inhibere cruentem:
 Neu me morte sua sceleratum deserat, oro. 850
 Viribus illa carens, et jam moribunda, coëgit
 Hæc se pauca loqui: Per nostri fœdera leffi,
 Perque Deos supplex oro, superosque, meosque;
 Per si quid merui de te bene; porque manentem
 Nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem;
 Ne thalamis Auram patiare innubere nostris. (855
 Dixit: et errorem tum denique nominis esse

Et sensi, et docui. sed quid docuisse juvabat?
Labitur; et parvæ fugiunt cum sanguine vires.
Dumque aliquid spectare potest; me spectat: et in me 860
Infelicem animam nostroque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori secura videtur.
Flentibus hæc lacrimans heros memorabat; et ecce
Æacus ingreditur duplici cum prole, novoque
Milite; quem Cephalus cum fortibus accipit armis. 865.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N

L I B E R V I I I .

J A M nitidum retegente diem, noctisque fugante
Tempora Lucifero, cadit Eurus; et humida sur-
gunt

Nubila. dant placidi cursum redeuntibus Austri
Æacidis, Ccephaloque, quibus feliciter acti
Ante exspectatum portus tenuere petitos.

5

Interea Minos Lelegeia litora vestat:
Prætentatque sui vires Mavortis in urbe
Alcathoi, quam Nifus habet, cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de vertice canos
Crinis inhærebat, magni fiducia regni.

10

Sexta resurgebant orientis cornua Phœbes:
Et pendebat adhuc belli Fortuna; diuque
Inter utrumque volat dubiis Victoria pennis.

Regia turris erat vocalibus addita muris:
In quibus auratam proles Latoia fertur
Deposuisse lyram: saxo sonus ejus inhæsit.
Sæpe illuc solita est adscendere filia Nisi;

15

Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tum cum pax esset, bello quoque sæpe solebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Jamque mora belli procerum quoque nomina norat,

20

Agmaque, equosque, habitusque, Cydoneasque pharetras.
Noverat ante alias faciem ducis Europæi;
Plus etiam, quam nosse sat est, hac judice, Minos,
Seu caput abdiderat crista caffide pennis,

25

In galea formosus erat: seu sumpferat auro.

Fulgentem clypeum, clypeum sumptuose decebat.
 Torserat adductis hastilia lenta lacertis:
 Laudabat virgo junctam cum viribus artem.
 Imposito pàtulos calatho finuaverat arcus : 30
 Sic Phœbum sumptis jurabat stare sagittis.
 Cum vero faciem dempto nudaverat ære,
 Purpureusque albi stratis insignia pictis
 Terga premebat equi, spumantiaque ora regebat:
 Vix sua, vix fanæ virgo Niseia compos 35
 Mentis erat. felix jaculum, quod tangerebat ille,
 Quæque manu premeret, felicia frena vocabat.
 Impetus est illi, (liceat modo) ferre per agmen
 Virgineos hostile gradus: est impetus illi,
 Turribus e summis in Gnosia mittere corpus 40
 Castra; vel æratus hosti recludere portas:
 Vel si quid Minos aliud velit. utque sedebat
 Candida Dictæi spectans tenteria regis;
 Læter, ait, doleamne geri lacrymabile bellum,
 In dubio est. doleo quod Minos hostis amanti est. 45
 Sed nisi bella forent, numquid mihi cognitus esset?
 Me tamen accepta poterat deponere bellum
 Qbside: me comitem, me pacis pignus habere.
 Si, quæ te peperit, talis, pulcherrime rerum,
 Qualis es ipse, fuit; merito Deus arsit in illa. 50
 O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
 Gnoiaci possim castris infistere regis:
 Fassaque me, flammæque meas, quâ dote, rogarem,
 Vellit emi! tantum patrias ne posceret arces.
 Nam pereant potius sperata cubilia; quam sim 55
 Proditione potens. quævis sæpe utile vinci
 Victoris placidi fecit clementia multis.
 Justa facit certe pro nato bella perempto:
 In causaque vellit. causamque tuentibus armis,
 Ut puto, vincemur. qui si manet exitus urbem; 60
 Cur suus hæc illi reserabit moenia Mavors,
 Et non noster amor? melius sine cæde, moraque,
 Impensaque sui poterit superare crux.
 Quam metuo certe, ne quis tua pectora, Minos,

Vulneret imprudens! quis enim tam dirus, ut in te 65
 Dirigere immiti, nisi nescius, audeat hastam?
 Coepit placent, et stat sententia tradere mecum
 Dotalem patriam; finemque imponere bello.
 Verum velle parum est, aditus custodia servat:
 Claustraque portarum genitor tenet, hunc ego solum 70
 Infelix timeo: solus mea vota moratur.
 Di facerent, sine patre forem! sibi quisque profecto
 Fit Deus, ignavis precibus Fortuna repugnat.
 Altera jamdudum succensa Cupidine tanto
 Perdere gauderet, quodcumque obstaret amori. 75
 Et cur illa foret me fortior? ire per ignes,
 Per gladios ausim, neque in hoc tamen ignibus ullis,
 Aut gladiis opus est: opus est mihi crine paterno.
 Illa mini est auro pretiosior: illa beatam
 Purpura me, votique mei factura potentem. 80
 Talia dicenti, curarum maxima nutrix
 Nox intervenit; tenebrisque audacia crevit.
 Prima quies aderat; qua curis fessa diurnis
 Pectora somnus habet, thalamos taciturna paternos
 Intrat: et (heu facinus!) fatali nata parentem, 85
 Crine suum spoliat: praedaque potita nefanda
 Pert secum spolium sceleris; progressaque porta
 Per medios hostes (meritis fiducia tanta est)
 Pervenit ad regem: quem sic adfata paventem:
 Suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
 Scylla, tibi trado patriosque meosque Penates.
 Praemia nulla peto, nisi te. cape pignus amoris
 Purpureum crinem. nec me nunc tradere crinem,
 Sed patrium tibi crede caput. scelerataque dextrâ
 Munera porrexit. Minos porrecta refugit.
 Turbatusque novi respondit imagine faeti:
 Di te subimoveant, ô nostri infamia secli,
 Orbe suo: tellusque tibi pontusque negentur.
 Certe ego non patiar Jovis incunabula Creten,
 Quæ meus eit orbis, tantum contingere monstrum, 100
 Dixit: et, ut leges captis justissimus auctor
 Hostibus impausit, clasis retinacula solvi

154 P. OVIDII NASONIS

Jussit; et æratas impelli remige puppes.

Scylla, freto postquam deductas nare carinas,

Nec præstare ducem sceleris sibi præmia vidi;

105

Confusus p[ro]is precibus violentam transit in iram:

Intendensque manus, passis furibunda capillis,

Quo fugis, exclamat, meritorum auctore relata,

O patriæ prælate meæ. prælate parenti?

Quo fugis, immitis? cuius victoria nostrum

110

Et scelus, et me. itum est. nec te data manera, nec te

Noster movit amor; nec quod spes omnis in unum

Te mea co. gesta est? nam quo deserta revertar?

In patriam? superata jacet. sed finge manere:

Proditione mea clausa est mihi. patris ad ora?

115

Quæ tibi donavi. cives odere merentem:

Finimini exemplum metuunt. obstruximus orbem

Terrarum, nobis ut Crete sola pateret.

Hac quoque si prohibes, si nos, ingrate, relinquis,

Non genetrix Europa tibi, sed inhospiæ Syrtis,

120

Armeniæve tigres, Austrove agitata Charybdis.

Nec Jove tu natus: nec mater imagine tauri

Ducta tua est. generis falsa est ea fabula vestri.

Et ferus, et captus nullius amore juvencæ

Qui te progenuit, taurus fuit. exige pœnas;

125

Nisi pater. gaudete malis modo prodita nostris

Moenia: nam fateor. merui; et sum digna perire.

Me tamen ex illis aliquis, quos impia læsi,

Me perimat. cur, qui vicisti criminè nostro,

Insequeris crimen? scelus hoc patriæque patrique; 130

Officium tibi sit. te vere conjugæ digna est,

Quæ torvum ligno decepit adultera taurum;

Diffortemque utero foetum tulit. ecquid ad aures

Pervenient mea dicta tuas? an inania venti

Verba ferunt; idemque tuas, ingrate, carinas?

135

Jam jam Pasiphaënon est mirabile taurum

Præposuisse tibi: tu plus feritis habebas.

Me miseram! properare juvat: divulsaque remis

Unda sonat. mecum simul ah! mea terra recedit,

Ni agis, o frustra meritorum oblitæ nitorum,

140

METAMORPHOSEON LIB. VIII. 155

Insequar invitum: puppimque amplexa recurvam,

Per freta longa trahar. vix dixerat; insilit undas;

[Consequiturque rates, faciente Cupidine vires.]

Gnosiacæque hæret comes invidiosa carinæ.

Quam pater ut vidit, (nam jam pendebat in auras, 145

Et modo factus erat fulvis Halyætos alis)

Ibat, ut hærentem rostro lanijaret adunco.

Illa metu puppim dimittit: at aura cadentem

Sustinuisse levis, ne tangeret æquora, viâ est.

Pluma fuit. plumis in avem mutata vocatur

150

Ciris: et a tonsô est hoc nomen adepta capillo.

Vota Jovi Minos taurorum corpora centum

Solvit, ut egressus ratibus Curetida terram

Contigit; et spoliis decorata est regia fixis.

Creverat opprobrium generis: fœdumque patebat 155

Matris adulterium monstri novitate biformis.

Destinat hunc Minos thalamis removere pudorem;

Multiplicique domo, cæcique includere testis.

Dædalus, ingenio fabræ celeberrimus artis,

Ponit opus: turbatque notas, et lumina flexum

160

Dicit in errorem variarum ambage viarum.

Non fecus ac liquidus Phrygiis Mæandros in arvis

Ludit; et ambiguo lapsu refluitque fluitque:

Occurrensque sibi venturas adspicit undas:

Et nunc ad fontes, nunc in mare versus apertum,

165

Incertas exercet aquas. ita Dædalus implet

Innumeræ errore vias: vixque ipse reverti

Ad limen potuit; tanta est fallacia testi.

Quo postquam tauri geminam juvenisque figuram

Clausit; et Aætæo bis pastum sanguine monstrum

170

Tertia fors annis domuit repetita novenis;

Utque ope virginæ, nullis iterata priorum,

Janua difficultis filo est inventa relecto;

Protinus Ægides, rapta Minoïde, Dian

Vela dedit: comitemque suam crudelis in illo

175

Litore deseruit. deseræ, et multa querenti,

Amplexus et opem Liber tulit. utque perenni

Sidere clara foret, sumptam de fronte coronam.

Immisit cœlo. tenues volat illa per auras:
 Dumque volat; gemmæ subitos vertuntur in ignes: 189
 Consistuntque loco, specie remanente Coronæ,
 Qui medius Nixique genu est, anguemque tenentis.
 Dædalus interea Creten, longumque perosus
 Exsiliū, taetusque soli natalis amore;
 Clausus erat pelago. Terras licet, inquit, et undas 185
 Obstruat: at cœlum certe patet. ibimus illac.
 Omnia possideat; non possidet aëra Minos.
 Dixit: et ignotas animum dimittit in artes:
 Naturamque novat. nam ponit in ordine pennas,
 A minima coepitas, longam breviore sequenti: 193
 Ut clivo crevissè putes. sic rustica quondam
 Fistula disparibus paulatim surgit avenis.
 Tum lino medias, et ceris adligat imas.
 Atque ita compositas parvo curvamine flectit;
 Ut veras imitentur aves. puer Icarus una 195
 Stabat: et, ignarus sua se tractare pericla,
 Ore renidenti, modo quas vaga moverat aura,
 Captabat plumas: flavam modo pollice ceram
 Mollibat; lusuque suo mirabile patris
 Impediebat opus. postquam manus ultima cceptis 199
 Imposita est; geminas opifex libravit in alas
 Ipse suum corpus: motaque pependit in aura.
 Instruit et natum: Medioque ut limite curras,
 Icare, ait, moneo. ne, si demissior ibis,
 Unda gravet pennas; si celsior, ignis adurat. 105
 Inter utrumque vola. nec te spectare Boöten,
 Aut Helicen jubeo, strictumve Orionis ensim.
 Me duce, carpe viam. pariter præcepta volandi
 Tradit; et ignotas humeris adcommodat alas.
 Inter opus monitusque genæ maduere seniles: 110
 Et patriæ tremuere manus. dedit oscula nato
 Non iterum repetenda suo: pennisque levatus
 Ante volat; comitique timet velut ales ab alto,
 Quæ teneram prolem producit in aëra nido.
 Hortaturque sequi; damnosasque erudit artes: 115
 Et moyet ipse suas, et nati respicit alas.

Hos aliquis, tremula dum captat arundine pisces,
 Aut pastor baculo, stivâve innixus arator,
 Vidit; et obstupuit: quique æthera carpere possent,
 Credidit esse Deos. et jam Junonia lœva 223
 Parte Samos fuerant, Delosque, Parosque relictæ:
 Dextra Lebynthos erant, fæcundaque melle Calymne.
 Cum puer audaci cœpit gaudere volatu;
 Deseruitque ducem: cœlique cupidine tactus
 Altius egit iter. rapidi vicinia Solis 225
 Mollit oderatas, pennarum vincula, ceras.
 Tabuerant ceræ: nudos quatit ille lacertos:
 Remigioque carens non ulla percipit auras.
 Oraque cœrulea, patrium clamantia nomen,
 Excipiuntur aquâ: quæ nomen traxit ab illo. 230
 At pater infelix, nec jam pater, Icare, dixit,
 Icare, dixit, ubi es? quâ te regione requiram?
 Icare, dicebat: pennas adspexit in undis,
 Devovitque suas artes; corpusque sepulcro
 Condidit, et tellus a nomine dicta sepulti. 235
 Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
 Gerrula ramosa profexit ab ilice Perdix:
 Et plausit pennis: testataque gaudia cantu est,
 Unica tunc volucris; nec visa prioribus annis,
 Factaque nuper avis, longum tibi, Dædale, crimen. 240
 Namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendam
 Progeniem germana suam, natalibus actis
 Bis puerum senis, animi ad præcepta rapacis.
 Ille etiam medio spinas in pisces notatas
 Traxit in exemplum: ferroque incidit acuto 245
 Perpetuos dentes; et ferræ repperit usum:
 Primus et ex uno duo ferrea brachia nodo
 Vinxit; ut, æquali spatio distantibus illis,
 Altera pars staret; pars altera duceret orbem.
 Dædalus invidit; sacrâque ex arce Minervæ 250
 Præcipitem mittit, lapsum mentitus: at illum,
 Quæ favet ingenii, exceptit Pallas: avemque
 Reddidit. et medio velavit in aëre pennis.
 Sed vigor ingenii quondam velocis in alas,

Inque pedes abiit. nomen, quod et ante, remansit. 255
 Non tamen hæc alte volucris sua corpora tollit,
 Nec facit in ramis, altoque cacumine, nidos ;
 Propter humum volitat : ponitque in sepibus ova :
 Antiquique memor metuit sublimia casus.

Jamque fatigatum tellus Ætnæ tenebat 260
 Dædalon : et sumptis pro supplice Cocalus armis
 Mitis habebatur. jam lamentabile Athenæ
 Pendere desierant Thesea laude tributum.
 Templa coronantur : bellatricemque Minervam
 Cum Jove Disque vocant aliis: quos sanguine voto, 265
 Muneribusque datis, et acerris thuris adorant.
 Sparserat Argolicas nomen vaga Fama per urbes
 Theseos : et populi, quos dives Achaia cepit,
 Hujus opem magnis imploravere periclis :
 Hujus opem Calydon, quamvis Meleagron haberet, 270
 Sollicita supplex petiit prece. causa petendi
 Sus erat, infestæ famulus vindexque Dianaæ.
 Ænea namque ferunt, pleni successibus anni,
 Primitias, frugem Cereri, sua vina Lyæo,
 Palladios flavæ latices libasse Minervæ. 275
 Cceptus ab agricolis Superos pervenit ad omnes
 Invidiosus honos : solas sine thure relicta
 Præteritæ cessasse ferunt Latoidos aras.
 Tangit et ira Deos. At non impune feremus ;
 Quæque inhonoratae, non et dicemur insultæ ; 280
 Inquit : et Oceneos fultorem spreta per agros
 Misit aprum : quanto maiores herbida tauros
 Non habet Epiros: sed habent Sicula arva minores.
 Sanguine et igne micant oculi, riget ardua cervix ;
 [Et setæ denfis similes hastilibus horrent :] 285
 Stantque velut vallum, vel ut alta hastilia setæ.
 Fervida cum rauco latos stridore per armos
 Spuma fluit : dentes æquantur dentibus Indis.
 Fulmen ab ore venit : frondes adflatibus ardent.
 Is modo crescenti segetes proculat in herba : 290
 Nunc matura metit fleturi vota coloni :
 Et Cererem in spicis intercipit, area frustra,

Et frustra exspectant promissas horrea messes.
 Sternuntur gravi^{di} longo cum palmite fœtus,
 Baccaque cum ramis semper frondentis olivæ. 295
 Sævit et in pecudes. non has pastorve canesve,
 Non armenta truces possunt defendere tauri.
 Diffugiunt populi: nec se, nisi mœnibus urbis,
 Esse putant tutos: donec Meleagros, et una
 Læta manus juvenum coi^{re} cupidine laudis. 300
 Tyndaridæ gemini, spectatus cæstibus alter,
 Aker equo; primæque ratis molitor Iâson,
 Et cum Pirithöō felix concordia Theseus,
 Et duo Theseiæ, prolesque Aphareïa Lynceus,
 Et velox Idas; et jam non femina Cæneus, 305
 Leucippusque ferox, jaculoque insignis Acastus,
 Hippothoosque, Dryasque, et cretus Amyntore Phœnix,
 Aëtoridæque pares, et missus ab Elide Phyleus.
 Nec Telamon aberat, magnive creator Achillis:
 Cumque Pheretiade et Hyanteo Iölao 310
 Impiger Eurytion, et cursu invictus Echion,
 Naryciusque Lelex, Panopeusque, Hyleusque, feroxque
 Hippalus, et primis etiamnum Nestor in armis.
 Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis;
 Penelopesque sacer, cum Parrhafio Ancæo, 315
 Ampycidesque sagax, et adhuc a conjugè tutus
 Oëclides, nemorisque decus Tegeæa Lycei.
 Rasilis huic summani mordebat fibula vestem;
 Crinis erat simplex, nodum collectus in unum:
 Ex humero pendens resonabat eburnea lævo 320
 Telorum custos: arcum quoque læva tenebat.
 Talis erat cultus: facies, quam dicere vere
 Virgineam in puer^o, puerilem in virgine posses.
 Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
 Optavit, renuente Deo; flamasque latentes 325
 Hausit, et, O felix, si quem dignabitur, inquit,
 Ista virum! nec plura finunt tempusque pudorque
 Dicere: majus opus magni certaminis urget.
 Silva frequens trabibus, quam nulla ceciderat ætas,
 Incipit a piano: devexaque prospicit arva. 330

Quo postquam venere viri ; pars retia tendunt :
 Vincula pars adimunt canibus : pars pressa sequuntur
 Signa pedum : cupiuntque suum reperire periculum.
 Concava vallis erat : quâ se demittere rivi
 Adfuerant pluvialis aquæ. tenet ima lacunæ 335
 Lenta salix, ulvæque leves, juncique palustres,
 Viminaque, et longa parvæ sub arundine cannæ.
 Hinc aper excitus medios violentus in hostes
 Fertur, ut excusis elisi nubibus ignes.
 Sternitur incursu nemus : et propulsa fragorem
 Silva dat. exclamant juvenes : prætentaque forti
 Tela tenent dextrâ, lato vibrantia ferro.
 Ille ruit ; spargitque canes, ut quisque ruent
 Obstet : et obliquo latrantes dissipat ictu.
 Cuspis Echionio primum contorta lacerto 345
 Vana fuit : truncoque dedit leve vulnus acerne.
 Proxima, si nimiis mittentis viribus usq;
 Non foret, in tergo visa est hæsura petito :
 Longius it : auctor teli Pagasæus Iason.
 Phœbe, ait Ampycides, si te coluique, coloque ;
 Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
 Quâ potuit, precibus Deus adnuit. ictus ab illo,
 Sed fine vulnere, aper : ferrum Diana volanti
 Abstulerat jaculo : lignum sine acumine venit.
 Ira feri mota est : nec fulmine lenius arsit : 355
 Lux micat ex oculis, spiratque e pectore flamma.
 Utque volat moles, adducto concita nervo,
 Cum petit aut muros, aut plenas milite turres ;
 In juvenes vasto sic impete vulnificus fus
 Fertur : et Eupalamon Pelagonaque, dextra tuentes 360
 Cornua, prosternit. socii rapuere jacentes,
 At non lethiferos effugit Enæsimus ictus,
 Hippocoonte satus. trepidantem, et terga parantem
 Vertere, succiso liquerunt poplite nervi.
 Foritan et Pylius citra Trojana perisset
 Tempora : sed sump:o posita conamine ab hafta,
 Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis :
 Despexitque, loco tutus, quem fugerat, hostem.

Dentibus ille ferox in querno stipite tritis,
Imminet exitio, firendenque recentibus armis 370
Othriadæ magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum coelestia fidera, fratres,
Ambo conspicui nive candidioribus albâ
Vectabantur equis : ambo vibrata per auras
Hastrarum tremulo quatiebant spicula motu. 375
Vulnera fecissent ; nisi fetiger inter opacas
Nec jaculis, issent, nec equo loca pervia, silvas.
Persequitur Telamon : studioque incautus eundi,
Pronus ab arboreâ cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleu ; celerem Tegeæ sagittam 380
Impofuit nervo, finuatoque expulit arcu :
Fixa sub aure feri summum destringit arundo
Corpus : et exiguo rubefecit sanguine fetas.
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quam Meleagros erat. primus vidisse putatur ; 385
Et primus sociis visum ostendisse cruentem :
Et, Meritum, dixisse, feres virtutis honorem.
Erubuere viri : seque exhortantur ; et addunt
Cum clamore animos : jacintque fine ordine tela.
Turba nocet jactis : et, quos petit, impedit ictus. 390
Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas,
Discite femineis quid tela virilia præstent.
O juvenes, operique meo concedite, dixit.
Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis ;
Hunc tamen invitâ perimet mea dextra Dianâ. 395
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore :
Ancipitemque manu tollens utrâque securim,
Institerat digitis, primos suspensus in attus,
Occupat audacem : quâque est via proxima letho,
Summa ferus geminos direxit in inguina dentes. 400
Concidit Ancaeus : glomerataque sanguine multo
Vilcera, lapsa flunt : madefactaque terra cruento est.
Ibat in adversum, proles Ixionis, hofern
Pirithous, validâ quatiens venabula dextrâ.
Cui procul Ægides, O me mihi charior, inquit, 405
Pars animæ consiste meis : licet emittere esse

Fortibus : Ancæo nocuit temeraria virtus.
 Dixit : et æratâ torcit grave cuspipe cornum :
 Quo bene librato, votique potente futuro,
 Ostentit esculeâ frondosus ab arbore ramus. 410
 Mihi et Æsonides jaculum : quod caius ab illo
 Vertit in immeriti fatum latrantis, et, inter
 Ilia conjectum, tellure per ilia fixum est.
 At manus Oenidæ variat : missisque duabus,
 Hasta prior terrâ, medio stetit altera tergo, 415
 Nec mora : dum sœvit, dum corpora versat in orbem ;
 Stridentemque novo spumam cum sanguine fundit :
 Vulneris auctor adest : hostemque irritat ad iram :
 Splendidaque adversos venabula condit in armos.
 Gaudia testantur socii clamore secundo ; 420
 Vietricemque petunt dextræ conjungere dextram :
 Immanemque ferum, multâ tellure jacentem,
 Mirantes spectant : neque adhuc contingere tutum
 Esse putant : sed tela tamen sua quisque cruentant.
 Ipse pede imposito caput exitiabile pressit : 425
 Atque ita, Sume mei spolium, Nonacria, juris,
 Dixit : et in partem veniat mihi gloria tecum,
 Protinus exuvias, rigidis horrentia setis
 Terga dat, et magnis insignia dentibus ora.
 Illi lætitiae est cum munere muneris auctor. 430
 Invidere alii ; totoque erat agmine murmur,
 E quibus, ingenti tendentes brachia voce,
 Pone age, nec titulos intercipe, fæmina, nostros,
 Theftiadæ clamant : neu te fiducia formæ
 Decipiat ; longeque tuo sit captus amore
 Auctor : et huic admunt munus, jus muneris illi. 435
 Non tulit ; et tumidâ frendens Mavortius irâ,
 Discite raptore alieni, dixit, honoris,
 Facta minis quantum distent, hausitque nefando
 Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro.
 Toxeæ, quid faciat, dubium, pariterque volentem 440
 Ulcisci fratrem, fraternaque fata timentem,
 Haud patitur dubitare diu : calidumque priori
 Cæde recalcet consorti sanguine telum.

Dona Deum templis, nato victore, ferebat, 445
 Cum videt extintos fratres, Althaea, referri.
 Quæ, plangore dato, moestis ululatibus urbem
 Implet: et auratas mutavit vestibus atris.
 At simul est auctor necis editus; excidit omnis
 Luctus: et à lacrymis in poenæ versus amorem est. 450
 Stipes erat: quem, cum partus enixa jaceret
 Thestias, in flammam triplices posuere forores:
 Staminaque impresso fatalia pollice nentes;
 Tempora, dixerunt, eadem lignoque tibique,
 O modo nate, damus. quo postquam carmine dicto 455
 Excessere Deæ; flagrantem mater ab igne
 Eripuit torrem: sparsitque liquentibus undis.
 Ille diu fuerat penetralibus abditus imis:
 Servatusque tuos, juvenis, servaverat annos.
 Protulit hunc genetrix, tædasque in fragmina poni 460
 Imperat: et positis inimicos admovet ignes.
 Tum conata quater flammis imponere ramum,
 Cœpta quater tenuit. pugnant materque fororque,
 In diversa trahunt unum duo nomina pectus.
 Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri: 465
 Sæpe suum fervens oculis dabat ira ruborem.
 Et modo nescio quid similis crudele minanti
 Vultus erat; modo quem misereri credere posse.
 Cumque ferus lacrymas animi siccaverat ardor; 470
 Inveniebantur lacrymæ tamen. utque carina,
 Quam ventus, ventoque rapit contrarius æstus,
 Vim geminam fentit, paretque incerta duobus:
 Thestias haud aliter dubiis adfectibus errat,
 Inque vicem ponit, positamque recusitat iram.
 Incipit esse tamen melior germana parente: 475
 Et, consanguineas ut sanguine leniat umbras,
 Impietate pia est. nam postquam pestifer ignis
 Convaluit; Rogus iste cremet mea viscera, dixit.
 Utque manu dirâ lignum fatale tenebat;
 Ante sepulcrales infelix adstitit aras: 480
 Poenarumque Deæ triplices, ferialibus, inquit,
 Eumenides, sacris vultus advertite vestros.

Ulciscor, facioque nefas. mors morte pianda est :
 In fcelus addendum fcelus est, in funera funus.
 Per cōacervatos pereat domus impia luctus. 485
 An felix Oēneus nato viōtore fruetur :
 Thestius orbus erit ? melius lugebitis ambo.
 Vos modo fraterni manes, animaēque recentes,
 Officium sentite meum : magnoque paratas
 Accipite inferias, uteri mala pignora nostri. 490
 Hei mihi ! quo rapior ? fratres ignoscite matri.
 Dēficiunt ad copta manus. meruisse fatemur
 Illum, cur pereat : mortis mihi displicet auctor.
 Ergo impune feret ; vivusque, et vīctor, et ipso
 Successu tumidus regnum Calydonis habebit ? 495
 Vos, cinis exiguus, gelidæque jacebitis umbræ ?
 Haud equidem patiar. pereat sceleratus : et ille
 Spemque patris, regnique trahat, patriaēque ruinam.
 Mens ubi materna est ? ubi nunc pia vota parentum ?
 Et, quos sustinui, bis mensūm quinque labores ? 500
 O utinam primis arfisses ignibus infans :
 Idque ego passa forem ! vixisti munere nostro :
 Nunc merito moriere tuo. cape præmia facti :
 Bisque datam, primū partu, mox stipite rapto,
 Redde animam : vel me fraternalis adde sepulcris. 505
 Et cupio, et nequeo. quid agam ? modo vulnera fratrum
 Ante oculos mihi sunt, et tantæ cladis imago :
 Nunc animum pietas, maternaque nomina frangunt.
 Me miseram ! male vincetis : sed vincite, fratres :
 Dummodo, quæ dedero vobis solatia, vosque 510
 Ip'a sequar. dixit ; dextrâque averfa trementi
 Funereum torrem medios conjecit in ignes.
 Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
 Stipes : et invitit correptus ab ignibus arsit.
 Inscius, atque absens flammā Meleagros in illā 515
 Uritur : et cæcis torrii viscera sentit
 Ignibus : at magnos superat virtute dolores,
 Quod tamen ignavo cadat, et sine sanguine letho,
 Mceret : et Ancæi felicia vulnera dicit.
 Grandævumque patrem, fratremque, piisque frōres 520

METAMORPHOSEON LIB. VIII. 165

Cum gemitu, sociamque tori vocat ore supremo ;
Foritan et matrem, crescunt ignisque dolorque ;
Languescuntque iterum, simul est extinctus uterque,
Inque leves abiit paulatim spiritus auras :
Alta jacet Calydon, lugent juvenesque senesque : 525
Vulgusque, proceresque gemunt : scissæque capillos
Planguntur matres Calydonides Eveninæ.
Pulvere canitiem genitor vultusque seniles
Fœdat humi fusus ; spatiosumque increpat ævum.
Nam de matre manus, diri sibi conscia facti, 530
Exegit pœnas, acto per viscera ferro.
Non mihi si centum Deus ora sonantia linguis,
Ingeniumque capax, totumque Helicona dedisset ;
Tristia persequerer miserarum dicta fororum.
Immemores decoris liventia pectora tundunt : 535
Dumque manet corpus, corpus revoventque foventque
Oscula dant ipsis, pofito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora preffant :
Adfusæque jacent tumulo : signataque faxa
Nomine complexæ, lacrimas in nomine fundunt. 540
Quas, Parthaonias tandem Latoia clade
Exsatiata domiū, præter Gorgenque, nurumque
Nobilis Alcmenæ, natis in corpore pennis
Adlevat ; et longas per Brachia porrigit alas :
Corneaque ora facit ; versaque per aëra mittit. 545
Interea Theseus sociati parte laboris
Functus, Erechtheas Tritonidos ibat ad arces.
Claquæ iter, fecitque moras Achelous eunti,
Imbre tumens. Succede meis, ait, inclyte, tectis,
Cecropida ; nec te committe rapacibus undis. 550
Ferre trabes solidas, obliquaque volvere magno
Murmure faxa solent, vidi contermina ripæ
Cum gregibus stabula alta trahi : nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus esse.
Multa quoque hic torrens, nivibus de monte solutis 555
Corpora turbineo juvenilia vortice merxit.
Tutior est réquies ; scilicet dum flumina currant
Limite ; dum tenues capiat fuus alveus undas.

Adnuit *Æ*gides: Utarque, Acheloë, domoque,
 Confilioque tuo, respondit: et usus utroque est. 560
 Pumice multicavo. nec levibus atria tophis
 Structa subit. molli tellus erat humida musco.
 Sunuma lacunabant alterno murice conchæ.
 Jamque duas lucis partes Hyperione mensa,
 Discubuere toris Thesei s comitesque laborum. 565
 Hac Ixionides; illâ Trœzenius heros
 Parte Lelex, raris jam sparsus tempora canis,
 Quosque alios parili fuerat dignatus honore
 Amnis Acarnanum, lætissimus hospite tanto.
 Protinus adpositas, nudæ vestigia. Nymphae 570
 Instruere epulis mensas: dapibusque remotis
 In geminâ posuere merum. tum maximus heros
*Æ*quora propiciens oculis subiecta, Quis, inquit,
 Ille locus? digitoque ostendit: et, Insula nomen
 Quod gerat illa, doce. quamquam non una videtur. 575
 Amnis ad hæc, Non est, inquit, quod cernimus, unum.
 Quinque jacent terræ: spatium discrimina fallit.
 Quoque minus spretæ factum mirere Diana;
 Naïdes hæc fuerant: quæ cum bis quinque juvencos
 Maestassent; rurisque Deos ad sacra vocassent; 580
 Immemores nostri festas duxere choreas.
 Intumui: quantusque feror, cum plurimus, unquam;
 Tantus eram: pariterque animis immanis et undis
 A filvis silvas, et ab arvis arva revelli.
 Cumque loco Nymphas, memores tum denique nostri,
 In freta provolvi. fluctus nosterque marisque 585
 Continuam diduxit humum; partesque resolvit
 In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.
 Ut tamen ipse vides, procul, en procul una recessit
 Insula grata mihi. Perimelen navita dicit. 590
 Huic ego virgineum dilecta nomen ademi.
 Quod pater Hippodamas ægrè tulit: inque profundum
 Propulit è scopulo pariturae corpora natæ.
 Excepi: nantemque ferens, O proxima cælo
 Regna vagæ, dixi, fortite, Tridentifer. undæ, 595
 In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,

Huc ades, atque audi placidus, Neptune, precantem]
 Huic ego, quam porto, nocui. si mitis, et æquus,
 Si pater, Hippodamas, aut si minus impius esset ;
 Debuit illius misereri ; ignoscere nobi . 600
 Adfer opem ; merfæque precor feritate paterna
 Da, Neptune, locum : vel sit locus ipsa, licebit.
 Hanc quoque complectar. movit caput æquoreus rex :
 Concupisitque suis omnes adsensibus undas.
 Extimuit Nymphe : nabit tamen. ipse natantis 605
 Peñora tangebam trepido salientia motu :
 Dumque ea contrecto, totum durescere sensi
 Corpus ; et inducta condi præcordia terra.
 [Dum loquor, amplexa est artus nova terra natantes,
 Et gravis increvit mutatis insula membris.] 610
 Amnis ab his tacuit. factum mirabile cunctos
 Moverat. irridet credentes : utque Deorum
 Spretor erat, mentisque ferox Ixione natus ;
 Ficta refers, nimiumque putas, Acheloë, potentes
 Esse Deos, dixit ; si dant adimuntque figuras. 615
 Obstupere omnes ; nec talia dicta probarunt :
 Ante omnesque Lelex, animo maturus et ævo,
 Sic ait : immensa est, finemque potentia coeli
 Non habet : et quidquid Superi voluere, peractum est.
 Quoque minus dubites ; tiliæ contermina quercus 620
 Collibus est Phrygiis, mædico circumdata muro.
 Ipse locum vidi : nam me Pelopeia Pittheus
 Misit in arva, suo quondam regnata parenti.
 Haud procul hinc stagnum ; tellus habitabilis olim :
 Nunc celebres mergis, fulicisque palustribus undas. 625
 Juppiter huc, specie mortali, cumque parente
 Venit Atlantiades positis caducifer alis.
 Mille domos adiere, locum requiemque petentes :
 Mille domos clausere feræ. tamen una recepit,
 Parva quidem, stipulis et canna testa palustris :
 Sed pia Baucis anus, parilique æstate Philemon
 Illa sunt annis juncti juvenilibus ; illa
 Confenuere casa : paupertatemque fatende
 Effecere levem, nec iniqua mente ferendam.

Nec refert, dominos illic, famulosne requiras ; 635
 Tota domus, duo sunt : idem parentque jubentque.
 Ergo ubi Cœlicolæ parvos tetigere penates ;
 Submisoque humiles intrarunt vertice postes ;
 Membra senex posito jussit relevare sedili ;
 Quo superinjecit textum rude sedula Baucis. 640
 Inde foco tepidum cinerem dimovit : et ignes
 Suscitat histeros ; foliisque et cortice sicco
 Nutrit ; et ad flamas anima producit anili :
 Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto
 Detulit, et minuit, parvoque admovit aëno. 645
 Quodque suus conjux riguo collegerat horto,
 Truncat olus foliis. furca levat ille bicorni
 Sordida terga suis, nigro pendentia tigno :
 Servatoque diu refecat de tergore partem
 Exiguam ; sectamque domat ferventibus undis. 650
 Iterea medias fallunt sermonibus horas :
 Sentirique moram prohibent. erat alveus illic
 Fagineus, curva clavo suspensus ab anfa :
 Is tepidis implletur aquis ; artusque fovendos
 Accipit. in medio torus est de mollibus ulvis 655
 Impositus lecto, sponda pedibusque salignis.
 Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
 Sternere confuerant : sed et hæc vilisque vetusque
 Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
 Adcubuere Dei. mensam succinctâ tremensque 660
 Ponit anus. mensæ sed erat pes tertius impar :
 Testa parem fecit. quæ postquam subdita clivum
 Sustulit ; æquatam mentæ tergere virentes.
 Ponitur hic bicolor sinceræ bacca Minervæ,
 Conditaque in liquida corna autumnalia fæce, 665
 Intubaque, et radix, et lactis massa coacti ;
 Ovaque, non acri leviter versata favilla ;
 Omnia fictilibus. post hæc cælatus eadem
 Sistitur argilla crater ; fabricataque fago
 Pocula, quâ cava sunt flaventibus illita ceris. 670
 Parva mora est ; epulasque foci misere calentes :
 Non longæ rursus referuntur vina senectæ ;

METAMORPHOSEON LIB. VIII. 163

Dantque locum menis paulum seducta secundis,
Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis,
Prunaque, et in patulis redolentia mala canistris, 675
Et de purpureis collectæ vitibus uvæ.
Candidus in medio favus est. super omnia vultus
Accesere boni: nec iners pauperque voluntas.
Interea, quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per seque vident succrescere vina, 680
Attoniti novitate pavent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces, timidusque Philemon:
Et veniam dapibus, nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minimæ custodia villæ:
Quem Dis hospitibus domini maestare parabant: 685
Ille celer penna tardos ætate fatigat;
Eluditque diu: tandemque est vius ad ipsos
Confugisse Deos. Superi vetuere necari;
Dique sumus: meritasque luet vicinia pœnas
Impia, dixerunt. vobis immunibus hujus
Eſe mali dabitur: modo vestra relinquite tecta; 690
Ac nostros comitate gradus; et in ardua montis
Ite simul. parent ambo, baculisque levati
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo; quantum semel ire sagitta 695
Missa potest: flexere oculos, et merita palude
Cetera prospiciunt: tantum sua tecta minere.
Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum:
Illa vetus dominis etiam casa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas subiere columnæ: 700
Stramina flavescant; adopertaque marmore tellus,
Cælatæque fores, aurataque tecta videntur.
Talia cum placido Saturnius edidit ore:
Dicite, juste senex, et femina conjuge justo
Digna, quid optetis. cum Baucide pauca locutus, 705
Consilium Superis aperit commune Philemon:
Eſe facerdotes, delubraque vestra tueri
Poscimus: et quoniam concordes egimus annos;
Auferat hora duos eadem: nec conjugis umquam
Busta meæ videam; neu sim tumulandus ab illa. 710

Vota fides sequitur. templi tutela fuere,
 Donec vita data est: annis ævoque soluti
 Ante gradus sacros cum starent forte, locique
 Inciperent casus: frondere Philemona Baucis,
 Baucida conspexit senior frondere Philemon. 715
 Jamque super gelidos crescente cacumine vultus,
 Mutua, dum licuit, reddebat dicta; Valeque,
 O conjux, dixere simul, simul abdita texit
 Ora frutex, Ostendit adhuc Tyaneiūs illic
 Incola de gemina vicinos arbore trunco. 720
 Hæc mihi non vani (neque erat cur fallere vellent)
 Narravere senes. equidem pendentia vidi
 Serta super ramos: ponensque recentia, dixi,
 Cura pii Dīs sunt, et, qui coluere, coluntur.
 Desierat: cunctosque et res et moverat auctor: 725
 Thesea præcipue: quem facta audire volentem
 Mira Deūm, nixus cubito Calydonius amnis
 Talibus adloquitur: Sunt, ô fortissime, quorum
 Forma semel mota est, et in hoc renovamine mansit.
 Sunt, quibus in plures jus est transire figuræ? 730
 Ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu.
 Nam modo te juvenem, modo te videre leonem.
 Nunc violentus aper, nunc, quam tetigisse timerent,
 Anguis eras: modo te faciebant cornua taurum.
 Sæpe lapis poteras, arbor quoque sæpe videri. 735
 Interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
 Flumen eras: interdum undis contrarius ignis.
 Nec minus Autolyci conjux, Eriichthone nata,
 Juris habet. pater hujus erat, qui numina Divum
 Sperneret; et nullos aris adoleret honores. 740
 Ille etiam Cereale nemus violasse securi
 Dicitur; et lucos ferro temerasse vetustos.
 Stabat in his ingens annoso robore quercus;
 Una nemus: vittæ medianæ, memoresque tabellæ,
 Sertaque cingebant, voti argumenta potentis. 745
 Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas:
 Sæpe etiam, manibus nexis ex ordine, trunci
 Circuiere modum: mensuraque roboris ulnas

Quinque ter implebat. nec non et cetera tanto
Silva sub hac, silva quanto jacet herba sub omni. 750

Non tamen idcirco ferrum Triopeius illa
Abstinuit; famulosque jubet succidere sacrum
Robur: et ut jussos cunctari vidiit, ab uno
Edidit hæc rapta sceleratus verba securi:
Non dilecta Deæ solum, sed et ipsa licebit 755

Sit Dea, jam tanget frondente cacumine terram.
Dixit; et, obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit, gemitumque dedit Deoia quercus:
Et pariter frondes, pariter pallefcere glandes
Cœpere; ac longi pallorem ducere rami. 760

Cujus ut in trunko fecit manus impia vulnus;
Haud aliter fluxit, discussa cortice, sanguis;
Quam folet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta crux e cervice profusus.

Obstupere omnes: aliquisque ex omnibus audet 765

Detergere nefas, fævamque inhibere bipennim.
Adspicit hunc. Mentiisque piæ cape præmia, dixit
Thessalus: inque virum convertit ab arbore ferrum:
Detruncatque caput; repetitaque robora cædit:
Editus e medio sonus est cum robore talis: 770

Nympha sub hoc ego sum, Cereri gratissima, ligno:
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi.
Persequitur scelus ille suum: labefactaque tandem
Ictibus innumeris, adductaque funibus arbor 775

Corruit, et multam prostravit pondere silvam.
Attonitæ Dryades damno nemorisque suoque,
Omnes germanæ, Cererem cum vestibus atris
Mœrentes adeunt; pœnamque Erisichthonis orant.

Adnuit his: capitisque sui pulcherrima motu
Concussit gravidis oneratos mesibus agros: 780

Moliturque genus pœnae miserabile, si non
Ille suis effet nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare Fame. quæ quatenus ipu
Non adeunda Deæ, (neque enim Cereremque Famenque
Fata coire finunt) montani numinis unam (785)

Talibus agrestem compellat, Oreäda, dictis:
 Est locus extremis Scythiae glacialis in oris,
 Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore tellus;
 Frigus iners illic habitant, Pallorque, Tremorque, 790
 Et jejuna Fames: ea se in præcordia condat
 Sacrilegi scelerata, iube: nec copia rerum
 Vincat eam; superetque meas certamine vires.
 Neve viæ spatium te terreat; accipe currus:
 Accipe, quos frenis alte moderere, dracones. 795
 Et dedit. illa dato subiecta per aëra curru
 Devenit in Scythiam: rigidique cacumine montis
 (Caucasum adpellant) serpentum colla levavit:
 Quæsitamque Famem lapidoſo vidit in agro,
 Unguis, et raris vellentem dentibus herbas. 800
 Hirtus erat crinis: cava lumina: pallor in ore:
 Labra incana fitu: seabrae rubigine fauces:
 Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
 Offa sub incurvis exstabant arida lumbis:
 Ventris erat pro ventre locus. pendere putares 805
 Pectus, et a spinæ tantummodo crate teneri.
 Auxerat articulos macies, genuumque rigebat
 Orbis, et immodico prodibant tubere talo.
 Hanc procul ut vidit (neque enim est accedere juxta
 Aufa) refert mandata Deæ; paulumque morata, 810
 Quamquam aberat longe, quamquam modo venerat illuc;
 Viſa tamen sensisse Famem; retroque dracones
 Egit in Hæmoniam, versis sublimis habenis.
 Dicta Fames Cereris (quamvis contraria semper
 Illius est operi) peragit; perque aëra vento 815
 Ad jussam delata domum est: et protinus intrat
 Sacrilegi thalamos: altoque sopore solutum
 (Noctis erat tempus) geminis amplectitur aliis:
 Seque viro inspirat, faucesque, et pectus et ora
 Adflat; et in vacuis spargit jejunia venis. 820
 Functaque mandato fecundum deserit orbem;
 Inque domos inopes adsueta revertitur arva.
 Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
 Mulcebat. petit ille dapes sub imagine sonni:

METAMORPHOSEON LIB. VIII. 173

Oraque vana movet, dentemque in dente fatigat ; 825
 Exercetque cibo delusum guttur inani :
 Proque epulis tenues nequicquam devorat auras.
 Ut vero est expulsa quies ; furit ardor edendi :
 Perque avidas fauces, immensaque viscera regnat.
 Nec mora : quod pontus, quod terra, quod educat aér, 830
 Poscit et appositis queritur jejunia mensis :
 Inque epulis epulas quærit. quodque urbibus esse,
 Quodque fatis populo poterat ; non sufficit uni.
 Plusque cupid, quo plura suam demittit in alvum.
 Utque fretum recipit de tota flumina terra, 835
 Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes ;
 Utque rapax ignis non unquam alimenta recusat ;
 Innumeraque faces cremat, et, quo copia major
 Est data, plura petit ; turbâque voracior ipsa est :
 Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani 840
 Accipiunt, poscuntque simul. cibus omnis in illo
 Causa cibi est : semperque locus fit inanis edendo.
 Jamque fame patrias alt.que voragine ventris,
 Attenuarat opes. sed inattenuata manebas
 Tum quoque, dira fames ; implacataque vigebat 845
 Flamina gulæ. tandem, demissio in viscera censu,
 Filia restabat, non illo digna parente.
 Hanc quoque vendit inops dominum generosa recusat :
 Et vicina suas tendens super æqua palinas,
 Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis 850
 Virginitatis habes, ait. (hæc Neptunus habebat.)
 Qui prece non spreta, quamvis modo visa sequenti
 Effet hero; fornamque novar; vultumque virilem
 Induit, et cultus pīcē capientibus aptos.
 Hanc dominus spectans, O qui pendentia parvo 855
 Hīra cibo celas, moderator arundinis, inquit,
 Sic mare compositum, sic fit tibi pīcis in unda
 Credulus, et nullos, nisi fixus, sentiat hamos :
 Quæ modo cum vili turbatis veste capillis
 Litore in hoc steterat, (nam stantem in litore yidi) 860
 Die ubi fit : neque enim vestigia longius exstant.
 Ila Dei munus bene cedere sentit : et a se

Se quæri gaudens, his est refœcuta rogamem :
 Quisquis es, ignoscas ; in nullam lumen partem
 Gurgite ab hoc flexi : studioque operatus inhæfi : 865
 Quoque minus dubites, sic has Deus æquoris artes
 Adjuvet, ut nemo jamdudum litore in isto,
 (Me tamen excepto) nec femina confitit ulla.
 Credidit ; et verso dominus pede pressit arenam ;
 Elususque abiit. illi sua redditæ forma est. 870
 Ast ubi habere suam transformia corpora sentit,
 Sæpe pater dominis Triopeïda vendit. at illa
 Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat :
 Præbebatque avido non iusta alimenta parenti.
 Vis tamen illa mali postquam consumperat omnem 875
 Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo ;
 Ipse suos artus lacero divellere morfu
 Cœpit : et infelix minuendo corpus alebat.
 Quid moror externis ? etiam mihi sæpe novandi
 Corporis, ô juvenes, numero finita potestas. 880
 Nam modo, quod nunc sum, videor : modo flector in an-
 guem :
 Armenti modo dux vires in cornua sumo.
 Cornua, dum potui. nunc pars caret altera telo
 Frontis, ut ipse vides. gemitus sua verba fecuti.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N

L I B E R I X.

QUE gemitus, truncæque Deo Neptunius heros
Causa rogat frontis : cum sic Calydonius amnis
Coepit, inornatos redimitus arundine crines : 5
Trite petis munus. quis enim sua proelia victus
Commemorare velit ? referam tamen ordine. nec tam 5
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum est :
Magnaque dat nobis tantus solatia vicitur.
Nomine si qua suo tandem prevenit ad aures
Deianira tuas ; quondam pulcherima virgo,
Multorumque fuit spes invidiosa procorum. 10
Cum quibus ut ficeri domus est intrata petiti ;
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate.
Dixit et Alcides. alii cedere duobus.
Ille Jovem sacerum dare se, famamque laborum,
Et superata suæ referebat iussa novercae. 15
Contra ego : (turpe Deum mortali cedere duxi :
Nondum erat ille Deus) Regem me cernis aquarum,
Cusibus obliquis intra tua regna fluentum :
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero, et rerum pars una tuarum. 20
Tantum ne noceat, quod me nec regia Juno
Odit, et omnis abest iussorum poena laborum.
Nam quod te jactas Alcmena matre creatum ;
Juppiter aut falsus pater est, aut criminè verus.
Matris adulterio patrem petis. elige, factum 25
Esse Jovem malis, an te per dedecus ortum.

Talia dicentem jamdudum lumine torvo
 Spectat; et accensæ non fortiter imperat iræ,
 Verbaque tot reddit: Melior mihi dextera lingua.
 Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo. 30
 Congrediturque ferox. puduit modo magna locutum
 Cedere. rejici viridem de corpore vestem;
 Brachiaque opposui: tenuique a pectori varas
 In statione manus; et pugnæ membra para*i*.
 Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis; 35
 Inque vicem fulvæ jactu flavescit arenæ.
 Et modo cervicem, modo crura micantia captat;
 Aut captare putas: omnique a parte lacefit.
 Me mea defendit gravitas; frustraque petebar.
 Haud fecus ac moles, quam magno murmure fluctus 40
 Oppugnant: manet illa; suoque est pondere tuta.
 Digidrimur paulum: rursumque ad bella coimus;
 Inque gradu stetimus, certi non cedere; eratque
 Cum pede pes junctus: totoque ego pectori pronus
 Et digitos digitis, et frontem fronte premebam. 45
 Non aliter fortes vidi concurrere tauros,
 Cum pretium pugnæ, toto nitidissima saltu,
 Expetitur conjux. spectant armenta, paventque
 Nescia quem maneat tanti victoria regni.
 Ter fine profectu voluit nitentia contra 50
 Rejicere Alcides a se mea pectora: quarto
 Exuit amplexus, adductaque brachia solvit:
 Impulsumque manu (certum mihi vera fateri)
 Protinus avertit: tergoque onerosus inhæfit.
 Si qua fides, (neque enim ficta mihi gloria voce 55
 Quæritur) imposito pressus mihi monte videbar.
 Vix tamen exferui sudore fluentia multo
 Brachia; vix solvi duros a corpore nexus.
 Instat anhelanti; prohibetque resumere vires:
 Et cervice mea potitur, tum denique tellus
 Pressa genu nostro est; et arenas ore inomordi.
 Inferior virtute meas devertor ad artes;
 Elaborque viro, longum formatus in anguem.
 Qui postquam flexos finuavi corpus in orbes; 60

METAMORPHOSEON LIB. IX. 177

Cunque fero movi linguam stridore bisulcam; 65
 Risit, et illudens nostras Tyrinthius artes;
 Cunarum labor est angues superare mearum,
 Dixit: et, ut vincas alios, Acheloë, dracones;
 Pars quota Lernææ serpens cris unus Echidnæ?
 Vulneribus secunda suis erat illa: nec ullum 70
 De centam numero caput est impune recisum;
 Quin gemino cervix herede valentior esset.
 Hanc ego ramosam natis e cæde colubris,
 Crescentemque malo, domui: domitamque perem.
 Quid fore te credas, solum qui versus in anguem 75
 Arma aliena moves? quem forma precaria celat?
 Dixerat: et summo digitorum vincula collo
 Injicit, angebar, ceu guttura foreipe pressus:
 Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
 Sic quoque devicto restabat tertia tauri 80
 Forma trucis; tauro mutatus membra rebello.
 Induit ille toris a lœva parte lacertos;
 Admissumque trahens sequitur: deprensaque dura
 Cornua figit humo; meque alta sternit arena.
 Nec satis id fuerat: rigidum fera dextera cornu 85
 Dum tenet, infregit; truncaque a fronte revelit.
 Nrides hoc, pomis et odoro flore repletum,
 Sacrarunt; divesque meo bona Copia cornu est.
 Dixerat: at Nymphæ ritu succincta Dianæ
 Una ministrarum, fusis ut: imque capillis, 90
 Incessit, totumque tulit prædivite cornu
 Autumnnum, et mensas, felicia poma, secundas.
 Lux subit: et, primo feriente cacumina Sole,
 Discedunt juvenes neque enim dum flumina pacem,
 Et placidos habeant lapsus, motaque residant, 95
 Oppriuntur, aquæ. vultus Achelous agrestes,
 Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
 Hunc tamen ablati domuit jaætura decoris;
 Cetera fôspes erat. capit is quoque, fronde faligna,
 Aut super imposita celatur arundine, damnum. 100
 At te, Nesse ferox. ejusdem virginis ardor
 Perdiderat, volucri trajectum terga sagitta.

Namque, nova repetens patrios cum conjugē muros,
 Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas.
 Uberius solito nimbis hiemalibus austus, 105
 Vorticibusque frequens erat, atque impervius amnis.
 Intrepidum pro se, curam de conjugē agentem
 Nessus adit, membrisque valens, scitulque vadorum;
 Officioque meo ripa fistetur in illa
 Hæc, ait, Alcide: tu viribus utere nando. 110
 [Pallentemque metu, fluviumque, ipsumque timentem]
 Tradidit Aenius pavidam Calydonida Nesso.
 Mox, ut erat, pharetraque gravis, spolioque leonis,
 (Nam clavam, et curvos trans ripam miserat arcus)
 Quandoquidem cœpi, superentur flumina, dixit. 115
 Nec dubitat; nec qua sit clementissimus amnis
 Quærit: et obsequio deferrī spernit aquarum.
 Jamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
 Conjugis agnoscit vocem: Nessusque parante
 Fallere depositum, Quo te fiducia, clamat. 120
 Vana pedum, violente, rapit? tibi, Nessus biformis,
 Dicimus. exaudi: nec res intercipe nostras.
 Si te nulla mei reverentia movit: at orbes
 Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
 Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina. 125
 Vulnera, non pedibus te consequar. ultima dicta
 Re probat: et missa fugientia terga sagitta
 Trajicit. exstebat ferrum de pectore aduncum.
 Quod simul evulsum est, sanguis per utrumque foramen
 Emissit, mixtus Lernæi tabe veneni. 130
 Excipit hunc Nessus. Neque enim moriemur inulti,
 Secum ait: et calido velamina tincta cruento
 Dat manus raptæ, velut irritamen amoris.
 Longa fuit medii mora temporis: actaque magni
 Herculis implerant terras, odiumque novercæ 135
 Victor ab Oechalia Cenæo sacra parabat
 Vota Jovi, cum Fama loquax præcessit ad aures,
 Deianira tuas, (quæ veris addere falsa
 Gaudet, et e minima sua per mendacia crescit)
 Amphitryoniadē lōles ardore teneri. 140

Credit amans : Venerisque novæ perterrita fama
 Indulxit primo lacrymis, flendoque dolorem
 Diffudit miseranda suum : mox deinde, Quid autem
 Flemus, ait ? pellex lacrymis lætabitur ictis :
 Quæ quoniam adventat, properandum, aliquidque no-
 vandum est, 145
 Dum fit ; et nondum thalamos tenet altera nostros.
 Conquerar, an fileam ? repetam Calydonia, morerne ?
 Excedam teclis ? an, si nihil amplius, obstem ?
 Quid si, me, Meleagre, tuam memor esse fororem,
 Forte paro facinus ; quantumque injuria possit, 150
 Femineusque dolor, jugulata pellice testor ?
 Incursus animus varios habet. omnibus illi
 Prætulit imbutam Nesso sanguine vestem
 Mittere ; quæ vires defecto reddat amori.
 Ignaroque Lichæ, quid tradat nescia, luctus 155
 Ipsa suos tradit : blandisque miserrima verbis
 Dona det illa viro, mandat. capit inscius heros :
 Induiturque humeris Lernæa virus Echidnæ.
 Thra dabat primis, et verba precantia, flammis ;
 Vinaque marmoreas patera fundebat in aras : 160
 Incaluit vis illa mali ; resolutaque flammis
 Herculeos abiit, late diffusa, per artus.
 Dum potuit, solita gemitum virtute repreffit.
 Viæta malis postquam patientia, repulit aras ;
 Implevitque suis nemorosum vocibus Cœten. 165
 Nec mora ; lethiferam conatur scindere vestem :
 Qua trahitur ; trahit illa cutem ; foedumque relatu,
 Aut hæret membris frustra tentata revelli ;
 Aut laceros artus, et grandia detegit offa.
 Ipse crux, gelido ceu quondam lamina candens 170
 Tincta lacu, stridit ; coquitarque ardente veneno.
 Nec modus est : forbent avidæ præcordia flammæ :
 Cœruleusque fluit toto de corpore sudor :
 Ambustique sonant nervi : cæque medullis
 Tabes liquefactis, tendens ad sidera palmas, 175
 Cladibus, exclamat, Saturnia, pascere nostris :
 Pascere : et hanc pestem spæcta, crudelis, ab alto :

Corque ferum satia. vel si miserandus et hosti ;
 (Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus ægram,
 Invilisamque animam, natamque laboribus, aufer 183
 Mors mihi munus erit: decet hæc dare dona novercam.
 Ergo ego foedantem peregrino templo cruento
 Buiſirin Domui ; ſævoque alimeta parentis
 Antæo eripui ? nec me pastoris Iberi
 Forma triplex ; nec forma triplex tua, Cerbere, movit ?
 Voſne manus validi preſſitſis cornua tauri 185
 Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides undæ,
 Partheniumque nemus ? veftra virtute relatus
 Thermodontiaco cælatus balteus auro,
 Pomaque ab infomni male custodita dracone ? 193
 Nec mihi Centauri potuere refiſtere, nec mi
 Arcadiæ vaſtator aper ? nec profuit Hydræ
 Crescere per damnum, geminasque reſumere vires ?
 Quid ? cum Thracas equos humano ſanguine pingues,
 Plenaque corporibus laceris præſepia vidi, 195
 Viſaque dejeci, dominumque ipſosque peremī ?
 His eliſa jacet moles Nemææ lacerti ?
 Hac cœlum cervice tuli ? defeffa jubendo eſt
 ſæva Jovis conjuſx : ego ſum indefeffius agendo.
 Sed nova peſtis adeſt : cui nec virtute refiſti, 203
 Nec telis armiſe potest. pulmonibus errat
 Ignis edax imis, perque omnes paſcitur artus.
 At valet Euryſtheus, et ſunt, qui credere poſſint
 Eſſe Deos ? dixit. perque altum fauciſ Œten
 Haud aliter graditur, quam ſi venabula tigris 205
 Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.
 ſæpe illum gemitus edentem, ſæpe frementem,
 ſæpe retentantem totas infringere veftes,
 Sternentemque trabes ; iraſcentemque videres
 Montibus, aut patrio tendenter brachia cœlo. 213
 Ecce Lichan trepidum, et latitantem rupe cavata
 Adſpicit: utque dolor rabiem collegerat omnem ;
 Tune, Licha, dixit, feralia dona tulisti ?
 Tune meæ necis auctor eris ? tremit ille, pavetque
 Pallidus ; et timide verba excufantia dicit. 215

Dicentem, genibusque manus adhibere parantem,
Corripit Alcides; et terque quaterque rotatum
Mittit in Euboicas, tormento fortius, undas.
Ille per aërias pendens induruit auras.

Utque ferunt imbres gelidis concrescere ventis; 228

Inde nives fieri; nivibus quoque molle rotatis
Aditringi, et spissa glomerari grandine corpus;
Sic illum validis actum per inane lacertis.

Exsanguemque metu; nec quidquam humoris habentem,
In rigidas versum filices prior edidit ætas. 225

Nunc quoque in Euboico scopulus brevis emicat alte
Gargite; et humanæ servat vestigia formæ.

Quem, quasi sensurum, nautæ calcare verentur,
Appellantque Lichan. at tu, Jovis inclyta proles,

Arboribus cæsis, quas ardua gesserat Æte, 230

Inque pyram structis, arcus, pharetramque capacem,
Regnaque vifuras iterum Trojana sagittas,

Ferre jubes Pæante fatum: quo flamma ministro

Subdita, dumque avidis comprehenditur ignibus agger;

Congeriem silvæ Nemeæo vellere summam 235

Sternis: et imposita clavæ cervice recumbis,

Haud alio vultu, quam si conviva jaceres,

Inter plena meri redimitus pocula fertis.

Jamque valens, et in omne latus diffusa sonabat,

Securosque artus, contemptoremque petebat 240

Flamma suum. timuere Dei pro vindice terræ.

Quos ita (sensit enim) læto Saturnius ore

Juppiter alloquitur: Nostra est timor iste voluptas,

O Superi: totoque libens mihi pectori grator,

Quod memoris populi dico rectorque paterque: 245

Et mea progenies vestro quoque tuta favore est.

Nam quanquam ipsius datur hoc immanibus actis,

Obligor ipse tamen, sed enim, ne pectora vano

Fida metu paveant, Ætæas spernite flamas.

Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes, 250

Nec nisi materna Vulcanum parte potentem

Sentiet. æternum est, a me quod traxit, et expers,

Aique immune necis, nullaque domabile flamma.

Idque ego defunctum terra cœlestibus oris
 Accipiam, cunctisque meum lætabile factum 255
 Dis fore confido. si quis tamen, Hercule, si quis
 Forte Deo dolitus erit, data præmia nolet:
 Sed meruisse dari sciet; invitusque probabit.
 Assensere Dei. conjux quoque regia visa est
 Cetera non duro, duro tamen ultima vultu 260
 Dicta tulisse Jovis; seque indoluisse notatam.
 Interea, quodcumque fuit populabile flammæ,
 Mulciber abstulerat; nec cognoscenda remansit
 Herculis effigies; nec quidquam ab origine ductum
 Matris habet: tantumque Jovis vestigia servat. 265
 Utque novus serpens, posita cum pelle senecta,
 Luxuriare solet, squammatque virere recenti;
 Sic, ubi mortales Tirynthius exuit artus;
 Parte sui meliore viget; majorque videri
 Cœpit; et augusta fieri gravitate verendus. 270
 Quem pater omnipotens, inter cava nubila raptum,
 Quadrivago curru radiantibus intulit astris.
 Sensit Atlas pondus. neque adhuc Stheneleïus iras
 Solverat Euryætheus; odiumque in prole paternum
 Exercebat atrox, at longis anxia curis 275
 Argolis Alcmene, questus ubi ponat aniles,
 Cui referat nati testatos orbe labores,
 Cuive suos casus, Iölen habet. Herculis illam
 Imperiis, thalamoque, animoque receperat Hyllus:
 Imploratque uterum generoso germine. cui sic 280
 Incipit Alcmene: Faveant tibi numira saltem;
 Corripiantque moras, tum cum matura vocabis
 Præpositam timidis parentibus Ilithiam;
 Quam mihi difficilem Junonis gratia fecit.
 Namque laboriferi cum jam natalis adesset 285
 Herculis, et decimum premeretur fidere signum:
 Tendebat gravitas uterum mihi: quodque ferebam,
 Tantum erat, ut possem auctorem dicere tefti
 Ponderis esse Jovem. nec jam tolerare labores
 Ulterius poteram: quin nunc quoque frigidus artus, 290
 Dum loquor, horror habet; parsque est meminisse doloris

Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Fessa malis, tendensque ad cœlum brachia, magno
Lucinam, Nixosque pares, clamore vocabam.
Illa quidem venit, sed præcorrupta, meumque 295
Quæ donare caput Junoni vellet iniquæ.
Utque meos audit gemitus ; subfedit in illa
Ante fores ara : dextroque a poplite levum
Pressa genu, digitis inter se pectine junctis,
Sustinuit nixus. tacita quoque carmina voce
Dixit: et incepitos tenuerunt carmina partus.
Nitor, et ingrato facio convicia demens
Vana Jovi: cupioque mori ; moturaque duras
Verba queror filices. matres Cadmeïdes adsunt ;
Votaque fuscipiunt ; exhortanturque dolentem. 300
Una ministrarum, media de plebe, Galanthis,
Flava comas, aderat, faciendis strenua jussis ;
Officiis dilecta suis. ea sensit iniqua
Nescio quid Junone geri: dumque exit, et intrat
Sæpe fores ; Divam residentem vedit in arâ ; 310
Brachiaque in genibus digitis connexa tenentein :
Et, Quæcumque es, ait, dominæ gratare ; levata est
Argolis Alcmena : potiturque puerpera voto.
Exfiluit, junctasque manus patefacta remisit
Diva potens uteri. vinclis levor ipsa remissis. 315
Numine decepto risisse Galanthida fama est.
Ridentem, prensamque ipsis Dea fæva capillis
Traxit, et e terra corpus relevare volentem
Arcuit : inque pedes mutavit brachia primos,
Strenuitas antiqua manet : nec terga colorem
Amisere suum : forma est diversa priori.
Quæ, quia mendaci parientem juverat ore,
Ore parit : nostrasque domos, ut et ante, frequentat.
Dixit : et, admonitu veteris commota ministræ,
Ingemuit ; quam sic nurus est adsata gementem : 325
Te tamen, ô genetrix, alienæ sanguine vestro
Rapta movet facies. quid si tibi mira sororis
Fata meæ referam ? quanquam lacrymæque dolorque
Impediunt, prohibentque loqui. fuit unica matr;

(Me pater ex aliâ genuit) notissima forma 330
 Ochalicum Dryope : quam virginitate carentem,
 Viisque Dei passam, Delphos Delonque tenentis,
 Excipit Andræmon ; et habetur conjugé felix.
 Est lacus, acclivi devexo margine fomam
 Litoris efficiens : summum myrteta coronant. 335
 Venerat huc Dryope fatorum nescia ; quoque
 Indignere magis, Nymphis latura coronas.
 Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
 Dulce ferebat onus : tepidique ope lactis alebat.
 Haud procul a stagno, Tyrios imitata colores, 340
 In spem baccarum florebat aquatica lotos.
 Carpferat hinc Dryope, quos oblectamina nato
 Porrigeret, flores : et idem factura videbar ;
 Namque aderam. vidi guttas e flore cruentas
 Decidere ; et tremulo ramos horrore moveri.
 Scilicet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,
 Lotis in hanc Nymphæ, fugiens obscaena Priapi,
 Contulerat versos, servato nomine, vultus.
 Nescierat foror hoc ; quæ cum perterita retro
 Ire, et adoratis vellet discedere Nymphis ; 350
 Hæserunt radice pedes. convellere pugnat :
 Nec quidquam, nisi summa, movet. succrescit ab imo,
 Totaque paulatim latus premit inguina cortex.
 Ut vidit ; conata manu laniare capillos,
 Fronde manum implevit : frondes caput omne tenebant.
 At puer Amphissos (namque hoc avus Eurytus illi 355
 Addiderat nomen) materna rigescere sentit
 Übera : nec sequitur ducentem lacteus humor.
 Spectatrix aderam fati crudelis ; opemque
 Non poteram tibi ferre, foror : quantumque valebam, 360
 Crescentem truncum ramosque amplexa, morabar :
 Et (fateor) volui sub eodem cortice condi.
 Ecce vir Andræmon, genitorque miserrimus, adsunt :
 Et quærunt Dryopen : Dryopen quærentibus illis
 Ostendi lotos. tepido dant oscula ligno : 365
 Adfusique suæ radicibus arboris hærent.
 Nil nisi jam faciem, quod non foret arbor, habebas,

Chara foror. lacrymæ misero de corpore factis
 Irrorant foliis: ac dum licet, oraque præstant
 Vocis iter, tales effundit in aëra questus : 370
 Si qua fides miseris, hoc me per numina juro
 Non meruisse nefas. patior sine crimine poenara.
 Viximus innocuæ: si mentior, arida perdam,
 Quas habeo, frondes; et cæsa securibus urar.
 Hunc tamen infantem maternis demite ramis ; 375
 Et date nutrici: nostrâque sub arbore sæpe
 Lac facitote bibat; nostrâque sub arbore ludat.
 Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet.
 Et tristis dicat: Latet hoc sub stipite mater.
 Stagna tanien timeat; nec carpat ab arbore flores: 380
 Et frutices omnes corpus putet esse Dearum.
 Chare, vale, conjux, et tu germana, paterque.
 Quis si quâ est pietas, ab acutæ vulnere falcis,
 A pecoris morsu frondes defendite nostras.
 Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est, 385
 Erigite huc artus, et ad oscula nostra venite,
 Dum tangi possum, parvumque attollite natum.
 Plura loqui nequeo. nam jam per candida mollis
 Colla liber serpit: suinmo que cacumine condor.
 Ex oculis removete manus. sine munere vestro
 Contegat inductus morientia lumina cortex. 390
 Desierant simul ora loqui, simul esse: diuque
 Corpore mutato rami caluere recentes.
 Dumque refert lôle fatum miserabile, dumque
 Eurytidos lacrymas admoto pollice ficcat
 Alceme, flet et ipsa tamen: compescuit omnem
 Res nova tristitiam, nam lumen constitit alto
 Pene puer, dubiaque tegens lanugine malas
 Ora. reformatus primos lôlaus in annos.
 Hoc illi dederat Junonia muneris Hebe,
 Vieta viri precibus. quæ cum jurare pararet 400
 Dona tributuram posthac se talia nulli;
 Non est passa Themis. Nam jam discordia Thebæ
 Bella movent, dixit, Capaneusque nisi ab Jove vinci
 Haud poterit: ibantque pares in vulnera fratres; 405

Seductaque suos manes tellure videbit
 Vivus adhuc vates: ultusque parente parentem
 Natus, erit facto pius et sceleratus eodem:
 Attonitusque malis, exul mentisque domusque,
 Vultibus Eumenidum, matrisque agitatitur umbris; 410
 Donec eum conjux fatale poposcerit aurum:
 Cognatumque latus Phegeius hauserit ensis.
 Tum demum magno petet hos Acheloia supplex
 Ab Jove Callirhoë natis infantibus annos.
 Juppiter his motus, privignæ dona nurusque 415
 Præcipiet, facietque viros impubibus annis.
 Haec ubi faticano venturi præscia dixit
 Ore Themis; vario Superi sermone fremebant:
 Et, cur non aliis eadem dare dona liceret,
 Murmur erat, queritur veteres Pallantias annos 420
 Conjugis esse sui: queritur canescere mitis
 Iäfiona Ceres: repetitum Mulcibur ævum
 Poscit Erichthonio. Venerem quoque cura futuri
 Tangit, et Anchitæ renovare pacificitur annos.
 Cui studeat, Deus omnis habet: crescitque favore 425
 Turbida sedatio: donec sua Juppiter ora
 Solvit: et, O, nostri si qua est reverentia: dixit,
 Quo ruitis? tantumne sibi quis posse videtur,
 Fata quoque ut superet? fatis Iölaus in annos,
 Quos egit, redit: fatis revirescere debent 430
 Calliroë geniti; non ambitione, nec armis.
 Vos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,
 Me quoque, fata regunt: quæ si mutare valerem,
 Nec nostrum seri curvarent Æacon anni:
 Perpetuumque ævi florem Rhadamanthus haberet 435
 Cum Minoë meo: qui propter amara senectæ
 Pondera despicitur; nec, quo prius, ordine regnat.
 Dicta Jovis movere Deos. nec sustinet ullus
 (Cum videant fessos Rhadamanthon et Æacon annis,
 Et Minoa) queri. qui, dum fuit integer ævi, 440
 Terruerat magnas, ipso quoque nomine, gentes.
 Tunc erat invalidus; Deionidenque juventæ
 Robore Miletum, Phœboque parente superbum,

Pertinuit : credensque Iuis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus. 445
Sponte fugis, Miletæ, tuâ ; celerique carinâ
Ægæas metiris aquas ; et in Afide terrâ
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hic tibi ; dum sequitur patriæ curvamina ripæ,
Filia Mœandri, toties redeuntis eodem, 450
Cognita Cyanœe, præstanti corpora formâ,
Byblida cum Cauno prôlem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessâ puellæ :
Byblis Apollinei correpta cupidine fratrîs,
Non foror ut fratrem, nec quâ debebat, amavit, 455
Illa quidem primo nullos intelligit ignes :
Nec peccare putat, quod sæpius oscula jungat :
Quod sua fraterno circumdet brachia collo :
Mendacique diu pietatis fallitur umbrâ.
Paulatim declinat amor ; visuraque fratrem 460
Culta venit ; nimiumque cupit formosa videri :
Et, si qua eit illic formosior, invidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est ; nullumque sub illo
Igne facit votum ; verumtamen æstuat intus.
Jam dominum appellat : jam nomina sanguinis odit : 465
Byblida jam mavult, quam se vocet ille fororem.
Spes tamen obscenæs animo demittere non est.
Ausa tuo vigilans, placidâ resoluta quiete
Sæpe videt, quod amat. visa est quoque jungere fratri
Corpus ; et erubuit, quamvis sopita jacebat. 470
Sommus abit : filet illa diu ; repetitque quietis
Ipsa suæ speciem ; dubiâque ita mente profatur :
Me miseram ! tacitæ quid vult sibi noctis imago ?
Quam nolim rata sit, cur hæc ego somnia vidi ?
Ille quidem est oculis quamvis formosus inquis : 475
Et placet, et possum, si non sit frater, amare :
Et me dignus erat. verum nocet esse fororem.
Dummpdo tale nihil vigilans committere tentem ;
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.
Teitis abest somno ; nec abest imitata voluptas. 480
Pro ! Venus, et tenera volucet cum matre Cupido,

Gaudia quanta tuli ! quam me manifesta libido
 Contigit ! ut jacui totis resoluta medullis !
 Ut meminisse juvat ! quamvis brevis illa voluptas,
 Noxque fuit præceps, et coeptis invida nostris. 485
 O ego, si liceat mutato nomine jungi,
 Quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti !
 Quam bene, Caune, meo poteras gener esse parenti !
 Omnia, Dî facerent, essent communia nobis ;
 Præter avos. tu me vellem generosior essem. 490
 Nescio quam facies igitur, pulcherrime, matrem :
 At mihi, quæ male sum, quos tu, fortita parentes,
 Nil nisi frater eris. quod obest, id habebimus unu.n.
 Quid mihi significant ergo mea viâ ? quod autem
 Somnia pondus habent ? an habent et somnia pondus ? 495
 Di melius ! Dî nempe suas habuere forores.
 Sic Saturnus Opim, junctam sibi sanguine, duxit,
 Oceanus Tethyn, Junonem rector Olympi.
 Sunt Superis sua jura. quid ad cœlestia ritus
 Exigere humanos, diversaque fœdera tento ? 500
 Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor :
 Aut, hoc si nequeo, peream precor ante ; toroque
 Mortua componar : positæque det oscula frater.
 Et tamen arbitrium quærerit res ista duorum.
 Finge placere mihi : scelus esse videbitur illi. 505
 At non Æolidæ thalamos timuere fororum.
 Unde sed hos novi ? cur hæc exempla paravi ;
 Quo feror ? obscænæ procul hinc discedite flammæ :
 Nec, nisi quâ fas est germanæ, frater ametur.
 Si tamen ipse mei captus prior essem amore, 510
 Foritan illius possem indulgere furori.
 Ergo ego, quem fueram non rejectura petentem,
 Ipsa petam ? poterisne loqui ? poterisne fateri ?
 Coget amor ; potero. vel, si pudor ora tenebit,
 Littera celatos arcana fatebitur ignes. 515
 Hæc placet, hæc dubiam vincit sententia mentem.
 In latus erigitur, cubitoque innixa sinistro,
 Viderit : infanos, inquit, fateamur amores.
 Hei mibi ! quo labo ? quem mens mea concipit ignem ?

Et meditata manu componit verba trementi. 520
 Dextra tenet ferrum ; vacuam tenet altera ceram.
 Incipit ; et dubitat : scribit ; damnatque tabellas :
 Et notat ; et delet : mutat ; culpatque, probatque :
 Inque vicem sumptas ponit, positasque resumit.
 Quid velit, ignorat : quidquid factura videtur, 525
 Dispicet. in vultu est audacia mixta pudori.
 Scripta Soror fuerat: visum est delere Sororem,
 Verbaque correctis incidere talia ceris :
 Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
 Hanc tibi mittit amans. pudet ah, pudet edere nomen ! 530
 Et, si quid cupiam, quæris ; sine nomine vellem
 Posset agi mea causa meo : nec cognita Byblis
 Ante forem, quam spes votorum certa fuisse.
 Esse quidem læsi poterant tibi pectoris index,
 Et color, et macies, et vultus, et humida saepe 535
 Lumina, nec causa suspiria nota patenti ;
 Et crebri amplexus ; et quæ, si forte notasti,
 Oscula sentiri non esse foraria possent.
 Ipsa tamen, quamvis animo grave vulnus habebam,
 Quamvis intus erat furor igneus, omnia feci, 540
 (Sunt mihi Dì testes) ut tandem sanior essem:
 Pugnavique diu violenta Cupidinis arma
 Effugere infelix ; et plus, quam ferre puellam
 Posse putas, ego dura tuli. superata fateri
 Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis. 545
 Tu servare potes, tu perdere solus amantem.
 Elige utrum facias. non hoc inimica precatur :
 Sed quæ, cum tibi sit junctissima, junctior esse
 Expedit ; et vinclo tecum propiore ligari.
 Jura senes nōrint : et quid licetque, nefasque, 550
 Fasque sit, inquirant ; legumque examina servent :
 Conveniens Venus est annis temeraria nostris.
 Quid licet, nescimus adhuc : et cuncta licere
 Credimus : et sequimur magnorum exempla Deorum.
 Nec nos aut durus pater, aut reverentia famæ, 555
 Aut timor impudent ; tantum absit causa timendi.
 Dulcia fraterno sub nomine fulta tegemus.

Et mihi libertas tecum secreta loquendi.
 Et damus amplexus; et jungimus oscula coram.
 Quantum est, quod desit! miserere fatentis amorem, 560
 Et non fassuræ, nisi cogeret ultimus ardor:
 [Neve merere, meo subscribi causa sepulcro.]
 Talia nequicquam perarantem plena reliquit
 Cera manum: summusque in margine versus adhæsit.
 Protinus impressa signat sua crimina gemma; 565
 Quam tinxit lacrymis: linguam defecerat humor,
 Deque suis unum famulis pudibunda vocavit:
 Et pavidum blandita, Fer has, fidissime, nostro,
 Dixit, et adjecit longo post tempore, fratri.
 Cum daret; elapsæ manibus cecidere tabellæ. 570
 Omine turbata est: misit tamen. apta minister
 Tempora naelus adit; traditque latentia verba.
 Attonitus subita juvenis Mæandrius ira,
 Projicit acceptas, lecta sibi parte, tabellas:
 Vixque manus retinens trepidantis ab ore ministri, 575
 Dum licet, o vetitæ scelerate libidinis auctor,
 Effuge, ait: qui, si nostrum tua fata pudorem
 Non traherent secum, pœnas mihi morte dediffes.
 Ille fugit pavidus: dominæque ferocia Cauni
 Dicta refert. palles audita, Bybli, repulsa: 580
 Et pavet obfessum glaciali frigore peccus.
 Mens tamen ut rediit; pariter redire furores:
 Linguaque vix tales isto dedit aëre voces:
 Et merito; quid enim temeraria vulneris hujus
 Indicium feci? quid, quæ celanda fuerunt, 585
 Tam cito commisi properatis verba tabellis?
 Ante erat ambiguis animi sententia dictis
 Prætentanda mihi. ne non sequeretur euntem,
 Parte aliquâ veli, qualis foret aura, notare
 Debueram; tutoque mari decurrere: quæ nunc 590
 Non exploratis implevi linteas ventis.
 Auferor in scopulos igitur, submersaque toto
 Obruor Oceano: neque habent mea vela recursus.
 Quid quod et omnibus certis prohibebar amori
 Indulgere meo, tum cum mihi ferre jubent? 595

Excidit, et fecit ipsis nostras cera caducas ?
 Nonne vel illa dies fuerat, vel tota voluntas,
 Sed potius mutanda dies ? deus ipse monebat ;
 Signaque certa dabat : si non male fana fuisse. 609
 Et tamen ipsa loqui, nec me committere ceræ
 Debueram, præfensque meos aperire furores.
 Vidisset lacrymas : vultus vidisset amantis.
 Plura loqui poteram, quam quæ cepere tabellæ.
 Invito potui circumdare brachia collo : 615
 Amplectique pedes : adfusqne poscere vitam :
 Et, si rejiceret, potui moritura videri.
 Omnia fecisse, quorum si singula duram
 Flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.
 Forsan et misi sit quædam culpa ministri.
 Non adiit apte : non legit idonea, credo, 620
 Tempora : nec petiit horamque animumque vacantem.
 Hæc nocuere mihi. neque enim de tigride natus ;
 Nec rigidæ silices, solidumve in pectore ferrum,
 Aut adamanta gerit : nec lac bibit ille leænæ.
 Vincetur. repetendus erit. nec tædia cœpti 625
 Ulla mei capiam ; dum spiritur iste manebit.
 Nam primum (si fata mihi revocare liceret)
 Non cœpisse fuit : cœpta expugnare, secundum est.
 Quippe nec ille potest (ut jam mea vota relinquam)
 Non tamen ausorum semper memor esse meorum. 630
 Et, quia desierim, leviter voluisse videbor :
 Aut etiam tentasse illum, infidiisque petuisse.
 Vel certe non hoc, qui plurimus urit, et uscit
 Pectora nostra, Deo, sed victa libidine credar.
 Denique jam nequeo nil commisisse nefandum. 635
 Et scripsi, et petii : temerata est nostra voluntas,
 Ut nihil adjiciam, non possum innoxia dici.
 Quod superest, multum est in vota, in crimina parvum.
 Dixit : et (incertæ tanta est discordia mentis)
 Cum pigrat tentasse, libet tentare : modumque 640
 Exit ; et infelix committit sæpe repelli.
 Mox ubi finis abeit ; patriam fugit ille, nefasque :
 Inque peregrina ponit nova moenia terra,

Tum vero moestam tota Miletida mente
 Defecisse ferunt. tum vero a pectora vestem 635
 Deripuit ; Planxitque suos furibunda lacertos
 Jamque palam est demens ; inconcessamque fatetur
 Spem Veneris. sine quā patriam, invisosque penates
 Deserit ; et profugi sequitur vestigia fratris.
 Utque tuo motæ, proles Semeleïa, thyro 645
 Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ ;
 Byblida non aliter latos ululatæ per agros
 Bubafides videre nurus : quibus illa relictis
 Charas, et armiferos Lelegas, Lycaimque pererrat.
 Jam Cragon, et Lymiren, Xanthique reliquerat undas, 645
 Quoque Chimæra jugo mediis in partibus ignem,
 Pectus et ora leæ, caudam serpentis habebat.
 Deficiunt silvæ : cum tu laffata sequendo
 Procidis ; et, dura positis tellure capillis,
 Bybli taces ; frondesque tuo premis ore caducas. 655
 Sæpe etiam Nymphæ teneris Lelegeïdes ulnis
 Tollere conantur ; sæpe, ut moderetur amori,
 Præcipiunt ; surdaeque adhibent solatia menti.
 Muta jacet : viridesque suis terit unguibus herbas
 Byblis : et humectat lacrymarum gramina rivo. 655
 Naidas his venam, quæ nunquam arescere posset,
 Supposuisse ferunt. quid enim dare majus habebant :
 Protinus, ut festo piceæ de cortice guttæ,
 Utve tenax gravida manat tellure bitumen ;
 Utve sub adventum spirantis lene Favoni 660
 Sole remollescit, quæ frigore constituit unda,
 Sic lacrymis consumpta suis Phœbeïa Byblis
 Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
 Nomen habet dominæ ; nigraque sub ilice manat.
 Fama novi centum Cretæas forsan urbæ 665
 Impleisset monstri ; si non miracula nuper
 Iphide mutata Crete propiora tulisset.
 Proxima Gno siaco nam quondam Phæstia regno
 Progenuit tellus, ignoto nomine Ligdum ;
 Ingenua de plebe virum. nec census in illo 670
 Nobilitate sua major : sed vita fidesque

Ineulpata fuit. gravidæ qui conjugis aures
 Vocibus his movit; cum jam prope partus adeffet:
 Quæ voveam duo sunt: minimo ut relevere labore;
 Utque marem parias. onerosior altera fors est: 675
 Et vires fortuna negat. quod abominor, ergo
 Edita forte tuo fuerit si femina partu,
 (nvitus mando: pietas, ignosce) necetur.
 Dixerat: et lacrimis vultum lavere profusis,
 Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur. 680
 Sed tamen usque suum vanis Telethusa maritum
 Sollicitat precibus; ne spem sibi ponat in arcto.
 Certa sua est Ligdo sententia. jamque ferendo
 Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem;
 Cum medio noctis spatio, sub imagine somni, 685
 Inachis ante torum, pompa comitata suorum,
 Aut stetit, aut visa est. inerant lunaria fronti
 Cornua, cum spicis nitido flaventibus auro,
 Et regale decus; cum quâ latrator Anubis,
 Sanctaque Bubastis, variisque coloribus Apis: 690
 Quique premit vocem, digitoque silentia suadet;
 Sistraque erant, nunquamque fatis quæsitus Osiris,
 Plenaque somniferi serpens peregrina veneni.
 Cum, velut excussam somno, et manifesta videntem
 Sic adfata Dea est: Pars, ô Telethusa, mearum, 695
 Pone graves curas; mandataque falle mariti.
 Nec dubita, cum te partu Lucina levarit,
 Tollere quidquid erit. Dea sum auxiliaris, opemque
 Exorata fero. nec te coluisse quereris
 Ingratum numen. monuit, thalamoque recepsit. 700
 Læta toro surgit, purasque ad fidera supplex
 Cresca manus tollens, rata fint sua visa precatur.
 Ut dolor increvit; seque ipsum pondus in auras
 Expulit, et nata est ignaro femina patri;
 Jussit ali mater, puerum mentita; fidemque 705
 Res habuit: neque erat facti nisi conscia nutrix.
 Vota pater solvit, nomenque imponit avitum.
 Iphis avus fuerat. gavisa est nomine mater,
 Quod commune foret, nec quemquam falleret illa.

Impercepta pia mendacia fraude latebant. 710
 Cultus erat pueri: facies, quam sive pueræ,
 Sive dares puerō, fieret formosus uterque.
 Tertius interea decimo successerat annus;
 Cum pater, Iphi, tibi flavam despondit lānthen: 715
 Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ
 Dotc fuit virgo, Dictæo nata Teleste.
 Par ætas, par forma fuit: primasque magistris
 Accepere artes, elementa ætatis, ab isdem.
 Hinc amor ambarum tetigit rude pectus: et æquum
 Vulnus utriusque tulit. sed erat fiducia dispar. 720
 Conjugii paetæque exspectat tempora tædæ,
 Quamque virum putat esse, suum fore credit lānthe.
 Iphis amat, quâ posse frui desperat, et auget
 Hoc ipsum flamas: ardetque in virgine virgo.
 Vixque tenens lacrimas, Quis me manet exitus, inquit, 725
 Cognita quam nulli, quam prodigiosa, novæque
 Cura tenet Veneris: si Dī mihi parcere vellent:
 [Perdere debuerant: si non et perdere vellent;]
 Naturale malum saltem et de more dediffent.
 Nec vaccam vaccæ, nec equas amor urit equarum. 730
 Urit oves aries: sequitur sua femina cervum.
 Sic et aves coëunt; interque animalia cuncta
 Femina femineo correpta cupidine nulla est.
 Vellem nulla forem. ne non tamen omnia Crete
 Monstra ferat; taurum dñlexit filia Solis, 735
 Femina nempe marem. meus est furiosior illo,
 Si verum profitemur, amor. tamen illa secuta est
 Spem Veneris: tamen illa dolis, et imagine vaccæ,
 Passa bovem est: et erat, qui deciperetur, adulter.
 Huc licet e toto solertia confluat orbe, 740
 Ipse licet revolet ceratis Dædalus alis;
 Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
 Artibus efficiet? num te mutabit lānthe?
 Quin animum firmas, teque ipsa recolligis, Iphi:
 Confiliique inopes et stultos excutis ignes? 745
 Quid sis nata vide: (nisi te quoque decipis ipsam)
 Et pete, quod fas est: et ama, quod femina debes.

[Spes est quæ capiat: spes est quæ pascat amorem.]

Hanc tibi res adimit: non te custodia charo

Arcet ab amplexu, nec cauti cura magistri.

759

Non patris asperitas, non se negat ipsa roganti.

Nec tamen est potiunda tibi: nec, ut omnia fiant,

Esse potes felix; ut Dique hominesque laborent.

Nunc quoque votorum pars una est vana meorum:

Dique mihi faciles, quidquid valuere, dederunt.

755

Quodque ego, vult genitor, vult ipsa, sacerque futurus;

At non vult Natura: potentior omnibus istic;

Quæ inibi sola nocet. venit ecce optabile tempus:

Luxque jugalis adest: ut iam mea fiat lantè;

Nec mihi continget. mediis sitiemus in undis.

760

Pronuba quid Juno, quid ad hæc, Hymenæe, venitis

Sacra; quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambæ?

Pressit ab his vocem. nec lenius altera virgo

Æstuat: utque celer venias Hymenæe, precatur.

Quod petit hæc, Telethusa timens, modo tempora differt:

Nunc facta languore moram trahit. omnia sæpe,

765

Visaque cauſſatur. sed jam consumſerat omnem

Materiam ſici: dilataque tempora tæde

Inſliterant; unusque dies reflabat: at illa

Crinalem capiti vittam natæque ſibique

770

Detrahit: et paſſis aram complexa capillis,

Iſi, Parætonium, Marcoticaque arva, Pharonque

Quæ colis, et ſeptem digestum in cornua Nilum;

Fer, precor, inquit, opem: noſtroque medere timori.

Te Dea: et quondam, tuaque hæc inſignia vidi:

775

Cunctaque cognovi; comitesque, facesque, ſonumque

Siftrorum: memorique animo tua jufſa notavi.

Quod videt hæc lucem, quod non ego punior ipsa;

Conſilium, monitumque tuum eſt. miſerere duarum,

Auxilioque juva. lacrimæ ſunt verba fecutæ.

780

Vifa Dea eſt moſiſſe fuas (et moverat) aras.

Et templi tremuere fores, imitataque Lunam

Cornua fulſerunt; crepuitque ſonabile ſiftrum.

Non ſecura quidem, fauſto tamen omine lœta

Mater abit templo. ſequitur comes Iphis euntēm,

785

Quam solita est, majore gradu: nec candor in ore
Permanet, et vires augentur; et acrior Ipse est
Vultus: et incomptis brevior mensura capillis.
Plusque vigoris adest, habuit quam fæmina. jam, quæ
Fæmina nuper eras, puer es. date munera templis: 79
Nec timida gaudete fide. dant munera templis.
Addunt et titulum: titulus breve carmen habebat:
Dona puer solvit, quæ femina voverat, Iphis.
Postera lux radiis latum patefecerat orbem;
Cum Venus, et Juno, sociosque Hymenæus ad ignes 795
Conveniunt: potiturque sua puer Iphis læmbo.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N

L I B E R X.

INDE per immensum croceo velatus amictu
Aëra digreditur, Ciconumque Hymenæus ad oras
Tendit, et Orpheus nequicquam voce rogatur
Adfuit ille quidem: sed nec solenia verba,
Nec lætos vultus, nec felix attulit omen. 5
Fax quoque, quam tenuit, lacrymosa stridula fumo,
Usque fuit, nullosque invenit motibus ignes.
Exitus auspicio gravior: nam nupta, per herbas
Dum nova Naiadum turba comitata vagatur,
Decidit, in talum serpentis dente recepto. 10
Quam satis ad superas postquam Rhodopeius auras
Deflevit vates; ne non tentaret et umbras,
Ad Styga Tænaria est aofsus descendere porta.
Perque leves populos, simulacraque funesta sepulcris,
Persephonem adiit, inamœnaque regna tenentem 15
Umbrarum dominum: pulsisque ad carmina nervis
Sic ait: O positi sub terra numina mundi,
In quem recidimus quidquid mortale creamur;
Si licet; et, falsi positis ambigibus oris,
Vera loqui finitis; non huc, ut opaca viderem 20
Tartara, descendit; nec uti villofa colubris
Terna Medusæ vincirem guttura monstri.
Caufa viæ conjux: in quam calcata venenum
Vipera diffudit; crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui: nec me tentasse negabo. 25
Vicit Amor, supera: Deus hic bene notus in ora est.

An sit et h̄ic, dubito : sed et h̄ic tamen auguror est.
 Namque si veterem non est mentita rapinam,
 Vos quoque junxit Amor. per ego h̄ec loca plena timoris,
 Per Chaos hoc ingens, vastique silentia regni,
 Eurydices, oro, properata retexite fila.
 Omnia debemur vobis : paulumque morati ;
 Serius aut citius sedem properamus ad unam.
 Tendimus huc omnes, h̄ec est domus ultima : vosque
 Humani generis longissima regna teneatis. 35
 H̄ec quoque, cum justos matura peregerit annos,
 Juris erit vestri. pro munere poscimus usum.
 Quod si fata negant veniam pro conjugi, certum est
 Nolle redire mihi. letho gaudete duorum.
 Talia dicentem, nervosque ad verba moventem, 40
 Exsangues flebant animæ. nec Tantalus undam
 Captavit refugam : stupuitque Ixionis orbis.
 Nec carpfere jecur volucres : urnisque vacarunt
 Belides : inque tuo sedisti, Sisyphè, favo.
 Tum primum lacrymis victorum carmine fama est 45
 Eumenidum maduisse genas : nec regia conjux
 Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
 Eurydicensque vocant. umbras erat illa recentes
 Inter : et incessit passu de vulnere tardo.
 Hanc simul, et legem Rhodopœius accipit heros, 50
 Ne flectat retro sua lumina ; donec Avernas
 Exierit valles : aut irrita dona futura.
 Carpitur acclivus per muta silentia trames,
 Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
 Nec procul absuerunt telluris margine summæ. 55
 Hic, ne deficeret, metuens, avidusque videndi,
 Flexit amans oculos : et protinus illa relapsa est.
 Brachiaque intendens, prendique et prendre certans,
 Nil nisi cedentes infelix adripit auras.
 Jamque iterum moriens non est de conjugi quidquam 60
 Questa suo : quid enim nisi se quereretur amatam ?
 Supremumque vale, quod jam vix auribus ille
 Acciperet, dixit: revolutaque rursus eodem est.
 Non aliter stupuit gemina nece conjugis Orpheus ;

Quam tria qui timidus, medio portante catenas,	65
Colla canis vidit: quem non pavor ante reliquit,	
Quam natura prior, faxo per corpus oborto:	
Quique in se crimen traxit; voluitque videri	
Olenos esse nocens: tuque o confusa figuræ,	
Infelix Lethra, tuæ; junctissima quondam	70
Pectora, nunc lapides, quos humida sustinet Ide.	
Orantem, frustraque iterum transire volentem,	
Portitor arcuerat. septem tamen ille diebus	
Squallidus in ripa, Cereris sine munere, sedit.	
Cura, dolorque animi, lacrymæque alimenta fuere. 75	
Esse Deos Erebi crudeles questus, in altam	
Se recipit Rhodopen, pulsusque Aquilonibus Hæmon.	
Tertius æquoreis inclusum Piscibus annum	
Finierat Titan: omnemque refugerat Orpheus	80
Femineam Venerem; seu quod male cesserat illi;	
Sive fidem dederat. multas tamen ardor habebat	
Jungere se vati: multæ doluere repulsa.	
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem,	
In teneros transferre mares: citraque juventam	
Ætatis breve ver, et primos carpere flores. 85	
Collis erat, collemque super planissima campi	
Area: quam viridem faciebant graminis herbæ.	
Umbra loco decerat, quæ postquam parte resedit	
Dis genitus vates, et fila sonantia movit;	
Umbra loco venit. non Chaonis abfuit arbos,	90
Non nemus Heliadum, non frondibus Eclulus altis,	
Nec Tiliæ molles, nec Fagus, et innuba Laurus,	
Et Coryli fragiles, et Fraxinus utilis hastis,	
Enodisque Abies, curvataque glandibus Ilex,	
Et Platanus genialis, Acerque coloribus impar	95
Annicolæque simul Salices, et aquatica Lotos,	
Perpetuoque virens Buxus, tenuesque Myricæ,	
Et bicolor Myrtus, et baccis cœrula T inus:	
Vos quoque flexipedes Hederæ venistis, et una	
Pampineæ vites, et amictæ vitibus Ulmi: 100	
Ornique, et Piccæ, pomoque onerata rubenti.	
Arbutus, et lantæ, victoris præmia, Palmæ:	

Et succincta comas, hirsutaque vertice Pinus;
 Grata Deum matri, siquidem Cybeleius Attis
 Exuit hac hominem; truncoque induruit illo. 105
 Adfuit huic turbæ, metas imitata, Cupressus,
 Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
 Qui citharam nervis, et nervis temperat arcus.
 Namque facer Nymphis, Carthæa tenentibus arva,
 Ingens cervus erat: lateque patentibus altas 110
 Ipse suo capiti præbebat cornibus umbras;
 Cornua fulgebant auro: demissaque in armos
 Pendebant tereti gemmata monilia collo.
 Bulla super frontem parvis argentea loris
 Vincta movebatur: parilesque ex ære nitebant, 115
 Auribus in geminis, circum cava tempora, baccæ.
 Hque metu vacuus, naturalique pavore
 Deposito, celebrare domos, mulcendaque colla
 Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
 Sed tamen ante alias, Ceæ pulcherrime gentis,
 Gratus erat, Cyparisse, tibi. tu pabula cervum 120
 Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam:
 Tu modo texebas varios per cornua flores:
 Nunc, eques in tergo residens, huc latus et illuc
 Mollia purpureis frenabas ora capistris. 125
 Æstus erat, mediisque dies: Solisque vapore
 Concava littorei ferrebat brachia Canceris.
 Fæsus in herbosa posuit sua corpora terra
 Cervus: et arborea ducebat frigus ab umbra.
 Hunc puer imprudens jaculo Cyparissus acuto 130
 Fixit: et, ut sævo morientem vulnere vidi.
 Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
 Dixit: et ut leviter, pro materiaque doleret,
 Admonuit. gemit ille ramen: munusque supremum
 Hoc petit a Superis; ut tempore lugeat omni. 135
 Jamque, per immensos egesto sanguine fletus,
 In viridem verti cœperunt membra colorem;
 Et modo, qui nivea pendebant fronte capilli,
 Horrida cæsaries fieri: sumptoque rigore
 Sidereum gracili spectare cacumine cœlum, 140

Ingemuit, tristisque Deus, Lugebere nobis,
Lugebisseque alios, aderisque dolentibus, inquit.

Tale nemus vates contraxerat: inque ferarum
Concilio medius, turbæ volucrumque sedebat,
Ut satis impulsas tentavit pollice chordas; 145

Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos; hoc vocem carmine rupit:
Ab Jove, Musa parens, (cedunt Jovis omnia regno)
Carmina nostra move. Jovis est mihi saepe potestas
Dicta prius. cecini plectro graviore Gigantas, 150
Sparsaque Phlegræis vetricia fulmina campis.

Nunc opus est leviore lyra: puerisque canamus
Dilectos Superis; inconcessisque puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.

Rex Superum Phrygii quondam Ganymedis amore 155
Arsit: et inventum est aliquid. quod Juppiter esse,
Quam quod erat, mallet. nulla tamen alite verti
Dignatur; nisi quæ possit sua fulmina ferre.
Nec mora: percusso mendacibus aëre pennis,
Abripit Iliaden. qui nunc quoque pocula miscet, 160
Invitaque Jovi nectar Junone ministrat.

Te quoque, Amyclide, posuisset in æthere Phœbus:
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.

Quâ licet, æternus tamen es: quotiesque repellit
Ver hiemem, Piscique Aries succedit aquoso; 165
Tu toties oreris: viridique in cespite vernalis.

Te meus ante alios genitor dilexit: et orbe
In medio positi caruerunt præfide Delphi;
Dum Deus Eurotan, immunitamque frequentat
Sparten; nec citharæ, nec sunt in honore sagittæ: 170

Immemor ipse sui non retia ferre recusat;
Non tenuisse canes; non per juga montis iniqui
Iisse comes: longâque alit assuetudine flamas.

Jamque fere medius Titan venientis, et aetæ
Noctis erat, spatioque pari dissipabat utrimque; 175
Corpora veste levant, et succo pinguis olivi
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem prius aërias libratum Phœbus in suras.

Mihi, et oppositas disjecit pondere nubes,
 Recidit in solidam longo post tempore terram 180
 Pondus: et exhibuit junctam cum viribus artem.
 Protinus imprudens, actusque cupidine ludi,
 Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
 Dura repercussa subjecit ab aere tellus
 In vultus, Hyacinthe, tuos. expalluit æque,
 Ac puer, ipse Deus: collapsaque excipit artus: 185
 Et modo te refovet: modo tristia vulnera fiscat:
 Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
 Nil profunt artes. erat immedicabile vulnus.
 Ut si quis violas, rigo uoye papaver in horto,
 Liliaque infringat, fulvis hærentia virgis; 190
 Marcida demittant subito caput illa gravatum;
 Nec se sustineant; spectentque cacumine terram.
 Sic vultus moriens jacet; et defecta vigore
 Ipsa sibi est oneri cervix; humeroque recumbit.
 195 Laberis, Cæbalide, prima fraudate juventa.
 Phœbus ait: videoque tuum, mea crimina, vulnus.
 Tu dolor es, facinusque meum. mea dextera letho
 Inscribenda tuo est. ego sum tibi funeris auctor.
 Quæ mea culpa tamen? nisi si lufisse, vocari 200
 Culpa potest. nisi culpa potest, et amas, vocari;
 Atque utinam pro te vitam, tecumve liceret
 Reddere! sed quoniam fatali lege tenemur;
 Semper eris mecum, memorique hærebis in ore.
 Te lyra, pulsæ manu, te carmine nostra sonabunt: 205
 Flosque novus scripto gemitus imitabere nostros.
 Tempus et illud erit; quo se fortissimus heros
 Addat in hunc florem; folioque legatur eodem.
 Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
 Ecce crux, qui fatus humi signaverat herbam, 210
 Definit esse crux: Tyrioque nitentior ostro
 Flos oritur; formamque capit, quam lilia: si non
 Purpureus color huic, argenteus esset in illis.
 Non satis hoc Phœbo est, (is enim fuit auctor honoris)
 Ipse suos gemitus foliis inscribit: et ai, ai, 215
 Flos habet inscriptum: funestaque litera ducta est.

Nec genuiſſe pudet Sparten Hyacinthon : honorque
Durat in hoc ævi, celebrandaque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.

At si forte roges fæcundam Amathunta metalli, 223
An genuiſſe velit Propctidas, abnuat æque,
Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat ; unde etiam nomen traxere Ceraſtæ.
Ante fôres horum stabat Jovis Hospitis ara,
Lugubris sceleris : quam si quis fanguine tintam 225
Advena vidisset ; maſtatos crederet illic
Laſtentes vitulos, Amathusiacasve bidentes :
Hospes erat cæſus. ſacrifia offenſa nefandis,
Ipsa fuas urbes, Ophiusiaque arva parabat
Deſerere alma Venus. Sed quid loca grata, quid urbes 230
Peccavere meæ ? quod crimen, dixit, in illis ?
Exfilio poenam potius gens impia pendat,
Vel nece ; vel si quid medium mortisque fugæque.
Idque quid eſſe potest, niſi verſæ poena figuræ ?
Dum dubitat, quo mutet eos ; ad cornua vultum 235
Flexit : et admonita eſt hæc illis poſſe relinqui :
Grandiaque in torvos transformat membra juvencos.

Sunt tamen obſcænæ Venerem Propoetides aufæ
Eſſe negare Deam : pro quo ſua, numinis ira.
Corpora cum forma primæ vulgaffe feruntur. 240
Utque pudor cefſit, fanguisque induruit oris,
In rigidum parvo ſilicem diſcrimine verſæ.

Quas quia Pygmalion ævum per crimen agentes
Viderat, offensus vitiis, quæ plurima menti
Fæmineæ Natura dedit, fine conjuſe cœlebs 245
Vivebat : thalamique diu conſorte carebat.
Interea niveum mira feliciter arte
Sculpit ebur ; formamque dedit, quâ fæmina naſci
Nulla potest : operiſque ſui concepit amorem.
Virginis eſt veræ facies ; quam vivere credas : 250
Et, ſi non obſtet reverentia, velle moveri.
Ars adeo latet arte fuâ. miratur, et haurit
Pectore Pygmalion ſimulati corporis ignes.
ſæpe manus operi tentantes admovet, an ſit

Corpus, an illud ebur : nec ebur tamen esse fatetur. 255
 Oscula dat, reddique putat : loquiturque, tenetque :
 Et credit tactis dgitos infidere membris :
 Et metuit, pressos veniat ne livor in artus.
 Et modo blanditias adhibet : modo grata puellis
 Munera fert illi conchas, teretesque lapillos, 260
 Et parvas volucres, et flores mille colorum,
 Liliaque, pictasque pilas, et ab arbore lapidas
 Heliadum lacrimas. ornat quoque vestibus artus:
 Dat digitis gemmas ; longoque monilia collo.
 Autre leves baccæ, redimicula pectora pendent. 265
 Cuncta decent : nec nuda minus formosa videtur.
 Collocat hanc stratis, conchâ Sidonide tincus :
 Adpellatque tori sociam : adclinataque colla
 Mollibus in plumis, tamquam sensura, reponit.
 Festa dies Veneri, totâ celeberrima Cypro, 270
 Venerat : et pandis inductæ cornibus aurum
 Con siderant istæ nivea cervice juvencæ ;
 Thuraque fumabant : cum munere functus ad aras
 Constituit ; et timide, Si Dî dare cuncta potestis ;
 Sit conjux opto, (non ausus, eburnea virgo, 275
 Dicere Pygmalion) similis mea, dixit, eburneæ.
 Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
 Vota quid illa velint : et amici numinis omen.
 Flamma ter accensa est, apicemque per aëra duxit.
 Ut rediit ; simulacra suæ petit ille puellæ : 280
 Incumbensque toro dedit oscula. vila tepere est.
 Admovet os iterum : manibus quoque pectora tentat.
 Tentatum mollescit ebur : positoque rigore
 Subsidit digitis, ceditque : ur Hymettia sole
 Cera remollescit, tractataque pollice multas 285
 Flebitur in facies, ipsoque fit utilis usu.
 Dum stupet ; et timide gaudet ; fallique veretur ;
 Rursus amans, rursusque manu sua vota retractat.
 Corpus erat : saliunt tentatæ pollice venæ.
 Tum vero Paphius plenissima concipit heros 290
 Verba ; quibus Veneri grates agat : ora que tandem
 Ore suo non falsa premit: dataque oscula virgo

Senit; et erubuit: timidumque ad lumina lumen
 Attollens; pariter cum cœlo vidit amantem.
 Conjugio, quod fecit, adest dea. jamque coactis 295
 Cornibus in plenum novies lunaribus orbem,
 Illa Paphon genuit: de quo tenet insula nomen.
 Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
 Inter felices Cinyras potuisset haberi.
 Dira catam. natæ procul hinc, procul este parentes: 300
 Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
 Defit in hac mihi parte fides; nec credite factum:
 Vel, si credetis, facti quoque credite pœnam.
 Si tamen admissum si nit hoc Natura videri;
 Gentibus Ismariis, et nostro gratulor orbi: 305
 Gratulor huic terræ, quod abest regionibus illis,
 Quæ tantum genuere nefas. sit dives amomo,
 Cinnamaque: costumque suam, fudataque ligno
 Thura' ferat, floresque alios Panchaïa tellus;
 Dum ferat et Myrrham. tanti nova non fuit arbos, 310
 Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
 Myrrha: facesque suas à crimine vindicat isto.
 Stipite te Stygio, tumidisque adflavit Echidnis,
 E tribus una soror, scelus est odiſſe parentem:
 Hic amor est odio majus scelus. undique leſti 315
 Te cupiunt proceres; totoque Oriente juventus
 Ad thalami certamen adest. ex omnibus unum
 Elige, Myrrha, tibi; dum ne sit in omnibus unus.
 Illa quidem sentit; fœdoque repugnat amori:
 Et secum, Quo mente feror? quid molior? inquit. 320
 Di, precor, et Pietas, sacrataque jura parentum,
 Hoc prohibete nefas: scelerique resistite tanto;
 Si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negatur
 Hanc Venerem pietas: coēuntque animalia nullo
 Cetera dilectu. nec habetur turpe juvencæ 325
 Ferre patrem tergo: fit equo sua filia conjux;
 Quasque creavit, init pecudes, caper: ipsaque cuius
 Semine concepta est, ex illo concipit ales.
 Felices, quibus ista licent! humana malignas
 Cura dedit leges: et quod Natura remittit, 330

Invida jura negant. gentes tamen esse feruntur,
In quibus et nato genetrix, et nata parenti
Jungitur ; et pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quod non nasci mihi contigit illic,
Fortunaque loci lædor ! quid in ista revolvor ?

335

Spes interdictæ discedite. dignus amari

Ille, sed ut pater, est. ergo si filia magni

Non essem Cinyræ ; Cinyræ concubere possem.

Nunc quia tam meus est, non est meus ; ipsaque damno
Est mihi proximitas, aliena potentior essem.

340

Ire libet procul hinc, patriosque relinquere fines,

Dum scelus effugiam. retinet malus error amantem ;

Ut præfens spectem Cinyran ; tangamque, loquarque,

Osculaque admoveam, si nil conceditur ultra.

Ultra autem sperare aliquid potes, impia virgo ?

345

Nec quot confundas et jura et nomina, sentis ?

Tune eris et matris pellex, et adultera patris ?

Tune foror gnati, genetrixque vocabere fratris ?

Nec metues atro crinitas angue forores,

Quæ, facibus fævis oculos atque ora petentes,

350

Noxia corda vident ? at tu, dum corpore non es

Passa, nefas animo ne concipe : neve potentis

Concubitu vetito Naturæ pollue fœdus.

Velle puta : res ipsa vetat. pius ille, memorque

Juris. et ô vellem similis furor esset in illo !

355

Dixerat : at Cinyras, quem copia digna procorum,

Quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa,

Nominibus dictis, cuius velis esse mariti.

Illa filet primo : patriisque in vultibus haerens,

360

Aestuat : et tepido suffundit lumina rore.

Virginei Cinyras haec credens esse timoris,

Flere vetat ; siccaturque genas ; atque oscula jungit.

Myrrha datis nimium gaudet ; consultaque, qualem

Optet habere virum ; Similem tibi, dixit. at ille

Non intellectam vocem collaudat ; et, Esto

365

Tam pia semper, ait. pietatis nomine dicto

Demisit vultus, sceleris sibi conscientia, virgo.

Noctis erat medium, curasque, et pectora somnus

Solverat. at virgo Cinyreia pervagil igni
 Carpitur indomito; furiosaque vota retractat 370
 Et modo desperat; modo vult tentare: pudetque,
 Et cupit; et, quod agat, non invenit. utque securi
 Saucia trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
 Quo cadat, in dubio est; omnique à parte timetur.
 Sic animus vario labefactus vulnera nutat 375
 Huc levis, atque illuc; momentaque sumit utroque.
 Nec modus, aut requies, niū mors, reperitur amoriā.
 Mors placet. erigitur: laqueoque innectere fauces
 Destinat: et, zonā summo de poste revinēta,
 Care vale Cinyra, caufamque intellige mortis, 380
 Dixit: et aptabat pallenti vincula collo.
 Murmura verborum fidas nutricis ad aures
 Pervenisse ferunt, limen servantis alumnae.
 Surgit anus, referatque fores: mortisque parat
 Instrumenta videns, spatio conciamat eodem, 385
 Seque ferit, scinditque sinus, ereptaque collo
 Vincula dilaniat. tum denique flere vacavit;
 Tum dare complexus, laqueique requirere caufam.
 Muta filet virgo. terramque inamota tuetur:
 Et deprensa dolet tardae conamina mortis, 390
 Instat anus; canosque suos, et inania nudans
 Ubera, per cunas alimentaque prima precatur.
 Ut sibi committat, quidquid dolet. illa rogantem
 Aversata gemit. certa est exquirere nutrix:
 Nec solam spondere fidem. Dic, inquit, opemque 395
 Me fine ferre tibi non est mea pigra senectus.
 Seu furor est; habeo quae carmine sanet, et herbis.
 Sive aliquis nocuit; magico lustrabere ritu.
 Sive est ira Deūm, sacrī placabilis ira.
 Quid rear ulterius? certe fortuna domusque 400
 Solpes, et in cursu est: vivunt genetrixque, paterque.
 Myrrha, patre auditō, suspiria duxit ab imo
 Pectore. nec nutrix etiamnum concipit ullum
 Mente nefas: aliquenque tamen præsentit amorem.
 Propositique tenax, quodcumque sit, orat, ut ipsa 405
 Indicet: et gremio lacrimantem tollit anilis.

Atque ita complectens infirmis colla lacertis,
 Sensimus, inquit; amas: et in hoc mea (pone timorem)
 Sedulitas erit apta tibi: nec sentiet unquam
 Hoc pater. exfiluit gremio furibunda, torumque 410
 Ore premens, Discede, precor; miseroque pudori
 Parce, ait. instanti, Discede, aut define, dixit,
 Quærere quid doleam. scelus est, quod scire laboras.
 Horret anus; tremulasque manus annisque metuque
 Tendit: et ante pedes supplex procumbit alumnæ. 315
 Et modo blanditur; modo, si non conscientia fiat,
 Terret: et indicium laquei, coptæque minatur,
 Mortis: et officium commissio spondet amori,
 Extulit illa caput, lacrimisque implevit obortis
 Pectora nutricis: conataque saepe fateri,
 Sæpe tenet vocem: pudibundaque vestibus ora
 Texit: et, O, dixit, felicem conjugem matrem!
 Haec tenus: et gemuit, gelidos nutricis in artus,
 Offaque (sensit enim) penetrat tremor: albaque toto
 Vertice canities rigidis stetit hirta capillis. 425
 Multaque, ut excuteret diros, si posset, amores,
 Addidit. at virgo scit se non falsa moneri,
 Certa mori tamen est; si non potiatur amato.
 Vive, ait haec; potiere tuo; non ausa, parente,
 Dicere, conticuit: promissaque numine firmat. 430
 Festa pia Céreris celebrabant annua matres
 Illa, quibus nivea velatae corpora veste
 Primitias frugum dant, spicae ferta, suarum:
 Perque novem noctes Venerem, tactusque viriles
 In vetitis numerant. turba Cenchrœis in illâ 435
 Regis adest conjux: arcanaque sacra frequentat.
 Ergo legitima vacuus dum conjugé lefthus;
 Nacta gravem vino Cinyran male sedula nutrix,
 Nomine mentito, veros exponit amores:
 Et faciem laudat. quæfatis virginis annis, 440
 Par, ait, est Myrrhæ. quam postquam adducere jussa et,
 Utque domum rediit; Gaude mea, dixit, aluina:
 Vicius. infelix non toto corpore sentit
 Lætitiam virgo; præfagaque pectora mærent.

Sed tamen et gaudet. tanta est discordia mentis. 445
 Tempus erat, quo cuncta silent; interque Triones
 Flexerat obliquo planstrum temone Boëtes.
 Ad facinus venit illa suum. fugit aurea cosio
 Luna: tegunt nigre latitania fidosa nubes; 450
 Nox caret igne suo. primos tegis, Icare, vultus;
 Erigoneque pio sacrata parentis amore.
 Ter pedis offensi signo est revocata: ter amen
 Funereus bubo letali carmine fecit.
 It tamen: et tenebræ minuunt, noxque atra pudorem.
 Nutricisque manum lava tenet; altera motu 455
 Cæcum iter explorat. thalami jam limina tangit;
 Jamque fores apperit; jam ducitur intus: at illi
 Poplite succiduo genua intremuere; fugitque
 Et color, et sanguis: animusque relinquit euntem.
 Quoque suo propior sceleri, magis horret, et ausi 460
 Pœnitet; et vellet non cognita posse reverti.
 Cunctantem longæva manu deducit: et alto
 Admotam lecto cum traderet, Accipe, dixit;
 Ista tua est, Cinyra. devotaque corpora junxit,
 Accipit obſcæno genitor sua viscera lecto; 465
 Virgineosque metus levat; hortaturque timentem.
 Foritan ætatis quoque nomine, Filia, dicat:
 Dicat et illa, Pater; sceleri ne nomina defint.
 Plena patris thalamis excedit: et impia diro
 Semina fert utero; conceptaque crimina portat. 470
 Postera nox facinus geminat. nec finis in illa est.
 Cum tandem Cinyras, avidus cognoscere amantem
 Post tot concubitus, illato lumine vidit
 Et scelus, et natam. verbisque dolore retentis.
 Pendenti nitidum vagina deripit ensem. 475
 Myrrha fugit, tenebris et cæcæ inunere noctis
 Intercepta neci: latosque vagata per agros,
 Palmiferos Arabas, Panchæaque rura relinquit.
 Perque novem erravit redeuatis cornua Lunæ;
 Cum tandem terra requievit fessa Sabæa. 480
 Vixque uteri portabat onus. tum nefacia voti,
 Atque inter mortisqus metus, et iædia vita.

Est tales exorta preces: O si qua patetis
 Numinis confessis; merui, nec triste recuso
 Supplicium. sed, ne violenti vivosque superstes,
 Mortuaque extictos, ambobus pellite regnis:
 Mutataque mihi vitamque necemque negate.
 Numen confessis aliquod patet. ultima certe
 Vota suos habuere Deos: nam crura loquentis
 Terra supervenit; ruptaque obliqua per ungues 498
 Porrigitur radix, longi firmamina trunci:
 Osque robur agunt: mediaque manente medulla
 Sanguis it in succos: in magnos brachia ramos;
 In parvos diti: duratur cortice pellis.
 Jamque gravem crescens uterum perstrinxerat arbor; 495
 Pectoraque obruerat; collumque operire parabat;
 Non tulit illa moram: venientique obvia ligno
 Subsedit: meritaque suos in cortice vultus.
 Quae, quamquam amisit veteres cum corpore sensus,
 Flet tamen: et tepidae manant ex arbore guttae. 500
 Est honor et laetitia: stillataque cortice Myrra
 Nomen herile tenet, nullique tacebitur aevi
 At male conceptus sub robore creverat infans:
 Quarebatque viam; qua se, genetrici relicta,
 Exsereret. media gravidus tumet arbore venter. 505
 Tendit onus matrem: nec habent sua verba dolores:
 Nec Lucina potest parientis voce vocari.
 Nitenti tamen est similiis; curvataque crebros
 Dat gemitus arbor: lacrimisque cadentibus humet.
 Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes: 510
 Admovitque manus: et verba puerpera dixit.
 Arbor agit rimas; et fissa cortice vivum
 Reddit onus; vagitque puer: quem molibus herbis
 Naides impositum lacrimis unxere parentis.
 Laudaret faciem Livor quoque. qualia namque 515
 Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
 Talis erat. sed, ne faciat discrimina cultus,
 Aut huic adde leves, aut illis deme pharetras.
 Labitur occulte, fallitque volatilis ætas:
 Et nihil est annis velocius. ille forore 520

Natus avoque mo, qui conditus arbore nuper,
 Nuper erat genitus; modo formosissimus infans;
 Jam juvenis, jam vir, jam se formosior ipso est:
 Jam placet et Veneri, matriisque ulciscitur ignes.
 Nataque pharetratus dum dat puer oscula matri, 525
 Inscius existanti destrinxit arundine pectus.
 Læsa manu natum Dea repulit, altius actum
 Vulnus erat specie: primoque fecellerat ipsam.
 Capta viri forma non jam Cythereia curat
 Litora: non alto repetit Paphon æquore cinctam, 530
 Piscosamque Cnidon, gravidamve Amathunta metalli.
 Abstinet et cœlo: cœlo præfertur Adonis.
 Hunc tenet: huic comes est: adsuetaque semper in umbra
 Indulgere sibi, formamque augere colendo,
 Per juga, per silvas, dumosaque faxa vagatur 535
 Nuda genu, vestem ritu succincta Dianæ;
 Hortaturque canes; tutæque animalia prædæ,
 Aut pronus lepores, aut celsum in cornua cervum,
 Aut agitat damas: a for ious abstinet apris.
 Raptoreisque lupos, armatosque unguibus ursos 540
 Vitat, et armenti saturatos cæde leones.
 Te quoque, ut hos timeas (si quid prodeſſe monendo
 Potit) Adoni, monet. Fortisque fugacibus esto,
 Inquit: in audaces non est audacia tuta.
 Parce meo, juvenis, temerarius esse periclo: 545
 Neve feras, quibus arma dedit Natura, laceſſe:
 Stet mihi ne magno tua gloria. non movet ætas,
 Nec facies, nec quæ Venerem movere, leones,
 Setigerosque fues, oculosque, animoſque ferarum.
 Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri: 550
 Impetus est fulvis, et vafla leonibus ira:
 Invisumque mihi genus est. Quæ cauſa, roganti,
 Dicam, ait: et veteris monſtrum mirabere culpæ.
 Sed labor insolitus jam me laſſavit: et ecce
 Opportuna ſua blanditur populus umbra: 555
 Datque torum cespes libet hac requiescere tecum,
 Et requievit, humo: preſſisque et grama, et iſpum.
 Inque ſinu juvenis poſita cervice renidens

Sic ait: ac mediis interserit oscula verbis.

Forsitan audieris aliquam certamine cursus

563

Veloces superasie viros. non fabula rumor

Ille fuit: superabat enim. nec dicere posses,

Laude pedum, formæ bono præstantior eset.

Scitanti Deus huic de.conjuge, Conjuge, dixit,

Nil opus est, Atalanta, tibi. fuge conjugis usum.

565

Nec tamen effugies: teque ipsa viva carebis.

Territa sorte Dei per opacas innuba silvas

Vivit: et instantem turbam violenta procorum

Conditione fugat: Nec sum potiunda, nisi, inquit,

Victa prius cursu. pedibus contendite mecum.

570

Præmia veloci conjux thalamique dabuntur;

Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto.

Illa quidem immritis: sed (tanta potentia formæ est)

Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.

575

Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui:

Et, petitur cuiquam per tanta pericula conjux?

Dixerat: ac nimios juvenum damnarat amores.

Ut faciem, et posito corpus velamine vidit,

Quale meum, vel quale tuum, si femina fias;

Obstupuit: tollensque manus, Ignoscite, dixit,

580

Quos modo.culpavi: nondum mihi præmia nota,

Quæ peteretis, erant. laudando concipit ignem;

Et, ne quis juvenum currat velocius, optat,

Invidiaque timet. Sed cur certaminis hujus

Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.

585

Audentes Deus ipse juvat. dum talia secum

Exigit Hippomenes: passu volat alite virgo.

Quæ quamquam Scythica non feciis ire sagitta

Aonio visa est juveni; tamen ille decorem

Miratur magis: et cursus facit ipse decorem.

590

Aura refert oblata citis talaria plantis:

Tergaque jaestantur crines per-eburnea, quæque

Poplitibus suberant picta genualia limbo:

Inque paedali corporis candore ruborem

Traxerat. haud alitey, quam cum super atria velum

595

Candida purpureum angulata; inficit umbras.

Dum notat hæc hospes ; decursa novissima meta est :
 Et tegitur festa victrix Atalanta corona.
 Dant gemitum viæti, penduntque ex fædere pœnas.
 Non tamen eventu juvenum deterritus horum 600
 Constitit in medio ; vultuque in virginè fixo,
 Quid facilem titulum superando quæris inerteres ;
 Mecum confer, ait, seu me fortuna potentem
 Fecerit ; a tanto non indignabere vinci,
 Namque mihi genitor Megareus, Onchestius illi ; 605
 Est Neptunus avus : pronepos ego regis aquarum :
 Nec virtus citra genus est. seu vincar, habebis
 Hippomene viæto magnum et memorabile nomen.
 Talia dicentem molli Schœneïa vultu
 Adspicit ; et dubitat, superari an vincere malit. 610
 Atque ita, Quis Deus hunc formosiss, inquit, iniquus
 Perdere vult ? caræque jubet discriminè vitæ
 Conjugium petere hoc ? non sum, me judice, tanti.
 Nec forma tangor. poteram tamen hac quoque tangi.
 Quid ? quod adhuc puer est. non me movet ipse, sed ætas.
 Quid ? quod inest virtus, et mens interrita lethi ? 615
 Quid ? quod ab æquorea numeratur origine quartus ?
 Quid ? quod amat, tantique putat connubia nostra,
 Ut pereat ; si me Fors illi dura negarit ?
 Dum licet, hospes, abi ; thalamosque relinque cruentos. 620
 Conjugium crudele meum est. tibi nubere nulla
 Nolet : et optari potes à sapiente puella.
 Cur tamen est mihi cura tui, tot jam ante peremtis ?
 Viderit : intereat : quoniam tot cæde procorum
 Admonitus non est ; agiturque in tædia vitæ. 625
 Occidet hic igiter, voluit quia vivere mecum ?
 Indignamque necem pretium patietur amoris ?
 Non erit invidiæ victoria nostra ferendæ.
 Sed non culpa mea est. utinam defistere velles !
 Aut quoniam es demens, utinam velocior essem ! 630
 At quam virgineus puerili vultus in ore est !
 Ah, miser Hippomene, nollem tibi viſa fuisse !
 Vivere dignus eras. quod si felicior essem ;
 Nec mihi conjugium fata importuna negarent ;

Unus eras, cum quo sociare cubilia possem. 635
 Dixerat : utque rūdis, primoque Cupidine tafta,
 Quid facit ignorans, amat, et non sentit amorem.
 Jam solitos poscunt cursus populusque paterque ;
 Cum me sollicita proles Neptunia voce
 Invocat Hippomenes. Cythereia comprecor ; aulis 640
 Adsit, ait, nostris; et, quos dedit, adjuvet ignes.
 Detulit aura preces ad me non invida blandas ;
 Motaque sum, fateor. nec opis mora longa dabatur.
 Est ager, indigenæ Tamaseum nomine dicunt ;
 Telluris Cypræ pars optima : quem mihi prīsci 645
 Sacravere senes : templisque accedere dotem
 Hanc iussero meis. medio nitet arbor in arvo ;
 Fulva comam, fulvo ramis crepitantibus auro.
 Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
 Aurea poma manu : nullique videnda, nisi ipsi : 650
 Hippomenen adii ; docuique, quis usus in illis.
 Signa tubæ dederant ; cum carcere pronus eterque
 Emicat, et summam celeri pede libat arenam.
 Posse putes illos sicco freta radere passu,
 Et segetis canæ stantes percurrere aristas. 655
 Adjiciunt animos juveni clamorque, favorque,
 Verbaque dicentum, Nunc, nunc incumbere tempus,
 Hippomene : propera. nunc viribus utere totis.
 Pelle moram : vinces. dubium Megareius heros
 Gaudeat, an virgo magis his Schceneia dictis. 660
 O quoties, cum jam posset transire, morata est ;
 Spectatofque diu vultus invita reliquit !
 Aridus è lasso veniebat anhelitus ore :
 Metaque erat longe. tum denique de tribus unum
 Foetibus arboreis proles Neptunia misit. 665
 Obstupuit virgo : nitidique cupidine pomi
 Declinat cursus ; aurumque volubile tollit.
 Præterit Hippomenes. resonant spectacula plausu.
 Illa moram celeri, cessataque tempora, cursu
 Corrigit : atque iterum juvenem post terga relinquit. 670
 Et rursus pomi jactu remorata secundi,
 Consequitur, transit puc virum. pars ultima cursus

Restabat: Nunc, inquit, ades, Dea muneris auctor: 675
 Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
 Jecit ab obliquo nitidum juveniliter aurum.
 An peteret, virgo vita est dubitare: coegi
 Tollere; et adjeci sublato pondera malo:
 Impediique oneris pariter gravitate moraque.
 Neve meus sermo cursu fit tardior illo;
 Præterita est virgo: duxit sua præmia victor. 680
 Dignane, cui grates ageret, cui thuris honorem
 Fertet, Adoni, fui? nec grates immemor egit:
 Nec mihi thura dedit. subitam convertor in iram:
 Contemnique dolens, ne sum spernenda futuris,
 Exemplo caveo: meque ipsam exhortor in ambo. 685
 Templa Deum Matri, quæ quondam clarus Echion
 Fecerat ex voto, nemorosis abdita filvis,
 Transibant: et iter longum requiescere suavit.
 Illic concubitus intempestiva cupido
 Occupat Hippomenem, à numine concita nostro. 690
 Luminis exigui fuerat prope templo recessus,
 Speluncæ similiis, nativo pumice tectus;
 Relligione sacer prisca: quo multa sacerdos
 Lignea contulerat veterum simulacra Deorum.
 Hunc init; et vetito temerat sacraria probro. 695
 Sacra retorserunt oculos: turritaque Mater,
 An Stygiæ fontes, dubitavit, mergeret unda.
 Poena levis vita est. ergo modo levia fulvae
 Colla juba velant: digitæ curvantur in ungues:
 Ex humeris armi sicut: in pectora totum 700
 Pondus abit: summae cauda verruntur areæ.
 Iram vultus habet: pro verbis murmura reddunt:
 Pro thalamis celebrant silvas: aliisque timendi
 Dente premunt domito Cybeleia frena leones.
 Hos tu, care mihi, cumque his genus omne ferarum, 705
 Quæ non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbent,
 Effuge: ne virtus tua sit damnosa duobus.
 Illa quidem monuit: junctisque per aëra cygnis
 Carpit iter: sed stat monitis contraria virtus.
 Forte suem latebris, vestigia certa fecuti, 710

Excivere canes; filvisque exire parantem
 Fixerat oblique juvenis Cinyreius ictu.
 Protius excusfit pando venabula rostro,
 Sanguine tincta suo: trepidumque, et tuta petentem
 Trux aper insequitur: totosque sub inguine dentes 715
 Abdidit; et fulva moribundum stravit arena.
 Vecta levi curru medias Cytherea per auras
 Cypron olorinis nondum pervenerat alis.
 Agnovit longe gemitum morientis: et albas
 Flexit aves illuc. utque æthere vidit ab alto 720
 Exanimem, inque suo jastantem sanguine corpus;
 Desiluit: pariterque sinus, pariterque capillos
 Rupit; et indignis percussit pectora palmis.
 Questaque cum fatis, At non tanen omnia vestri
 Juris erunt, inquit. luctus monumenta manebunt 725
 Semper, Adoni, mei: repetitaque mortis imago
 Annua plangoris peragit simulamina nostri.
 At èruor in florem mutabitur. an tibi quondam
 Femineos artus in olentes vertere menthas,
 Persephone, licuit? nobis Cinyreius heros 730
 Invidiæ mutatus erit? sic fata, cruorem
 Nectare odorato spargit: qui tactus ab illo
 Intumuit; sic, ut pluvio perlucida cœlo
 Surgere bulla solet. nec plena longior hora
 Facta mora est, cum flos è sanguine concolor ortus. 735
 Qualem, quæ lento celant sub cortice granum,
 Punica ferre solent: brevis est tamen usus in illo.
 Namque male hærentem, et nimia levitate caducum
 Executint idem, qui præstant nomina, venti.

Decorative border of stylized flowers.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N
L I B E R XI.

Armine dum tali silvas, animosque ferarum
Threicius vates, et faxa sequentia dicit;
Ecce nurus Ciconum, testae lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orpheus, percussis sociantem carmina nervis. 5

E quibus una, levem jactato crine per auram,
En' ait, en' hic est nostri contemptor: et hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora.
Quæ foliis præsuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est: qui missus, in ipso 10
Aëre concentu vietus vocisque lyræque est;
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis,
Ante pedes jacuit. sed enim temeraria crescunt
Bella: modusque abiit: insanaque regnat Erynnis.
Cunctaque tela forent cantu mollita: sed ingens 15
Clamor, et inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaque, plaususque, et Bacchei ululatus
Obistrepere sono citharæ. tum denique faxa
Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis 20
Innumeræ volucres, anguesque, agmenque ferarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri:
Inde cruentatis vertuntur in Orpheus dextris:
Et coeunt, ut aves; si quando luce vagantem
Noctis avem cernunt: struquoque utrinque theatro. 25
Cea matutina cervus periturus arena,
Præda canum est: vatemque petunt; et fronde virenti

Conjiciunt thyrsos, non hæc in munera factos.
 Hæ glebas, illæ dereptos arbore ramos,
 Pars torquent silices. nec deunt tela furori ; 30
Forte boves presso subigebant vomere terram :
 Nec procul hinc, multo fructum sudore parantes,
 Dura lacertosæ fodiebant arva coloni.
Agmine qui viso fugiunt operisque relinquunt
Arma sui : vacuosque jacent dispersa per agros 35
 Sarculaque, rastriique graves, longique ligones.
Quæ postquam rapnere feræ, cornuque minaci
 Divellere boves ; ad vatis fata recurunt :
Tendentemque manus, et in illo tempore primum
 Irrita dicentem, nec quidquam voce moventem, 40
Sacrilegæ perimunt. perque os (prò Juppiter !) illud,
Auditum faxis, intellectumque ferarum
 Sensibus, in ventos anima exhalata recessit.
Te mœstæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidæ silices, tua carmina saepe fecutæ 45
 Fieverunt silvae : positis te frondibus arbos,
 Tonfa cornam, luxit : lacrymis quoque flumina dicunt
 Inrevisse suis : obscuraque carbasa pullo
 Naïdes et Dryades, paucisque habuere capillos.
 Membra jacent diversa locis. caput, Hebre, lyramque 50
 Excipis ; et (mirum) medio dum labitur amne,
 Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
 Murmurat exanimis : respondent flebile ripæ.
 Jamque mare invectæ flumen populare relinquunt ;
 Et Methymnaeæ potiuntur litore Lesbi 55
 Hic ferus expositum peregrinis anguis arenis
 Os petit. et sparsos stillanti rore capillos.
 Tandem Phœbus adest ; morsusque inferre parantem
 Arcet ; et in lapidem rictus serpentis apertos
 Congelat ; et patulos (ut erant) indurat hiatus. 60
 Umbra subit terras : et, quæ loca viderat ante,
 Cuncta recognoscit. quærensque per arva piorum
 Invenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.
 Hic modo conjunctis spatiantur paucibus ambo :
 Nunc præcedentem sequitur : nunc prævius anteit : 65

Eurydicenque suam jam tuto respicit Orpheus.

Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus,
Amissoque dolens facrorum vate suorum,
Protinus in silvis matres Edonidas omnes,
Quæ fecere ne fas, torta radice ligavit.

73

Quippe pedum digitos, in quantum quæque secuta est,
Traxit: et in solidam detrusit acumine terram.
Utque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit volucris, sensitque teneri;
Plangitur; ac trepidans adstringit vincula motu: 75
Sic, ut quæque solo defixa cohæserat harum,
Exsternata fugam frustra tentabat. at illam
Lenta tenet radix, exsultantemque coërcet.

Dumque ubi sunt digiti, dum pes ubi quærit, et unguis,
Adspicit in teretes lignum succedere suras. 80

Et conata femur mœrenti plangere dextra;
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt:
Robora sunt humeri. porrectaque brachia veros
Esse putes ramos; et non fallare putando.

Nec fatis hoc Baccho est. ipsos quoque deserit agros: 85

Cumque choro meliore, sui vineta Tymoli,
Pactolonque petit: quamvis non aureus illo
Tempore, nec caris erat invidiosus arenis,
Hunc adsueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant:
At Silenus abest. tit ubantem annisque meroque 90
Ruricolæ cepere Phryges: vincitumque coronis
Ad regem traxere Midan: cœi Thracius Orpheus
Orgia tradiderat, cum Cecropio Eumolpo.

Qui simul agnovit socium comitemque facrorum,
Hospitis adventu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, et junctas ordine noctes. 95

Et jam stellarum sublime coëgerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex venit; et juveni Silenum reddit alumno.

Huic Deus optandi gratum, sed inutile, fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto. 100

Ille male usurpis donis, ait, Effice, quidquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.

Adnuit optatis: nocituraque munera solvit
Liber; at indoluit, quod non meliora petisset. 105
Lætus abit; gaudetque malo Berecynthius heros:
Pollicitamque fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Hinc detraxit virgam: virga aurea facta est.
Tollit humo faxum: faxum quoque palluit auro. 110
Contigit et glebam: contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpit aristas:
Aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum:
Hesperidas donasse putas. si postibus altis
Admoveit digitos; postes radiare videntur. 115
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis Danaen eludere posset.
Vix spes ipse sua animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti menfas posuere ministri,
Exstructas dapibus, nec tostæ frugis egentes. 120
Tum vero, sive ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.
Sive dapes avido convellere dente parabat,
Lamina fulva dapes admoto dente nitebant.
Miscuerat puris auctorem muneric undis, 125
Fusile per rictus aurum fuitare videres.
Attontius novitate mali, divesque, miserque
Effugere optat opes: et, quæ modo voverat, odit.
Copia nulla fanem relevat: sitis arida guttur
Urit, et inviso meritus torquetur ab auro. 130
Ad coelumque manus, et splendida brachia tollens,
Da veniam, Lenæ pater; peccavimus, inquit,
Sed miserere. precor, speciosoque eripe damno.
Mite Deum numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, pactamque fidem, data munera, solvit. 135
Ne ve male optato maneas circumlitus auro,
Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem;
Perque jugum montis labentibus obvius undis
Carpe viam; donec venias ad fluminis ortus.
Spumiferoque tuum fonti, quæ plurimus exit, 140
Subde caput: corpusque simul, simul elue crimen.

Rex jussæ succedit aquæ. vis aurea tñxit
Fulmen, et humano de corpore cessit in anmum.
Nunc quoque jam veteris percepto semine venæ
Arva rigent, auro madidis pallentia glebis. 145

Ille, perosus opes, silvas et rura colebat,
Panaque montanis habitantem sempet in antris.
Pingue sed ingenium manxit: nocituraque, ut ante,
Rursus erant domino stolidæ præcordia mentis.
Nam, freta prospiciens, late riget arduus alto 150
Tmolus in adscensu: clivoque extensus utroque,
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris jaætat sua carmina Nymphis,
Et leve cerata modulatur arundine carmen;
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus, 155
Judice sub Timolo certamen venit ad impar.
Monte suo senior judex confedit; et aures
Liberat arboribus. quercu coma cærula tantum
Cingitur; et pendent circum cava tempora glandes.
Isque Deum pecoris spectans, In judice, dixit 160
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine delinit. post hunc facer ora retorsit
Tmolus ad os Phœbi? vultum sua Silva fecuta est.
Ille caput flavum lauro Parnaside vinctus 165
Verrit humum, Tyrio saturata murice palla:
Instructamque fidem gemmis et dentibus Indis
Sustinet à læva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit. tum stamina docto
Poilice sollicitat: quorum dulcedine captus 170
Pana jubet Tmolus citharæ submittere cannas.
Judicium sanctique placet sententia montis
Omnibus. arguitur tamen, atque injusta vocatur
Unius sermone Midæ. nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram; 175
Sed trahit in spatum, villisque albentibus implet;
Instabileisque imo facit; et dat posse moveri.
Cetera sunt hominis. partem damnatur in unam;
Induiturque aures lente gradientis aselli.

Ille quidem celat, turpique onerata pudore 180
 Tempora purpureis tentat velare tiaris.
 Sed, solitus longos ferro refecare capillos,
 Viderat hoc famulus. qui, cum nec prodere visum
 Dedeceus auderet, cupiens efferre sub auras,
 Nec posset reticere tamen, secedit ; humumque 185
 Effodit : et, domini quales adspexerit aures,
 Voce resert parva ; terraque immurmurat haustæ.
 Indiciumque suæ vocis tellure regesta
 Obruit ; et scrobibus tacitus discedit opertis.
 Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus 190
 Cœpit : et, ut primum pleno maturuit anno,
 Prodidit agricolam. leni nam motus ab Austro
 Obruta verba resert ; dominique coarguit aures.
 Ultus abit Tmolo, liquidumque per aëra vectus
 Angustum citra pontum Nepheleïdos Helles 195
 Laomedonteis Latoïus adstitit arvis.
 Dextera Sigæi, Rhœtæi læva profundi
 Ara Panomphæo vetus est sacrata Tonanti.
 Inde novæ primum moliri mœnia Trojæ
 Laomedonta videt : suscepitque magna labore 200
 Crescere difficulti ; nec opes exposcere parvas.
 Cumque tridentigero tumidi genitore profundi
 Mortalem induit formam ; Phrygioque tyranno
 Aedificant muros, pacto pro mœnibus auro.
 Stabat opus : pretium rex inficiatur ; et addit 205
 Perfidia cumulum falsis perjuria verbis.
 Non impune feres, rector maris inquit : et omnes
 Inclinavit aquas ad avaræ litora Trojæ.
 Inque freti formam terras convertit ; opesque
 Abstulit agricolis ; et fluctibus obruit arva. 210
 Poena neque hæc satis est : Regis quoque filia monstro
 Poscit aequoreo. quam dura ad faxa revinctam
 Vindicat Alcides : promissaque munera, dictos
 Poscit equos : tantique operis mercede negata,
 Bis perjura capit superatae mœnia Trojæ. 215
 Nec, pars militiæ, Telamon, sine honore recessit :
 Hesioneque data potitur, nam conjugæ Peleus

Clarus erat Diva. nec rvi magis ille superbit
 Nomine, quam saceri. siquidem Jovis esse nepoti
 Contigit haud uni: conjux Dea contigit uni. 220
 Namque senex Thetidi Proteus, Dea, dixerat, undæ,
 Concipe: mater eris juveni, qui fortibus actis
 Acta patris vincet; majorque vocabitur illo.
 Ergo, ne quidquam mundus Jove majus haberet,
 Quamvis haud tepidos sub pectore fenserat ignes 225
 Juppiter æquoreæ Thetidis connubia vitat:
 In suaque Æaciden succedere vota nepotem
 Jussit; et amplexus in virginis ire marinæ.
 Est finus Hæmoniæ curvos falcatus in arcus:
 Brachia procurrunt. ubi, si foret altior unda, 230
 Portus erat: summis inductum est æquor arenis.
 Littus habet solidum, quod nec vestigia servet;
 Nec remoretur iter; nec opertum pendeat alga.
 Myrtea silva subest, bicoloribus obsita baccis.
 Est specus in medio; natura factus, an arte, 235
 Ambiguum; magis arte tamen: quo sæpe venire
 Frænato delphine fedens, Theti nuda, solebas.
 Illic te Peleus, ut somno vincita jacebas,
 Occupat: et quoniam precibus tentata repugnas:
 Vim parat, innectens ambobus colla lacertis. 240
 Quod nisi venisses, variatis sæpe figuris,
 Ad solitas artes; auso foret ille potitus.
 Sed modo tu volucris; (volucrem tamen ille tenebat)
 Nunc gravis arbor eras: hærebat in arbore Peleus.
 Tertia forma fuit maculosa tigridis: illa 245
 Territus Æacides a corpore brachia solvit.
 Inde Deos pelagi, vino super æquora fuso,
 Et pecoris fibris, et fumo thuris adorat.
 Donec Carpathius medio de gurgite vates,
 Æacida, dixit, thalamis potiere petitis. 250
 Tu modo, cum gelido sopita quiescet in antro,
 Ignaram laqueis vincloque innecte tenaci.
 Nec te decipiatur centum mentita figuræ:
 Sed preme quidquid erit: dum, quod fuit ante reformet.
 Dixerat ~~haec~~ Proteus; et condidit æquore vultum; 255

224 P. OVIDII NASONIS

Admisitque suos in verba novissima fluctus.
 Pronus erat Titan, inclinatoque tenebat
 Hesperium temone fretum : cum pulchra relicto
 Nereis ingreditur consueta cubilia ponto. 260
 Vix bene virgineos Peleus invaserat artus ;
 Illa novat formas ; donec sua membra teneri
 Sentit : et in partes diversas brachia tendi.
 Tum demum ingemuit : Neque, ait, sine numine vincis :
 Exhibita estque Thetis. confessam amplectitur heros,
 Et potitur votis ; ingentique implet Achille. 265
 Felix et nato, felix et conjuge Peleus ;
 Et cui, si demas jugulati crimina Phoci,
 Omnia contigerant. fraterno sanguine fontem,
 Expulsumque domo patria Trachinia tellus
 Accipit. hic regnum sine vi, sine cæde, tenebat 270
 Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
 Ore ferens Cœyx ; illo qui tempore incestus,
 Dissimilisque sui, fratrem lugebat ademptum.
 Quo postquam Æacides fessus curaque viaque
 Venit ; et intravit paucis comitantibus urbem ; 275
 Quosque greges pecorum, quæ secum armenta trahebat.
 Haud procul a muris sub opaca valle reliquit ;
 Copia cum facta est adeundi prima tyranni ;
 Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
 Quoque satus, memorat, tantum sua crimina celat. 280
 Mentitusque fugæ causam, petit urbe, vel agro
 Se juvet. hunc contra placido Trachinius ore
 Talibus adloquitur : Mediæ quoque commoda plebi
 Nostra patent, Peleu ; nec inhospita regna tenemus.
 Adiçis huic animo momenta potentia, clarum 285
 Nomen, avumque Jovem. nec tempora perde precando :
 Quod petis, omne feres. tuaque hæc pro parte videto,
 Qualiacumque vides. utinam meliora videres !
 Et flebat. moveat quæ tantos cauſſa dolores,
 Peleusque comitesque rogant. quibus ille profatur : 290
 Forfitan hanc volucrem, rapto quæ vivit, et omnes
 Terret aves, semper pennas habuisse putetis.
 Vir fuit, et tanta est animi constantia, quantum,

Acer erat, belloque ferox, ad vimque paratus,
 Nomine Dædalion; illo genitore creatus 295
 Qui vocat Auroram, cœloque novissimus exit.
 Culta mihi pax est, pacis mihi cura tenendæ,
 Conjugijque fuit: fratri fera bella placebant.
 Illius virtus reges, gentesque subegit:
 Quæ nunc Thisbeas agitat mutata columbas.
 308
 Nata erat huic Chione: quæ dotatissima forma
 Mille procis placuit, bis septem nubilis annis.
 Forte revertentes Phœbus, Maiaque creatus,
 Ille suis Delphis, hic vertice Cyllenæo,
 Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
 305
 Spem veneris differt in tempora noctis Apollo;
 Non tulit ille moras: virgaque movente soporem
 Virginis os tangit. tactu jacet illa potenti:
 Vimque Dei patitur. Nox cœlum sparserat astris;
 Phœbus anum simulat; præceptaque gaudia sumit. 318
 Ut sua maturus complevit tempora venter;
 Alipedis de stirpe Dei, versuta propago,
 Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne:
 Qui facere adsuerat, patriæ non degener artis,
 Candida de nigris, et de carentibus atra.
 315
 Nascitur e Phœbo (namque est enixa gemellos)
 Carmine vocali clarus, citharaque Philammon.
 Quid peperisse duos, et Dîs placuisse duobus;
 Et forti genitore, et progenitore Tonanti
 Eile fatam prodest; an obest quoque gloria multis? 326
 Obfuit huic certe. quæ se præferre Diana
 Sustinuit; faciemque Deæ culpavit. at illi
 Ira ferox mota est: Factisque placebimus, inquit.
 Nec mora; curvavit cornu: nervoque sagittam
 Impulit; et meritam trajecit arundine linguam. 325
 Lingua tacet: nec vox tentataque verba sequuntur:
 Conantemque loqui cum sanguine vita reliquit.
 Quem (misera o pietas!) ego tum patruoque dolorem
 Corde tuli, fratrique pio solatia dixi.
 Quæ pater haud aliter. quam cautes murmura ponti, 330
 Accipit: et natam delamentatur ademptam.

Ut vero ardenter vidit : quater impetus illi
 In medios fuit ire rogos : quater inde repulsus
 Concita membra fugæ mandat ; similisque juvenco
 Spicula crabronum pressa cervice gerenti, 335
 Qua via nulla, ruit. jam tum mihi currere visus
 Plus homine est : alasque pedes fumpfisæ putasres.
 [Effugit ergo omnes; veloxque cupidine lethi]
 Vertice Parnas potitur : miseratus Apollo,
 Cum se Dædalion faxo misisset ab alto, 340
 Fecit avem, et subitis pendentem sustulit alis;
 Oraque adunca dedit, curvos dedit unguibus hamos,
 Viætum antiquam, majores corpore vires.
 Et nunc accipiter, nullis satis æquus, in omnes
 Sævit aves ; aliisque dolens fit causa dolendi 345
 Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
 De consorte suo ; cuius festinus anhelo
 Advolat armenti custos Phoceus Anetor.
 Heu Peleu, Peleu, magnæ tibi nuntius adsum
 Cladis, ait! quodcumque ferat, jubet edere Peleus. 350
 Pendet, et ipse metu trepidat Trachinius heros.
 Ille refert : fessos ad litora curva juvencos
 Adpuleram, medio cum Sol altissimus orbe
 Tantum respicerat, quantum superesse videret.
 Parsque boum fulvis genua inclinarat arenis,
 Latarumque jacens campum spectabat aquarum: 355
 Pars gradibus tardis illuc errabat, et illuc :
 Nant alii, celsoque exstant super æquora collo.
 Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro ;
 Sed trabibus densis, lucoque umbrosa vetusto. 360
 Nereïdes Nereusque tenent. hos navita, templi
 Edidit esse Deos, dum retia littore siccat.
 Juncta palus huic est, densis obseffa salictis,
 Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
 Inde, fragore gravi strepitans, loca proxima terret, 365
 Bellua vasta, lupus. ulvisque palustribus exit,
 Oblitus et spumis, et spiso fanguine rictus
 Fulmineos; rubra suffusus lumina flamma.
 Qui, quanquam sævit pariter rabieque fameque,

Acrior est rabie. neque enim jejunia curat 370
 Cæde boum, diramque famem latiare, sed omne
 Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omne.
 Pars quoque de nobis funesto faucia mortu,
 Dum defensamus, letho est data. sanguine littus
 Undaque prima rubent, demugitæque paludes. 375
 Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit:
 Dum supereft aliquid, cuncti coëamus, et arma,
 Arma capeßamus, conjunctaque tela feramus.
 Dixerat agrestis. nec Pelea damna movebant :
 Sed, memor admissi, Nereïda colligit orbam 380
 Damna sui inferias extincto mittere Phoco.
 Induere arma viros, violentaque sumere tela
 Rex jubet Cætæus ; cum quis simul ipse parabat
 Ire. sed Halcyone conjux excita tumultu
 Profilit, et, nondum totos ornata capillos,
 Disjicit hos ipsos: colloque infusa mariti, 385
 Mittat ut auxilium sine se, verbisque precatur
 Et lacrimis ; animasque duas ut servet in una.
 Æacides illi, Pulchros, Regina, piosque
 Pone metus: plena est promissi gratia vestri.
 Non placet arma mihi contra nova monstra moveri. 390
 Numen adorandum pelagi est. erat ardua turris ;
 Arce focus summa ; fessis loca grata carinis.
 Adscendunt illuc, stratosque in littore tauros
 Cum gemitu adspiciunt, vastatoremque cruento 395
 Ore serum, longos infectum sanguine villos.
 Inde manus tendens in aperti littora ponti,
 Cæruleam Peleus Psamathen, ut fineat iram,
 Orat ; opemque ferat. nec vocibus illa rogantis
 Flebitur Æacidæ. Thetis hanc pro conjuge supplex 400
 Accepit veniam. sed enim irrevocatus ab acri
 Cæde lupus perstat, dulcedine sanguinis asper ;
 Donec inhærentem laceræ cervice juvencæ
 Marmore mutavit. corpus, præterque colorem
 Omnia servavit: lapidis color indicat, illum 405
 Jam non esse lupum, jam non debere timeri.
 Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra

Fata finunt : Magnetas adit vagus exul, et illic
Sumit ab Hæmonio purgatnina cædis Acasto. 410

Interea fratrisque sui, fratremque secutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Cœyx,
Consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,
Ad Clarium parat ire Deum : nam templa profanus
Invia cum Phlegyis faciebant Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui, fidissima, certam 415

Te facit, Halcyone. cui protinus intima frigus
Ofsa receperunt ; buxoque famillimus ora
Pallor obit : lacrimisque genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit :
Singultuque pias interrumpente querelas, 420

Quæ mea culpa tuam, dixit, charissime, mentem
Vertit? ubi est, quæ cura mei prius esse solebat?
Jam potes Halcyone securus abesse relicta.
Jam via longa placet. jam sum tibi charior absens.
At (puto) per terras iter est, tantumque dolebo ; 425

Non etiam metuam ; curæque timore carebunt.
Æquora me terrent: et ponti tristis imago.
Et laceras nuper tabulas in littore vidi :
Et sæpe in tumulis fine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat ; 430

Quod socer Hippotades tibi sit ; qui carcere fortis
Contineat ventos ; et, cum velit, æquora placet.
Cum semel emissi tenuerunt æquora venti ;
Nil illis vetitum est ; incommendataque tellus
Omnis, et omne fretum. coeli quoque nubila vexant ; 435

Excutiuntque feris rutilos concuribus ignes.
Quo magis hos novi, (nam novi, et sæpe paterna
Parva domo vidi) magis hoc reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis,
Chare, potest, conjux ; nimiumque es certus eundi : 440

Me quoque tolle simul. certe jaſtabimur una :
Nec, nisi quæ patiar, metuam: pariterque feremus
Quidquid erit: pariter super æquora lata feremur.
Talibus Æolidos dictis lacrimisque movetur
Sidereus conjux: neque enim minor ignis in ipso est. 445

Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
 Nec vult Halcyonen in partem adhibere pericli:
 Multaque respondit, timidum solantia pectus.
 Nec tamen idcirco causam probat. addidit illis
 Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem : 456
 Longa quidem nobis omnis mora: sed tibi juro
 Per patrios ignes (si me modo fata remittent)
 Ante reversurum, quam Luna bis impleat orbem.
 His ubi promissis spes est admota recursus ;
 Protinus eductam navalibus æquore tingi, 455
 Aptarique suis pinum jubet armamentis.
 Qua rursus visa, veluti præsaga futuri,
 Horruit Halcyone : lacrymasque emisit obortas :
 Amplexusque dedit : tristique miserrima tandem
 Ore, Vale, dixit : collapsaque corpore tota est.
 At juvenes, quærente moras Cœyce, reducunt
 Ordinibus geminis ad fortia pectora remos : 460
 Æqualique ictu scindunt freta. sustulit illa
 Humentes oculos ; stantemque in puppe recurva,
 Concusssaque manu dantem sibi signa maritum
 Prima videt: redditque notas ubi terra recessit
 Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus ;
 Dum licet, insequitur fugientem, lumine pinum.
 Hæc quoque ut haud poterat, spatio submota, videri ;
 Vela tamen spectat summo fluitantia malo. 470
 Ut nec vela videt; vacuum petit anxia lectum:
 Seque toro ponit. renovat lectusque locusque
 Halcyonæ lacrymas: et quæ pars, admonit, absit.
 Portibus exierant ; et moverat aura rudentes :
 Obvertit lateri pendentes navita remos : 475
 Cornuaque in summa locat arbore ; totaque malo
 Carbasa deducit ; venientesque accipit auras.
 Aut minus, aut certe medium, non amplius, æquor
 Puppe secabatur ; longeque erat utraque tellus,
 Cum mare sub noctem tunidis albescere cœpit 480
 Fluctibus ; et præceps spirare valentius Eurus.
 Ardua, jamdudum, demittite cornua rector
 Clamat; et antennis totum subnectite velum.

Hic jubet ; impediunt adversæ jussa procellæ ;
 Nec finit audiri vocem fragor æquoris ullam. 485
 Sponte tamen properant alii subducere remos,
 Pars munire latus ; pars ventis vela negare.
 Egerit hic fluctus : æquorque refundit in æquor :
 Hic rapit antennas. quæ dum sine lege geruntur ;
 Aspera crescit hiems ; omniq[ue] e parte feroce 490
 Bella gerunt venti ; fretaque indignantia miscent.
 Ipse pavet ; nec se, qui sit status, ipse fatetur
 Scire ratis rector ; nec quid jubeatve, vetetve :
 Tanta mali moles, totaque potentior arte est.
 Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes, 495
 Undarum incursu gravis unda, tonitribus æther ;
 Fluctibus erigitur, cœlumque æquare videtur
 Pontus ; et inductas adspergine tingere nubes.
 Et modo, cum fulvas ex imo verrit arenas,
 Concolor est illis; Stygia modo nigrior unda : 500
 Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet,
 Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis :
 Et modo sublimis, veluti de vertice montis,
 Despicere in valles, imumque Acheronta videtur :
 Nunc, ubi demissam curvum circumstetit æquor, 505
 Suspicere inferno sumnum de gurgite cœlum.
 Sæpe dat ingentem fluctu latus ista fragorem ;
 Nec levius pulsata sonat, quam ferreus olim
 Cum laceras aries ballistave concutit arces,
 Utque solent, sumptis in cursu viribus, ire 510
 Pectore in arma feri, prætentaque tela leones ;
 Sic ubi se ventis admiserat unda coortis,
 Ibat in arma ratis : multoq[ue] erat altior illis.
 Jamque labant cunei, spoliataque tegmine ceræ
 Rima patet ; præbetque viam lethibus undis. 515
 Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbræ :
 Inque fretum credas totum descendere cœlum :
 Inque plagas cœli tumefactum adscendere pontum.
 Vela madent nimbis ; et cum cœlestibus undis
 Æquoreæ miscentur aquæ. caret ignibus æther ; 520
 Cæaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.

Discidunt tamen has, præbentque incantia lumen
 Fulmina : fulmineis ardescunt ignibus undæ.
 Dat quoque jam faltus intra cava texta carinæ
 Fluctus : et, ut miles, numero præstantior omni, 525
 Cum saepe adfiluit defensæ mœnibus urbis,
 Spæ potitur tandem ; laudisque accensus amore
 Inter mille viros, murum tamen occupat unus.
 Sic ubi pulsarunt acres latera ardua fluctus ;
 Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ : 530
 Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
 Quam velut in captæ descendat mœnia navis.
 Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum ;
 Pars maris intus erat. trepidant haud segnus omnes ;
 Quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra, 535
 Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
 Deficit ars : animique cadunt : totidemque videntur,
 Quot veniant fluctus, ruere atque irrumpere mortes.
 Non tenet hic lacrymas : stupet hic : vocat ille beatos,
 Funera ques maneant : hic votis numen adorat : 540
 Brachiaque ad cœlum, quod non videt, irrita tollens
 Poscit opem : subeunt illi fratresque parentesque ;
 Huic cum pignoribus domus, et quod cuique relatum est :
 Halecyone Cœyca mouet : Cœycis in ore
 Nulla nisi Halecyone est : et, cum desideret unam, 545
 Gaudet abesse tamen : patriæ quoque vellet ad oras
 Respiceret, inque domum supremos vertere vultus.
 Verum ubi sit nescit : tanta vertigine pontus
 Fervet : et inducta pœcis e nubibus umbra
 Omne latet cœlum : duplicita pœ noctis in agro est. 550
 Frangitur incurvæ nimbosque turbulis arboreis :
 Frangitur et regimen : apollisque animosa superstans
 Unda, velut viatrix, sinuatas deripicit undas.
 Nec levius, quam si quis Athon, Pindumve, revulso
 Sede sua, totos in apertum everterit æquor, 555
 Præcipitata ruit : pariterque et pondere et iœtu
 Mergit in ima ratem ; cum qua pars magna virorum
 Gurgite pressa gravi, neque in aëra reddita, fato
 Functa suo est. alii partes et membra carinæ

Trunca tenent. tenet ipse manu, qua sceptr'a solebat. 560
 Fragmina navigii Cœyx : ficerumque patremque
 Invocat (heu !) frustra : sed plurima nantis in ore
 Halcyone conjux. illam meminitque refertque :
 Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus,
 Optat ; et exanimis manibus tumuletur amicis. 565
 Dum natat ; absentem, quoties finit hiscere fluctus,
 Nominat Halcyonen, ipsisque immurmurat undis.
 Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
 Frangitur : et rupta mersum caput obruit unda.
 Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
 Illa nocte fuit : quoniamque excedere Olympo 570
 Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
 Aeolis interea tantorum ignara malorum
 Dinumerat noctes : et jam, quas induat ille,
 Festinat vestes : jam quas, ubi venerit ille,
 Ipsa gerat: redditusque sibi promittit inanes. 575
 Omnibus illa quidem Superis pia thura ferebat:
 Ante tamen cunctos Junonis templa colebat :
 Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras.
 Utque foret fospes conjux suus, utque rediret,
 Optabat ; nullamque sibi præferret. at illi 580
 Hoc de tot votis poterat contingere solum.
 At Dea non ultra pro functo morte rogari
 Sustinet ; utque manus funestas arceat aris :
 Iri, meæ, dixit, fidissima nuntia vocis,
 Vise soporiferam Somni velociter aulam : 585
 Extinctique jube Cœycis imagine mittat
 Somnia ad Halcyonen, veros narrantia casus.
 Dixerat. induitur velamine mille colorum
 Iris, et arquato cœlum curvamine signans
 Testa petit jussi sub rupe latentia regis. 590
 Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
 Mons cavus, ignavi domus et penetralia Somni :
 Quo numquam radiis oriens, mediisve, cadensve
 Phœbus adire potest. nebulæ caligine mixtæ
 Exhalantur humo: dubiæque crepuscula lucis. 595
 Non vigil ales ibi cristati cantibus oris

Evocat Auroram: nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes, canibusve sagacior anser.
Non fera, non pecuies, non moti flamine rami, 600
Humanæve sonum reddunt convicia linguae.
Muta quies habitat. faxo tamen exit ab imo
Rivus aquæ Lethes: per quem cum murmure labens
Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fæcunda papavera florent, 605
Innumeræque herbæ: quarum de lacte soporem
Nox legit, et spargit per opacas humida terras.
Janua, quæ verso stridorem cardine reddat,
Nulla domo tota; custos in limine nullus.
At medio torus est, ebeno sublimis in atra, 610
Plumeus, atricolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipse Deus, membris languore solutis.
Hunc circa passim, varias imitantia formas,
Somnia vana jacent totidem, quot messis aristas,
Silva gerit frondes, ejectas littus arenas. 615
Quo simul intravit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimovit; vestis fulgore reluxit
Sacra domus: tardaque Deus gravitate jacentes
Vix oculos tollens; iterumque iterumque relabens,
Summaque percutiens nutanti pectora mento, 620
Excusit tandem sibi se: cubitoque levatus,
Quid veniat (cognorat enim) scitatur. at illa:
Somne, quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax anini, quem cura fugit; qui corda diurnis
Fessa ministeriis mulces, reparasque labori; 625
Somnia, quæ veras æquent imitamine formas,
Herculea Trachine jube, sub imagine regis,
Halcyonen adeant; simulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Juno. postquam mandata peregit
Iris, abit. neque enim ulterius tolerare vaporis
Vim poterat labique ut Somnum sensit in artus;
Effugit; et remeat per quos modo venerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum
Excitat artificem, simulatoremque figuræ,
Morphea, non illo jussos solertijs alter 630
635

Exprimit incessus, vultumque sonumque loquendi.
 Adjicit et vestes, et consuetissima cuique
 Verba. sed hic solos homines imitatur: at alter
 Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens:
 Hunc Icelon Superi, mortale Phobetora vulgus 640
 Nominat. est etiam diversæ tertius artis
 Phantasos. ille in humum, saxumque, undamque, tra-
 bemque,
 Quæque vacant anima, feliciter omnia transit.
 Regibus hi, ducibusque suos ostendere vultus
 Nocte solent: populos alii plebemque pererrant. 645
 Præterit hos senior: cunctisque e fratribus unum
 Morpheus, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
 Eredit: et rursus molli languore solutum
 Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
 Ille volat, nullos strepitus facientibus alis, 650
 Per tenebras: intraque moræ breve tempus in urbem
 Pervenit Hæmoniam: positisque e corpore pennis
 In faciem Cœycis abit: formaque sub illa
 Luridus, exangui similis, sine vestibus ullis,
 Conjugis ante torum miseræ stetit. uda videtur 655
 Barba viri, madidisque gravis fluere unda capillis.
 Tum lecto incumbens, fletu super ora refuso,
 Hæc ait: Agnoscis Cœyca, miserrima conjux?
 An mea mutata est facies nece? respice; noscet:
 Inveniesque tuo pro conjuge conjugis umbram. 660
 Nil opis, Halcyone, nobis tua vota tulerunt.
 Occidimus. falsæ tibi me promittere noli.
 Nubilus Hægæo deprendit in æquore navim
 Auster, et ingenti jaætatam flamme solvit:
 Oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen, 665
 Implorunt fluctus. non hæc tibi nunciat auctor
 Ambiguus: non ista vagis rumoribus audis.
 Ipse ego fata tibi præsens mea naufragus edo.
 Surge, age: da lacrymas; lugubriaque indue: nec me
 Indeploratum sub inania Tartara mitte. 670
 Adjicit his vocem Morpheus; quam conjugi
 Credet esse sui, fletus quoque fundere veros

Vifus erat : gestumque manus Cœycis habebant.
 Ingemit Halcyone lacrymans, motatque lacertos
 Per sonum : corpusque petens amplectitur auras: 675
 Exclamatque, Mane. quo te rapis? ibimus una.
 Voce fui, specieque viri, turbata soporem
 Excudit : et primo si sit circumspicit illuc,
 Qui modo vifus erat. nam moti voce ministri
 Intulerant lumen. postquam non invenit usquam ; 680
 Percutit ora manu : laniatque a pectori vestes :
 Pectoraque ipsa ferit. nec crinem solvere curat ;
 Scindit : et altrici, quæ luctus causa, roganti,
 Nulla est Halcyone, nulla est, ait : occidit una
 Cum Cœyce suo. solantia tollite verba. 685
 Naufragus interiit. vidi, agnovique ; manusque
 Ad decentem, cupiens retinere, tetendi.
 Umbra fugit : sed et umbra tamen manifesta, virique
 Vera mei. non ille quidem, si queris, habebat
 Adfuetos vultus : nec, quo prius ore, nitebat. 690
 Pallentem, nudumque, et adhuc humente capillo
 Infelix vidi. stetit hoc miserabilis ipso
 Ecce loco : et querit, vestigia si qua superfint.
 Hoc erat, hoc animo quod divinante timebam ;
 Et ne, me fugiens, ventos sequerere rogabam ; 695
 At certe vellem, quoniam periturus abibas,
 Me quoque duxisses. tecum fuit utile, tecum
 Ire mihi. neque enim de vita tempore quidquam
 Non simul egissem : nec mors discreta fuisset.
 Nunc absens pereo, jactor nunc fluctibus absens : 700
 Et, sine me, me pontus habet. crudelior ipso
 Sit mihi mens pelago : si vitam ducere nitar
 Longius ; et tanto pugnem superesse dolori.
 Sed neque pugnabo : nec te, miserande, relinquam :
 Et tibi nunc saltem veniam comes. inque sepulchro, 705
 Si non urna, tamen junget nos littera : si non
 Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
 Plura dolor prohibet ; verboque intervenit omni
 Plangor : et attonito gemitus e corde trahuntur.
 Mane erat : egreditur tectis ad littus : et illum

Mœsta locum repetit, de quo spectarat euntem.
 Dumque, Moratus ibi ; dumque, Hic retinacula solvit,
 Hoc mihi discedens dedit oscula littore, dicit,
 Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretumque
 Prospicit ; in liquida, spatio distante, tuetur 715
 Nescio quid, quasi corpus, aqua ; primoque, quid illud
 Esset, erat dubium. postquam paulo adpulit unda
 Et, quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat ;
 Qui foret, ignorans, quia naufragus, omine mota est
 Et tamquam ignoto lacrymam daret, Heu ! miser, inquit,
 Quisquis es, et si qua est conjux tibi : fluctibus actum
 Fit proprius corpus : quod quo magis illa tuetur,
 Hoc minus, et minus est amens sua. jamque propinquæ
 Admotum terræ, jam quod cognoscere posset,
 Cernit : erat conjux. Ille est, exclamat : et una 725
 Ora, comas, vestem lacerat : tendensque trementes
 Ad Cœyca manus, Sic, o charissime conjux,
 Sic ad me, miserande, redi ? ait adjacet undis
 Facta manu moles : quæ primas æquoris iras
 Frangit ; et incurfus quæ prædelaflat aquarum. 730
 Infilit huc : mirumque fuit potuisse ; volabat :
 Percutiensque levem modo natis aëra pennis,
 Stringebat suminas ales miserabilis undas.
 Dumque volat ; mœsto similem, plenumque querelæ
 Ora dedere sonum, tenui cœpitantia rostro. 735
 Ut verotetigit mutum et sine sanguine corpus ;
 Dilectos artus amplexa recentibus alis,
 Frigida nequicquam duro dedit oscula rostro.
 Senserit hoc Cœyx, an vultum motibus undæ
 Tollere sit visus, populus dubitabat : at ille 740
 Senserat. et tandem, Superis miserantibus, ambo
 Alite mutantur. fatis obnoxius isdem
 Tunc quoque mansit amor, nec conjugiale solutum
 Fœdus in altibus coëunt, fiuntque parentes :
 Perque dies placidos, hiberno tempore, septem 745
 Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis.
 Tum via tuta maris : ventos custodit, et arcet
 Eolus egressu : præstatque nepotibus æquor.

Hos aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat: et ad finem servatos laudat amores. 750

Proximus, aut idem, si fors tulit, Hic quoque, dixit,
Quem mare carpentem, substrictaque crura gerentem,
Adspicis, (ostendens spatiolum guttura mergum)
Regia progenies, et, si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris, sunt hujus origo 755
Ilus, et Assaracus, raptusque Jovi Ganymedes,
Laomedonque senex, Priamique novissima Trojæ
Tempora sortitus. frater fuit Hectoris iste:
Qui, nisi sensisset prima nova fata juventa,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet: 760
Quamvis est illum proles enixa Dymantis.
Æsacon umbrofa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alexirhoë, Granico nata bicorni.
Oderat hic urbes: nitidaque remotus ab aula
Secretos montes, et inambitiosa colebat 765
Rura: nec Iliacos cœtus, nisi rarus, adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile Amori
Pœtus habens, silvas captatam sœpe per omnes
Adspicit Hesperien patria Cebrenida ripa,
Injectos humeris ficcantem sole capillos, 770
Vila fugit Nymphe: veluti perterrita fulvum
Cerva lupum, longeque lacu deprensa relicto
Accipitrem fluvialis anas. quam Troïus heros
Insequitur: celerisque metu celer urget amore.
Ecce latens herba coluber fugientis adunco 775
Dente pedem stringit: virusque in corpore linquit.
Cum vita suppressa fuga est. amplectitur amens
Exanimem: clamatque, Piget, piget esse secutum:
Sed non hoc timui: nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo. vulnus ab angue, 780
A me causa data est. ego sim sceleratior illo.
Ni tibi morte mea mortis solatia mittam,
Dixit: et è scopulo, quem rauca subederat unda,
Se dedit in pontum. Tethys miserata cadentem
Molliter exceptit: nantemque per æqua pennis
Texit: et optatae non est data copia mortis. 785

Indignatur amans invitum vivere cogi,
Obstarique animæ, misera de sede volenti
Exire. utque novas humeris adsumperat alas,
Subvolat: atque iterum corpus super æquora mittit. 790
Pluma levat casus. furit Æsacos: inque profundum
Pronus abit, lethique viam sine fine retentat.
Fecit amor maciem: longa internodja crurum,
Longa manet cervix: caput est à corpore longe.
Æquor amat: nomenque manet, quia mergitur, illi. 795

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N
L I B E R X I I .

Nescius adsumptis Priamus pater Æsacon alis
Vivere, lugebat: tumulo quoque nomen habent⁹
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis præsentia trifli:
Post modo qui rapta longum cum conuge bellum
Attulit in patriam: conjurataeque sequuntur
Mille rates, gentiisque simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret vindicta; nisi æquora sœvi
Invia fecissent venti; Bœotaque tellus
Aulide piscofa puppes tenuisset ituras. 5
Hic patrio de more Jovi cum sacra parassent;
Ut vetus accensis incanduit ignibus ara;
Serpere cœruleum Danaï videre draconem
In Platanum; cœptis quæ stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa: 10
Quas simul, et matrem circum sua damna volantem,
Corripuit serpens; avidaque recondidit alvo.
Obstupuere omnes. at veri providus augur
Thestorides, Vincemus, ait: gaudete, Pelasgi.
Troja cadet: sed erit nostri mora longa laboris.
Atque novem volucres in belli digerit annos. 15
Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos.
Fit lapis: et servat serpentis imagine saxum.
Permanet Aœniis Nereus violentus in undis:
Bellaque non transfert: et sunt, qui parcere Trojæ 20
Neptunum credant; quia moenia fecerit urbi.
At non Thestorides, nec quim nescivit, tacetve

P. OVIDII NASONIS

Sangine virginis placandam virginis iram
 Esse Deæ. postquam pietatem publica cauſa,
 Rexque patrem vicit; castumque datura cruentum
 Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris; 30
 Viæta Dea est: nubemque oculis objecit; et inter
 Officium turbamque sacri, vocesque precantem,
 Supposita fertur mutasse Mycenida cerva:
 Ergo ubi. quâ decuit, lenita est cæde Diana; 35
 Et pariter Phœbes, pariter maris ira recepit:
 Accipiunt ventos à tergo mille carinæ:
 Multaque perpeſſæ Phrygia potiuntur arena.
 Orbe locus medio est inter terraque, fretumque,
 Cœlestesque plaga, triplicis confinia mundi; 40
 Unde, quod est usquam, quamvis regionibus absit,
 Inspicitur; penetratque cavas vox omnis ad aures.
 Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce:
 Innumerosque aditus, ac mille foramina tectis
 Addidit, et nullis inclusit limina portis. 45
 Nocte dieque patent. tota est ex ore sonanti:
 Tota fremit: vocesque refert: iteratque quod audit.
 Nulla quies intus, nullaque silentia parte.
 Nec tamen est clamor, sed parvæ murmura vocis:
 Qualia de pelagi, si quis procul audiat, undis 50
 Esse solent: qualemve sonum, cum Juppiter atras
 Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
 Atria turba tenant: veniunt leve vulgus, euntque.
 Mixtaque cum veris paſſim commenta vagantur
 Millia rumorum: confusaque verba volant. 55
 E quibus hi vacuas implent sermonibus aures:
 Hi narrata ferunt alio: mensuraque ficti
 Crescit; et auditis aliquid novus adjicit auctor.
 Illic Credulitas, illic temerarius Error,
 Vanaque Lætitia est, conſternatique Timores, 60
 Seditioque repens, dubioque auctore Sufurri.
 Ipsa quid in caelo rerum, pelagoque geratur,
 Et tellure, videt, totumque inquirit in orbem.
 Fecerat hæc notum, Grajas cum milite forti
 Adventare rates; neque inexpectatus in armis 65

Hostis adeſt. prohibent aditu, littusque tuentur
 Tröcs : et Hectorea primus fataliter hasta,
 Proteſilaë, cadis: commiffaque prælia magno
 Stant Danaïs: fortisque animæ nece cognitus Hector.
 Nec Phryges exiguo, quid Achaia dextera posſet, 70
 Sanguine fenferunt. et jam Sigæa rubebant
 Littera: jam letho, proles Neptunia, Cygnus
 Mille viros dederat, jam curru instabat Achilles:
 Troaque Peliacæ sternebat cufpidis iſtu
 Agmina: perque acies aut Cygnum aut Hectora quæ-
 rens, 7,
 Congreditur Cygno: decimum dilatus in annum
 Hector erat. tum colla jugo candardia preſſos
 Exhortatus equos, currum direxit in hostem:
 Concutiensque suis vibrantia tela lacertis,
 Quisquis es, ô juvenis, folatia mortis habeto, 85
 Dixit, ab Hæmonio quod ſis jugulatus Achille.
 Haſtenus Æacides. vocem gravis hasta ſecuta eſt.
 Sed quanquam certa nullus fuit error in hasta;
 Nil tamen emiſſi proſecit acumine ferri:
 Utque hebeti pectus tantummodo contudit iſtu : 85
 Nate Deâ, (nam te fama prænovimus) inquit
 Ille quid à nobis vulnus miraris abeſſe?
 (Mirabatur enim.) non h̄c, quam cernis, equinis
 Fulva jubis caſſis, neque onus cava parma finiſtræ
 Auxilio mihi ſunt: decor eſt quæſitus ab iſtis. 90
 Mars quoque ob hoc capere arima ſolet. removebitur omne
 Tegminis officium; tamen indeſtrictus abibo,
 Eſt aliiquid, non eſſe ſatum Nereide, ſed qui
 Nereaque, et natas, et totum temperet aequor.
 Dixit: et hæſurum clypei curvamine telum 95
 Miſit in Æaciden: quod et æſ, et proxima rupit
 Terga novena boum: decimo tamen orbe moratum
 Excutit hoc heros: rurſusque trementia forti
 Tela manu torſit: rurſus ſine vulnere corpus,
 Sincerumque fuit, nec tertia cufpis apertum,
 Et ſe præbentein valuit deſtringere Cygnum. 100
 Haud ſecus exarſit, quam Circo taurus aperto,

Cum sua terribili petit irritamina cornu

Poeniceas vestes, elusaque vulnera sentit.

Num tamen exciderit ferrum considerat hastæ.

105

Hærebat ligno. Manus est mea debilis ergo;

Quasque, ait, ante habuit vires effudit in uno.

Nam certe valuit, vel cum Lyrnesia primus

Mœnia disjeci; vel cum Tenedonque, suoque

Eetionæas implevi sanguine Thebas.

110

Vel cum purpureus populari cæde Cäycus

Fluxit; opusque meæ bis sensit Telephus hastæ.

Hic quoque tot cæsis, quorum per littus acervos

Et feci, et, video, valuit mea dextra, valetque

Dixit: et ante actis veluti male crederet, hastam

115

Misit in adversum Lycia de plebe Menoeten:

Loricamque simul, subiectaque pectora rupit.

Quo plangente gravem moribundo vertice terram,

Extrahit illud idein calido de vulnere telum:

Atque ait; Hæc manus est, hæc, quâ modo vicimus, hasta.

Utar in hunc isdem: fit in hoc precor exitus idem. (120)

Sic fatus, Cygnumque petit, nec fraxinus errat;

Inque hustero sônuit non evitata sinistro.

Inde, velut muro solidave à caute, repulsa est.

Qua tamen iætus erat, signatum sanguine Cygnum 125

Viderat, et frustra fuerat gavisus, Achilles.

Vulnus erat nullum: sanguis sicut ille Menoetæ.

Tum vero præceps, curru fremebundus ab alto,

Defilis: et nitido securum cominus hostem

Ense petens, parniam gladio, galeamque cavari

Cernit, et in duro lædi quoque corpore ferrum.

Haud tulit ulterius: clypeoque adversa reducto

Ter quater ora viri, capulo cava tempora pulsat.

Cedentique sequens instat: turbatque, ruitque.

Attonitoque negat requiem: pavor occupat illum,

130

Ante oculosque natant tenebræ: retroque ferenti

Aversos passus medio lapis obstitit arvo.

Quem super impulsum resupino pectore Cygnum

Vi multa vertit, terræque adfixit Achilles.

Tum, clypeo genibusque premens præcordia duris, 140

Vincla trahit galeæ. quæ preffo subdita mento
 Elidunt fauces ; et respiramen iterque
 Eripiunt animæ. vietum spoliare parabat :
 Arma relicta videt. corpus Deus æquoris albam
 Contulit in volucrem ; cujus mōdō nōmen habebat. 145
 Hic labor, hēc requiem multorum pugna dierum
 Attulit : et positis pars utraque substitit armis.
 Dumque vigil Phrygios servat custodia muros ;
 Et vigil Argolicas servat custodia fossas :
 Festa dies aderat ; quā Cygni vīctor Achilles 150
 Pallada vittatæ placabat sanguine vaccæ.
 Cujus ut imposuit profecta calentibus aris ;
 Et Dīs acceptus penetravit in æthera nidor ;
 Sacra tulere suam : pars est data cetera mensis.
 Discubuere toris proceres ; et corpora tosta 155
 Carne replent : vinoque levant curasque sitiisque.
 Non illos citharæ, non illos carmina vocum,
 Longave multifori delectat tibia buxi :
 Sed noctem sermone trahunt : virtusque loquendi
 Materia est. pugnam referunt hostisque suamque. 160
 Inque vices adita atque exhausta pericula sēpe
 Commemorare juvat. quid enim loqueretur Achilles ?
 Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem ?
 Proxima præcipue domito vīctoria Cygno
 In sermone fuit. visum mirabile cunctis ; 165
 Quod juveni corpus nullo penetrabile telo,
 Invictumque ad vulnera erat, ferrumque terebat.
 Hoc ipsum Æacides, hoc mirabantur Achivi.
 Cum sic Nestor ait : Vestro fuit unicus ævo
 Contemptor ferri, nulloque forabilis ictu 170
 Cygnus. at ipse olim patientem vulnera mille,
 Corpore non læso, Perrhæbum Cænea vidi :
 Cænea Perrhæbum ; qui factis inclytus Othryna
 Incoluit : quoque id mirum magis effet in illo ;
 Femina natus erat. monstri novitate moventur, 175
 Quisquis adest : narretque rogant. quos inter Achilles,
 Dic age, (nam cunctis eadem est audire voluntas)
 O facunde senex, ævi prudentia nostri ;

Quis fuerit Cæneus, cur in contraria versus;
 Quā tibi militia, cuius certamine pugnæ 180
 Cognitus; à quo sit vīctus: si vīctus ab ullo est.
 Tum senior: Quamvis obstet mihi tarda vētustas;
 Multaque me fugiant, primis spēctatā sub annis;
 Plura tamen memini: nec, quæ magis hæreat illa,
 Pectore res nostro est, inter bellique domique 185
 Acta tot, ac si quem potuit spatioſa fēnēctus
 Spēctatorem operum multorum reddere; vixi
 Annos bis centum: nunc tertia vivitur ætas.
 Clara decore fuit proles Elatēia Cænis,
 Theſſalidum virgo pulcherrima; perque propinquas 190
 Perque tuas urbes (tibi enim popularis, Achille)
 Multorum fruſtra votis optata procorum.
 Tentasset Peleus thalamos quoque forsitan illos;
 Sed jam aut contigerant illi connubia matris,
 Aut fuerant promissa, tuæ. nec Cænis in ullos 195
 Denupſit thalamos: secretaque littora carpens
 Aequorei vim paſſa Dei est, ita Fama ferebat.
 Atque novæ Veneris Neptunus gaudia cepit;
 Sint tua vota licet, dixit, ſecura repulſæ;
 Elige quid voveas. eadem hoc quoque Fama ferebat. 200
 Magnum, Cænis ait, facit hæc injuria votum
 Tale pati nil posse mihi. da fæmina ne ſim:
 Omnia præſtiteris. graviore novifima dixit
 Verba fono: poteratque viri vox illa videri:
 Sicut erat. nam jam voto Deus aequoris alti 205
 Adnuerat: dederatque ſuper; ne fauciſ ūllis
 Vulneribus fieri, ferrove occumbere poſſet.
 Munere lætus abit: ſtudiſque virilibus ævum
 Exigit Atracides, Feneſiaque arva pererrat.
 Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus: 210
 Nubigenasque feros, poſtis ex ordine menſis,
 Arboribus teſto diſcumbere juſſerat antro.
 Hæmonii proceres aderant; aderamus et ipſi:
 Festaque confuſa reſonabat regia turba,
 Ecce canunt Hymenæon: et ignibus atria fumant: 215
 Cinctaque adest virgo matrum nuruunique caterva,

Præsignis facie. felicem diximus illa
 Conjuge Pirithoum : quod pene fefellimus omea.
 Nam tibi, sævorum sævissime Centaurorum
 Euryte, quam vino pectus, tam virgine vifa 220
 Ardet : et ebrietas geminata libidine regnat.
 Protinus everfæ turbant convivia mensæ :
 Raptaturque comis per vim nova nupta prehensis.
 Eurytus Hippodamen, alii, quam quisque probarant,
 Aut poterant, rapiunt : captæque erat urbis imago. 225
 Fæmineo clamore sonat domus. ocius omnes
 Surgimus : et primus, Quæ te vecordia, Theseus,
 Euryte, pulsat, ait ; qui, me vivente, lacefias
 Pirithoum, violesque duos ignarus in uno ?
 Neve ea magnanimus frustra memoraverit heros ; 230
 Submovet instantes : raptamque furentibus aufert.
 Ille nihil contra : neque enim defendere verbis
 Talia facta potest : sed vindicis ora protervis
 Insequitur manibus, generosaque pectora pulsat.
 Forte fuit juxta, signis exstantibus asper, 235
 Antiquus crater, quem vastum vastior ipse
 Sustulit Ægides ; adversaque misit in ora.
 Sanguinis ille globos pariter, cerebrumque merumque,
 Vulnere et ore vomens, madida resupinus arena
 Calcitat. ardescunt germana cæde bimembres : 240
 Certatimque omnes uno ore, Arma, arma, loquuntur.
 Vina dabant animos : et prima pocula pugna
 Misæ volant, fragilesque cadi, curvique lebetes :
 Res epulis quondam, nunc bello et cædibus, aptæ,
 Primus Ophionides Amycus penetralia donis 245
 Haud timuit spoliare suis ; et primus ab æde
 Lampadibus densum rapuit funale coruscis :
 Elatumque alte, veluti qui candida tauri
 Rumpere sacrificia molitur colla securi ;
 Illisit fronti Lapithæ Celadontis : et offa
 Non agnoscendo confusa reliquit in ore. 250
 Exsiluere oculi ; disjectisque ossibus oris
 Acta retro naris, medioque infixa palato est.
 Hunc pede convulso mensæ Pellæus acerna

Stravit humi Belates, disjecto in pectora mento: 255
 Cumque atro mixtos sputantem sanguine dentes,
 Vulne re Tartareas geminato mittit ad umbras.
 Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
 Fumida terribili, cur non, ait, utimur istis?
 Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram 260
 Ignibus, et medium Lapitharum jecit in agmen:
 Depressitque duos, Brotean, et Orion. Orio
 Mater erat Mycale: quam deduxisse canendo
 Sæpe reluctanti constabat cornua Lunæ.
 Non impune feres, teli modo copia detur, 265
 Dixerat Exadius. telique habet instar, in alta
 Quæ fuerant pinu, votivi cornua cervi.
 Figitur huic duplici Gryneus in lunina rato:
 Eruiturque oculos. quorum pars cornibus hæret:
 Pars fluit in barbam; concretaque sanguine pendet. 270
 Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus ab aris
 Primitum torrem: dextraque a parte Charaxi
 Tempora perfringit, fulvo protecta capillo.
 Correpti rapida, veluti seges arida flamma
 Arserunt crines: et vulnere fanguis inustus 275
 Terribilem stridore sonum dedit; ut dare ferrum
 Ignis rubens plerumque solet, quod forcipe curva
 Cum faber eduxit, lacubus demittit. at illud
 Stridet: et in trepida submersum sibilat unda.
 Saucius hirsutis avidum de crinitus ignem 280
 Executit: inque humeros linen tellure revulsum
 Tollit, onus plaustris: quod ne permittat in hostem,
 Ipsa facit gravitas. focum quoque faxea moles
 Oppressit spatio stantem propiore Cometem:
 Gaudia nec retinet Rhœtus. Sic comprecor, inquit, 285
 Cetera sit fortis castrorum turba tuorum;
 Semicremo que novat repetitum stipite vulnus:
 Terque quaterque gravi juncturas verticis iætu
 Rupit: et in liquido federunt ossa cerebro.
 Victor ad Evagrum, Corythumque, Dryantaque transit, 290
 E quibus ut prima tectus lanugine malas
 Procubuit Corythus; Puero quæ gloria fuso

Parta tibi est? Evagros ait. nec dicere Rhœtus
 Plura finit: rutilaque ferox in aperta loquentis
 Condidit ora viri, perque os in pectora, flamas. 295
 Te quoque, fæve Drya, circum caput igne rotato
 Insequitur: sed non in te quoque constituit idem
 Exitus, assidue successu cædis ovantem,
 Qua juncta est humero cervix, fude figis obusta.
 Ingemuit, duroque sudem vix osse revelliit
 Rhœtus, et ipse suo madefactus sanguine fugit.
 Fugit et Orneus, Lycabasque, et faucius armo
 Dexteriore Medon, et cum Pisenore Thaumas:
 Quique pedum nuper certamine vice: at omnes
 Mermeros, accepte nunc vulnere tardius ibat: 305
 Et Pholus, et Melaneus, et Abas prædator aprorum:
 Quique suis frustra bellum dissuaserat augur
 Atlylos. ille etiam metuenti vulnera Nefio,
 Ne fuge; ad Herculeos, inquit, servaberis arcus.
 At non Eurynomus Lycidasque, et Areos et Imbreus 310
 Effugere necem: quos omnes dextra Dryantis
 Perculit adversos. adversum tu quoque, quamvis
 Terga fugæ dederas, vulnus, Crenæ, tulisti.
 Nam grave respiciens inter duo lumina ferrum,
 Quæ naris fronti committitur, accipis, inæ. 315
 In tanto fremitu, ductis sine fine jacebat
 Sopitus vinis, et inexperrectus Aphidas:
 Languentique manu carchesia mixta tenebat,
 Fusus in Oisææ villofis pellibus ursæ.
 Quem procul ut vidi frustra nulla arma moventem, 320
 Inferit amento digitos, Miscendaque, dixit,
 Cum Styge vina bibes, Phorbas. nec plura moratus
 In juvenem torcit jaculum: ferrataque collo
 Fraximus, ut casu jacuit resupinus, adacta est.
 Mors caruit sensu: plenoque e.gutture fluxit 325
 Inque toros, inque ipsa niger carchesia fanguis.
 Vidi ego Petræum, conantem evellere terra
 Glandiferam quercum: quam dum complexibus ambit,
 Et quatit hic illuc, labefactaque robora jactat,
 Lancea Pirithoi, costis immissa Petræi, 330

Pectora cum duro luctantia robore fixit.
 Pirithoi virtute Lycum cecidisse ferebant:
 Pirithoi cecidisse Chromin. sed uterque minorem
 Victori titulum, quam Dictys Helopique, dederunt.
 Fixus Helops jaculo, quod pervia tempora fecit; 335
 Et missum à dextra lœvam penetravit in aurem.
 Dictys, ab ancipiti delapsus acumine montis,
 Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
 Decidit in præceps: et pondere corporis ornum
 Ingentem fregit: suaque induit ilia fractæ. 340
 Ultor adest Aphareus: faxumque e monte revulsum
 Mittere conatur. conantem stipite querno
 Occupat Ægides; cubitique ingentia frangit
 Osia: nec ulterius dare corpus inutile letho
 Aut vacat, aut curat: tergoque Bianoris alti 345
 Insilit, haud solito quemquam portare, nisi ipsum:
 Opposuitque genu costis: prensamque sinistra
 Cætariem retinens, vultum minitantiaque ora
 Robore nodoſo, præduraque tempora, fregit.
 Robore Nedymnum, jaculatoremque Lycotan 350
 Sternit, et immissa protectum pectora barba
 Hippason, et summis exstantem Riphea silvis;
 Tereaque, Hæmoniis qui prenſos montibus ursos
 Ferre domum vivos, indignantesque solebat.
 Haud tulit utentem pugnæ successibus ultra 355
 Thesea Demoleon: solidoque revellere duno
 Annoſam pinum magno molimine tentat.
 Quod quia non potuit, præfractam misit in hostem.
 Sed procul à telo Theseus veniente recessit,
 Pallados admonitu. (credi sic ipſe volebat) 360
 Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
 Abscidit jugulo pectusque, humerumque sinistrum.
 Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille:
 Quem Dolopum rector, bello superatus, Amyntor
 Æacidæ dederat, pacis pignusque, fidemque. 365
 Hunc procul ut foedo disiectum vulnere Peleus
 Vedit, At inferias, juvenum gratissime Crantor,
 Accipe, ait. validoque in Demoleonta lacerto

Fraxineam misit, mentis quoque viribus, haftam.
 Quæ laterum cratem perrumpit: et ossibus hærens 370
 Intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum:
 Id quoque vix sequitur. cuspis pulmone retenta est.
 Ipse dolor vires animo dabat. æger in hostem
 Erigitur: pedibusque virum proculcat equinis.
 Excipit ille iætus galea clypeoque sonantes. 375
 Defensatque humeros: prætentaque sustinet arma:
 Perque armos uno duo pectora perforat iætu.
 Ante tamen letho dederat Phlegræon, et Hylen
 Eminus: Hiphinoum collato Marte, Claninque.
 Additur his Dorylas: qui tempora testa gerebat. 380
 Pelle lupi, sævique vicem præstantia teli
 Cornua vara boum, multo rubefacta cruento.
 Huic ego, nam vires animus dabat, Adspice, dixi,
 Quantum concedant nostro tua cornua ferro:
 Et jaculum torfi. quod cum vitare nequiret, 385
 Opposuit dextram passuræ vulnera fronti,
 Adfixa est cum fronte manus. fit clamor: at illum
 Hærentem Peleus, et acerbo vulnera viætum
 (Stabat enim propior) mediam ferit ense sub alvum.
 Profiluit, terraque ferox sua viscera traxit: 390
 Tractaque calcavit: calcataque rupit: et illis
 Crura quoque impediti; et inani concidit alvo.
 Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit,
 Si modo naturæ formam concedimus illi.
 Barba erat incipiens: barbæ color aureus: aureaque 395
 Ex humeris medios coma descendebat in armos.
 Gratus in ore vigor: cervix humerique, manusque,
 Pectoraque artificum laudatis proxima signis;
 Et qua parte viri est: nec equi mendosa sub illa
 Deteriorque viro facies. da colla, caputque: 400
 Castrore dignus erit. sic tergum sessile. sic flant
 Pectora cælia toris: totus pice nigrior atra.
 Candida cauda tamen: color est quoque cruribus albus.
 Multæ illum petiere sua de gente; sed una
 Abstulit Hylonome: quâ nulla nitentior inter
 Semiferos altis habitavit femina filvis. 405

Hæc et blanditiis, et amando, et amare fatendo
 Cyllaron una tenet. cultus quoque quantus in illis
 Esse potest membris; ut sit coma pectine levis:
 Ut modo rore maris, modo se violave rosave 410
 Implicit: interdum candardia lilia gestet:
 Bisque die lapsis Pagasææ vertice silvæ
 Fontibus ora lavet: bis fumine corpora tingat.
 Nec, nisi quæ deceant, elestarumque ferarum,
 Aut humero, aut lateri prætentat vellera lævo. 415
 Par amor est illis: errant in montibus una:
 Antra simul subeunt, et tum Lapitheïa tecta
 Intrarant pariter; pariter fera bella gerebant.
 Auctor in incerto est: jaculum de parte sinistra
 Venit; et inferius, quam collo pectora subsunt,
 Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere læsum 420
 Corpore cum toto, post tela educta, refixit.
 Protinus Hylonome morientes excipit artus:
 Impositaque manu vulnus fovet; oraque ad ora
 Admovet: atque animæ fugienti obsistere tentat. 425
 Ut videt extinctum: dictis, quæ clamor ad aures
 Arcuit ire meas, telo, quod inhæserat illi,
 Incubuit: moriensque suum complexa maritum est.
 Ante oculos stat et ille meos: qui sena leonum
 Vinxerat inter se connexis vellera nodis 430
 Phæcomes, hominemque simul protectus equumque.
 Codice qui misso, quem vix juga bina moverent
 Juncta, Phonoleniden a summo vertice fregit.
 Fracta volubilitas capitis latissima: perque os,
 Perque cavas nares, oculosque, auresque cerebrum 435
 Molle fluit. veluti concretum vimine querno
 Lac solet; utve liquor rari sub pondere cribri
 Manat; et exprimitur per densa foramina spissus.
 Ast ego, dum parat hunc armis nudare jacentem,
 (Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima 440
 Ilia demisi. Cythonius quoque Teleboasque
 Ense jacent nostro. ramum prior ille bifurcum
 Gesserat; hic jaculum jaculo mihi vulnera fecit.
 Signa vipes: apparet adhuc vetus, ecce, cicatrix.

METAMORPHOSEON LIB. XII. 253

Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti : 445
 Tunc poteram magni, si non superare, morari
 Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus,
 Aut puer, Hector erat, nunc mea deficit ætas.
 Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti?
 Ampyca quid referam ? qui quadrupedantis Oœcli 450
 Fixit in adverso cornum sine cuspide vultu.
 Vecte Pelethonium Macareus in pectus adacto
 Stravit Erydupum. memini et venabula condi
 Inguine, Nesseis manibus conjecta, Cymeli.
 Nec tu credideris tantum cecinisse futura 455
 Ampyciden Mopsum. Mopso jaculante biformis
 Occubuit, frustraque loqui tentavit, Odites,
 Ad mentum lingua, mentoque ad guttura fixo.
 Quinque neci Cæneus dederat, Stiphelumque, Bromum-
 que,
 Antimachumque, Helimumque, securiferumque Pyrac-
 mon. 460
 Vulnera non memini ; numerum, nomenque notavi.
 Provolut Emathii spoliis armatus Halefi,
 Quem dederat letho, membris et corpore Latreus
 Maximus, huic ætas inter juvenemque, senemque,
 Vis juvenilis erat. variabant tempora cani. 465
 Qui clypeo, galeaque, Macedoniaque farissa
 Conspicuus, faciemque obversus in agmen utrumque ;
 Armaque concusfit, certumque equitavit in orbem :
 Verbaque tot fudit vacuas animosus in auras :
 Et te, Cæni, feram : nam tu mihi famina semper, 470
 Tu mihi Cænis eris. nec te natalis origo
 Comminuit ? mentemque subit, quo præmia facto,
 Quaque viri falsam speciem mercede pararis ?
 Vel quid nata vide, vel quid sis passa : columque,
 I, cape cum calathis ; et stamina pollice torque : 475
 Bella relinque viris. jactanti talia Cæneus
 Extentum cursu missa latus eruit hasta,
 Qua vir equo commissus erat. furit ille dolore :
 Nudaque Phyllei juvenis ferit ora farissa.
 Non secus hæc resilit, quam tecti a culmine grando : 480

Aut si quis parvo feriat cava tympana falso.
 Cominus adgreditur : laterique recondere duro
 Luctatur gladium. gladio loca pervia non funt.
 Haud tamen effugies : medio jugulaberis ense,
 Quandoquidem mucro est hebes, inquit ; et in latus en- 485
 sem

Obliquat : longaque amplectitur ilia dextra.
 Plaga facit gemitus, ceu corpore marmoris icti :
 Fractaque disiluit percussio lamina collo.
 Ut fatis illæsos miranti præbuit artus ;
 Nunc age, ait Cæneus, nostro tua corpora ferro 490
 Tentemus. capuloque tenus demisit in armos
 Ensem sa:ferum : cœcamque in viscera movit,
 Versavitque manum : vulnusque in vulnera fecit.
 Ecce ruunt vasto rabidi de more bimembbris :
 Telaque in hunc omnes unum mitruntque. feruntque. 495
 Tela retusa cadunt. manet imperforius ab omni,
 Inque cruentatus Cæneus llatefus ictu.
 Fecerat attonitos nova res. Heu dedecus ingens !
 Monychus exclamat : populus superamur ab uno,
 Vixque vro. quamquam ille vir est : hos segnibus actis 500
 Quod fuit ille, sumus. quid membra immania profunt ?
 Quid geminæ vires ? quid, quod fortissima rerum
 In nobis natura duplex animalia junxit ?
 Nec nos matra Dea, nec nos Ixione natos
 Esse reor ; qui tantus erat, Junonis ut altæ 515
 Spem caperet, nos semimari superamur ab hoste
 Saxa, trabesque super, totesque involvi: e montes :
 Vivaceinque animam missis elidite silvis.
 Silva premat fauces : et erit pro vulnera pondus.
 Dixit : et infani dejectam viribus Austra 520
 Forte trabem naetus, validum conjectit in hostem.
 Exemplumque fuit : parvoque in tempore nudus
 Arboris Othrys erat : nec habebat Pelion umbras.
 Obrutus immani cumulo, sub pondere Cæneus
 Æstuat arboreo : congestaque robora duris 525
 Fert humeris. sed enim postquam super ora caputque
 Crevit onus ; neque habet, quas ducat, spiritus auras ;

Deficit interdum : modo se super aëra frustra
 Tollere conatur, jactisque evolvere filvas.
 Interdumque movet. veluti, quam cernimus ecce, 520
 Ardua si terræ quatatur motibus Ide.
 Exitus in dubio est. alii sub inania corpus
 Tartara detrusum filvarum mole ferebant.
 Abnuit Ampycides : medioque ex aggere fulvis
 Vidit avem pennis liquidas exire sub auras : 525
 Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum.
 Hanc ubi lustrantem leni sua castra volatu
 Mopsus, et ingenti circum clangore sonantem
 Adspexit, pariterque oculis animoque fecutus ;
 O salve, dixit, Lapithæ gloria gentis 530
 Maxima, vir quondam, sed nunc avis unica, Cæneu.
 Credita res auctore suo est. dolor addidit iram :
 Oppressumque ægre tulimus tot ab hostibus unum.
 Nec prius abstitimus ferrum exercere cruce ;
 Quam data pars letho, partem fuga noxque removit. 535
 Hæc inter Lapithas, et semihomines Centauros
 Prælia Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
 Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore :
 Atque ait; Herculeæ mirum est oblia laudis
 Acta tibi, senior. certe mihi sæpe referre 540
 Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.
 Tristis ad hæc Pylius : Quid me meminisse malorum
 Cogis ; et obductos annis rescindere luctus ?
 Inque tuum genitorem odium, offensaque fateri ?
 Ille quidem majora fide (Dî !) gessit; et orbem 545
 Implevit meritis ; quod mallem posse negari :
 Sed neque Deiphobum, nec Polydamanta, nec ipsum
 Hecclora laudamus. quis enim laudaverit hostem ;
 Ille tuus genitor Messenia moenia quondam
 Stravit : et immeritas urbes; Elinque Pylonque, 550
 Diruit: inque meos ferrum flammamque penates
 Impulit. utque alios taceam, quos ille peremit ;
 Bis sex Nelicæ fuimus, conspecta juventus :
 Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
 Viribus. atque alios vinci potuisse ferendum est. 555

Mira Periclymeni mors est : cui posse figuras
 Sumere quas vellet, rursusque reponere sumptas
 Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor,
 Hic, ubi nequicquam est formas variatus in omnes.

Vertitur in faciem volucris : quæ fulmina curvis
 Ferre solet pedibus, divum gratissima Regi.
 Viribus usus avis, pennis rostroque redundo,
 Hamatisque viri laniaverat unguibus ora.

Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus :
 Atque inter nubes sublimia membra ferentem, 565
 Pendentemque ferit, lateri qua jungitur ala.
 Nec grave vulnus erat : sed rupti vulnere nervi
 Desunt, motumque negant viresque volandi.

Decidit in terram, non concipientibus auras
 Infirmis pennis : et qua levis hæserat alæ, 570
 Corporis adfixi pressa est gravitate sagitta :
 Perque latus summum jugulo est exacta sinistro.

Num videor debere tui præconia rebus
 Herculis, ô Rhodiæ ductor pulcherrime classis ?
 Ne tamen ulterius, quam fortia facta silendo,
 Ulciscar fratres, solida est mihi gratia tecum.

Hæc postquam dulci Neleius edidit ore ;
 A sermone senis, repetito munere Bacchi,
 Surrexere toris. nox est data cetera somno.

At Deus, æquoreas qui cuspide temperat undas, 580
 In volucrem corpus nati Sthenelæda versum
 Mente dolet patria : sævumque perosus Achillen
 Exercet memores, plus quam civiliter, iras.

Janique fere tracto duo per quinquennia bello,
 Talibus intonsum compellat Smynthea dictis : 585
 O mihi de fratis longe gratissime natis,
 Irrita qui mecum posuisti moenia Trojæ ;

Ecquid, ut has jam jam casuras adspicis arces,
 Ingemis ? aut ecquid tot defendantia muros
 Millia cæsa doles ? ecquid (ne persequar omnes) 590
 Hectoris umbra subit, circum sua Pergama tracti ?

Cum tamen ille ferox, belloque cruentior ipso,
 Vivit adhuc, operis nostri populator, Achilles.

Det mihi se : faxo, triplici quid cuspide possim,
 Sentiat. at quoniam concurrere cominus hosti 598
 Non datur; occulta nec opinum perde sagitta.
 Adnuit: atque animo pariter patruoque suoque
 Delius indulgens, nebula velatus in agmen
 Pervenit Iliacum; mediaque in cæde virorum
 Rara per ignotos spargentem cernit Achivos 600
 Tela Parin: fassusque Deum, Quid spicula perdis
 Sanguine plebis? ait. si qua est tibi cura tuorum;
 Vertere in Æaciden, cæsosque ulciscere fratres.
 Dixit: et ostendens sternentem Troïa ferro
 Corpora Peliden, arcus obvertit in illum: 605
 Certaque lethifera direxit spicula dextra.
 Quod Priamus gaudere senex post Hectora possit,
 Hoc fuit. ille igitur tantorum vîctor Achille,
 Vinceris a timido Graeæ raptore maritæ.
 At si faimino fuerat tibi Marte cadendum; 610
 Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
 Jam timor ille Phrygum, decus et utela Palasgi
 Noininis, Æacides, caput insuperabile bello,
 Arserat; armarat Deus idem, idemque cremarat.
 Jam cinis est; et de tam magno restat, Achille 615
 Nescio quid, parvam quod non bene compleat urnam.
 At vivit, totum que gloria compleat orbe.n.
 Haec illi mensura vita respondet: et hac est
 Par fisi Pelides; nec iuncta Tartare ienit.
 Iple etiam, ut cuius furi cognoscas
 Bella movere clypeus: deinceps
 Non ea Tydides, non andro Nicanor,
 Non minor Atrides, non rex Neoptolemus
 Poscere, non ali: fols Pelides
 Laerisque fuit tantæ fiducia in aliis.
 A se Tantalides omnis invidianque roncavit:
 Argolicosque duces mediis considerare castris
 Jussit: et arbitrium litis trajecit in omnes.

P. O V I D I I N A S O N I S

M E T A M O R P H O S E O N

L I B E R X I I I .

Concedere duces: et, vulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Ajax.
Utque erat impatiens iræ, Sigeïa torvo
Littora respexit, classe inque in littore, vultu:
Intendensque manus, Agimus, pro Juppiter, inquit, 5
Ante rates causam; et mecum confertur Ulysses!
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis:
Quas ego sustinui; quas hac a classe fugavi.
Tutius est factis igitur contendere verbis,
Quam pugnare manu sed nec mihi dicere promptum: 10
Nec facere est isti. quantumque ego marте feroci,
Quantum acie valeo, tantum valet iste loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi.
Esse reor: vidistis enim. sua narret Ulysses;
Quæ sine teste gerit, quorum nox concia sola est. 15
Præmia magna peti fateor: sed demit honorem
Æmulus. Ajaci non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quidquid speravit Ulysses.
Iste tulit pretium jam nunc certaminis hujus;
Quo cum victus erit, mecum certasse feretur. 20
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus:
Mœnia qui forti Trojana sub Hercule cepit:
Littoraque intravit Pagasæa Colcha carina.
Eacus huic pater: qui jura silentibus illic 25
Reddit, ubi Æoliden saxum grave Sisyphon urget.
Eacoh agnoscit summus; prolemque fatetur

Juppiter esse suam. sic ab Jove tertius Ajax.
 Nec tamen hæc series in causa profit, Achivi;
 Si mihi cum magno non est communis Achille. 30
 Frater erat: fraterna peto. quid sanguine cretus
 Sisyphio, furtisque, et fraude similimus illi,
 Inserit Æacides alienæ nomina gentis?
 An quod in arma prior, nulloque sub indice veni,
 Arma neganda mihi? potiorque videbitur ille, 35
 Ultima qui cepit; detrectavitque furore
 Militiam facta: donec solertior isto,
 Sed fibi inutilior, timidi commenta retexit
 Naupliades animi, vitataque traxit in arma.
 Optima nunc sumat, qui sumere noluit illa. 40
 Nos inhonorati, et donis patruelibus orbi,
 Obtulimus qui nos ad prima pericula, sumus.
 Atque utinam aut verus furor ille, aut creditus, esset;
 Nec comes hic Phrygias unquam venisset ad arces
 Hortator scelerum! non te, Pœantia proles, 45
 Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet.
 Qui nunc (ut memorant) silvestribus abditus antris
 Saxa moves gemitu: Laërtiadæque precaris,
 Quæ meruit: quæ (si Dî sunt) non vana preceris.
 Et nunc ille eadem nobis juratus in arma, 50
 (Heu!) pars una ducum; quo successore sagittæ
 Herculis utuntur, fractus morboque fameque,
 Velaturque aliturque avibus; volucresque petendo
 Debita Trojanis exercet spicula fatis.
 Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulyssen. 55
 Mallet et infelix Palamedes esse relictus.
 Viveret; aut certe lethum sine crimine haberet.
 Quem male convicti nimium memor iste furoris
 Prodere rem Danaam finxit: fictumque probavit
 Crimen. et ostendit, quod jam præfoderat, aurum. 60
 Ergo aut exilio vires subduxit Achivis,
 Aut nece. sic pugnat, sic est metuendus, Ulysses.
 Qui, licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
 Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
 File rear nullum qui, cum imploraret Ulyssen 65

Vulnere tardus equi, fessusque senilibus annis,
 Proditus a socio est. non hæc mihi crimina fangi
 Scit bene Tydides: qui nomine sæpe vocatum
 Corripuit; trepidoque fugam exprobravit amico.
 Adspiciunt oculis Superi mortalia justis. 70
 En eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit,
 Sic linquendus erat. legem sibi dixerat ipse.
 Conclamat socios. adsum; videoque trementem,
 Pallenteaque metu, ac trepidantem morte futura.
 Opposui molem clypei; texique jacentem; 75
 Servavique animam (minimum est hic laudis) inertem.
 Si peritas certare, locum redeamus in illum:
 Redde hostem, vulnusque tuum, solitumque timorem:
 Post clypeumque late: et mecum contendere sub illo.
 At postquam eripui; cui standi vulnera vires 80
 Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
 Hector adeit: secumque Deos in pœlia dicit.
 Quaque ruit, non tu tantum terroris, Ulysses;
 Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
 Hunc ego, sanguineæ successu cædis ovantem, 85
 Cominus ingenti resupinum pondere fudi.
 Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
 Sustinui; fortemque meam vovisisti, Achivi:
 Et vestræ valuere preces, si quæreris hujus
 Fortunam pugnæ; non sum superatus ab illo. 90
 Ecce ferunt Troës ferrumque, ignemque, Jovemque
 In Danaas classes: ubi nunc facundus Ulysses?
 Nempe ego mille meo protexi pectori puppes;
 Spem vestri reditus. date tot pro navibus arma.
 Quod si vera licet mihi dicere; quærerit istis, 95
 Quam mihi, major honos: conjunctaque gloria nostra cit.
 Atque Ajax armis, non Ajaci arma petuntur.
 Conferat his Ithacus Rhefum, imbellemque Dolona,
 Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum.
 Luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto: 100
 Si femel ista datis meritis tam vilibus arma;
 Dividite: et major pars sit Diomedis in illis.
 Quo tamen hæc Ithaco? qui clam, qui semper inermis

Rem gerit ; et furtis incautum decipit hostem ?
 Ipse nitor galeæ, claro radiantis ab auro, 105
 Insidias prodet, manifestabitque latentem,
 Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
 Pondera tanta feret. nec non onerosa gravisque
 Pelias esse potest imbellibus hasta lacertis.
 Nec clypeus, vasti cælatus imagine mundi, 110
 Conveniet timidæ, natæque ad furtæ finistræ.
 Debilitaturum quid te petis, improbe, munus ?
 Quod tibi si populi donaverit error Achivi ;
 Cur spolieris, erit ; non, cur metuaris ab hoste.
 Et fuga (qua sola cunctos, timidissime, vincis) 115
 Tarda futura tibi est, gestamina tanta trahenti.
 Adde, quod iste tuus, tam raro prælia passus,
 Integer est clypeus. nostro, qui tela ferendo
 Mille patit plagis, novus est successor habendus.
 Denique, quid verbis opus est ? spectemur agendo : 120
 Arma viri fortis medios mittantur in hostes ;
 Inde jubete peti : et referentem ornate relatis.
 Finierat Telamone satus ; vulgique secutum
 Ultima murmur erat : donec Laërtius heros
 Adstítit : atque oculos, paulum tellure moratos, 125
 Sustulit ad proceres ; expectatoque resolvit
 Ora sono : neque abest facundis gratia dictis.
 Si mea cum vestris valuerint vota, Palaigi,
 Non foret ambiguus tanti certaminis hæres :
 Tuque tuis armis, nos te potiremur, Achille. 130
 Quem quoniā non æqua mihi, vobisque, negarunt
 Fata ; (manuque simul veluti lacrymantia terfit
 Lumina) quis magno melius succedat Achilli ;
 Quam per quem magnus Danaïs succedit Achilles ?
 Huic modō ne profit, quod, ut est, hebes esse videtur :
 Neve mihi noceat, quod vobis semper, Achivi,
 Profuit ingenium : meaque hæc facundia, si qua est,
 Quæ nunc pro domino, pro vobis sæpe locuta est,
 Invidia careat : bona nec sua quisque recuset.
 Nam genus, et proavos, et quæ non fecimus ipsi, 140
 Vix ea nostra voco, sed enim, quia retulit Ajax

Esse Jovis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
 Juppiter est : totidemque gradus distamus ab illo.
 Nam mihi Laertes pater est, Arcesius illi,
 Juppiter huic : neque in his quisquam damnatus et exsul.
 Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis (145)
 Altera nobilitas. Deus est in utroque parente.
 Sed neque materno quod sum generosior ortu,
 Nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
 Proposita arma peto : meritis expendite causam. 150
 Dummodo quod fratres Telamon Peleusque fuerunt,
 Ajacis meritum non sit, nec sanguinis ordo,
 Sed virtutis honos spoliis queratur in ipsis.
 Aut si proximitas, primusque requiritur haeres ;
 Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi. 155
 Quis locus Ajaci ? Phthian Scyronve ferantur.
 Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
 Num petit ille tamen ? num sperat, ut auferat arma ?
 Ergo operum quoniam nudum certamen habetur ;
 Plura quidem feci, quam quae comprehendere dictis 160
 In promptu mihi sit. rerum tamen ordine ducar.
 Praescia venturi genetrix Nereia lethi
 Dissimulat cultu natum. deceperat omnes,
 In quibus Ajacem, sumptae fallacia vestis.
 Arma ego fæmineis, animum motura virilem, 165
 Mercibus inferui. neque adhuc projecerat heros
 Virgineos habitus. cum parvam hastamque tenenti,
 Nate Dea, dixi ; tibi se peritura reservant
 Pergama. quid dubitas ingentem evertere Trojam ?
 Injecique manum ; forteisque ad fortia misi. 170
 Ego opera illius mea sunt. ego Telephon hasta
 Pugnantem domui : viatum orantemque refeci.
 Quod Thebæ cecidere, meum est. me credite Lesbon,
 Mc Tenedon, Chrysenque, et Cyllan, Apollinis urbes,
 Et Syron cepisse. mea concussa putate 175
 Procubuisse solo Lyrneia mœnia dextra.
 Utque alias taceam ; qui fænum perdere posset
 Hectora, nempe dedi. per me jacet inclitus Hector.
 Illis haec armis, quibus est inventus Achilles,

METAMORPHOSEON LIB. XIII. 261

Arma peto. vivo dederam, post fata reposco. 180
 Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes,
 Aulidaque Euboicam complerunt mille carinæ ;
 Expectata diu nulla, aut contraria classi,
 Flamina sunt : duræque jubent Agamemnona fortes,
 Immeritam sœvæ natam maestare Dianæ. 185
 Denegat hoc genitor : Divisque irascitur ipsis :
 Atque in rege tamen pater est. ego mite parentis
 Ingenium verbis ad publica commoda verti.
 Nunc equidem fateor, fassoque ignoscat Atrides ;
 Difficilem tenui sub iniquo judice causam. 190
 Hunc tamen utilitas populi, fratreisque, datique
 Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
 Mittor et ad matrem : quæ non hortanda, sed astu
 Decipienda fuit. quo si Telamonius issit,
 Orba suis essent etiamnum lintea ventis. 195
 Mittor et Iliacas audax orator ad arces :
 Visaque et intrata est altæ mihi curia Trojæ.
 Plenaque adhuc erat illa viris. interritus egi,
 Quam mihi mandarat communis Græcia, causam :
 Accusoque Parin prædamque, Helenamque reposco : 200
 Et inoveo Priamum, Priamoque Antenora junctum.
 At Paris, et fratres, et qui rapuere sub illo,
 Vix tenuere manus (scis hoc, Menelæi) nefandas :
 Priinaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
 Longa referre mora est, quæ consilioque manuque 205
 Utiliter feci spatio tempore belli.
 Post acies primas, urbis se mœnibus hostes
 Continuere diu ; nec aperti copia Martis
 Ulla fuit. decimo demum pugnavimus anno.
 Quid facis interea, qui nil nisi prælia nosti ? 210
 Quis tuus usus erat ? nam si mea facta requiris ;
 Hostibus infidior : fossas munimine cingo :
 Consolor socios ; ut longi tædia belli
 Mente ferant placida : doceo quo simus alendi,
 Armandique modo : mittor quo postulat usus. 215
 Ecce Jovis monitu, deceptus imagine somni,
 Rex jubet incepti curam dimittere belli.

Ille potest auctore suam defendere causam.
 Non sinat hoc Ajax : delendaque Pergama poscat :
 Quodque potest, pugnet. cur non remoratur ituros ? 220
 Cur non arma capit ? dat, quod vaga turba sequatur ?
 Non erat hoc nimium, numquam nisi magna loquenti.
 Quid, quod et ipse fugis ? vidi, puduitque videre,
 Cum tu terga dares, in honestaque vela parares.
 Nec mora, Quid facitis ? quæ vos dementia, dixi, 225
 Concitat, o socii, captam dimittere Trojam ?
 Quidve domum fertis decimo, nisi dedecus, anno ?
 Talibus atque aliis, in quæ dolor ipse disertum
 Fecerat ; aversos profuga de classe reduxi.
 Convocat Atrides socios terrore paventes : 230
 Nec Telamonides etiam nunc hiscere quidquam
 Ausit. at ausus erat reges incessere dictis
 Therites, etiam per me haud impune, protervis.
 Erigor : et trepidos cives exhortor in hostem :
 Amissamque mea virtutem voce reposco. 232
 Tempore ab hoc quodcumque potest fecisse videri
 Fortiter iste, meum est : quem, dantem terga, retraxi.
 Denique de Danaïs quis te laudatve petitve ?
 At sua Tydides mecum communicat acta :
 Me probat: et socio semper confidit Ulyss. 240
 Est aliquid, de tot Grajorum millibus unum
 A Diomede legi. nec me fors ire jubebat :
 Sic tamen et ipreto noctisque hostisque periculo,
 Ausum eadem, quæ nos, Phrygia de gente Dolona
 Interimor: non ante tamen, quam cuncta coëgi 245
 Prodere : et edidici quid perfida Troja pararet.
 Omnia cognoram : nec, quod specularer, habebam :
 Et jam præmisfa poteram cum laude reverti.
 Haud contentus ea, petii tentoria Rhesi :
 Inque suis ipsum castris comitesque peremisti. 250
 Atquæ ita captivo, vîctor votisque potitus,
 Ingredior curru, lætos imitante triumphos.
 Cujus equos, pretium pro nocte, poposcerat hostis,
 Arma negate mihi : fusiitque benignior Ajax.
 Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro 255

Devastata meo i^u cum multo sanguine fudi
 Cœranon Iphitiden, et Alastoraque, Chromiumque,
 Alcandrumque. Haliumque, Noëmonaque, Prytaninque,
 Exitioque dedi cum Chersidamante Thoona,
 Et Charopen, fatisque immittibus Ennomon actum : 260
 Quique minus celebres nostra sub mœnibus urbis
 Procubuere manu. sunt et mihi vulnera, cives,
 Ipso pulchra loco. nec vanis credite verbis.
 Adspicite en. (vestemque manu diducit) et hæc sunt
 Pectora semper, ait; vestris exercita rebus. 265
 At nihil impendit per tot Telamonius annos
 Sanguinis in focios: et habet sine vulnere corpus:
 Quid tamen hoc refert; si se pro classe Pelaſga
 Arma tulisse refert contra Troasque Jovemque?
 Confiteorque, tulit: neque enim bene facta maligne 270
 Detrectare meum est. sed nec communia folus
 Occupet, atque aliquem vobis quoque reddat honorem.
 Reppulit Actorides, sub imagine tutus Achillis,
 Troas ab arsuris cum defensore carinis.
 Asum etiam Hectoreo solum concurrere Marti 275
 Se putat, oblitus regisque, ducumque, meique;
 Nonus in officio, et prælatus munere fortis.
 Sed tamen eventus vestræ, fortissime, pugnæ
 Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
 Me miserum, quanto cogor meminisse dolore 280
 Temporis illius; quo, Grajum murus, Achilles
 Procubuit! nec me lacrymæ, luctusve, timorve
 Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem.
 His humeris, his, inquam, humeris ego corpus Achillis.
 Et simul arma tuli: quæ nunc quoque ferre laboreo. 285
 Sunt mihi, quæ valeant in talia pondera, vires:
 Est animus, vestros certe sensurus honores.
 Scilicet idcirco pro gnato cœrula mater
 Ambitiosa suo fuit, ut cœlestia dona,
 Artis opus tantæ, rudit et sine pectore miles 290
 Indueret? neque enim clypei cœlamina norit,
 Oceanum, et terras, cumque alto fidera cœlo,
 Pleiadasque, Hiadasque, immunemque æquoris Arcton,

Diversaque urbes, nitidumque Orionis enssem.
Postulat ut capiat, quæ non intelligit, arma. 295
Quid? quod me, duri fugientem munera belli,
Arguit incepto serum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocat crimen; simulavimus ambo.
Si mora pro culpa est; ego sum maturior illo. 309
Me pia detinuit conjux: pia mater Achillen:
Primaque sunt illis data tempora, cetera vobis.
Haud timeo, si jam nequeo defendere crimen
Cum tanto commune viro. deprensus Ulyssis
Ingenio tamen ille; at non Ajacis, Ulysses. 313
Neve in me stolidæ convicia fundere linguae
Admiremur eum: vobis quoque digna pudore
Objicit. an falso Palameden crimine turpe
Accusasse mihi, vobis damnasse decorum est?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum, 318
Tamque patens, valuit: nec vos audistis in illo
Crimina; vidistis: pretioque objecta patebant.
Nec Poæantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui. factum defendite vestrum:
Consensistis enim. nec me suassisse negabo; 325
Ut se subtraheret bellique viæque labori,
Tentaretque feros requie lenire dolores.
Paruit; et vivit. non hæc sententia tantum
Fida, sed et felix; cum sit satis, esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt; 330
Ne mandata mihi. melius Telamonius ibit:
Eloquoque virum morbis iraque furentem
Molliet: aut aliqua producet callidus arte.
Ante retro Simois fluet, et sine frondibus Ide
Stabit, et auxilium promittet Achaia Trojæ; 325
Quam, cessante meo pro vestris pectore rebus,
Ajacis stolidi Danaïs solertia proficit.
Sis licet infestus sociis, regique, mihique,
Dure Philoctete; licet exscretere, meumque
Devoveas sine fine caput; cupiasque dolenti
Me tibi forte dari; nostrumque haurire cruentem; 339

[Utque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri :]
 Te tamen adgrediar : [mecumque reducere nitar.]
 Tamque tuis potiis (faveat Fortuna) sagittis ;
 Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus : 335
 Quam responsa Deum, Trojanaque fata, retexi :
 Quam rapui Phrygiæ signum penetrale Minervæ
 Hostibus è mediis. et se mihi comparet Ajax ?
 Nempe capi Trojam prohibebant fata sine illis.
 Fortis ubi est Ajax : ubi sunt ingentia magni 340
 Verba viri ? cur hic metuis ? cur audet Ulysses
 Ire per excubias, et se committere nostri ?
 Perque feros enses, non tantum mœnia Troum,
 Verum etiam summas arces intrare : suaque
 Eripere æde Deam : raptamque efferre per hostes : 345
 Quæ nisi fecissem ; frustra Telamone creatus
 Gestasset læva taurorum tergora septem.
 Illa nocte mihi Trojæ victoria parta est :
 Pergama tum vici, cum vinci posse coëgi.
 Define Tidyden vultuque et murmure nobis 350
 Ostentare meum. pars est sua laudis in illis.
 Nec tu, cum socia clypeum pro classe tenebas,
 Solus eras : tibi turba comes, mihi contigit unus.
 Qui, nisi pugnacem sciret sapiente minorem
 Erat, nec indomitæ deberi præmia dextræ, 355
 Ipse quoque hæc peteret : peteret moderatior Ajax,
 Eurypilusque ferox, claroque Andremone natus :
 Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
 Meriones : peteret majoris frater Atridæ.
 Quippe manu fortes (nec sunt tibi Marte secundi) 60
 Consiliis cessere meis. tibi dextera bello
 Utilis ; ingenium est, quod eget moderamine nostri.
 Tu vires sine mente geris : mihi cura futuri est.
 Tu pugnare potes : pugnandi tempora mecum
 Eligit Atrides. tu tantum corpore prodes ; 365
 Nos animo. quantoque ratem qui temperat, anteit
 Remigis officium, quanto dux milite major ;
 Tanto ego te supero. nec non in corpore nostro
 Pectora sunt potiora manu : vigor omnis in illis.

At vos, o Proceres, vigili data præmia vestro ; 373
 Proque tot annorum cura, quos anxius egi,
 Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
 Jam labor in fine est. obstantia fata removi :
 Alaque, posse capi faciendo, Pergama cepi.
 Per ipes nunc socias, casuraque mœnia Troum, 375
 Perque Deos oro, quos hosti nuper ademi ;
 Per, si quid supereft, quod sit sapienter agendum ;
 Si quid adhuc audax, ex præcipitique petendum ;
 Si Trojæ fatis aliquid restare putatis ;
 Este mei memores : aut si mihi non datis arma ; 380
 Huic date. et ostendit signum fatale Minervæ.
 Mota manus procerum est : et, quid facundia posset,
 Re patuit ; fortisque viri tulit arma disertus
 Hæc tora qui solus, qui ferrum, ignemque, Jovemque
 Sustinuit toties ; unam non sustinet iram : 385
 Invictumque virum vincit dolor. adripit ensim :
 Et, Meus hic certe est. an et hunc sibi posset Ulysses ?
 Hoc, ait, utendum est in me mihi : quique cruro
 Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit :
 Ne quisquam Ajacem possit superare, nisi Ajax. 390
 Dixit : et in pectus, tum denique vulnera paſsum,
 Qua patuit ferro, lethalem condidit ensim :
 Nec valuere manus infixum educere telum.
 Expulit ipse crux. rubefactaque sanguine tellus
 Purpureum viridi genuit de cespite florem, 395
 Qui prius Cæbalio fuerat de vulnere natus.
 Littera communis mediis pueroque viroque
 Inscripta est foliis : hæc nominis, illa querelæ.
 Victor ad Hypsipyles patriam, clarique Thoantis,
 Et veterum terras infames cæde viorūm, 400
 Vela dat ; ut referat, Tyrinthia tela, fagittas.
 Quæ postquam ad Grajos. domino comitante, revexit ;
 Imposita est fero tandem manus ultima bello.
 Troja simul Priamusque cadunt : Priameia conjux
 Perdidit infelix hominis post omnia formam ; 405
 Externaque novo latratu terruit auras.
 Longus in angustum qua clauditur Hellespontus,

Ilion ardebat ; neque adhuc confederat ignis :
 Exiguumque senis Priami Jovis ara cruorem
 Combiberat. tractata comis antistita Phœbi 410
 Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
 Dardanidas matres, priorum signa Deorum
 Dum licet amplexas, succensaque templa tenentes
 Invidiosa trahunt viatores præmia Graji.
 Mittitur Astyanax illis de turribus, unde 415
 Pugnantem pro se, proavitaque regna tuentem,
 Sæpe videre patrem, monstratum a matre, solebat.
 Jamque viam suadet Boreas ; flatuque secundo
 Carbasa mota sonant : jubet uti navita ventis.
 Troja, vale : rapimur, clamant : dantque oscula terre
 Troades : et patriæ fumantia teæta relinquunt. (420)
 Ultima condescendit classem (miserabile visu)
 In mediis Hecube natorum inventa sepulchris.
 Prensantem tumulos, atque osibus oscula dantem
 Dulichiae traxere manus. tamen unius hausit, 425
 Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos,
 Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
 Inferias inopes, crinem lacrymasque relinquit.
 Erit, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus,
 Bistonis habitata viris. Polymestoris illic 32
 Regia dives erat, cui te commisit alendum
 Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab armis ;
 Consilium sapiens : Iceleris nisi præmia magnas
 Adjecisset opes, animi irritamen avari.
 Ut cecidit Fortuna Phrygum, capit impius ensim 435
 Rex Thracum, juguloque sui defigit alumni :
 Et, tanquam tolli cum corpore crimina poscent,
 Exanimem e scopulo subjectas misit in undas.
 Litore Threïcio classem religarat Atrides,
 Dum mare pacatum, dum ventus amicior esset. 440
 Hic subito, quantus, cum viveret, esse solebat,
 Exit humo late rupta ; similisque minaci,
 Temporis illius vultum referebat Achilles ;
 Quo ferus injusto petuit Agamemnona ferro ;
 Inmemoresque mei disceditis, inquit, Achivi ?

Obrutaque est mecum virtutis gratia nostræ?
 Ne facite, utque meum non sit sine honore sepulchrum,
 Placet Achilleos mactata Polyxena manes.
 Dixit: et, immitti sociis parentibus umbræ,
 Raptæ siu matris, quam jani prope sola fovebat, 450
 Fortis, et infelix, et plusquam fæmina, virgo
 Dicitur ad tumulum, diroque sit hostia busto.
 Quæ memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
 Admota est; sensique sibi fera facra parari;
 Utque Neoptolemum stantem, ferrumque tenentem, 455
 Inque suo vedit figentem lumina vultu;
 Uttere jamdudum generoso sanguine, dixit,
 Nulla mora est: at tu-jugulo, vel pectori, telum
 Conde meo: jugulumque simul pectusque retegit.
 Scilicet aut ulli servire Polyxena ferrem, 460
 Aut per tale sacrum numen placabitur ullum.
 Mors tantum velle matrem mea fallere posset.
 Mater obest; minuitque necis mihi gaudia: quamvis
 Non mea mors illi, verum sua vita gemenda est.
 Vos modo, ne Stygios adeadam non libera manes, 465
 Este procul; si iusta peto: taftuque viriles
 Virgineo removete manus. acceptior illi,
 Quisquis is est, quem cæde mea placare paratis,
 Liber erit sanguis. si quos tamen ultima nostri
 Vota movent oris; Priami vos filia regis, 470
 Non captiva, regat; genetrici corpus inemptum
 Reddite: neve auro redimat jus triste sepulchri.
 Sed lacrymis. tunc, cum poterat, redimebat et auro.
 Dixerat at populus lacrymas, quas illa tenebat,
 Non tenet. ipse etiam flens invitusque sacerdos
 Præbita coniuncto rupit præcordia ferro. 475
 Illa, super terram defeclo poplite labens,
 Pertulit intrepidos ad fata novissima vultus.
 Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
 Cum caderet. castique decus servare pudoris. 480
 Troades excipiunt: deploratasque recensent
 Priamidas: et quid dederit domus una crux.
 Teque gemunt, virgo; teque, o! modo regia conjux,

METAMORPHOSEON LIB. XIII. 270

Regia dicta parens, Afiae florentis imago :
 Nunc etiam prædæ mala fors: quam victor Ulysses 485
 Esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
 Edideras. dominum matri vix repperit Hector.
 Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
 Quas toties patriæ dederat, natisque, viroque.
 Huic quoque dat lacrymas ; lacrymas in vulnera fundit :
 Osculaque ore legit : consuetaque pectora plangit : (495)
 Canitiemque suam concreto in sanguine verrens,
 Plura quidem, sed et hæc, laniato pectore, dixit :
 Nata tuæ (quid enim supereft?) dolor ultime matri,
 Nata, jaces : videoque tuum, mea vulnera, vulnus. 495
 En, ne perdiderim quemquam sine cæde meorum,
 Tu quoque vulnus habes. at te, quia fæmina, rebar
 A ferro tutam : cecidisti et fæmina færro.
 Totque tuos idem fratres, et perdidit idem,
 Exitium Trojæ, nostrique orbator, Achilles. 500
 At postquam cecidit Paridis Phœbique sagittis ;
 Nunc certe, dixi, non est metuendus Achilles.
 Nunc quoque mi metuendus erat. cinis ipse sepulti
 In genus hoc fævit : tumulo quoque semimus hostem :
 Æacidæ fæcunda fui. jacet Ilion ingens : 505
 Eventnque gravi finita est publica clades :
 Si finita tamen. soli mihi Pergama restant :
 In cursuque meus dolor est. modo maxima rerum,
 Tot generis, natisque potens, nuribusque, viroq. e,
 Nunc trahor exsul, inops, tumul: s avulsa meorum, 510
 Penelopæ munus. quæ me, data pensa trahentem,
 Matribus ostendens Ithaci, Hæc Hectoris illa est
 Clara parens : hæc est, dicit, Priameia conjux.
 Postque tot amissos tu nunc, quæ sola levabas
 Maternos luctus, hostilia buita piaisti. 515
 Inferias hosti peperi. quo ferrea refto ?
 Quidve moror ? quo me servas, damnoſa ſenectus ?
 Quid, Dī crudeles, niſi quo nova funera cernam,
 Vivacem diſſertis anum ? quis poſſe putaret
 Felicem Priamum, poſt diruta Pergama, dici ? 520
 Felic morte ſua, nec te, mea nata, peremptam

Adspicit : et vitam pariter regnumque reliquit.
 At (puto) funeribus dotabere, regia virgo ;
 Condeturque tuum monumentis corpus avitæs.
 Non hæc est Fortuna domus. tibi munera matris 525
 Contingent fletus, peregrinaeque haustrus arenæ.
 Omnia perdidimus. supereft, cur vivere tempus
 In breve sustineam, proles gratissima matri,
 Nunc solus, quondam minimus de stirpe virili,
 Has datus Ismario regi Polydorus in oras. 530
 Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
 Abluere, et sparsos immitti sanguine vultus ?
 Dixit : et ad littus passu processit anili,
 Albentes laniata comas. Date, Troades, urnam,
 Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas : 535
 Adspicit ejectum Polydori in littore corpus,
 Factaque Threicis ingentia vulnera telis ;
 Troades exclamant : obmutuit illa dolore ;
 Et pariter vocem, lacrymasque introfus obortas
 Devorat ipse dolor : duroque similima saxo
 Torpet : et adversa figit modo lumina terra ; 540
 Interdum torvos sustollit ad æthera vultus :
 Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera, nati ;
 Vulnera præcipue : seque armat et instruit ira.
 Qua simul exarbit, tanquam regina maneret, 545
 Uicisci statuit ; poenæque in imagine tota est.
 Utque furit catulo lactente orbata leæna ;
 Signaque nafta pedum, sequitur, quem non videt, hostem :
 Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
 Non oblita animorum, annorum oblita suorum, 550
 Vadit ad artificem diræ Polymestora cædis :
 Colloquiumque petit. nam se monstrare relictum
 Velle lateas illi, quod nato redderet, aurum.
 Credidit Odrysius : prædæque adsuetus amore
 In secreta venit. cum blando callidus ore, 555
 Tolle moras, Hecube, dixit : da munera nato :
 Omne fore illius quod das, quod et ante dedisti,
 Per Superos juro. spectat truculenta loquentem,
 Faltaque jurantem ; tumidaque exæstuat ira ;

Atque ita correptum captivarum agmine matrum 560
 Involut, et digitos in perfida lumina condit,
 Expoliatque genas oculis, (facit ira valentem)
 Immergitque manus: fœdataque sanguine fonti
 Non lumen, neque enim supereft, loca luminis haurit.
 Clade sui Thracum gens irratata tyranni 565
 Troada telorum lapidumque incessere jactu
 Cœpit, at hæc missum rauco cum murmure faxum
 Moribus insèquitur: riñtuque in verba parato
 Latravit, conata loqui. locus exstat, et ex re
 Nomen habet: veterumque diu memor illa malorum, 570
 Tum quoque Sithonios ululavit moesta per agros.
 Illius Troasque suos, hostesque Pelagos,
 Illius Fortuna Deos quoque moverat omnes:
 Sic omnes, ut et ipsa Jovis conjuxque, fororque,
 Eventus Hecubam meruisse negaverit illos. 575
 Non vacat Auroræ, quanquam isdem faverat armis,
 Cladibus, et casu Trojæque Hecubæque moveri.
 Cura Deam propior, luctusque domesticus angit
 Memnonis amissi, Phrygiis quem lutea campis
 Vedit Achillea pereuntem cuspidæ mater. 580
 Vedit; et ille color, quo matutina rubescunt
 Tempora, palluerat: latuitque in nubibus æther.
 At non impositos supremis ignibus artus
 Sustinuit spectare parens: sed crine soluto,
 Sicut erat, magni genibus procumbere non est 585
 Dignata Jovis lacrymisque has addere voces:
 Omnibus inferior, quas sustinet aureus æther,
 (Nam mihi sunt totum rariissima templa per orbem)
 Diva tamen venio: non ut delubra, diesque
 Des mihi sacrificos, caliturasque ignibus aras. 590
 Si tamen adspicias, quantum tibi fæmina præstem,
 Tum cum luce nova noctis confinia servo,
 Præmia danda putas. sed non ea cura; neque hic est
 Nanc sta us Auroræ, meritos ut poscat honores.
 Memnonis orba mei venio: qui fortia frustra 595
 Pro patruo tulit arma suo; primisque sub annis
 Cecidit a forti (sic vos voluitis) Achille.

Da, precor, huic aliquem, solatia mortis, honorem,
 Summe Deum rector: maternaque vulnera leni.
 Juppiter adnuerat; cum Memnonis arduus alto 603
 Corruit igne rogas: nigrique volumina fumi
 Infecere diem. veluti cum flumina natas
 Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
 Atra favilla volat: glomerataque corpus in unum
 Densatur; faciemque capit: sumitque calorem 605
 Atque animam ex igni. levitas sua praebuit alas.
 Et primo similis volucri, mox vera volucris
 Insonuit pennis. pariter sonuere forores
 Innumeræ; quibus est eadem natalis origo.
 Terque rogum lustrant: et consonus exit in auras 610
 Ter clangor. quarto seducunt castra volatu.
 Tum duo diversa populi de parte feroce
 Bella gerunt: rostrisque, et aduncis unguibus iras
 Exercent; alasque adversaque pectora lassant.
 Inferiæque cadunt cineri cognata sepulto 615
 Corpora: seque viro forti meminere creatas,
 Præpetibus subitis nomen facit auctor; ab illo
 Memnonides dictæ, cum Sol duodena peregit
 Signa, parentali periturae marte rebellant.
 Ergo aliis latrasse Dymantida flebile visum: 620
 Lucribus est Aurora suis intenta; piisque
 Nunc quoque dat lacrymas: et toto rorat in orbe.
 Nec tamen eversam Trojæ cum mœnibus esse
 Sperm quoque fata sinunt. sacra, et, sacra altera, patrem,
 Fert humeris, venerabile onus, Cythereius heros. 625
 De tantis opibus prædam pius eligit illam;
 Ascaniumque suum: profugaque per æquora classe
 Fertur ab Antando: scelerataque limina Thracum,
 Et Polydoreo manantem sanguine terram
 Linquit: et utilibus ventis, æstuque secundo 630
 Intrat Apollineam, sociis comitantibus, urbem.
 Hunc Anius, quo rege homines, antiæstite Phœbus
 Rite colebantur; temploque domoque recepit:
 Urbemque ostendit, delubraque vota, duasque
 Latona quondam stirpes pariente retentas, 635

Thure dato flammis, vinoque in thura profuso,
 Cæforumque boum fibris de more crematis,
 Regia testa petuunt: positiq[ue] tapetibus altis
 Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
 Tum pius Anchises: O Phœbi leste facerdos, 640
 Faller? an et natum, cum primum hæc incenia vidi,
 Bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?
 Huic Anius: niveis circumdata tempora vittis
 Concutiens, et tristis, ait: non falleris, Heros
 Maxime: natorum vidisti quinque parentem. 645
 Quem nunc (tanta homines rerum inconstantia versat)
 Penè vides orbum. quid enim mihi filius absens
 Auxili? quem dicta suo de nomine tellus
 Andros habet, pro patre locumque et regna tenentem.
 Delius augurium dedit huic: dedit altera Liber 650
 Fæmineæ forti voto majora fideque
 Munera: nam taſtu natarum cuncta mearum
 In segetem, laticemque meri, baccamque Minervæ
 Transformabantur: divesque erat usus in illis.
 Hoc ubi cognovit Trojæ populator Atrides, 655
 (Ne non ex aliqua vestrâ sensisse procellam
 Nos quoque parte putes) armorum viribus usus,
 Abstrahit invitas gremio genitoris: alantque
 Imperat Argolicam cœlesti munere classem.
 Effugint quo quæque potest. Eubœa duabus,
 Et totidem natis Andros fraterna petita est. 660
 Miles a leſt: et, ni dedantur, bella minatur.
 Viſta metu pietas confortia pectora pœnæ
 Dedit: et ut timido possis ignoscere fratri;
 Non hic Æneas, non, qui defenseret And: on, 665
 Hector erat: per quos decimum duratiss in annu: n.
 Jamque parabantur captivis vincla lacertis.
 Illæ tollentes etiamnum libera cœlo
 Brachia, Bacche pater, fer opem, dixere: tulitque
 Muneris auctor opera. si miro perdere more, 670
 Ferre vocatur opem. nec qua ratione figuram
 Perdiderint. potui scire, aut nunc dicere possim.
 Summa mali nota est. pennas sumpere; tuæque

Conjugis in volucrem, niveas abidere columbas.

Talibus atque aliis postquam convivia dictis
Implerunt; mensa somnum petere remota.

Cumquæ die surgunt: adeuntque oracula Phœbi.

Qui petere antiquam matrem, cognataque jussit
Littora, prosequitur Rex, et dat munus ituris;
Anchisæ sceptrum, chlamydem pharetramque nepoti,
Cratera Æneæ; quem quondam miserat illi
Hospes ab Aoniis Therses Istrinenius oris.

Miserat hunc illi Therses, fabricaverat Alcon
Myleus; et longo cœlaverat arguento.

Urbs erat: et septem posse ostendere portas. 685

Hæ pro nomine erant, et, quæ foret illa, docebant.

Ante urbem exequiæ, tumulique, ignesque, rogique,

Effusæque comas, et apertæ pectora, matres

Sinificant luctum: Nymphæ quoque flere videntur;

Siccatosque queri fontes. fine frondibus arbos 695

Nuda riget: rodunt arentia saxa capellæ.

Ecce facit mediis natas Orione Thebis,

Hanc non fæmineum jugulo dare pectus aperto,

Illam demisso per fortia vulnera telo

Pro populo cecidisse suo; pulchrisque per urbem 695

Funeribus ferri, celebrique in parte cremari:

Tum de virginea geminos exire favilla.

Ne genus interea, juvenes, quos fama Coronas
Nominat, et cineri materno ducere pompam.

Hactenus antiquo signis fulgentibus ære 705

Summus inaurato crater erat asper acantho.

Nec leviora datis Trojani dona remittunt:

Dantque sacerdoti, custodem thuris, acerram;

Dant pateram, claramque auro geminique coronam:

Inde recordati Teucros a sanguine Teucri 705

Ducere principium, Creten tenuere; locique

Ferre diu nequiere Jovem. centumque reliktis

Urbibus, Aesonios optant contingere portus.

Sævit hiems, jaçatque viros: Strophadumque receptos

Portibus infidis exterruit ales, Aëlio 715

Et jam Dulichios portus, Ithacamque, Samenque,

Neritiasque domos, regnum fallacis Ulysseni,
 Præter erant vecti: certatam lite Deorum
 Ambraciā, versique vident sub imagine saxum
 Judicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est, 715
 Vocalemque sua terram Dodonida queru-
 Chaoniosque finis, ubi nati rege Molofio
 Irrita subiectis fugere incendia pennis.
 Proxima Phæcum, felicibus obsita pomis,
 Rura petunt. Epiros ab his, regnataque vati 729
 Buthrotos Phrygio, simulataque Troja tenentur.
 Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
 Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
 Sicaniam. tribus hæc excurrit in æquora linguis.
 E quibus imbriferos obverfa Pachynos ad Austros: 735
 Mollibus expositum Zephyris Lilybæon: at Arcton
 Æquoris expertem spectat, Boreamque Peloros.
 Hac subeunt Teucri: remisque æstuque secundo
 Sub noctem potitur Zanclæa clavis arena.
 Scyila latus dextrum, lævum irrequieta Charybdis 730
 Infectant. vorat hæc raptas revomitque carinas?
 Illa feris atram canibus succingitur alvum;
 Virginis ora gerens: et (si non omnia vates
 Ficta reliquerunt) aliquo quoque tempore virgo.
 Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsa
 Ad pelagi Nymphas. pelagi gratissima Nymphis, 735
 Ibat: et elusos juvenum narrabat amores.
 Quam, dum pectendos præbet Galatea capillos,
 Talibus adloquitur, repetens suspiria, dictis:
 Te tamen, ô virgo, genus haud immite virorum
 Expedit: utque facis, potes his impune negare.
 At mihi, cui pater est Nereus, quam cœrula Doris
 Enixa est; quæ sum turba quoque tuta fororum,
 Non, nisi per fluctus, licuit Cyclopis amorem
 Effugere: et lacrymæ vocem impediere loquentis. 745
 Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo;
 Et solata Deam est; Refer, ô charissima, dixit:
 Neve tui causam tege (sum tibi fidæ) doloris.
 Nereis his contra refecuta Cratæide natam:

Acis erat, Fauno Nymphaque Symæthide cretus, 750
 Magna quidem patrique fui matrique voluptas,
 Nostra tamen major, nam me sibi junxerat uni
 Pulcher : et, octonis iterum natalibus aetis,
 Signarat dubia teneras lanugine malas.
 Hunc ego, me Cyclops, nullo cum fine petebat. 755
 Nec, si quæfioris, odium Cyclopis, amorne
 Acidis in nobis fuerit præsentior, edam.
 Par utrinque fuit. pro quanta potentia regni
 Est, Venus alma, tui ! nempe ille immritis, et ipsi
 Horrendus silvis, et visus ab hospite nullo 760
 Impune, et magni cum Dis contemptor Olympi ;
 Quid sit amor sentit : nostrique cupidine captus
 Uritur ; oblitus pecorum antrorumque suorum.
 Jamque tibi formæ, jamque est tibi cura placendi:
 Jam rigidos pectis ræstris, Polypheme, capillos : 765
 Jam libet hirsutam tibi falce recidere barbam :
 Et spectare feros in aqua, et conponere, vultus.
 Cædis amor, feritasque, sitisque immensa cruoris
 Cessant : et tutæ veniunt abeuntque carinæ.
 Telemus interea Siculam delagus ad Ætnen, 770
 Telemus Eurymidès, quem nulla fefellerat ales.
 Terribilem Polyphemon adit ; lumenque, quod unum
 Fronte geris media, rapiet tibi, dixit, Ulysses.
 Risit, et, ô vatum stolidissime, falleris, inquit :
 Altera jam rapuit. sic frustra vera monentem 775
 Spernit : et aut gradiens ingenti littora passu
 Degravat, aut fessus sub opaca revertitur antra.
 Prominet in pontum, cuneatus acumine longo,
 Collis : utrumque latus circumfluit æquoris unda.
 Huc ferus adscendit Cyclops ; mediusque resedit. 780
 Lanigeræ pecudes nullo ducente fecutæ.
 Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
 Ante pedes posita est, antennis apta ferendis ;
 Sumptaque arundinibus compacta est fistula centum ;
 Senserunt toti pastoria sibila montes ! 785
 Senserunt undæ. latitans ego rupe, meique
 Acidis in gremio residens, procul auribus hausi ;

Tal^{ta} di^{ct}a meis, auditaque mente notavi.
 Candidior nivei folio, Galatea, ligustri ;
 Floridior pratis ; longa procerior alno ;
 Splendidior vitro ; tenero lascivior hædo ;
 Levior adsiduo detritis æquore conchis ;
 Solibus hibernis, æstiva gratior umbra ;
 Nobilior pomis : platano confpectior alta ;
 Lucidior glacie ; matura dulcior uva ;
 Mollior et Cygni plumis, et lacte coacto ;
 Et, si non fugias, riguo formosior horto.
 Sævior indomitis eadem Galatea juvencis,
 Durior annosa quercu ; fallacior undis ;
 Lentior et salicis virgis ; et vitibus albis ;
 His immobilior scopolis ; violentior amne ;
 Laudato pavone superbior ; acrior igni ;
 Asperior tribulis ; foeta truculentior ursa ;
 Surdior æquoribus ; calcato immittior hydro :
 Et, quod præcipue vellem tibi demere possem,
 Non tantum cervo, claris latratibus acto,
 Verum etiam ventis, volucrique fugacior aura.
 At, bene si nôris, pigrat fugisse : morasque
 Ipsa tuas damnes : et me retinere labores.
 Sunt mihi, pars montis, vivo pendentia faxo
 Antra ; quibus nec Sol medio sentitur in æstu,
 Nec sentitur hiems : sunt poma gravantia ramos :
 Sunt auro similes longis in vitibus uvæ :
 Sunt et purpureæ ; tibi et has servamus, et illas.
 Ipsa tuis manibus, silvestri nata sub umbra,
 Mollia fraga leges : ipsa autumnalia corna,
 Prunaque, non solum nigro liventia succo,
 Verum etiam generosa, novasque imitantia ceras.
 Nec tibi castaneæ, me conjugæ, nec tibi deerunt
 Arbutei fœtus. omnis tibi serviet arbos.
 Hoc pecus omne meum est. multæ quoque vallibus errant:
 Multas silva tegit : multæ stabulantur in antris.
 Nec, si forte roges, possim tibi dicere, quot fint.
 Pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
 Nil mihi credideris ; præfens potes ipsa videre,

795

795

800

805

810

815

820

825

Ut vix sustineant distentum cruribus uber.
 Sunt, foetura minor, tepidis in ovilibus agni :
 Sunt quoque, par ætas, aliis in ovilibus hædi.
 Lac mihi semper adeat niveum. pars inde bibenda
 Servatur : partem liquefacta coagula durant. 830

Nec tibi deliciæ faciles, vulgataque tantum
 Munera contingent, damae, leporesque, capræque,
 Parve columbarum, demptusve cacumine nidus :
 Inveni geminos, qui tecum ludere possint,
 Inter se similes, vix ut dignoscere possis, 835

Villoſæ catulos in summis montibus urſæ
 Inveni : et dixi, Dominæ servabimus istos.
 Jam modo cœruleo nitidum caput exferre ponto :
 Jam, Galatea, veni : nec munera despice nostra.
 Certe ego me novi, liquidæque in imagine vidi
 Nuper aquæ : placuitque mihi mea forma videnti ; 840

Adspice, sim quantus : non est hoc corpore major
 Juppiter in cœlo : nam vos narrare soletis
 Nescio quem regnare Jovem. coma plurima torvos
 Prominet in vultus : humerosque, ut lucus, obumbrat.
 Nec mihi quod rigidis horrent densissima fetis 845

Corpora, turpe puta. turpis sine frondibus arbos :
 Turpis equus, nisi colla jubæ flaventia velent,
 Pluma tegit volucres : ovibus sua lana decori est :
 Barba viros, hirtæque decent in corpore fetæ. 850

Unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
 Ingentis clypei, quid ? non hæc omnia magno
 Sol videt e cœlo ? Soli tamen unicus orbis.
 Adde, quod in vestro genitor meus æquore regnat.
 Hunc tibi do ficerum. tantum miserere, precesque 855

Supplicis exaudi. tibi enim succumbimus uni.
 Quique Jovem, et cœlum sperno, et penetrabile fulmen,
 Nerei, te vereor : tua fulmine fævior ira est.
 Atque ego contemptus effem patientior hujus ;

Si fugeres omnes. sed cur, Cyclope repulso, 860

Acin amas, præfersque meis amplexibus Acin ?
 Ille tamen placeatque sibi, placeatque licebit,
 Quod nollem, Galatea, tibi, modo copia detur,

Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
 Viscera viva traham : divulsaque membra per agros, 865
 Perque tuas spargam (sic se tibi misceat) undas.
 Uror enim ; læsusque exæstuat acrius ignis :
 Cumque suis videor translatam viribus Ætnam
 Peccore ferre meo : nec tu, Galatea, moveris.
 Talia nequicquam questus (nam cuncta videbam) 70
 Surgit : et ut taurus vacca furibundus adempta
 Stare nequit, silvaque et hotis saltibus errat.
 Cum ferus ignaros, nec quicquam tale timentes,
 Me videt atque Acin : Videoque, exclamat ; et ista
 Ultima sit, faciam, Veneri concordia vestræ. 875
 Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
 Debuit, illa fuit, clamore perhorruit Ætnæ.
 Ast ego vicino pavefacta sub æquore mergor.
 Terga fugæ dederat conversa Symæthius heros :
 Et, Fer opem, Galatea, precor, mihi : ferte parentes :
 Dixerat : et vestris peritum admittite regnis. (880)
 Insequitur Cyclops : partemque e monte revulsam
 Mittit ; et extremus quamvis pervenit ad illum
 Angulus e faxo, totum tamen obruit Acin.
 At nos, quod fieri solum per fata licebat, 885
 Pecimus ; ut vires adsumeret Acis avitas :
 Pœniceus de mole crux manabat : et intra
 Temporis exiguum rubor evanescere cœpit :
 Fitque color pri:mo turbati fluminis imbre :
 Pargaturque mora. tum moles jacta dehiscit :
 Vivaque per rimas, proceraque surgit arundo : 890
 Osque cavum faxi sonat exsultantibus undis :
 Miraque res ; subito media tenus exstigit alvo
 Incinctus juvenis flexis nova cornua cannis.
 Qui, nisi quod major, quod toto cœrulus ore est, 895
 Acis erat. sed sic quoque erat tamen Acis in amnem
 Versus : et antiquum tenuerunt flumina nomen.
 Desierat Galatea loqui : cœtuque soluto
 Discedunt : placidisque natant Nereïdes undis.
 Scylla redit : (neque enim medio se credere ponto 900
 Audet) et aut bibula sine vestibus errat arena ;

Aut ubi laffata est, seductos nocta recessus
 Gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
 Ecce fretum findens alti novus incola ponti,
 Nuper in Euboëa versis Anthedone membris, 905
 Glaucus adest : visaque cupidine virginis hæret:
 Et, quæcumque putat fugientem posse morari,
 Verba refert: fugit illa tamen : veloxque timore
 Pervenit in summum positi prope littora montis.
 Ante fretum est ingens, apicem collectus in unum, 910
 Longa sine arboribus convexus ad æquora vertex.
 Constitit hic et tuta loco, monstrumne, Deusne
 Ille sit, ignorans, admiraturque colorem,
 Cæsariemque humeros, subiectaque terga, tegentem,
 Ultimaque excipiat quod tortilis inguina pisces. 915
 Sentit : et innitens, quæ stabat proxima. moli,
 Non ego prodigium, non sum fera bellua, virgo ;
 Sum Deus, inquit, aquæ: nec majus in æquora Proteus
 Jus habet, aut Triton, Athamantiadesve Palæmon.
 Ante tamen mortalis eram : sed scilicet altis 920
 Deditus æquoribus, jam tum exercebar in illis.
 Nam modo ducebam ducentia retia pisces :
 Nunc in mole sedens moderabar arnndine linum.
 Sunt viridi prato confinia littora, quorum
 Altera pars undis, pars altera cingitur herbis : 925
 Quas neque cornigeræ morfu lædere juvencæ :
 Nec placidæ carpifistis oves, hirtæve capellæ.
 Non apis inde tulit collectos fedula flores :
 Non data sunt capiti genitalia ferta nec unquam
 Falciferæ secuere manus. ego primus in illo 930
 Cespite confidi, dum lina madentia ficco.
 Utque recenserem captivos ordine pisces ;
 Insuper exposui, quos aut in retia casus,
 Aut sua credulitas in aduncos egerat hanios.
 Res similis fictæ : (sed quid mihi fingere prodest ?) 935
 Gramine contacto cœpit mea præda moveri,
 Et mutare latus ; terraque, ut in æquore, niti.
 Dumque moror, mirorque simul, fugit omnis in undas
 Turba suas : dominumque novum, littusque relinquat.

Obstupui: dubiusque diu, quæ causa, requiro: 940
 Num Deus hoc aliquis, num succus fecerit herbae.
 Quæ tamen has, inquam, vires habet herba? manuque
 Fabula decerpit, decerpitaque dente momordi.
 Vix bene combiberant ignotos guttura succos:
 Cum subito trepidare intus præcordia sensi; 945
 Alteriusque rapi naturæ pectus amore.
 Nec potui restare loco: Repetendaque nunquam
 Terra, vale, dixi: corpusque sub æquora mersi.
 Di maris exceptum socio dignantur honore:
 Utque mihi, quæcumque feram, mortalia dabant, 950
 Oceanum Tethynque rogan, ego lustror ab illis:
 Et purgante nefas novies mihi carmine dicto
 Pectora fluminibus jubeor supponere centum.
 Nec mora: diversis lapsi de fontibus amnes.
 Totaque vertuntur supra caput æquora nostrum. 955
 Haec tenus acta tibi possum memoranda referre:
 Haec tenus et memini: nec mens mea cætera sensit.
 Quæ postquam rediit; alium me corpore toto,
 Ac fueram nuper, nec eundem mente, recepi.
 Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam, 960
 Cæsariemque meam, quam longa per æquora verro,
 Ingentesque humeros, et cærula brachia vidi,
 Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.
 Quid tamen hæc species, quid Di placuisse marinis,
 Quid juvat esse Deum, si tu non tangeris itis? 965
 Talia dicentem, dicturum plura, reliquit
 Scylla Deum: furit ille, irritatusque repulsa
 Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N
L I B E R X I V.

Ja[m]que Giganteis injectam faucibus Ætnen,
Arvaque Cyclopum, quid rasta, quid usus aratri
Nescia, nec quidquam junctis debentia bubus,
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum :
Liquerat et Zanclen, adversaque moenia Rhei, 5
Navifragumque fretum, gemino quod littore pressum
Ausoniae Siculæque tenet confinia terræ.
Inde, manu magna Tyrrhena per æquora lapsus,
Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
Sole fatæ Circes, variarum plena ferarum. 10
Quam simul adspexit ; dicta acceptaque salute,
Diva, Dei miserere, precor : nam sola levare
Tu potes hunc, dixit, (videar modo dignus) amorem.
Quanta sit herbarum, Titani, potentia nulli,
Quam mihi, cognitus, qui sum mutatus ab illis. 15
Neve mei non nota tibi sit causa furoris ;
Littore in Italico, Messania moenia contra,
Scylla mihi visa est. pudor est promissa, precesque,
Blanditiasque meas, contemptaque verba referre.
At tu, siue aliquid regni est in carmine ; carmen 20
Ore move sacro : siue expugnatiq[ue] herba est ;
Utere tentatis operosæ viribus herbæ ;
Nec medeare mihi, sanesque hæc vulnera, mando :
Fineque nil opus est. partem ferat illa caloris.
At Circe (neque enim flammis habet aptius ulla 25
Talibus ingenium : seu causa est hujus in ipsa ;
Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno)

METAMORPHOSEON LIB. XIV. 283

Talia verba refert : Melius sequerere volentem,
Optantemque eadem, parilique cupidine captam.
Dignus eras : ultro poteras certeque rogari : 30
Et, si spem dederis, mihi crede, rogaberis ultro.
Neu dubites, absitque tuæ fiducia formæ :
En ego, cum Dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum cum gramine possim ;
Ut tua sim, voveo. spernentem sperne : sequenti 35
Redde vices : unoque duos ulciscere facto.
Talia tentanti, Prius, inquit, in æquore frondes,
Glaucus, et in summis nascentur montibus algæ ;
Sospite quam Scylla nostri mutentur amores.
Indignata Dea est : et lædere quatenus ipsum 40
Non poterat, nec vellet amans ; irascitur illi,
Quæ sibi prælata est : Venerisque offensâ repulsâ,
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit : et tritis Hecateïa carmina miscet:
Cærulaque induitur velamina : perque fegarum 45
Agmen adulantum media procedit ab aula :
Oppositumque petens contra Zancleïa faxa
Rhigion ingreditur, ferventes æstibus undas :
In quibus, ut solida, ponit vestigia, ripa ;
Summaque decurrit pedibus super æquora fuccis. 50
Parvus erat gurges, curvos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ : quo se referebat ab æstu
Et maris et cœli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, et minimas a vertice fecerat umbras :
Hunc Dea prævitiat ; portentiferisque venenis 55
Inquinat. hic pressos latices radice nocenti
Spargit : et obscurum verborum ambage novorum
Ter novies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit ; mediaque tenus descenderat alvo ;
Cum sua fædari latrantibus inguina monstris 60
Adspicit : ac primo non credens corporis illas
Effè sui partes, refugitque, abigitque, timetque
Ora proterva carum. sed quos fugit, attrahit una.
Et corpus quærens femorum, crurumque, pedumque,
Cerbereos rictus pro partibus invenit illis. 65

Statque canum rabies : subiectaque terga ferarum
 Inguinibus truncis, uteroque exstante, cohærent.
 Flevit amans Glaucus : nimiumque hostiliter usæ
 Viribus herbarum fugit connubia Circes.
 Scylla loco mansit : cumque est data copia primum, 70
 In Circes odium sociis spoliavit Ulyssen.
 Mox eadem Teucras fuerat mensura carinas ;
 Ni prius in scopulum, qui nunc quoque faxeus exstat,
 Transformata foret, scopulum quoque navita vitat.
 Hanc ubi Trojanæ remis avidamque Charybdin 75
 Eviçere rates ; cum jam prope littus adessent
 Aſponium, Libycas vento referuntur ad oras.
 Excipit Ænean illic animoque domoque,
 Non bene discidium Phrygii latura mariti,
 Sidonis : inque pyra, sacri sub imagine facta,
 Incubuit ferro : deceptaque decipit omnes.
 Rursus arenosæ fugiens nova moenia terræ.
 Ad sedemque Erycis, fidumque relatus Aceſten,
 Sacrificat : tumulumque sui genitoris honorat.
 Quasque rates Iris Junonia pene cremarat, 85
 Solvit : et Hippotadæ regnum, terrasque calenti
 Sulfure fumantes, Acheloïdumque relinquit
 Sirenum scopulos: orbataque præſide pinus
 Inarimen, Prochytenque legit, sterilique locatas
 Colle Pithecius, habitantum nomine dictas,
 Quippe Deum genitor fraudem, et perjuria quondam 90
 Cercopum exofus, gentisque admissa dolosæ ;
 In deforme viros animal mutavit : ut idem
 Diffimiles homini possent, similesque videri.
 Membraque contraxit : naresque a fronte refimas
 Contudit, et rugis peraravit anilibus ora.
 Totaque velatos flaventi corpora villo
 Misit in has sedes. nec non prius abstulit usum
 Verborum, et natæ dira in perjuria linguæ,
 Posse queri tantum rauco stridore relinquit.
 Has ubi præterit, et Parthenopeia dextra 100
 Moenia deseruit ; leva de parte canori
 Æolidæ tumulum, et loca ſæta palustribus ulvis

Littora Cumarum, vivacisque antra Sibyllæ
 Intrat: et, ut manes adeat per Averna paternos. 105
 Orat. at illa diu vultus tellure moratos,
 Erexit: tandemque Deo furibunda recepto,
 Magna petis, dixit, vir factis maxime, cuius
 Dextera per ferrum, pietas spectata per ignes.
 Pone tamen, Trojane, metum: potiere petitis: 110
 Elysiasque domos, et regna novissima mundi
 Me duce cognosces, simulacraque chara parentis.
 Invia virtuti nulla est via. dixit: et auro
 Fulgentem ramum silva Junonis Avernæ
 Monit: avit: iussitque suo devellere truncum. 115
 Paruit Æneas: et formidabilis Orci
 Vedit opes, atavosque suos, umbramque senilem
 Magnaniini Anchisæ: didicit quoque jura locorum;
 Quæque novis effient adeunda pericula bellis.
 Inde ferens lassos averio tramite passus, 120
 Cum duce Cumæa fallit sermonè laborem.
 Dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit;
 Seu Dea tu præfens, seu Dis gratissima, dixit;
 Numinis instar eris semper mihi: meque fatebor
 Muneris esse tui: quæ me loca mortis adire, 125
 Quæ loca me visæ voluisti evadere mortis.
 Pro quibus aërias meritis evectus ad auras
 Templa tibi statuam; tribuam tibi thuris honore
 Respicit hunc vates. et suspiratibus haustis,
 Nec Dea sum, dixit; nec sacri thuris honore 130
 Humanum dignare caput. neu nescius erres;
 Lux æterna mihi, caritaque fine dabatur,
 Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.
 Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere donis
 Me cupit: Elige, ait; virgo Cumæa, quid optes: 135
 Optatis potiere tuis. ego pulveris hausti
 Ostendens cumulum, quot haberet corpora pulvis,
 Tot mihi natales contingere vana rogavi.
 Excidit, optarem juvenes quoque protinus annos,
 Hos tamen ille mihi dabat, æternamque juventam, 140
 Si Venerem paterer. contempto munere Phœbi

Innuba permaneo. sed jam felicior ætas
 Terga dedit : tremuloque gradu venit ægra senectus ;
 Quæ patienda diu est. nam jam mihi secula septem
 Acta vides : superest, numeros ut pulveris æquem, 145
 Ter centum messes, ter centum multa videre
 Tempus erit, cum me de tanto corpore parvam
 Longa dies faciat : consumptaque membra senecta
 Ad minimum redigantur onus. nec amata videbor,
 Nec placuisse Deo. Phœbus quoque forsitan ipse 150
 Vel non agnoscat, vel dilexisse negabit
 Usque adeo mutata ferar : nullique videnda ;
 Voce tamen noscar. vocem mihi fata relinquunt.
 Talia convexum per iter memorante Sibylla,
 Sedibus Euboïcam Stygiis emergit in urbem 155
 Troïus Æneas : sacriisque e more litatis,
 Littora adit, nondum nutricis habentia nomen.
 Hic quoque substiterat post tædia longa laborum
 Neritius Macareus, comes experientis Ulyssæ.
 Desertum quondam mediis qui rupibus Ætnæ
 Noscit Achæmeniden : improvisoque repertum 160
 Vivere miratus, Qui te casusve, Deusve,
 Servat Achæmenide ? cur, inquit, barbara Grajum
 Prora vehit ? petitur vestræ quæ terra carinæ ?
 Talia quærenti jam non hirsutus amictu, 165
 Jam suus, et spinis conferto tegmine nullis,
 Fatur Achæmenides : Iterum Polyphemon, et illos
 Adspiciam fluidos humano sanguine rictus ;
 Hac mihi si potior domus est Ithaceque carina ;
 Si minus Ænean veneror genitore. nec unquam 170
 Esse satis potero, præstem licet omnia, gratus.
 Quod loquor, et spiro ; cœlumque, et sidera Solis
 Respicio, (poffimne ingratus, et immemor esse ?)
 Ille dedit. quod non anima hæc Cyclopis in ora
 Venit : et ut lumen jam nunc vitale relinquam ; 175
 Aut tumulo, aut certe non illa condar in alvo.
 Quid mihi tunc animi (nisi si timor abstulit omnem
 Sensum animumque) fuit ? cum vos petere alta relictus
 Æquora prospexi ; volui inclamare ; sed hosti

Prodere me timui : vestræ quoque clamor Ulyssis 180
 Pene rati nocuit. vidi, cum monte revulso
 Immanem scopulum medias permisit in undas.
 Vidi iterum, veluti tormenti viribus acta,
 Vasta giganteo jaculante faxa lacerto.
 Et, ne deprimeret fluctusve lapisve carinam, 185
 Pertimui ; jam me non esse oblitus in illa.
 Ut vero fuga vos ab acerba morte removit ;
 Ille quidem totam fremebundus obambulat Ætnam,
 Prætentatque manu silvas ; et luminis orbus
 Rupibus incursat : foedataque brachia tabo 190
 In mare protendens, gentem exsiccatur Achivam.
 Atque ait : O si quis referat mihi casus Ulyssen,
 Aut aliquem e sociis, in quem mea saeviat ira,
 Viscera cujus edam, cujus viventia dextra
 Membra mea laniem, cujus mihi sanguis inundet 195
 Guttur, et elisi trepidant sub dentibus artus ;
 Quam nullum, aut leve sit damnum mihi lucis ademptum ?
 Hæc, et plura ferox. me luridus occupat horror,
 Spectantem vultus etiamnum cædemadentes,
 Crudelesque manus, et inanem luminis orbem, 200
 Membraque, et humano concretam sanguine barbam.
 Mors erat ante oculos ; minimum tamen illa malorum.
 Et jam presurum, jam jam mea viscera rebar
 In sua merfurum : mentique hærebat imago
 Temporis illius, quo vidi bina meorum 205
 Ter quater affligi sociorum corpora terræ.
 Quæ super ipse jacens, hirsuti more leonis,
 Visceraque, et carnes, oblisisque ossa medullis,
 Semanimesque artus avidam condebat in alvum.
 Me tremor invasit. stabam sine sanguine moestus : 210
 Mandentemque videns, ejectantemque cruentas
 Ore dapes, et frusta mero glomerata vomentem,
 Talia fingebam misero mihi fata parari.
 Perque dies multos latitans, omnemque tremiscens
 Ad strepitum, mortemque timens, cupidusque moriri,
 Glande famem pellens, et mixta frondibus herba, (215)
 Solus, inops, expes : letho poenæque relicitus

Haud procul adspexi longo post tempore navim :
 Oravique fugam gestu, ad littusque cucurri :
 Et movi : Graiumque ratis Trojana recepit. 220
 Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus,
 Et ducis, et turbæ, quæ tecum credita ponto est.
 Æolon ille refert Tusco regnare profundo ;
 Æolon Hippotaden, cohiben tem carcere ventos :
 Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus, 225
 Dulichium sumpsisse ducem : flatuque secundo
 Lucibus isse novem, et terram adspexisse petitam :
 Proxima post nonam cum fese Aurora moveret ;
 Invidia socios, prædæque cupidine ductos,
 Esse ratos aurum, demplisse ligamina ventis: 230
 Cnm quibus isse retro, per quas modo venerat undas,
 Æolique ratem portus repetisse tyranni.
 Inde Lami veterem Læstrygonis, inquit in urbem
 Venimus. Antiphates terra regnabat in illa.
 Missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum: 235
 Vixque fuga quæsita salus comitique mihique.
 Tertius e nobis Læstrygonis impia tinxit
 Ora cruento : fugientibus instat, et agmen
 Concitat Antiphates : coëunt, et faxa trabesque
 Continuant : merguntque viros, merguntque carinas. 240
 Una tamen, quæ nos, ipsumque vehebat Ulyssen,
 Effugit. amissa sociorum parte, dolentes,
 Multaque conquesti terris adlabimur illis,
 Quas procul hinc cernis. procul hinc tibi(cerne)videnda est
 Iniula, viña mihi. tuque, o justissime Troum, 245
 Nate Dea (neque enim finito Marte vocandus
 Hostis es, Ænea) moneo, fuge littora Circes.
 Nos quoque Circæo religata in littore pinu
 Antiphatae memores, immansuetique Cyclopis,
 Ire negabamus ; et tecta ignota subire. 250
 Sorte sumus lefci. fors me, fidumque Polyten,
 Eurylochumque simul, nimiique Elpenora vini,
 Bisque novem socios Circæa ad mœnia misit.
 Quæ simul attigimus, stetimusque in limine tecti ;
 Mille lupi, mixtæque lupis ursæque leæque 255

Occurru fecere metum. sed nulla timenda,
Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus.
Quin etiam blandas movere per aëra caudas,
Nostraque adulantes comitant vestigia; donec
Excipiunt famulæ, perque atria marmore tecta 260
Ad dominam ducunt, pulchro sedit illa recessu,
Solenni folio; pallamque induita nitentem,
Insuper aurato circumvelatur amictu.
Nereides Nymphæque simul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt, 265
Gramina disponunt; sparfosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variasque coloribus herbas.
Ipse, quod hæ faciunt, opus exigit: ipsa quid usus
Quoque sit in folio, quæ sit concordia mixtis
Novit: et advertens pensas examinat herbas. 270
Hæc ubi nos vidit, dicta acceptaque salute
Diffudit vultus, et reddidit omnia votis.
Nec mora; misceri tosti jubet hordea grani,
Mellaque, vimque meri. cum lacte, coagula passo,
Quique sub hac lateant furtim dulcedino, succos 275
Adjicit. accipimus sacra data pocula dextra.
Quæ simul arenti fitientes haufimus ore,
Et tetigit summos virga Dea dira capillos;
(Et pudet, et referam) fetis horreficere cœpi,
Nec jam posse loqui; pro verbis edere raucum. 280
Murmur, et in terram toto procumbere vultu:
Osque meum sensi pando occallescere rostro:
Colla tumere toris: et qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa vestigia feci.
Cumque eadem passis (tantum medicamina possunt) 285
Claudor hara; solumque suis caruissæ figura
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit.
Quæ nisi vitasset, pecoris pars una maneret
Nunc quoque setigeri. nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen ulti venisset Ulysses. 290
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album;
Moly vocant Superi: nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisque simul cœlestibus intrat.

Ille domum Circes: et ad infidiosa vocatus
 Pocula, conantem virga mulcere capillos 295
 Reppulit; et stricto pavidam deterruit ense.
 Inde fides, dextræque datæ: thalamoque receptus
 Conjugii dotem, socrorum corpora, poscit.
 Spargimur innocuæ succis melioribus herbæ,
 Percutimurque caput conversæ verbere virgæ: 300
 Verbaque dicuntur dictis contraria verbis.
 Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati
 Erigimur: sedæque cadunt, bifidosque relinquit
 Rima pedes. redeunt humeri: subiecta lacertis
 Brachia sunt. flentem fientes amplectimur illum: 305
 Hæremusque ducis collo: nec verba locuti
 Ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
 Annua nos illic tenuit inora: multaque præsens
 Tempore tam longo vidi: multa auribus hausi.
 Hoc quoque cum multis, quod clam mihi rettulit una 310
 Quatuor e famulis, ad talia sacra paratis.
 Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
 Illa mihi niveo factum de marmore signum
 Ostendit juvenile, gerens in vertice Picum,
 Æde sacra positum, multisque insigne coronis. 315
 Quis foret, et quare sacra coleretur in æde,
 Cur hanc ferret avem, querenti, et scire volenti,
 Accipe, ait, Macarem: dominæque potentia quæ sit
 Hinc quoque disce meæ. tu dictis adjice mentem.
 Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris 320
 Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
 Forma viro, quam cernis, erat. licet ipse decorem
 Adipicias, fictaque probes ab imagine veram.
 Par animus formæ. nec adhuc spectasse per annos
 Quinquennem poterat Graia quater Elide pugnam. 325
 Ille suos Dryadas, Latiis in montibus ortas,
 Verterat in vultus: illum fontana petebat
 Numinæ Naiædes; quas Albula, quasque Numici,
 Quasque Anienis aquæ, cursuque brevissimus Almo,
 Narque tulit præceps, et amoenæ Farfarus umbræ; 330
 Quæque colunt Scythicæ regnum némorale Dianæ,

Finitimosque lacus. spretis tamen omnibus unam
 Ille fovet Nymphen, quam quondam in colle Palati
 Dicitur ancipiti peperisse Venilia Jano.
 Hæc, ubi nubilibus primum maturuit annis, 335
 Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est :
 Rara quidem facie, sed rariore arte canendi :
 Unde Canens dicta est. silvas et faxa movere,
 Et mulcere feras, et flumina longa morari
 Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.
 Quæ dum fæminea modulatur carmine voce,
 Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
 Indigenas fixurus apros : tergumque premebat
 Acris equi ; lævaque hastilia bina serebat,
 Poeniceam fulvo chlamydem contractus ab auro. 345
 Venerat in silvas et filia Solis easdem,
 Utque novas legeret fæcundis collibus herbas :
 Nomine dicta suo, Circæa reliquerat arva.
 Quæ simul ac juvenem, virgultis abdita, vidit ;
 Obstupuit. cecidere sinu, quas legerat, herbæ :
 Flammaque per totas vifa est errare medullas.
 Ut primum valido mentem collegit ab æstu :
 Quid cuperet, fassura fuit. ne posset adire,
 Cursus equi fecit, circumfususque fatelles.
 Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
 Si modo me novi ; si non evanuit omnis
 Herbarum virtus ; nec mea carmina fallunt.
 Dixit : et effigiem, nullo cum corpore, falsi
 Finxit apri : præterque oculos transcurrere regis
 Jussit, et in densum trabibus nemus ire videri : 355
 Plurima qua Silva est, et equo loca pervia non sunt.
 Haud mora : conti-uo prædæ petit inficius umbram
 Picus ; equique celer fumantia terga relinquit.
 Spemque sequens vanam, Silva pedes errat in alta,
 Concipit illa preces ; et verba venefica dicit :
 Ignotosque Deos ignoto carmine adorat,
 Quo solet et niveæ vultum confundere Lunæ,
 Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
 Tum quoque cantato densatur carmine cælum,

Et nebulas exhalat humus ; cæcisque vagantur 370
 Limitibus comites ; et abest custodia regi.
 Nacta locum tempusque, per ô tua lumina, dixit,
 Quæ mea cæperunt, perque hanc, pulcherrime, formam,
 Quæ facit, ut supplex tibi sim Dea, consule nostris
 Ignibus ; et socerem, qui pervidet omnia, Solem 375
 Accipe : nec durus Titanida despice Circen.
 Dixerat: ille ferox ipsamque preceisque repellit:
 Et, Quæcumque es, ait, non sum tuus : altera captum
 Me tenet ; et teneat per longum, compreco, ævum.
 Nec Venere externa socialia federa lædam ; 380
 Dum mihi Janigenam servabunt fata Canentem.
 Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
 Non impune feres, neque enim reddere Canenti :
 Læsaque quid faciat, quid amans, quid fæmina, disces
 Rebus, ait : sed amans, et læsa, et fæmina Circe. 385
 Tum bis ad occasum, bis se convertit ad ortum :
 Ter juvenem baculo tetigit : tria carmina dixit.
 Ille fugit, sese solito velocius ipse
 Currere miratus, pennas in corpore vidit :
 Seque novam subito Latiiis accedere silvis 390
 Indignatus avem, duro fera robora rostro
 Figit ; et iratus longis dat vulnera ramis.
 Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem :
 Fibula quod fuerat, vesteinque monorderat aurum ;
 Plume fit : et fulvo cervix præcingitur auro. 395
 Nec quidquam antiqui Pico, nisi nomina, restat.
 Interea comites, clamato sæpe per agros
 Nequicquam Pico, nec in ulla parte reperto,
 Inveniunt Circen, (nam jam tenuaverat auras ;
 Passaque erat nebulas ventis ac sole resolvi) 400
 Criminibusque præemunt veris, regemque reposcunt,
 Vimque ferunt ; sævisque parant incessere telis.
 Illa nocens spargit virus, succosque veneni :
 Et Noctem, Noctisque Deos Ereboque Chaoque
 Convocat : et magicis Hecaten ululatibus orat. 405
 Exsiliuere loco (dictu mirabile) silvæ :
 Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbos ;

Sparlaque sanguineis maduerunt pabula guttis ;
 Et lapides visi mugitus edere raucos ;
 Et latrare canes ; et humus serpentibus atris
 Squallere, et tenues animæ volitare videntur. 410
 Attonitum monstros vulgus pavet : illa paventum
 Ora venenata tetigit mirantia virga,
 Cujus ab attactu variarum monstra ferarum
 In juvenes veniunt. nulli sua mansit imago. 415
 Prefferat occiduus Tarteffia littora Phœbus :
 Et frustra conjux oculis animoque Canentis
 Exspectatus erat. famuli, populusque, per omnes
 Discurrunt silvas, atque obvia lumina portant.
 Nec fatis est Nymphæ flore, et lacerare capillos, 420
 Et dare plangorem ; facit hæc tamen omnia, se
 Proripit ; ac Latios errat vesana per agros.
 Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
 Lumina viderunt, inopem somnique cibique,
 Per juga, per valles, qua fors ducebat, cuntem, 425
 Ultimus adspexit fessam luctuque viaque
 Tibris, et in gelida plementem corpora ripa.
 Illic cum lacrymis, ipso modulata dolore,
 Verba, fono tenui mœrens, fundebat ; ut olim
 Carmina jam moriens canit exsequalia cygnus. 430
 Luctibus extreum tenues liquefacta medullas
 Tabuit ; inque leves paulatim evanuit auras.
 Fama tamen signata loco est ; quem rite Canentem
 Nomine de Nymphæ veteres dixerit Camenæ.
 Talia multa mihi longum narrata per annum, 435
 Visaque sunt. refides, et defuetudine tardi
 Rursum inire fretum, rursum dare vela, jubemur.
 Anticipesque vias, et iter Titania vultum
 Dixerat, et sœvi restare pericula ponit.
 Pertimui, fateor ; nactusque hoc littus, adhæsi. 440
 Finierat Macareus: urnaque Æneïa nutrix
 Condita marmorea, tumulo breve carmen habebat:
 Hic me Caieten nota pietatis alumnus
 Argolico erexit, quo debuit igne, cremavit.
 Solvitur herboſo religatus ab aggere funis : 445

Et procul insidias, infamatæque relinquunt
 Tecta Deæ, lucosque petunt, ubi, nubilus umbra
 In marc cuñi flava prorumpit Tibris arena.
 Faunigenæque domo potitur, nataque Latini;
 Non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci 450
 Suscipitur; pactaque furit pro conjugè Turnus.
 Concurrit Latio Tyrrhenia tota: diuque
 Ardua sollicitis victoria quæritur armis.
 Auget uterque suas externo robore vires:
 Et multi Rutulos, multi Trojana tuentur 455
 Castra. neque Æneas Evandri ad limina frustra,
 At Venulus magnam profugi Diomedis ad urbem,
 Venerat. ille quidem sub lapyge maxima Dauno
 Moenia considerat: dotaliaque arva tenebat.
 Sed Venulus Turni postquam mandata peregit, 460
 Auxiliumque petit; vires Ætolius heros
 Excusat. nec se focii committere pugnæ
 Velle sui populos: nec, quos e gente suorum
 Armet, habere viros. Neve hæc commenta putetis;
 (Admonitu quanquam luctus renovantur amaro) 465
 Perpetiar memorare tamen. postquam alta cremata est
 Ilion; et Danaas paverunt Pergama flamas;
 Naryciusque heros, a virgine, virgine raptæ,
 Quam meruit solus poenam, digesit in omnes;
 Sp. rgimur: et ventis inimica per æquora rapti, 470
 Fulmina, noctem, imbræ, iram cœlique marisque
 Perpetimur Danaï, cumulumque Caphareae cladis.
 Neve morer referens tristes ex ordine casus;
 Græcia tum potuit Priamo quoque fienda videri.
 Me tamen armiferæ servatum cura Minervæ 475
 Fluctibus eripuit. patriis sed rursus ab Argis
 Pellar: et antiquo memores de vulnere poenas
 Exigit alma Venus: tantosque per alta labores
 Æquora sustinui, tantos terrestribus armis;
 Ut mihi felices sint illi fæpe vocati, 480
 Quos communis hiems, importunisque Caphareus
 Mersit aquis: vellemque horum pars una fuisse.
 Ultima jam paffi, comites, belloque fret que,

Deficiunt; finemque rogant erroris. at Agmon
Fervidus ingenio, tum vero et cladibus asper, 485
Quid supereft, quod jam patientia vestra recuset
Ferre, viri? dixit. quid habet Cytherea, quod ultra
(Velle puta) faciat? nam dum pejora timentur;
Est in vota locus: fors autem pessima rerum,
Sub pedibus timor est, securaque summa malorum. 490
Audiat ipsa, licet; licet, ut facit, oderit omnes
Sub Diomede viros; odium tamen illius omnes
Spernimus, et magno stat magna potentia nobis.
Talibus invitam Venerem Pleuronius Agmon
Instimulat verbis; veteremque resuscitat iram. 495
Dicta placent paucis. numeri majoris amici
Agmona corripimus: cui respondere paranti
Vox pariter, vocisque via est tenuata: comæque
In plumas abeunt: plumis nova colla teguntur,
Pectoraque, et tergum: majores brachia pennas
Accipiunt: cubitique leves sinuantur in alas.
Magna pedum digitos pars occupat: oraque cornu
Indurata rigent: finemque in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc Idas, et cum Rhetenore Nycteus.
Hunc mirantur Abas: et dum mirantur, eamdem 505
Accipiunt faciem: numerusque ex agmine major
Subvolat, et remos plausis circumsonat alis.
Si volucrum quæ sit subitarum forma requiris;
Ut non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
Vix equidem has sedes, et Iapygis arida Dauni
Arva gener teneo, minima cum parte meorum.
Haec tenuis Ænides. Venulus Calydonia regna,
Peucetiosque sinus, Messapiaque arva relinquit.
In quibus antra videt: quæ multa nubila Silva,
Et levibus stagnis manantia, semicaper Pan 515
Nunc tenet; at quodam tenuerunt tempore Nymphæ.
Appulus has illa pastor regione fugatas
Terruit; et primo subita formidine movit:
Mox, ubi mens redit, et contempfere sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxere choreas. 520
Improbat has pastor: saltuque imitatus agresti

Addidit obſcēnis convicia rūſica dīctis ;
 Nec prius obticuit, quam guttura condidit arbor :
 Arbore enim ſuccoque licet cognoscere mores.
 Quippe notam linguae baccis oleaſter amaris 525
 Exhibit. aſperitas verborum cefit in illas.
 Hinc ubi legati rediere, negata ferentes
 Arma Ætola ſibi, Rutuli ſine viribus illis
 Bella inſtructa gerunt : multumque ab utraque cruoris
 Parte datur. fert ecce avidas in pinea Turnus 530
 Texta faces : igneſque timent, quibus unda pepercit.
 Jamque picem, et ceras, alimentaque cætera flammæ
 Mulciber urebat, perque altum ad carbasa malum
 Ibat : et incurvæ fumabant tranſtra carinæ :
 Cum memor has pinus Idæo vertice cæſas 535
 Sancta Deūm genetrix, tinnitibus aëra pulſi
 Æris, et inflati complevit murmure buſſe.
 Perque leves domitis inveſta leonibus auras,
 Irrita ſacrilega jaſtas incendia dextra
 Turne, ait. cripiam ; nec, me patiente, cremabit 540
 Ignis edax nemorum partes et membra meorum.
 Intonuit, dicente Dea : tonitruisque fecuti
 Cum ſaliente graves ceciderunt grandine nimbi :
 Aëraque, et ſubitis tumidum concuſſibus æquor
 Aſtræi turbant, et eunt in prælia, fratres. 545
 E quibus alma parens, unius viribus uſa,
 Stuppea prærumpit Phrygiæ retinacula classis :
 Fertque rates pronas, imoque ſub æquore mergit.
 Robore mollito, lignoque in corpora verfo,
 In capitum faciem puppes mutantur aduncæ.
 In digitos abeunt, et crura natantia, remi : 550
 Quodque prius fuerat, latus eſt : mediisque carina
 Subdita navigiis, ſpinæ mutatur in uſum.
 Lina coniæ molles, antennæ brachia fiunt.
 Cærulus, ut fuerat, color eſt. quasque ante timebant, 555
 Illas virgineis exercent luſibus undas
 Naides æquoreæ. durisque in montibus ortæ
 Molle fretum celebrant : nec eas ſua tangit origo.
 Non tamen obliæ, quam multa pericula ſævo

Pertulerint pelago, jactatis saepe carinis 558
 Supposuere manus : nisi si qua uehebat Achivos.
 Cladis adhuc Phrygiae meinores, odere Pelasgos :
 Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
 Vultibus. et lætæ videre rigescere puppin
 Cautibus Alcinoi ; faxumque increscere ligno. 555
 Spes erat, in Nymphas animata classe marinas,
 Posse metu monstri Rutulum defistere bello.
 Perstat, habetque Deos pars utraque : quique Deorum
 Instar, habent animos. nec jam dotalia regna,
 Nec sceptrum saceri, nec te, Lavinia virgo, 578
 Sed viciſſe petunt: deponendique pudore
 Bella gerunt, tandemque Venus viſtricia nati
 Arma videt : Turnusque cadit ; cadit Ardea, Turno
 Sospite, dicta potens. quam postquam barbarus ignis
 Abſtulit, et tepida latuerunt teſta favilla ; 575
 Congerie e media tum primum cognita præpes
 Subvolat : et cineres plauſis everberat alis.
 Et ſonus, et macies, et pallor, et omnia, captam
 Quæ deceant uroem, nomen quoque manſit in illa
 Urbis : et ipſa ſuis deplangit Ardea penas. 583
 Jamque Deos omnes, ipſamque Æneia virtus
 Junonem veteres finire coegerat iras :
 Cum, bene fundatis opibus crescentis Illi,
 Tempeftivus erat cœlo Cythereius heros ;
 Ambieratque Venus Superos : colloque parentis 585
 Circumfusa ſui, Nunquam inhi, dicerat, ullo
 Tempore dure pater, nunc ſis mitifimus oro ;
 Æneaque meo, qui te de ſanguine noſtro
 Fecit avum, quamvis parvum, des, optime, numen ;
 Dummodo des aliquod. ſatis eſt ina nabile regnum 593
 Adſpexiſſe ſemel, Stygios ſemel iſſe per amnes.
 Adiensere Dei: nec conjux regia vultus
 Immotos tenuit, placatoque adnuit ore.
 Tum pater, Eſtis, ait, cœleſti munere digni,
 Quæque petis, pro quoque petis, cape, gnata, quod optas.
 Fatus erat. gaudet ; gratesque agit illa parenti : 595
 Perque leves auras junctis investa columbis

Littus adit Laurens ; ubi tectus arundine serpit
 In freta sumineis vicina Numicius undis. 601
 Hunc jubet *Æneæ*, quæcumque obnoxia morti,
 Abluere ; et tacito deferre sub æquora cursu.
 Corniger exsequitur Veneris mandata : suisque,
 Quidquid in *Ænea* fuerat mortale, repurgat,
 Et respergit aquis. pars optima restitit illi.
 Lustratum genetrix divino corpus odore 605
 Unxit, et ambrosia cum dulci nectare mixta
 Contigit os : fecitque Deum : quem turba *Quirini*
 Nuncupat Indigetem ; temploque arisque recepit.
 Inde sub *Ascanii* ditione binominis *Alba*,
 Resque Latina fuit : succedit *Silvius* illi. 610
 Quo satus, antiquo tenuit repetita *Latinus*
 Nomina cum sceptro : clarum subit *Alba Latinum* :
 Epitos ex illo est. post hunc *Capetusque*, *Capysque* ;
 Sed *Capys* ante fuit. regnum *Tiberinus* ab illis
 Cœpit ; et in *Tusci* demersus fluminis undis 615
 Nomina fecit aquæ. de quo *Remulusque*, *feroxque*
Acrota sunt geniti : *Remulus* maturior annis
 Fulmineo periit, imitator fulminis, iætu.
 Fratre suo sceptrum moderatior *Acrota* fortis
 Tradit *Aventino* : qui quo regnarat, eodem 620
 Monte jacet positus ; tribuitque vocabula monti.
 Jamque *Palatinæ* summam *Proca* gentis habebat.
 Rege sub hoc *Pomona* fuit : qua nulla *Latinas*
 Inter *Hamadryadas* coluit solertia hortos,
 Nec fuit arborei studiosior altera fætus : 625
 Unde tenet nomen. non silvas illa, nec amnes ;
 Rus amat, et ramos, felicia poma ferentes.
 Nec jaculo gravis est, sed adunca dextera falce :
 Qua modo luxuriem premit, et spatiantia patim
 Brachia compescit : fissa modo cortice virgam
 Inferit : et succos alieno præstat alumno.
 Nec patitur sentire fitim : bibulæque recurvas
 Radicis fibras labentibus irrigat undis. 630
 Hic amor, hoc studium : Veneris quoque nulla cupido.
 Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit 635

Intus : et accessus prohibet refugitque viriles.
 Quid non et Satyri, saltatibus apta juventus,
 Fecere, et pinu præcincti cornua Panes,
 Silvanusque, suis semper juvenilior annis,
 Quique Deus fures, vel falce, vel inguine terret, 640
 Ut potirentur ea ? sed enim superabat amando,
 Hos quoque Vertumnus : neque erat felicior illis.
 O quoties habitu duri messoris aristas
 Corbe tulit. verique fuit messoris imago ;
 Tempora sepe gerens fœno religata recenti, 745
 Desectum poterat gramen versasse videri.
 Sæpe manu stimulos rigida portabat ; ut illum
 Jurares festos modo disjunxisse juvencos.
 Falce data, frondator erat, vitisque putator.
 Induerat scalas, lecturum poma putares. 650
 Miles erat, gladio, piscator, aundine sumpta,
 Denique per multas aditum sibi sepe figuræ
 Repperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
 Ille etiam piæta redimitus tempora mitra,
 Innitens baculo, positis ad tempora canis, 655
 Adsimulavit anum : cultosque intravit in hortos ;
 Pomaque mirata est : Tantoque potentior, inquit.
 Paucaque laudatae dedit oscula ; qualia numquam
 Vera dedisset anus : glebaque incurva refedit,
 Suspiciens pandos autumni pondere ramos. 660
 Ulmus erat contra, spatiofa tumentibus uvis :
 Quam socia postquam pariter cum vite probabit ;
 At si staret, ait, cælebs sine palmite truncus,
 Nil præter frondes, quare peteretur, haberet.
 Hæc quoque, quæ juncta vitis requiescit in ulmo, 665
 Si non nupta foret, terræ adclinata jaceret.
 Tu tamen exemplo non tangeris arboris hujus ;
 Concubitusque fugis ; nec te conjungere curas.
 Atque utinam velles ! Helene non pluribus esset
 Sollicitata procis : nec quæ Lapitheia movit
 Prælia, nec conjux timidis audacis Ulysseli.
 Nunc quoque, cum fugias averserisque petentes,
 Mille proci cupiunt ; et Semedeique, Dçique,

Et quæcumque tenent Albanos numina montes.
 Sed tu, si sapies, si te bene jungere, anumque 675
 Hanc audire voles, (quæ te plus omnibus illis,
 Plus quam credis, amo) vulgares rejice tædas :
 Vertumnumque tori socium tibi delige : pro quo
 Me quoque pignus habe. neque enim sibi notior ille est,
 Quam mihi. nec toto passim vagus errat in orbe. 680
 Hæc loca sola colit. nec uti pars magna procorum,
 Quam modo vidit, amat. tu primus et ultimus illi
 Ardor eris ; solique suos tibi devovet annos.
 Adde, quod est juvenis : quod naturale decoris
 Munus habet : formasque apte fingetur in omnes : 685
 Et, quod erit Iussus (jubeas licet omnia) fiet.
 Quid, quod amatis idem ? quod, quæ tibi poma coluntur,
 Primus habet ; lætaque tenet tua munera dextra ?
 Sed neque jam fœtus desiderat arbore demptos,
 Nec, quas hortus alit, cum succis mitibus herbas ; 690
 Nec quidquam, nisi te. miserere ardantis : et ipsum,
 Qui petit, ore meo præsentem crede precari.
 Ultoresque Deos, et pectora dura perosam
 Idalien, memoremque time Rhamnusidis iram.
 Quoqe magis timeas (etenim mihi multa vetustas 695
 Scire dedit) referam tota notissima Cypro
 Facta ; quibus flecti facile et mitefcere possis.
 Viderat a veteris generosam sanguine Teucri
 Iphis Anaxereten, humili de stirpe creatus.
 Viderat: et totis perceperat offibus æstum,
 Luctatusque diu, postquam ratione furorem 700
 Vincere non potuit, supplex ad limina venit,
 Et modo nutrici miserum confessus anorem,
 Ne sibi dura foret, per spes oravit alumnae.
 Et modo de multis blanditus cuique ministris,
 Sollicita petuit propensum voce favorem. 705
 Sæpe ferenda dedit blandis sua verba tabellis :
 Interdum madidas lacrymarum rore coronas
 Postibus intendit ; posuitque in limine duro
 Molle latus : tristique feræ convicia fecit.
 Surdior illa freto surgente, cadentibus Hædis, 710

Durior et ferro, quod Noricus excœquit ignis,
 Et saxo, quod adhuc viva radice tenetur ;
 Spernit et irridet ; factisque immitibus addit
 Verba superba ferox : et spe quoque fraudat amantem.
 Non tulit impatiens longi tormenta doloris (715)
 Iphis : et ante fores hæc verba novissima dixit :
 Vincis, Anaxarete : neque erunt tibi tædia tandem
 Ulla ferenda mei. lætos molire triumphos,
 Et Pæana voca, nitidaque incingere lauro. 720
 Vincis enim, moriorque libens : age, ferrea, gaudet
 Certe aliquid laudare mei cogeris, eritque
 Quo tibi sum gratus : meritumque fatebere nostrum.
 Non tamen ante tui curam cessisse memento,
 Quam vitam ; geminaque simul mihi luce carendum. 725
 Nec tibi Fama mei ventura est nuntia lethi ;
 Ipse ego, ne dubites, adero : præsensque videbor ;
 Corpore ut exanimi crudelia lumina pacas.
 Si tamen, o Superi, mortalia fata videtis ;
 Este mei memores ; nihil ultra lingua precari 730
 Sustinet ; et longo facite ut memoremur in ævo :
 Et, quæ dempistis vitæ, date tempora famæ.
 Dixit : et ad postes, ornatos sæpe coronis,
 Humentes oculos et pallida brachia tendens,
 Cum foribus laquei religaret vincula summi ; 735
 Hæc tibi ferta placent, crudelis et impia ? dixit,
 Inseruitque caput, sed tum quoque verfus ad illam :
 Atque onus infelix elisa fauce pependit.
 Icta pedum motu trepidantum, ut multa gementem
 Vita dedisse sonum est, adapertaque janua factum 740
 Prodidit ; exclamant famuli : frustraque levatum
 (Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
 Accipit illa sinu, complexaque frigida nati
 Membra sui, postquam miserarum verba parentum
 Edidit ; et matrum miserarum facta peregit ; 745
 Funera ducebat median lacrymosa per urbem ;
 Luridaque arsuro portabat membra feretro.
 Forte viæ vicina domus, qua fœbilis ibat
 Pompa, fuit : dureque sonus plangoris ad aures

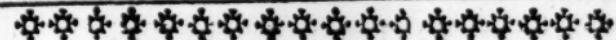
Venit Anaxaretes : quam jam Deus ultor agebat. 750
 Mota tamen, Videamus, ait, miserabile funus :
 Et patulis init teſtum ſublime feneſtris.
 Vix bene compositum leſto proſpexerat Iphin ;
 Derigueret oculi : calidusque e corpore fanguis
 Induēto pallore fugit. conataque retro 755
 Ferre pedes, hæſit : conata avertere vultus,
 Hoc quoque non potuit : paulatimque occupat artus,
 Quod fuit in duro jampridem peſtore, faxum.
 Neve ea ſiſta putet ; dominæ ſub imagine ſignum
 Servat adhuc Salamis : Veneris quoque nomine tem-
 plum 760
 Proſpicientis habet. quorum memor, ô mea, lentoſ
 Pone, precor, fastus, et amanti jungere, Nymphæ.
 Sic tibi nec vernum naſcentia frigus adurat
 Poma ; nec excutiant rapidi florentia venti.
 Hæc ubi nequicquam formas Deus aptus in omnes, 765
 Edidit in juvenem rediit, et anilia demit
 Instrumenta ſibi. talisque apparuit illi,
 Qualis ubi oppositas nitidiflamma Solis imago
 Evicit nubes, nullaque obſtante reluxit.
 Vimque parat : ſed vi non eſt opus : inque figura 770
 Capta Dei Nymphæ eſt : et mutua vulnera ſenit.
 Proximus Aufonias iuſtī miles Amuli
 Rexit opes : Numitorque ſenex amifā nepotum
 Munere regna capit : fastisque Palilibus urbis
 Mœnia conduntur. Tatiusque, patresque Sabini 775
 Bella gerunt : arcisque via Tarpeia reclusa
 Digna animam poena congeſtis exuit armis,
 Inde ſati Curibus, tacitorum more luporum,
 Ore premunt voces ; et corpora viſta ſopore
 Invadunt : portasque petunt ; quas objice firma 780
 Clauerat Iliades. unam tamen ipſa recludit,
 Nec ſtrepitum verſo Saturnia cardine fecit.
 Sola Venus portæ cecidiſſe repagula ſenit :
 Et clauſura fuīt ; niſi quod reſcindere nunquam
 Dis licet acta Deum. Jano loca juncta tenebant 785
 Naïdes Aufoniae, gelido rorantia fonte :

Has rogat auxilium. nec Nymphæ justa petentem
Sublinuere Deam ; venasque et flumina fontis
Elicuere sui. nondum tamen invia Jani
Ora patentis erant, neque iter præcluserat unda. 790

Lurida supponunt fœcundo sulfura fonti,
Incenduntque cavas fumante bitumine venas.
Viribus his, aliisque vapor penetravit ad ima
Fontis : et, Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis, aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant adspergine postes : 795
Portaque, nequicquam rigidis permisæ Sabinis
Fonte fuit præstructa novo ; dum Martius arma
Induere miles. quæ postquam Romulus ultro
Obtulit ; et strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strata estque suis ; generique cruentem
Sanguine cum foci per miscuit impius ensis :
Pace tamen sifli bellum, nec in ultima ferro
Decertare, placet ; Tatiumque accedere regno.
Occiderat Tatius, populisque æquata duobus,
Romule, jura dabas : posita cum caside Mavors
Talibus adfatur Divumque parentem :
Tempus adest, genitor, (quoniam fundamine magno
Res Romana viget, nec præside pendet ab uno)
Præmia, quæ promissa mihi, digneque nepoti, 800
Solvere, et ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi concilio quondam præsente Deorum
(Nam memoro, memorique animo pia verba notavi)
Unus erit, quem tu tolles in cœrula cœli ;
Dixisti : rata sit verborum summa tuorum.
Adnuit omnipotens : et nubibus aëra cæcis
Occuluit, tonitruque et fulgure terruit Urbem.
Quæ sibi promissæ sensit data signa rapinæ,
Innixusque hastæ, pressos temone cruento
Impavidus concendit equos Gradivus, et ictu
Verberis increpuit : pronumque per aëra lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati :
Reddenterisque suo jam regia jura Quiriti
Abstulit Iliaden : corpus mortale per auras 815
820

Dilapsum tenues : ceu lata plumbea funda 825
 Missa folet medio glans intabescere cœlo.
 Pulchra subit facies, et pulvinaribus altis
 Dignior, et qualis trabeati forma Quirini.
 Flebat ut amissum conjux ; cum regia Juno
 Irin ad Hersiliam descendere limite curvo 830
 Imperat : et vacuæ sua sic mandata referre.
 ô et de Latia, ô et de gente Sabina
 Præcipuum matrona decus ; dignissima tanti
 Ante fuisse viri, conjux nunc esse Quirini ;
 Siste tuos fletus : et, si tibi cura videndi 835
 Conjugis est. duce me lucum pete, colle Quirino
 Qui viret, et templum Romani regis obumbrat.
 Paret : et in terram pictos delapsa per arcus,
 Hersiliam jussis compellat vocibus Iris.
 Illa verecundo vix tollens lumina vultu, 840
 O Dea, (namque mihi, nec quæ sis dicere promptum est ;
 Et liquet esse Deam) duc, o duc, inquit : et offer
 Conjugis ora mihi. quæ si modo posse videre
 Fata semel dederint ; cœlum adspectasse fatebor.
 Nec mora Romuleos cum virgine Thaumantea 845
 Ingreditur colles. ibi fidus ab æthere lapsum
 Decidit in terras : a cuius lumine flagrans
 Hersiliæ crinis cum fidere cessit in auras.
 Hanc inanibus notis Romanæ conditor urbis
 Excipit : et priscum pariter cum corpore nomen 850
 Mutat ; Oramque vocat. quæ nunc Dea juncta Quiri-
 no est.

P. O V I D I I N A S O N I S
M E T A M O R P H O S E O N

L I B E R X V .

Quæritur interea, qui tantæ pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum prænuntia veri
Fama Numam. non ille fatis cognoscere Sabinæ.
Gentis habet ritus : animo majora capaci
Concipit : et quæ sit rerum natura requirit.
Hujus amor curæ, patria Curibusque relictis,
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graja quis Italicis anchor posuisset in oris
Mœnia quærenti, sic e senioribus unus
Retulit indigenis, veteris non inscius ævi :
Dives ab Oceano bubus Jove natus Iberis
Littora felicitenuisse Lacinia cursu
Fertur : et, armento teneras errante per herbas,
Ipse domum magni, nec inhospita tecta, Crotonis
Intraffe ; et requie longum relevasse laborem ;
Atque ita discedens, ævo, dixisse, nepotum
Hic locus urbis erit ; promissaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myrceulos, illius Dis acceptissimus ævi.
Hunc super incumbens pressum gravitate foporis
Claviger adloquitur : Patrias, age, defere sedes :
I, pete diversi lapidolas Æfaris undas.
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Post ea discedunt pariter somnusque Deusque.
Surgit Alemonides ; tacitaque recentia mente
Vha refert : pugnatque diu sententia secum.
Numen abire jubet ; prohibent discedere leges :

306 P. OVIDII NASONIS

Poenaque mors posita est patriam mutare volenti,
 Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol, 30
 Et caput extulerat densissima fidereum nox :
 Vifus adesse idem Deus est, eademque monere ;
 Et, nisi paruerit, plura et graviora minari.
 Pertimuit : patriumque simul transferre parabat
 In sedes penetrale novas ; fit murmur in urbe : 35
 Spretarumque agitur legum reus. utque peracta est
 Causa prior, crimenque patet sine teste probatum,
 Squallidus ad Superos tollens reus ora manusque,
 O ! cui jus cœli bis sex fecere labores,
 Fer, precor, inquit, opem : nam tu mihi criminis auctor.
 Mos erat antiquus, niveis atrisque lapillis, 40
 His damnare reos, illis absolvere culpæ.
 Nunc quoque sic lata est sententia tristis : et omnis
 Calculus imitem demittitur ater in urnam.
 Quæ simul effudit numerandos versa lapillos ; 45
 Omnibus e nigro color est mutatus in album :
 Candidaque Herculeo sententia munere facta
 Solvit Alemoniden. grates agit ille parenti
 Amphitryoniadæ : ventisque faventibus æquor
 Navigat lönijum : Lacedæmoniumque Tarentum
 Præterit, et Sybarin, Salentinumque Neæthum, 50
 Thurinofque finus, Temesenque, et läpygis arva.
 Vixque pererratis, quæ spectant littora, terris,
 Invenit Æfarei fatalia fluminis ora :
 Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis 55
 Osfa tegebat humus. jussaque ibi mœnia terra
 Condidit : et nomen tumulati traxit in urbem.
 Talia constabat certa primordia fama
 Et sic loci, positæque Italîs in finibus urbis.
 Vir fuit hic ortu Samius : sed fugerat una 60
 Et Samon et dominos ; odioque tyrannidis exsul
 Sponte erat. isque, licet cœli regione remotos,
 Mente Deos adiit : et, quæ natura negabat
 Viisibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
 Cumque animo, et vigili perspexerat omnia cura ; 65
 In medium discenda dabat: cœtumque silentum,

Dictaque mirantum, magni primordia mundi,
 Et rerum causas, et quid natura, docebat :
 Quid Deus : unde nives : quæ fulminis esset origo :
 Juppiter, an venti, discussa nube tonarent : 70
 Quid quateret terras ; qua sidera lege mearent ;
 Et quodcumque latet. primusque animalia mensis
 Arguit imponi : primus quoque talibus ora
 Docta quidem solvit, sed non et credita, verbis :
 Parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
 Corpora. sunt fruges : sunt deducentia ramos 75
 Pondere poma suo, tumidæque in vitibus uvæ :
 Sunt herbæ dulces : sunt, quæ mitescere flammæ,
 Mollirique queant. nec vobis laetus humor
 Eripitur, nec mella Thymi redolentia florem. 80
 Prodigia divitias, alimentaque mitia tellus
 Suggerit : atque epulas fine cæde et fanguine præbet.
 Carne feræ sedant jejunia : nec tamen omnes.
 Quippe equus, et pecudes, armentaque gramine vivunt.
 At quibus ingenium est immanuetumque, ferumque, 85
 Armeniæ tigres, iracundique leones,
 Cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent.
 Heu ! quantum scelus est, in viscera viscera condi,
 Congestoque avidum pinguescere corpore corpus ;
 Alteriusque animantem animantis vivere letho. 90
 Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
 Terra parit, nil te nisi tristia mandere sævo
 Vulnera dente juvat, ritusque referre Cyclopum ?
 Nec, nisi perdideris alium, placare voracis,
 Et male morati poteris jejunia ventris ? 95
 At vetus illa ætas, cui fecimus (Aurea) nomen,
 Fœtibus arboreis, et, quas humus educat, herbis
 Fortunata fuit : nec polluit ora cruento.
 Tunc et aves tutæ movere per aëra pennas ;
 Et lepus impavidus mediis erravit in agris : 100
 Nec sua credulitas pisces suspenderat hamo :
 Cuncta sine infidiliis, nullamque timentia fraudem,
 Plenaque pacis erant. postquam non utilis auctor
 Viætibus invidit, (quisquis fuit ille virorum)

Corporeasque dapes avidam demerit in alvum ; 505
 Fecit iter sceleri : primaque e cæde ferarum
 Incaluisse putem maculatum sanguine ferrum :
 Idque satis fuerat : nostrumque potentia lethum
 Corpora missa neci, salva pietate, fatemur :
 Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt. 110
 Longius inde nefas abiit : et prima putatur
 Hostia sus meruisse mori ; quia semina pando
 Eruerit rostro, spemque intercepit anni.
 Vite caper morta Bacchi maestandus ad aras
 Dicitur ultioris. nocuit sua culpa duobus. 115
 Quid meruissis oves, placidum pecus, inque tuendos
 Natuni homines, plæno quæ fertis in ubere nectar ?
 Molia quæ nobis vestras velamina lanas
 Præbetis : vitaque magis, quam morte juvatis.
 Quid meruere boves, animal sine fraude dolisque, 120
 Innocuum, simplex, natum tolerare labores ?
 Immemor, est demum, nec fragum munere dignus,
 Qui potuit curvi dempto modo pondere aratri
 Ruricolam maestare suum : qui trita labore
 Illa, quibus toties durum renovaverat arvum, 125
 Tot dederat messes, percuffit colla securi.
 Nec satis est, quod tale nefas committitur : ipsos
 Inscriptere Deos sceleri : numenque supernum
 Cæde laboriferi credunt gaudere juvenci.
 Victima labe carens, et præstantissima forma,
 (Nam placuisse nocet) vittis præsignis et auro, 130
 Sistitur ante aras ; auditque ignara precantem :
 Imponique suæ videt inter cornua fronti,
 Quas coluit fruges : percussaque sanguine cultros
 Inficit in liquida prævifos forfitan unda. 135
 Protinus ereptas viventi pectore fibras
 Inspiciunt : mentesque Deum scrutantur in illis.
 Unde fames homini vetitorum tanta ciborum ?
 Audetis vesici, genus o mortale ? quod, oro,
 Ne facite : et monitis animos advertite nostris. 140
 Cumque boursa dabitis cæforum membra palato ;
 Mandere vos vestros fecite et fentite coños,

Et quoniam Deus ora movet ; sequar ora moventem
 Rite Deum, Delphiosque meos, ipsumque recludam
 Æthera ; et augustæ referabo oracula mentis. 145
 Magna, nec ingenii evestigata priorum,
 Quæque diu latuere, canam. juvat ire per alta
 Astra : juvat, terris et inerti sede relictis,
 Nube vehi ; validique humeris infistere Atlantis :
 Palantesque animos passim, ac rationis egentes 150
 Despectare procul, trepidosque, obitumque timentes
 Sic exhortari ; seriemque evolvere fati.
 O genus attonitum gelidae formidine mortis !
 Quid Styga, quid tenebras, quid nomina vana timetis,
 Materiem vatum, falsique piacula mundi ? 155
 Corpora five rogos flamma, seu tabe vetustas
 Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
 Morte carent animæ : semperque, priore relicta
 Sede, novis habitant domibus vivuntque receptæ.
 Ipse ego (nam memini) Trojani tempore belli 160
 Panthoïdes Euphorbus eram : cui pectore quondam
 Sedit in adverso gravis hasta minoris Atridæ.
 Cognovi clypeum, lævæ gestamina nostræ,
 Nuper Abanteis templo Junonis in Argis.
 Omnia mutantur : nihil interit. errat, et illinc
 Huc venit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus
 Spiritus : eque feris humana in corpora transit,
 Inque feras nostra : nec tempore deperit ullo.
 Utque novis fragilis signatur cera figuris,
 Nec manet ut fuerat, nec formas servat easdem ; 170
 Sed tamen ipsa eadem est : animam sic semper eandem
 Esse, sed in varias doceo migrare figuræ.
 Ergo, ne pietas sit victa cupidine ventris.
 Parcite (vaticinor) cognatas cæde nefanda
 Exturbare animas : nec sanguine sanguis alatur. 175
 Et quoniam magno feror æquore, plenaque ventis
 Vela dedi : nihil est toto quod perfest in orbe.
 Cuncta fluunt : omnisque vagans formatur imago.
 Ipsa quoque ad fiduo labentur tempora motu
 Non secus ac flumen. neque enim confistere flumen. 180

Nec levis hora potest: sed, ut unda impellitur unda,
 Urgeturque prior venienti, urgetque priorem,
 Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur :
 Et nova sunt semper: nam quod fuit ante, relictum est :
 Fitque, quod haud fuerat: momentaque cuncta novantur,
 Cernis et emeritas in lucem tendere noctes : (185)
 Et jubar hoc nitidum nigræ succedere nocti.
 Nec color est idem cælo, cum lassa quiete
 Cuncta jacent media; cumque albo Lucifer exit
 Clarus equo: rursumque aliis, cum prævia luci 190
 Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem.
 Ipse Dei clypeus, terra cum tollitur ima,
 Mane rubet: terraque, rubet, cum conditur ima :
 Candidus in summo est. melior natura. quod illic
 Ætheris est, terræque procul contagia vitat. 195
 Nec par aut eadem nocturnæ forma Dianæ
 Esse potest unquam; semperque hodierna sequente,
 Si crescit, minor est; major, si contrahit orbem.
 Quid? non in species succedere quattuor annum
 Adspicis. ætatis peragentem imitamina nostræ ? 200
 Nam tener, et lactens, puerique simillimus ævo
 Vere novo est. tuac herba nitens, et roboris expers
 Turget, et insolida est; et spe delectat agrestem.
 Omnia tum florent; florumque coloribus almus
 Ridet ager: neque adhuc virtus in frondibus ulla est. 205
 Transit in Æstatem, post Ver, robustior Annus :
 Fitque valens juvenis. neque enim robustior ætas
 Ulla, nec uberior: nec, quæ magis æstuet, ulla est.
 Excipit Autumnus, posito fervore juvenæ
 Maturus, mitisque, inter juvenemque senemque; 210
 Temperie medius sparvis per tempora canis.
 Inde senilis Hyems tremulo venit horrida passu;
 At spoliata fuos, aut, quos habet, alba capillos.
 Nostra quoque ipsorum semper, requieque fine ulla,
 Corpora vertuntur: nec quod fuimusve, sumusve, 215
 Cras erimus. fuit illa dies, qua semina tantum,
 Spesque hominum primæ, materna habi' avimus alvo.
 Artifices Natura manus admovit: et angi

Corpora visceribus distentæ condita matris
Noluit; eque domo vacuas emisit in auras. 220
Editus in lucem jacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, rituque tulit sua membra ferarum:
Paulatimque tremens, et nondum poplite firmo
Constitit, adjutis aliquo conamine nervis.
Inde valens veloxque fuit: spatiumque juventæ 225
Transit: et, emensis medii quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter declive senectæ.
Subruit hæc ævi demoliturque prioris
Robora: fletque Milon senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidorum mole tororum 230
Herculeis similes, fluidæ pendere lacertos.
Flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles,
Tyndaris: et secum, cur sit bis raptæ, requirit.
Tempus edax rerum, tuque invidiosa vetustas,
Omnia destruitis: vitiataque dentibus ævi 235
Paulatim lenta confunditis omnia morte.
Hæc quoque non perstant, quæ nos elementa vocamus.
Quaque vices peragant, (animos adhibete) docebo.
Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet. ex illis duo sunt onerosa, suoque 240
Pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur:
Et totidem gravitate carent: nulloque premente
Alta petunt: aér, atque aëre purior ignis.
Quæ quanquam spatio distant; tamen omnia fiunt
Ex ipsis; et in ipsa cadunt. resolutaque tellus 245
In liquidas rorescit aquas: tenuatus in auras
Aëaque humor abit: dempto quoque pondere rursus
In superos aér tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt: idemque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit; 250
Hic in aquas! tellus glomerata cogitur unda.
Nec species sua cuique manet. rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat Natura figuræ.
Nec perit in tanto quidquam (mihi credite) mundo:
Sed variat, faciemque novat: nascique vocatur, 255
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; morique,

Definere illud idem. cum sint huc forsitan illa.
 Hæc translatæ illuc; summa tamen omnia constant.
 Nil equidem durare diu sub imagine eadem
 Crediderim. sic ad ferrum venisti ab auro 263
 Secula. fit toties versa es, Fortuna locorum.
 Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,
 Effe fretum. vidi factas ex æquore terras:
 Et procul a pelago conchæ jacuere marinæ:
 Et vetus inventa est in montibus anchora summis. 265
 Quodque fuit campus, vallem decursus aquarum
 Fecit: et eluvie mons est deductus in æquor:
 Eque paludosa siccis humus aret arenis:
 Quæque fitim tulerant, stagnata paludibus hument.
 Hic fontes Natura novos emisit, at illic 270
 Clausit: et antiquis tam multa tremoribus orbis
 Flumina profiliunt; aut excæcata residunt.
 Sic ubi terreno Lycus est eponus hiatu;
 Exiit procul hinc, alioque renascitur ore.
 Sic modo combibitur, tecto modo gurgite lapsus 275
 Redditur Argolicis ingens Erafinus in arvis.
 Et Mysum capitisque sui, ripæque prioris
 Pœnituisse ferunt, alia nunc ire, Caicum.
 Nec non Sicanias volvens Amenanus arenas
 Nunc fluit; interdum suppressis fontibus aret. 280
 Ante bibeatur; nunc quas contingere nolis
 Fundit Anigros aquas: postquam (nisi vatibus omnis
 Eripienda fides) illic lavere bimembres
 Vulnera, clavigeri quæ fecerat Herculis arcus.
 Quid? non et Scythicis Hypanis de montibus ortus, 285
 Qui fuerat dulcis salibus vitiatur amaris?
 Fluctibus ambitæ fuerant Antissa Pharosque,
 Et Phœnissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.
 Leucada continuam veteres habuere coloni:
 Nunc freta circuëunt. Zancle quoque juncta fuisse 290
 Dicitur Italæ: donec confinia pontus
 Abstulit; et media tellurem reppulit unda.
 Si quæras Helicen, et Burin, Achæidas urbes;
 Invenies sub aquis: et adhuc ostendere nautæ

METAMORPHOSEON LIB. XV. 313

Inclinata solent cum moenibus oppida mersis. 295
 Est prope Pittheam tumulus Træzena, fine uilis
 Arduis arboribus, quondam planissima campi
 Area, nunc tumulus: nam (res horrenda relatu)
 Vis fera ventorum, cæcis inclusa cavernis,
 Exspirare aliqua cupiens, iuctataque frustra 300
 Liberiore frui cælo, cum carcere rima
 Nulla foret toto, nec pervia flatibus esset;
 Extentam tumefecit humum: ceu spiritus oris
 Tendere vescam solet, aut derupta bicorni
 Terga capro. tumor ille loco permanuit; et alti 305
 Collis habet speciem: longoque induruit ævo.
 Plurima cum subeant, audita aut cognita vobis,
 Pauca super referam. quid? non et lymphæ figuræ
 Datque capitque novas? medio tua, corniger Amition,
 Unda dic gelida est: ortuque obituque calefuit. 310
 Admotis Athamantis aquilis accendere lighum
 Narratur; minimos cum Luna receffit in orbæ.
 Flumen habent Cicones, quod pótum saxeæ reddit
 Viscera: quod tactis inducit marmora rebus.
 Crathis, et hinc Sybaris, nostris conterminius arvis, 315
 Electro similes faciunt auroque cæpillos.
 Quodque magis mirum, sunt, qui non corpora tantum,
 Verum animos etiam valeant mutare, liquores.
 Cui noa audita est obscænae Salmacis undæ?
 Æthiopæque lacus? quos si quis faucibus haesit, 320
 Aut furit; aut mirum patitur gravitate soporeni.
 Chorio quicunque sitim de fonte levavit,
 Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis.
 Seu vis est in aqua, calido contraria vino:
 Sive, quod indigenæ mémorant, Amithaonæ natus 325
 Proctidas attonitas postquam per carmen et herbas
 Erupuit furiis, purgamina mentis in illas
 Misit aquas: oditumque meri permanuit in undis.
 Hylæ fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
 Quem quicunque parum moderato guttule traxit, 330
 Haud aliter titubat, quam si metu vina bibisset.
 Est locus Arcadiæ (Phenebo dixere priores)

Ambiguis fulpeclus aquis: quas nocte timeto :
 Nocte nocent pota: sine noxa luce bibuntur.
 Sic alias aliasque lacus et flumina vires 335
 Concipiunt. tempusque fuit, quo navit in undis,
 Nunc sedet Ortigie, timuit concursibus Argo
 Undarum sparsas Symplegadas elitarum ;
 Quæ nunc immotæ perstant, ventisque resistunt.
 Nec, quæ sulfureis ardet fornacibus, Ætnæ 340
 Ignea semper erit: neque enim fuit ignea semper.
 Nam sive est animal tellus, et vivit, habetque
 Spiramenta, locis flammam exhalantia multis ;
 Spirandi mutare vias, quotiesque movetur,
 Has finire potest, illas aperire cavernas : 345
 Sive leves imis venti cohibentur in antris ;
 Saxaque cum saxis, et habentem semina flammæ
 Materiem jactant, ea concipit ictibus ignem ;
 Antra relinquuntur sedatis frigida ventis :
 Sive bitumineæ rapiunt incendia vires, 350
 Luteave exiguis arescunt sulfura fumis ;
 Nempe ubi terra cibos alimentaque pinguia flammæ
 Non dabit, absuntis per longum viribus ævum,
 Naturæque suum nutrimentum deerit edaci ;
 Non feret illa famem : desertaque deseret ignes. 355
 Esse viros fama est in Hyperborea Pallene :
 Qui soleant levibus velari corpora plumis ;
 Cum Tritoniacam novies subiere paludem.
 Haud equidem credo : sparsæ quoque membra veneno
 Exercere artes Scythides memorantur eisdem, 360
 Si qua fides rebus tamen est addenda probatis ;
 Nonne vides, quæcumque mora fluidove calore
 Corpora tabuerint, in parva animalia verti ?
 I quoque, delectos maestatos obrue tauros ;
 (Cognita res usu) de putri viscere passim 365
 Florilegæ nascuntur apes. quæ more parentum
 Rura colunt : operique favent ; in spemque lobeant.
 Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
 Concava littoreo si demas brachia cancro ;
 Cetera supponas terræ ; de parte sepulta 370

Scorpius exibit : caudaque minabitur unca.
 Quæque solent canis frondes intexere filis
 Agrestes timeæ, (res observata colonis)
 Ferali mutant cum papilione figuram.

375

Semina limus habet virides generantia ranas :
 Et generat truncas pedibus : mox apta natando
 Crura dat : utque eadem sint longis faltibus apta ;
 Posterior partes superat mensura priores.
 Nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti,
 Sed male viva caro eit : lambendo mater in artus
 Fingit : et in formam, quantam capit ipsa, reducit.
 Nonne vides, quos cera tegit sexangula, foetus
 Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
 Et ferof que pedes, ferasque adsumere pennas ?
 Junonis volucrem, quæ cauda sidera portat,
 Armigerumque Jovis, Cythereiadasque columbas,
 Et genus onne avium, mediis e partibus ovi
 Ni sciret fieri, fieri quis posse putaret ?
 Sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
 Mutari credant humanas angue medullas. 385

390

Hæc tamen ex aliis ducunt primordia rebus :
 Una eit, quæ reparat, seque ipsa reseminet, ales:
 Affyriæ Phœnica vocant. non fruge, ne que herbis,
 Sed thuris lacrymis, et succo vivit amomi.

395

Hæc ubi quinque suæ complevit saecula vitæ,
 Ilicis in ramis, tremulæve cacumine palnæ,
 Unguis et pando nidum sibi constituit ore.
 Quo simul ac casias, et nardi lenis aristas
 Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrha ;
 Se super imponit : finitque in odoribus ævum. 400

405

Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
 Corpore de patrio parvum Phœnica renasci.
 Cum dedit huic ætas vires ; onerique ferendo eit ;
 Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ :
 Fertque pius cunasque suas, patriumque sepulchrum ;
 Perque levæ auras Hyperionis urbe potitus, (415)
 Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.
 Si tamen est aliquid miræ novitatis in illis ;

Alternare vices, et quæ modo sœmina tergo
 Passa marem est, nunc esse marem miremur hyænam. 410
 Id quoque, quod ventis animal nutritur et aura,
 Protinus adsimulat tactu quoscumque colores
 Vista racemifero lyncas dedit Indiæ Baccho :
 E quibus (ut memorant) quidquid vefica remisit,
 Vertitur in lapides ; et congelat ære tacto. 415
 Sic et coralium, quo primum contigit auras
 Tempore, durescit : mollis fuit herba sub undis.
 Deseret ante dies ; et in alto Phœbus anhelos
 Equore tinget equos ; quam consequar omnia dictis
 In species translata novas. sic tempora verti 420
 Cernimus, atque illas adsumere robora gentes ;
 Coicidere has. sic magna fuit censuque virisque,
 Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
 Nunc humilis veteres tantummodo Troja ruinas,
 Et pro divitiis tumulos ostendit avorum. 425
 Clara fuit Sparte : magnæ viguere Mycenæ,
 Nec non Cecropiæ, nec non Amphonis arces.
 Vile solum Sparte est : altæ cecidere Mycene.
 Cœdipodionæ quid sunt, nisi fabula, Thebæ ?
 Quid Pandionæ restant nisi nomen Athenæ ? 430
 Nunc quoque Dardaniam fama est confurgere Romani :
 Appenniniginæ quæ proxima Tibridis undis
 Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
 Haec igitur formam crescendo mutat, et olim
 Immensi caput orbis erit. sic dicere vates, 435
 Fa'icinasque ferunt sortes : quantumque recordor,
 Priamides Helenus flenti, dubioque salutis,
 Dixerat Æneæ, cum res Trojana labaret :
 Nata Dea, si nota satis præfigia nostræ
 Mensis habes ; non tota cadet, te sospite, Troja ; 440
 Flamma tibi ferrumque dabunt iter : ibis, et una
 Pergama rapta feres : donec Trojæque tibique
 Externum patrio contingat amicius arvum.
 Urbem et jam cerno Phrygios debere nepotes ;
 Quanta nec est, nec erit, nec visa prioribus annis. 445
 Hæc alii proceres per sœcula longa potentem,

Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
 Efficiet. quo, cum tellus erit usq; fruentur
 /Ethereæ sedes : cœlumque erit exitus illi.
 Hæc Helenum cecinisse Penatigero Æneæ, 450
 Mente memor refero : cognataque moenia laetor
 Crescere ; et utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.
 Ne tamen oblitis ad metam tendere longe
 Exspatiemur equis ; cœlum, et quodcumque sub illo est
 Immutat formas, tellusque, et quidquid in illa est. 455
 Nos quoque pars mundi, (quoniam non corpora solum,
 Verum etiam volucres animæ sumus, inque ferinas
 Possumus ire domos, pecudumque in pectora conditæ
 Corpora, quæ possint animas habuisse parentum,
 Aut fratribus, aut aliquo junctorum fædere nobis, 460
 Aut hominum certe, tuta esse et honesta finamus :
 Neve Thyesteis cumulemur viscera mensis.
 Quam male confuscit, quam se parat ille cruori
 Impius humano ; vituli qui guttura cultro
 Rumpit ; et immotas præbet mugitibus aures ; 465
 Aut qui vagitus similes puerilibus hædum
 Edentem jugulare potest ; aut alite vesci,
 Cui dedit ipse cibos ! quantum est, quod desit in istis
 Ad plenum facinus ! quo transitus inde paratur !
 os aret ; aut mortem senioribus imputet annis : 470
 Horriterum contra Borean ovis arma ministret.
 Ubera dent saturæ manibus pressanda capellæ,
 Retia cum pedicis, laqueosque artesque dolofas
 Tollite : nec volucrem viscata fallite virga :
 Nec formidatis cervos includite pinnis. 475
 Nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
 Perdite, si qua nocent: verum hæc quoque perdite tantum.
 Ora vacent epulis : alimentaque congrua carpant.
 Talibus atque aliis instructo pectora dictis
 In patriam remeasse ferunt; ultroque petitum 480
 Accepisse Numam populi Latialis habenas,
 Coniuge qui felix Nympha, ducibusque Camenæis,
 Sacrificos docuit ritus ; gentemque, feroci
 Adsuetam bello, pacis traduxit ad artes.

Quem, postquam senior regnumque ævumque peregit 485
 Extinctum Latiaeque nurus, populusque, Patresque,
 Deflevere Numam, nam conjux urbe relicta
 Vallis Aricinæ densis latet abdita silyis:
 Sacraque Oresteæ gemitu questuque Dianæ
 Impedit. ah! quoties Nymphæ nemorisque lacusque,
 Ne facret, monuere; et consolantia verba
 Dixere: ah! quoties flenti Theseiūs heros,
 Siste modum, dixit: neque enim fortuna querenda
 Sola tua est. similes aliorum respice casus:
 Mitius ita feres. utinamque exempla dolentem, 495
 Non mea, te possent relevare! sed et mea possunt.
 Fando aliquem Hippolytum vestras (puto) contigit aures,
 Crædulitate patris, sceleratae fraude novercæ
 Occubuisse neci. mirabere, vixque probabo:
 Sed tamen ille ego sum. me Pasiphæia quondam 500
 Tentatum frustra, patrium temerasse cubile
 Quod voluit, fixit voluisse: et criminè verso,
 (Indicione metu magis, offensâe repulsa)
 Arguit: immeritumque pater projecit ab urbe;
 Hostilique caput prece detestatur euntis. 505
 Pittheam profugo curru Trozena petebam;
 Jamque Corinthiaci carpebam littora ponti;
 Cum mare surrexit: cumulusque immanis aquarum
 In montis speciem curvari, et crescere visus;
 Et dare mugitus; summoque cacumine findi. 510
 Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
 Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
 Naribus et patulo partem maris evomit ore.
 Corda pavent comitum. mihi mens interrita mansit,
 Exiliis contenta suis. cum colla feroce 515
 Ad freta convertunt, adrectisque auribus horrent
 Quadrupedes; monstrique metu turbantur; et altis
 Præcipitant currum scopulis: ego ducere vana
 Frena manu, spumis albentibus oblitera, luctor:
 Et retro lentas tendo resupinus habenas. 520
 Nec vires tamen has rabies superasset equorum;
 Ni rota, perpetuum qua circumvertitur axem,

Stipitis occurru fracta ac disjecta rulinet.
 Excutor curru : lorisque tenentibus artus
 Viicera viva trahi, nervos in stirpe teneri, 525
 Membra rapi partim, partim reprena relinqu, Osfa gravem dare fracta sonum, fessamque videres
 Exhalari animam ; rullasque in corpore partes,
 Noscere quas posses : unumque erat omnia vulnus.
 Num potes, aut audes cladi componere nostræ, 530
 Nympha, tuam ? vidi quoque luce carentia regna :
 Et lacerum fovi Phlegethontide corpus in unda.
 Nec, nisi Apollineæ valido medicamine proliis,
 Reddita vita foret. quam postquam fortibus herbis
 Atque ope Pæonia, Dite indignante, recepi; 535
 Tum mihi, ne præsens augerem muneris hujus
 Invidiam, denfas objecit Cynthia nubes :
 Utque forem tutus ; possemque impune videri ;
 Addidit ætatem : nec cognoscenda reliquit
 Ora mihi. Cretenque diu dubitavit habendam 540
 Traduceret, an Delon. Delo Cretaque relictis
 Hic posuit : nomenque simul, quod possit equorum
 Admonuisse, jubet deponere : Quique fuisti
 Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.
 Hoc nemus inde colo. de Disque minoribus unus 545
 Numine sub dominæ lateo : atque accenseor illi.
 Non tamèn Egeriæ luctus aliena levare
 Damna valent : montisque jacens radicibus imis
 Liquitur in lacrymas: donec, pietate dolentis
 Mota, foror Phœbi gelidum de corpore fontem
 Fecit ; et æternas artus tenuavit in undas. 550
 At Nymphas tetigit nova res : et Amazone natus
 Haud aliter stupuit : quam cum Tyrrhenus arator
 Fatalem glebam mediis adspexit in arvis,
 Sponte sua primum, nulloque agitante, moveri : 555
 Sumere mox hominis, terræque amittere formam ;
 Oraque venturis aperire recentia fatis.
 Indigenæ dixerunt Tagen. qui primus Etruscum
 Edocuit gentem casus aperire futuros.
 Utve Palatinis hærentem collibus olim, 560

Cum subito vidi frondescere Romulus hastam ;
 Quæ radice nova, non ferro stabat adacto :
 Et jam non telum, sed lenti viminis arbor,
 Non exspectatas dabat admirantibus umbras.

Aut sua fluminea cum vidi Cipus in unda 565

Cornua, (vidit enim) falsamque in imagine credens

Esse fidem, digitis ad frontem sæpe relatis,

Quæ vidi, tetigit nec jam sua lumina damnans

Restitit, ut vicit donito remeabat ab hoste.

Ad cœlumque oculos, et eodem brachia tollens, 570

Quidquid, ait, Superi, monstro portenditur isto,

Seu lætum est, Patriæ lætum, populoque Quirini ;

Sive minax, mihi sit, viridique cespite factas

Placat odoratis herbosas ignibus aras :

Vinaque dat pateris : maestatarumque bidentum,

Quid sibi significant, trepidantia consulit exta.

Quæ simul inspexit Tyrrhenæ gentis haruspex ;

Magna quidem rerum molimina vidi in illis ;

Non manifesta tamen, cum vero sustulit acre

A pecudis fibris ad Cipi cornua lumen ;

Rex, ait, ô salve : tibi enim, tibi, Cipe, tuisque

Hic locus, et Latiae parebunt cornibus arces.

Tu medo rumpe morari : portasque intrare patentes

Adpropera : sic fata jubent: namque Urbe receptus

Rex eris; et scéptro tutus potiere perenni.

585 Rettulit ille pedem : torvamque a mœnibus Urbis

Avertens faciem, procul, ah procul omina, dixit,

Talia Di pellant : multoque ego justius ævum

Exsul agam ; quam me videant Capitolia regem.

Dixit: et extemplo populumque gravemque Senatum 590

Convocat. ante tamen pacali cornua lauro

Velat: et aggeribus factis a millite forti

Insistit: priscoque Deos e more precatus,

En, ait, hic unus, quem vos ni pellitis urbe,

Rex erit. is qui sit, signo, non nomine, dicam.

Cornua fronte gerit. quem vobis indicat augur,

Si Romam intrarit, familiaria jura daturum.

Ille quidem potuit portas irrumpere apertas ;

565

570

575

580

585

590

Sed nos obstitimus: quamvis conjunctior illo
Nemo mihi est. vos Urbe virum prohibete, Quirites; 600
Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis:
Aut finite metum fatalis morte tyranni.
Qualia succinctis, ubi trux insibilat Eurus,
Murmura pinetis, fiunt; aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, si quis procul audiat illos; 605
Tale sonat populus sed per confusa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una, Quis ille?
Et spectant frontes: praedictaque cornua querunt.
Rursus ad hos Cipus, Quem poscitis, inquit, habetis?
Et, dempta capiti, populo prohibente, corona, 610
Exhibuit gemino præsignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes; gemitumque dedere:
Atque illud meritis clarum (quis credere possit?)
Inviti videre caput: nec honore carere
Ulterius pauci, festam imposuere coronam. 615
At proceres, quoniam muros iatrate vereris,
Ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
Quantum depresso subiectis bubus aratro
Complecti posses ad finem Solis ab ortu.
Cornuaque æratis, miram referentia formam,
Postibus insculpunt, longum mansura per ævum. 620
Pandite nunc, Musæ, præsentia numina vatnum,
(Scitis enim, nec vos fallit spatiofa vetustas)
Unde Coroniden circumflua Tibridis alveo
Insula Romuleæ facris adsciverit urbis. 625
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exsangui squallebant corpora tabo.
Funeribus sessi postquam mortalia cernunt
Tamenta nihil, nihil artes posse medentum;
Auxilium coeleste petunt: mediisque tenentes 630
Orbis humum Delphos adeunt, oracula Phœbi:
Utque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantæque urbis mala finiat, orant.
Et locus, et laurus, et, quas habet illa, pharetræ,
Intremuere simul: cortinaque reddidit imo 635
Hanc qdys vocem; pavefactaque pectora movit:

Quod petis hinc, propiore loco, Romane, petisses ;
 Et pete nunc propiore loco. nec Apolline vobis,
 Qui minuat luctus, opus est ; sed Apolline nato.
 Ita bonis avibus : prolemque arcesite nostram. 640

Jussa Dei prudens postquam accepere Senatus ;
 Quam colat, explorant, juvenis Phœbeius urbem :
 Quique petant ventis Epidauria littora mittunt.
 Quæ simul incurva missi tetigere carina ;
 Concilium Graiosque patres adiere : darentque 645
 Oravere Deum, qui præsens funera gentis
 Finiat Aufoniæ. certas ita dicere sortes.
 Diffilet, et variat sententia : parsque negandum
 Non putat auxilium ; multi renuere, suamque
 Non enittere opem, nec numina tradere suadent. 650
 Dum dubitant ; seram pepulere crepuscula lucem :
 Umbraque telluris tenebras induxerat orbi :
 Cum deus in somnis opifer consistere visus
 Ante tuum, Romane, torum ; sed qualis in æde
 Esse solet : baculumque tenens agreste sinistra, 655
 Cæsariem longæ dextra deducere barbæ :
 Et placido tales emittere pectori voces :
 Pone metus : veniam ; simulacraque nostra relinquam.
 Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus a nbit,
 Perspice : et usque nota visu, ut cognoscere possis. 660
 Vertar in hunc : sed major ero ; tantusque videbor,
 In quantum verti cœlestia corpora debent.
 Exemplo cum voce Deus, cum voce Deoque
 Somnus abit : somnique fugam lux alma secuta est.
 Postera fidereos Aurora fugaverat ignes : 665
 Incerti quid agant proceres ad templa petiti
 Conveniunt operosa Dei : quaque ipse morari
 Sede velit, signis cœlestibus indicet, orant.
 Vix bene desierant ; cum crictis aureus altis
 In serpente Deus prænuntia sibila misit ; 670
 Adventuque suo signumque, arasque, foresque,
 Marmoreumque solum, fastigiaque aurea movit :
 Pectoribusque tenus media sublimis in æde
 Constitit : atque oculos circumtulit igne micantes.

Terri a turba pavet. cognovit numina caelos 675
 Evinctus vitta crines albente facerdos :
 Et Deus en, Deus en ; linguisque animisque favete,
 Quisquis ades, dixit. sis, o pulcherrime, visus
 Utiliter : populosque juves tua sacra colentes.
 Quisquis adeſt, iuſſum venerantur numen ; et omnes 680
 Verba facerdotis referunt geminata : piumque
 Aeneadæ prætant et mente et voce favorem.
 Adnuit his : motisque Deus, rata pignora, criſis,
 Ter repetita dedit vibrata ſibila lingua.
 Tum gradibus nitidis delabitur ; oraque retro 685
 Flectit : et antiquas abituras respicit aras :
 Adſuetasque domos, habitataque templa falutat.
 Inde per injeſtis adopertam floribus ingens
 Serpit humum ; flectitque ſinus : mediaimque per urbem
 Tendit ad incurvo munitos aggere portus. 690
 Reſtituit hic : agmenque ſuum, turbæque fequentis
 Officium placito viſus dimittere vultu ;
 Corpus in Aufonia posuit rate. numinis illa
 Senſit onus : preſſaque Dei gravitate carina
 Aeneadæ gaudent : cæſoque in littore taurō 695
 Torta coronatæ ſolvunt retinacula puppis.
 Impulerat levis aura ratem. Deus eminet alte :
 Impositaque premens puppim cervice recurvam,
 Cæruleas despectat aquas : modicisque per æquor
 Iōnium Zephyris ſexto Pallantidos ortu 700
 Italianam tenuit ; præterque Lacinia templō
 Nobilitata Dex, Scylaceaque littora fertur.
 Linquit Iapygiam, læviſque Amphifia remis
 Saxa fugit : dextra prærupta Ceraunia parte,
 Romechiumque legit, Caulonaque, Naryciamque, 705
 Evincitque fretum, Siculique anguſta Pelori.
 Hippotadæque domos regis, Themefesque metalla ;
 Leucosiamque petit, tepidique rosaria Pæſti.
 Inde legit Capreas, promontoriumque Minervæ,
 Et Surrentino generofos palmite colles, 710
 Herculeamque urbem, Stabiasque, et in otia natam
 Parthenopen, et ab hac Cumæa templa Sibyllæ.

Hinc calidi fontes lentisciferumque tenentur
 Linternum, multa inque trahens sub gurgite arenam
 Vulturnus, niveisque frequens Siniessa columbis : 715
 Minturnæque graves, et quam tumulavit alumna,
 Antiphataque domus, Trachasque obfessa palude,
 Et tellus Circæa, et spissi littoris Antium.
 Huc ubi veliferam nautæ advertere carinam ;
 (Asper enim jam pontus erat) Deus explicat orbes : 720
 Perque finus crebros et magna volumina labens,
 Templa parentis init, flavum tangentia litus.
 Equore pacato patrias Epidaurus aras
 Linquit : et hospitio juncti sibi numinis usus
 Littoream tractu squamæ crepitantis arenam 725
 Sulcat : et, inixus moderamine navis, in alta
 Puppe caput posuit: donec Castrumque, sacrasque
 Lavini sedes, Tiberiaque ad ostia venit.
 Huc omnes populi passim, matrumque patrumque
 Obvia turba ruit; quæque ignes, Trœica, servant, 730
 Vesta, tuos : lætoque Deum clamore salutant.
 Quaque per adveras navis cita ducitur undas,
 Thura super ripas, aris ex ordine factis,
 Parte ab utraque sonant: et odorant aëra fumis :
 Itaque conjectos incalfacit hostia cultros. 735
 Jamque, caput rerum, Romanam intraverat urbem ;
 Erigitur serpens; summoque adclina malo
 Colla movet: sedesque sibi circumspicit aptas.
 Scinditur in geminas partes circumfluus annis :
 Insula nomen habet: laterumque a parte duorum 740
 Porrigit æquales media tellure lacertos.
 Huc se de Latia pinu Phœbeius anguis
 Contulit: et finem, specie coeleste resumpta,
 Luctibus imposuit; venitque salutifer Urbi.
 Hic tamen accesit delubris advena nostris: 745
 Cæsar in Urbe sua Deus est. quem Marte togaque
 Præcipuum; non bella magis finita triumphis,
 Resque domi gestæ, properataque gloria rerum.
 In fidus vertere novum, stellamque comantem,
 Quam sua progenies. neque enim de Cæsaris actis 750

Ullum majus opus, quam quod pater exstitit hujus.
 Scilicet æquoreos plus est domuisse Britannos,
 Perque papyriferi septemflua flumina Nili
 Vítrices egisse rates : Numidasque rebelles,
 Cinyphiumque Jubam, Mithridateisque tumentem 755
 Noninibus Pontum, populo adjecisse Quirini ;
 Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos ;
 Quam tantum genuisse virum, quo præside rerum
 Humano generi, Superi, cavistis abunde.
 Ne foret hic igitur mortali semine cretus ; 760
 Ille Deus faciens erat. quod ut aurea vidi
 Æneæ genetrix ; vidi quoque triste parari
 Pontifici lethum ; et conjurata arma moveri ;
 Palluit : et cunctis, et cuique erat obvia, Divis,
 Adspice, dicebat, quanta mihi mole parentur 765
 Infidiae : quantaque caput cum fraude petatur,
 Quod de Dardanio solum mihi restat lilo.
 Solane semper ero justis exercita curis ?
 Quam modo Tydidæ Calydonia vulneret hasta,
 Nunc male defensæ confundant moenia Trojæ. 770
 Quæ videam nunc longis erroribus actum,
 Jaçtarique freto, neque intrare silentum ;
 Bellaque cum Turno gerere ; aut, si vera fatemur,
 Cum Junone magis. quid nunc antiqua recordor
 Damna mei generis ? timor hic meminisse priorum 775
 Non finit. in me acui sceleratos cernitis enses.
 Quos prohibete, precor ; facinusque repellite : neve
 Cæde facerdotis flamas extinguite Vestæ.
 Talia nequicquam toto Venus anxia cælo
 Verba jacit : Superosque movet. qui rumpere quanquam
 Ferrea non possunt veterum decreta Sororum ; (780)
 Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
 Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
 Terribileisque tubas, auditaque cornua cælo
 Præmonuisse nefas. Phœbi quoque tristis imago 785
 Lurida sollicitus præbebat lumina terris.
 Sæpe faces vilæ mediis ardere sub astris :
 Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ.

Cærulus et vultum ferrugine Lucifer atra
 Sparius erat: sparfi Lunares sanguine currus. 790
 Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo;
 Mille locis lacrymavit ebur: cantusque feruntur
 Audit fanctis et verba minacia lucis.
 Victima nulla litat: magnoque instare tumultus
 Fibra monet; cæsumque caput reperitur in extis.
 Inque foro: circumque domos, et templa Deorum
 Nocturnos ululasse canes; umbrasque silentum
 Erravisse ferunt; motamque tremoribus urbem.
 Non tamen infidias, venturaque vincere fata
 Præmonitus potuere Deum: strictaque feruntur 800
 In templum gladii. neque enim locus ullus in Urbe
 Ad facinus, diramque placet, nisi Curia, cædem.
 Tum vero Cytherea manu percussit utraque
 Pectus: et ætherea molitur condere nube,
 Qua prius infesto Paris est ereptus Atridæ; 805
 Et Diomedeos Æneas fugerat enses.
 Talibus hanc genitor: Sola insuperabile fatum,
 Nata. movere paras? intres licet ipsa Sororum
 Testa trium; cernes illic molimine vasto
 Ex ære, et solido rerum tabularia ferro: 810
 Quæ neque concursum coeli, neque fulminis iram,
 Nec metuunt ulla, tuta atque æterna, ruinas.
 Invenies illic incisa adamante perenni
 Fata tui generis. legi ipse; animoque notavi:
 Et referam: ne sis etiamnum ignara futuri. 815
 Hic sua complevit (pro quo, Cytherea, laboras)
 Tempora, perfectis, quos terræ debuit, annis,
 Ut Deus accedat cælo, templisque colatur,
 Tu facies, natusque suus, qui nominis hæres,
 Impositum feret Urbis onus: cæsiique parentis 820
 Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
 Illius auspiciis obfessæ moenia pacem
 Viæta petent Mutinæ: Pharsalia sentiet illum,
 Æmathiâque iterum madefacti cæde Philippi:
 Et Magnum Siculis nomen superabitur undis: 825
 Romanique ducis conjux Ægyptia; tædæ

Non bene sis, cadet : frustraque erit illa minata,
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.

Quid tibi Barbariem, gentes ab utroque jacentes
Oceano numerem † quodcumque habitabile tellus 830
Sustinet, hujus erit. pontus quoque serviet illi.

Pace data terris, animum ad civilia vertet
Jura suum, legesque feret justissimus auctor :
Exemplaque suo mores reget: inque futuri
Temporis ætatem, venturorumque nepotum 835
Proficiens, prolem, sancta de conjugé natam
Ferre simul nomenque suum, curasque jubebit.
Nec, nisi cum senior similes æquaverit annos,
Æthereas sedes cognataque fidera tanget.

Hanc animam interea, cæso de corpore raptam,
Fac jubar, ut semper Capitolia nostra, Forumque
Divus ab excelsa prospectet Julius æde.

Vix ea fatus erat ; media cum sede Senatus
Constituit alma Venus, nulli cernenda : sive
Cæsaris eripuit membris, nec in aëra solvi 845
Passa recentem animam, cœlestibus intulit astris.
Dumque tulit ; lumen capere, atque ignescere sensit :
Emisitque sinu. Luna volat altius illa :
Flammiferumque trahens, spatio limite, crinem
Stella micat. natique videns bene facta ; fatetur
Esse suis majora, et vinci gaudet ab illo.

Hic sua præferri quanquam vetat acta paternis ;
Libera fama tamen, nullisque obnoxia jussis,
Invitum præfert, unaque in parte repugnat.
Sic magni cedit titulis Agamemonnis Atreus : 855
Ægea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles.

Denique, ut exemplis ipsoæ quantibus utar,
Sic et Saturnus minor est Jove ; Juppiter arces
Temperat æthereas, et mundi regna triformis :
Terra sub Augusto : pater est et rector uterque.

Di, precor, Æneæ comites, quibus ensis et ignis
Cesserunt, Di que Indigetes, genitorque, Quirine,
Urbis, et invicti genitor, Gradive, Quirini,
Vestaque Cæsareos inter sacra Penates ; 860

Et cum Cæsarea tu, Phœbe domestice, Vesta, 865
 Quique tenes altus Tarpeias Juppiter arces,
 Quosque alios vati fas adpellare piumque,
 Tarda sit illa dies, et nostro serior ævo,
 Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto
 Accedat cœlo: faveatque precantibus absens. 870
 Jamque opus exegi: quod nec Jovis ira, nec ignis,
 Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas.
 Cum volet illa dies, quæ nil nisi corporis hujus
 Jus habet, incerti spatium mihi finiat ævi:
 Parte tamen meliore mei super alta perennis 875
 Astra ferar: nomenque erit indelebile nostrum.
 Quaque patet domitis Romana potentia terris;
 Ore legar populi: perque omnia fæcula fama
 (Si quid habent veri vatuum præfigia) vivam.

METAMORPHOSEON FINIS.

